

Republika e Kosovës
Republika Kosova-Republic of Kosovo
Qeveria –Vlada-Government

ZYRA E KRYEMINISTRIT / OFFICE OF THE PRIME MINISTER / URED PREMIJERA
AGJENCIA PËR BARAZI GJINORE / AGENCIJA ZA RAVNOPRAVNOST POLOVA /
AGENCY FOR GENDER EQUALITY

ZAVRŠNI IZVEŠTAJ O EVALUACIJI PROGRAMA ZA RODNU RAVNOPRAVNOST KOSOVA 2020-2024

DECEMBAR 2024

Republika e Kosovës
Republika Kosovo-Republic of Kosovo
Qeveria – Vlada– Government

ZYRA E KRYEMINISTRIT / / OFFICE OF THE PRIME MINISTER/ URED PREMIJERA
AGJENCIA PËR BARAZI GJINORE / AGENCIJA ZA RODNU RAVNOPRAVNOST/
AGENCY FOR GENDER EQUALITY

ZAVRŠNI IZVEŠTAJ O EVALUACIJI PROGRAMA ZA RODNU RAVNOPRAVNOST KOSOVA 2020-2024

DECEMBAR 2024

SADRŽAJ

1. Uvod.....	11
2. Svrha i metodologija ocenjivanja.....	13
2.1. Ograničenja procene.....	19
3. Glavna otkrića.....	20
3.1. Važnost i koherentnost ciljeva KPRR.....	20
3.1.1. Unosi tokom perioda primene KPRR.....	24
3.2. Efikasnost KPRR.....	41
3.3. Ocenjivanje efikasnosti.....	83
3.4. Uticaj KPRR.....	84
3.5. Procena održivosti.....	86
3.5.1. Institucionalna održivost.....	86
3.5.2. Finansijska stabilnost.....	90
3.5.3. Izazovi vezani za održivost.....	94
4. Preporuke za Program Kosova za Rodnu Ravnopravnost.....	96

Lista figura

Figura 1: Status dostignuća ciljeva indikatora KPRR, prema stubovima.....	42
Figura 2: Pregledni podaci o sprovođenju planiranih aktivnosti u KPRR, broj aktivnosti.....	42

Spisak tablice

Tablica 1: Evidencija izveštavanja opština za period 2020-april 2024.....	17
Tablica 2: Status ostvarenja ciljeva postavljenih u Strateškom cilju 1.....	54
Tablica 3: Predmeti sa rodnom perspektivom na Univerzitetu u Prištini.....	61
Tablica 5: Status ostvarenja ciljeva postavljenih u Strateškom cilju 2.....	69
Tablica 6: Status ostvarenja ciljeva postavljenih u Strateškom cilju 3.....	81

Spisak skraćenica

ARR	Agencija za rodnu ravnopravnost
ASK	Kosovska Agencija za statistiku
EU	Evropska unija
ROB	Odgovorno rodno budžetiranje
OSPP	Odeljenje za socijalnu politiku i porodicu
EIRR	Evropski institut za rodnu ravnopravnost
KBS	Kosovske bezbednosne snage
GREVIO	Grupa stručnjaka za borbu protiv nasilja nad ženama i porodičnog nasilja
MOR	Međunarodna organizacija za rad
ZRR	Zakon o ravnopravnosti polova
MALS	Ministarstvo za administraciju lokalne samouprave
AMTR	Aktivne mere tržišta rada
MONT I	Ministarstvo obrazovanja, nauke, tehnologije i inovacija
MPŠRR	Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja
MRR	Ministarstvo regionalnog razvoja
MCC	Millennium Challenge Corporation
MFRT	Ministarstvo finansija, rada i transfera
KPRR	Kosovski program za rodnu ravnopravnost
MŽORAEK	Mreža ženskih organizacija Roma, Aškalija i Egipćana Kosova
CSO	Centri za stručno osposobljavanje/Agencija zapošljavanja
GCPM	Glavni centar porodične medicinske zaštite
KCRPT	Kosovski centar za rehabilitaciju preživelih od torture
CSR	Centri za socijalni rad
VRK	Vlada Republike Kosovo
MŽK	Ženska mreža Kosova
SZR	Sigurnost i zdravlje na radu
AU	Administrativno uputstvo
PUP	Procena uticaja na pol
SRR	Službenici/ce za Rodnu Ravnopravnost

Ovu procenu je sproveda Agencije za ravnopravnost polova pri Kancelariji premijera Kosova, podržana je od strane UN Women na Kosovu, kao deo projekta finansiranog od strane Evropske unije "Instrument za rodnu ravnopravnost", kao i projekta "Transformacijsko finansiranje za rodnu ravnopravnost na Istočnom Balkanu" finansiranog od strane SIDA.

PREGLED

Jedna od ključnih politika koja teži da premosti razvojni jaz između muškaraca i žena je Kosovski Program za rodnu ravnopravnost (KPRR), koji je izrađen pod vođstvom Kosovske Agencije za ravnopravnost polova (KARR) i kao takav je jedina javna politika koja je zakonom obavezna da se izradi i odobri od strane VRK. Do sada, Agencija je izradila i sprovela dva KPRR, prvi koji je obuhvatao period od 2008. do 2013. dok drugi koji je predmet ove procene obuhvata period 2020-2024.

Izjava o misiji KPRR bila je *"Kosovo da osigura da rodna ravnopravnost bude u centru transformacijskih procesa na Kosovu, u okviru svih struktura, institucija, politika, procedura, praksi i programa vlade, agencija, civilnog društva, privatnog sektora i donatorske zajednice"*. Ovaj cilj se nastoji postići radom u tri pravca/tri strateška cilja u tri glavna stuba KPRR: *Stvaranje jednakih mogućnosti za doprinos i korist od ekonomskog razvoja, povećanje sveobuhvatne uključenosti i poboljšanje socijalne dobrobiti; Unapređenje rodne ravnopravnosti, kroz kvalitetno obrazovanje i zdravlje, sveobuhvatnu inkluziju, i iskorišćavanje ljudskih kapaciteta kao doprinos održivom ljudskom razvoju i eliminaciji rodne nejednakosti i stereotipa; i Unapređenje ostvarivanja prava na odlučivanje, mir, sigurnost i pravdu kao garanciju za postizanje rodne ravnopravnosti.*

Opšti cilj ove procene je da odredi stepen napretka postignutog između 2020. i kraja aprila 2024. prema ispunjenju vizije KPRR izražene iznad. Delokrug ove procene pokriva sve identifikovane oblasti Programa, kao i postizanje ciljeva i očekivanih rezultata kako je definisano u dokumentu KPRR 2020-2024. Glavna pitanja procene su:

- a) ako su bili *relevantni ciljevi* KPRR, logika i koherentnost, kao i njihov nameravani i postignuti uticaj za svaki cilj;
- b) *ocena stepena* na kojem su postignuti i sprovedeni ciljevi i aktivnosti u okviru KPRR;
- c) *procena koliko su izvori finansiranja, osoblje, regulatorni, administrativni, vremenski* i drugi doprineli ili ometali postizanje rezultata;
- d) *u kojoj meri i na koji način je primena KPRR poboljšala situaciju* žena i muškaraca u Kosovu, *naročito žena*;
- e) procena da li su rezultati rodno inkluzivne strategije *održivi tokom vremena*, odnosno da li su uspjeli da se suoče sa izazovima.

Primenjena metodologija za ovu procenu zasniva se na kriterijima definisanim Administrativnom uputom (AU) (VRK) br. 07/2018 i Priručnikom za planiranje i izradu strateških dokumenata i akcionih planova. Procena je izvršena u skladu sa principima, standardima i praksama koje poštuju najbolje međunarodne standarde i prakse, onako kako su formulisane u okviru Procene principa OSPR. Koristio se širok spektar metoda da bi se obezbedile informacije za ovu procenu.

Za ovu procenu su korišćeni podaci iz prva dva izveštaja o praćenju i evaluaciji KPRR za period 2020-2022. Za 2023. godinu, i period januar-april 2024, podaci su obezbeđeni iz izveštaja poslatih od institucija na centralnom i lokalnom nivou, od civilnih društvenih organizacija i međunarodnih organizacija. Za merenje postignuća indikatora, podaci su obezbeđeni od strane ARP, ministarstava, opština, Agencije za statistiku Kosova, Katastarske agencije, Centralne banke, Policije Kosova, i drugih. Za ovu procenu i za učenje o uticaju grantova dobijenih od ARP tokom COVID-19 pandemije, informacije su takođe prikupljene putem intervjua sa aktivnim učesnicima u oblasti rodne ravnopravnosti.

Rezultati predstavljeni u ovom izveštaju o proceni su potcenjeni zbog ovih glavnih razloga:

- a) dok pokazatelji kojima se teži u KPRR odnose na kraj 2024. godine, većina obezbeđenih podataka za indikatore se odnosi na kraj 2023. godine;
- b) uprkos naporima ARP, nije bilo moguće obezbediti podatke od svih ministarstava, opština, organizacija civilnog društva i međunarodnih partnera koji su aktivni u oblasti rodne ravnopravnosti; prijavljene informacije od strane institucija i organizacija nisu bile potpune, i nedostajali su podaci o budžetu potrošenom na sve sprovedene aktivnosti.
- c) Ograničenja u ocenjivanju su takođe u nedostatku podataka za neke od indikatora KPRR i nedostatku osnovne vrednosti za jedan od određenih indikatora u KPRR.
- d) Prilikom čitanja ovog izveštaja procene, treba imati na umu da je tokom perioda implementacije KPRR, pandemija COVID-19 imala negativan uticaj koji je otežao rad svih institucija, i preusmerio fokus prema hitnoj podršci kako javnim institucijama, tako i civilnom društvu i međunarodnim organizacijama.

Od ukupno 36 ciljanih indikatora u okviru KPRR:

- a) samo je 8 postignuto (22% ciljeva),
- b) 14 nisu postignuti,
- c) za 12 indikatora nisu obezbeđeni podaci,
- d) za 2 indikatora u 3. cilju nije bilo moguće izveštavati: jedan cilj nije bio dobro definisan, a za drugi u odsustvu osnovne vrednosti cilj nije bio postavljen.

U procentima u:

1. U prvom od 10 ciljeva postavljenih za 2024. godinu, 30% je postignuto, u
2. Drugom cilju od 12 ciljeva postignuto je 25% ostavljenih ciljeva, dok je u
3. Trećem cilju od 14 ciljeva postignuto ciljeva samo za 14% indikatora.

Detaljna razrada će biti predstavljena za svaki cilj posebno u ovom odeljku.

Kada je reč o realizaciji planiranih aktivnosti u Akcionom planu KPRR, od 178 planiranih aktivnosti, radilo se na 147 njih, što znači da se radilo na 83% aktivnosti (Slika 2). Stopa implementacije aktivnosti prema stubovima je sledeća:

1. u 1 koloni, radilo se na 97% planiranih aktivnosti;
2. u 2 koloni radilo se na 81% planiranih aktivnosti; I
3. u 3 koloni radilo se samo na 61% planiranih aktivnosti.

U Koloni ekonomsko osnaživanje i socijalno blagostanje postignuti su sledeći rezultati:

- a) stopa zaposlenosti žena porasla je sa 13.9% (2019) na 19.8% (2023);
- b) učešće žena vlasnica preduzeća poraslo je sa 11% (2018) na 18% (2023);
- c) a procenat žena kao vlasnica kuća/stanova porastao je sa 12% (2018) na 19.8% (2023).

U ovom stubu, takođe je važno pomenuti važnost usvajanja koncept dokumenta za odgovorno rodno budžetiranje i nastavak rada koji ARP i MFRT rade na obezbeđivanju implementacije rodno odgovornog budžetiranja; uspostavljanje sistema za procenu uticaja na pol (PUP) sa oko 700 obučenih službenika ministarstva i priručnik za PUP objavljen 2019.

Pomoć za povećanje zaposlenosti kontinuirano je pružana kroz: aktivne mere tržišta rada od strane Agencije za zapošljavanje; preko sheme Superposao; subvencija i grantova u poljoprivredi od strane MPŠRR i opština; mera podrške u okviru mera tokom COVID-19 pandemije; i podrške preduzećima.

U okviru Paketa za ekonomski oporavak, budžet od 2 miliona evra dodeljen je ARR, koja je sa milion evra podržala 115 privatnih obdaništa i u javno-privatnom partnerstvu koje vodi 108 žena, obezbedila zapošljavanje 1,145 žena. Sa dodatnim milionom ARR je podržala: 273 mala preduzeća u vlasništvu žena i 24 nevladine organizacije preko kojih je 1,296 žena i devojaka koristilo usluge.

Mere namenjene za ublažavanje energetske siromaštva i energetske efikasnosti sprovelo je Ministarstvo ekonomije podržavajući 6,353 žene sa iznosom od 1.8 miliona evra; 24 mala i srednja preduzeća u vlasništvu žena sa iznosom od 6,373 evra; a podržane su i aktivnosti nekoliko NVO-a u oblasti IKT i energetske efikasnosti sa iznosom od 44,715 evra.

Kosovski fond za energetske efikasnosti podržao je 157 žena korisnica sa iznosom od 591,354 evra.

U drugom stubu, **Humani razvoj, rodne uloge i odnosi, zabeleženi su sledeći rezultati:**

- a) Procenat dece uzrasta 0-4 godine u predškolskim ustanovama – bruto stopa upisa: Dostignuće 7,2% dok je cilj za 2024. godinu bio 6%;
- b) Na Univerzitetu u Prištini postoji 17 predmeta sa rodnom perspektivom, dok je cilj bio 15 predmeta;
- c) U periodu 2020-2023, 4,630 devojaka u STEM oblastima je podržano stipendijama sa budžetom od 4,6 miliona evra;
- d) U 2024. godini – vakcina protiv HPV virusa postala je deo kalendara vakcinacije za devojčice od 15 godina;
- e) Povećan je broj poseta trudnicama i novorođenčadi (68,151 kućna poseta deci uzrasta 0-3 godine izvršena u 2022-2023. godini;
- f) Povećana je finansijska podrška MKOS za devojke i žene u sportu, umetnosti i kulturnom nasleđu.

Pristup pravdi je unapređen nizom akcija i podrške:

- a) Istanbulska konvencija je uključena u Ustav Republike Kosovo;
- b) Usvojen je novi Zakon o prevenciji i zaštiti od porodičnog nasilja, nasilja prema ženama i rodno zasnovanog nasilja;
- c) Odobrena je Nacionalna strategija za zaštitu od nasilja u porodici, nasilja nad ženama i rodno zasnovanog nasilja (2022-2026);
- d) Zakon br. 08/L-109 o nadoknadi štete žrtvama zločina;
- e) Zakon br. 08/L-035 o izmeni i dopuni Zakona br. 04/L-017 o besplatnoj pravnoj pomoći je izmenjen;
- f) Izrađeni su Nacionalni program za postupanje sa počiniocima nasilja nad ženama i Državni protokol za postupanje u slučajevima seksualnog nasilja;
- g) Izrađen je vodič za Operativno Budžetiranje Skloništa na Kosovu i Vodič za Projektovanje.

U trećem stubu Žene, Mir i Sigurnost glavna postignuća su:

- a) Zastupljenost žena u javnim institucijama (u ministarstvima i izvršnim agencijama na centralnom nivou) porasla je na 45.6%; postizanje 32.1% rukovodećih pozicija od strane žena (36.4% na nižem rukovodećem nivou (šef odeljenja/sektora); 20.4% među srednjim menadžmentom (direktor odeljenja) i 23.1% među višim rukovodstvom (generalni sekretar/izvršni direktor);
- b) 40.8% rukovodećih i viših rukovodećih pozicija na opštinskom nivou (direktorke direkcija) zauzimaju žene;
- c) Povećanje učešća žena u odborima javnih preduzeća sa 10% u 2017. na 43% u 2024. godini;
- d) Tokom implementacije KPRR-a, razvijeni su novi moduli u nacionalnoj bazi podataka za evidentiranje slučajeva nasilja u porodici u Republici Kosovo;
- e) Osmišljene su mere zapošljavanja za žene žrtve nasilja;
- f) Produžen je rok za rad Vladine komisije za identifikaciju i proveru žrtava seksualnog nasilja tokom rata i od 2,074 pristigle prijave, obrađeno je 2,033 (98%) - od toga je odobreno 1,688;
- g) Tokom perioda 2020-april 2024, 11.3 miliona evra je dodeljeno od VRK za penzije preživelih od seksualnog nasilja tokom rata, podržana je Komisija za verifikaciju statusa i 4 podržavajuće NVO u ovom procesu. Kosovo pruža jedinstveni model podrške žrtvama seksualnog nasilja tokom rata.

Faktori podrške u postizanju ovih rezultata su:

- A) Politička volja; svest o važnosti primene;
- B) Pružanje tehničke pomoći u pravo vreme – prema zahtevima zasnovanim na potrebama korisnika;
- C) Jačanje uloge Agencije za rodnu ravnopravnost kroz iskustvo, stručnost i liderstvo;
- D) Angažovanje nevladinih organizacija i međunarodnih partnera u različitim oblastima za unapređenje rodne ravnopravnosti;
- E) Stalna saradnja ARP sa ženskim organizacijama kroz redovne sastanke i zajedničke organizacije;
- F) Izgradnja kapaciteta SRR na centralnom i lokalnom nivou; koordinacija ARP sa resornim institucijama;
- G) Povećano angažovanje opština u određivanju prioriteta aktivnosti KPRR.

Napredak je izazvan sledećim faktorima:

1. Nedostatak imenovanja SRR u nekim ministarstvima i opštinama;
2. Nedostatak ekspertize za gender “mainstreaming” u oblasti rodne ravnopravnosti u institucijama i kod međunarodnih partnera;
3. Nesprovođenje instrumenata za gender „mainstreaming” u kreiranju i sprovođenju politike (kao što su PRU, rodna analiza, rodno budžetiranje, prikupljanje podataka zasnovanih na rodu, itd.); i
4. Nedostatak prikupljanja i izveštavanja administrativnih podataka; ograničen pristup podacima; i nepodnošenje izveštaja od strane institucija u **skladu sa metodologijom i periodičnim rokovima.**

U vezi sa postizanjem ciljeva, glavni izazovi ostaju u:

1. Povećanje učešća žena na tržištu rada;
2. Jednak pristup javnim fondovima; povećanje učešća dece u obrazovanju u ranom detinjstvu;
3. Smanjenje jaza u rodnim podelama u profesijama;
4. Povećanje zastupljenosti žena na rukovodećim pozicijama u školama; u Skupštini Kosova, skupštinama opština; zastupljenost na visokim pozicijama odlučivanja;
5. Povećanje učešća devojaka i žena u Kosovskoj policiji i Kosovskim bezbednosnim snagama;
6. Smanjenje nasilja u porodici i rodno zasnovanog nasilja;
7. Osigurati zastupljenost žena u procesima pregovora, mira i pomirenja.

Sledeći KPRR bi trebalo da pojača analizu ne samo trenutne situacije već i uzroka koji utiču na rodnu nejednakost. Lista aktivnosti za napredovanje u oblasti sporta, životne sredine, transporta, kulture i drugih oblasti treba proširiti.

U sledećoj KPRR, mora se obezbediti da za svaku oblast postoje indikatori za merenje napretka i da indikatori ispunjavaju uslove da budu merljivi, dostizni i specifični.

Neophodno je da se u narednom KPRR-u nastave aktivnosti na izgradnji kapaciteta za procenu rodnog uticaja.

Tokom procesa izrade novog KPRR-a treba da bude uključena Skupština Republike Kosovo, kao i da se u analizu situacije uključe i definišu indikatori i aktivnosti za Skupštinu Republike Kosovo.

1. UVOD

Kosovski Program za rodnu ravnopravnost je razvijen pod rukovodstvom Kosovske agencije za ravnopravnost polova (KARP), uz široku uključenost domaćih i međunarodnih partnera, i jedina je javna politika koja je obavezna prema Zakonu o rodnoj ravnopravnosti i o kojoj se zahteva da se izveštava u Skupštini Kosova i da se izveštaji objavljuju. Agencija je od svog osnivanja realizovala i izveštavala o dva Programa, jedan za period 2008-2013, predstavila je dva periodična izveštaja za godine 2020-2021-2022, a završni izveštaj koji je predmet ove evaluacije koji pokriva period 2020-2024. Program za period 2020-2024 obuhvata 9 specifičnih ciljeva koji spadaju u sledeće tri programske oblasti:

1. Ekonomsko osnaživanje i socijalno blagostanje sa ciljem „Stvaranja jednakih mogućnosti za doprinos i korist od ekonomskog razvoja, povećanja sveukupnog uključivanja i poboljšanja društvenog blagostanja“;
2. Humani razvoj i rodne uloge i odnosi sa ciljem „Unapređenje rodne ravnopravnosti, kroz kvalitetno obrazovanje i zdravlje, punu inkluziju i korišćenje ljudskih kapaciteta kao doprinosioca održivom humanom razvoju i eliminaciji rodni nejednakosti i stereotipa“;
3. Ženska prava, pristup pravdi i bezbednosti koja ima za cilj „Unaprediti ostvarivanje prava u odlučivanju, mir, bezbednost i pravdu garantujući postizanje rodne ravnopravnosti“;

Kosovski zakon o rodnoj ravnopravnosti zahteva periodično praćenje, procenu i izveštavanje o sprovođenju javnih politika Kosova iz perspektive rodne ravnopravnosti. ARR je glavni akter za koordinaciju sprovođenja ovih akcija, i širenje nalaza svim državnim institucijama, partnerima i društvu uopšte, sa ciljem unapređenja rodne ravnopravnosti na Kosovu i rešavanja izazova u vezi sa rodnom ravnopravnosti. Stoga, procena KPRR-a zahteva da utvrdi napredak postignut u periodu od januara 2020. do kraja aprila 2024. u oblasti rodne ravnopravnosti i da generiše znanje o preprekama koje su zaustavile napredak rodne ravnopravnosti na Kosovu.

Takođe, ova procena je važna aktivnost za učenje od uključenih strana, koje bi informisale razvoj novog dokumenta KPRR-a.

Procena je izvršena u skladu sa Administrativnom uputstvom (AU) (VRK) Br. 07/2018 i Priručnikom za planiranje i izradu strateških dokumenata i akcionih planova, principima, standardima i praksama koji poštuju najbolje međunarodne standarde i prakse kako su formulisani u okviru Principa procene OSPR. Period izveštavanja obuhvata period od januara 2020 do maja 2024 godine, što znači da ne pokriva poslednjih 8 meseci životnog ciklusa KPRR. S obzirom da je ARR bila u početnoj fazi rada na izradi novog KPRR-a, odlučeno je da se izveštavanje obavi do aprila 2024. godine, kako bi se podaci izveštavanja

koristili za novi strateški dokument. Zbog kašnjenja u izveštavanju nekih domaćih i međunarodnih institucija i partnera, faza finalizacije izveštaja je odložena, a svesni smo da ima aktivnosti koje nisu obuhvaćene jer su bile u toku. Kakva god da je preporuka ovog poduhvata, to bi trebalo da bude efikasniji sistem praćenja i bolja koordinacija između strana. Važno je da je ARP pripremila tri izveštaja o proceni za ovaj strateški dokument – KPRR 2020-2024.

Ovaj izveštaj je strukturiran na sledeći način: Poglavlje 2 ističe primenjenu metodologiju praćenu prezentacijom ograničenja procene, predstavljenu u Odeljku 2.1.

Glavni nalazi su predstavljeni u Poglavlju 3, a sastoje se od procene relevantnosti, efektivnosti, efikasnosti, uticaja i održivosti uticaja.

Izveštaj se završava rezimeom ključnih nalaza i izvlači pouke za informisanje razvoja budućeg programa rodne ravnopravnosti na Kosovu.

2. SVRHA I METODOLOGIJA OCENJIVANJA

Kosovski program za ravnopravnost polova 2020- 2024¹ izrađen je pod rukovodstvom Agencije za rodnu ravnopravnost Kosova (ARR). Izrada kosovskog programa za rodnu ravnopravnost (KPRR) je obaveza definisana Zakonom o rodnoj ravnopravnosti 05/L-020. Član 11. obavezuje Agenciju za rodnu ravnopravnost da koordinira pripremu Programa, da prati njegovu realizaciju, kao i da godišnje izveštava Vladu o njegovoj realizaciji. Ovim članom je takođe, predviđeno da Vlada razmatra i usvaja Kosovski program za rodnu ravnopravnost i godišnje izveštava Skupštinu o njegovom sprovođenju, a ti izveštaji se objavljuju.

Kosovski program za rodnu ravnopravnost 2020-2024. ima za cilj *da obezbedi da rodna ravnopravnost bude u centru transformacijskih procesa na Kosovu, u okviru svih struktura, institucija, politika, procedura, prakse vlade, agencija, civilnog društva, privatnog sektora i donatorske zajednice*. Ovaj cilj se nastoji postići radom u tri pravca/tri strateška cilja u tri glavna stuba KPRR:

1. Stvaranje jednakih mogućnosti za doprinos i korist od ekonomskog razvoja, povećanje inkluzivnosti i poboljšanje društvenog blagostanja;
2. Unapređenje ravnopravnosti polova, kroz kvalitetno obrazovanje i zdravlje, sveobuhvatno uključivanje i korišćenje ljudskih kapaciteta kao doprinosa održivom humanom razvoju i eliminaciji nejednakosti i rodnih stereotipa; i
3. Unapređenje ostvarivanja prava u odlučivanju, miru, sigurnosti i pravdi garantujući postizanje ravnopravnosti polova.

Domet i fokus

Opšti cilj ove procene je da odredi stepen napretka postignutog između 2020. i kraja aprila 2024. prema ispunjenju vizije KPRR koja je gore izražena. Opseg primene ove procene pokriva sve identifikovane oblasti Programa, kao i postizanje ciljeva i očekivanih rezultata kako je definisano u dokumentu KPRR 2020-2024. Ovaj izveštaj o proceni podržan je od strane UN Women na Kosovu, kao deo projekta finansiranog od strane Evropske unije "Instrument za rodnu ravnopravnost", kao i projekta "Transformacijsko finansiranje za rodnu ravnopravnost na Zapadnom Balkanu" finansiranog od strane SIDA. Procena takođe ima za cilj da informiše ARP u izradi nove KPRR za period 2025-2035.

¹ <https://abgi.rks-gov.net/assets/cms/uploads/files/Programi%20i%20Kosov%C3%ABs%20p%C3%ABr%20Barazi%20Gjinore%2020-2024%20-%20SHQIP%20-%20FINAL.pdf>

U okviru 3 stuba KPRR-a 2020-2024 definisani su sledeći ciljevi:

1. STUB: EKONOMSKO OSNAŽIVANJE I DRUŠTVENO BLAGOSTANJE

1. Povećanje zaposlenosti žena i devojaka; i
2. Osiguranje/unapređenje jednakog pristupa pravima, slobodama, odlučivanju, resursima i uslugama.

2. STUB: LJUDSKI RAZVOJ I RODNE ULOGE I ODNOSI

1. Rodna ravnopravnost se tretira kao uslov za kvalitetno, inkluzivno obrazovanje;
2. Stvaranje povoljnog okruženja za ostvarivanje ljudskih prava, kapaciteta i potencijala; i
3. Sveobuhvatnost u kvalitetnoj zdravstvenoj zaštiti i obrazovanju stanovništva o rodnoj ravnopravnosti, planiranju porodice i reproduktivnom zdravlju.

3. STUB: PRAVA ŽENA, PRISTUP PRAVDI I SIGURNOSTI

1. Osnaživanje institucionalnih mehanizama i podizanje društvene svesti o pristupu pravdi;
2. Povećanje ravnopravnog učešća i zastupljenosti u procesu donošenja odluka u skladu sa zahtevima Zakona o ravnopravnosti polova;
3. Stvaranje bezbednog i nediskriminatornog okruženja za žene i muškarce u sektoru bezbednosti; i
4. Povećanje učešća žena u procesima pregovora, mira i pomirenja, diplomatskim predstavništvima i misijama u inostranstvu.

Ova procena prati principe, standarde i prakse, poštujući međunarodne standarde i najbolje prakse formulisane u Principima procene Organizacije za ekonomsku saradnju i razvoj (OSPR). Glavna pitanja procene su:

Ocena relevantnosti

Ako su bili relevantni ciljevi KPRR, logika i koherentnost, kao i njihov nameravani i postignuti uticaj za svaki cilj,

Ocena efikasnosti : Ocena stepena na kojem su postignuti i sprovedeni ciljevi i aktivnosti u okviru KPRR;

Ocena efikasnosti: Procena koliko su finansijski resursi, osoblje, regulatorni, administrativni, vremenski i drugi faktori doprineli ili ometali postizanje rezultata;

Procena uticaja: U kojoj meri i na koji način je primena KPRR poboljšala situaciju žena i muškaraca na Kosovu, naročito žena;

Procena održivosti: Ispitivanje održivosti rodni pitanja kao međusektorska pitanja u javnim politikama Vlade Kosova, tj. procena da li rezultati strategije za rodnu inkluziju 'izdrže test' vremena. Procena će se takođe fokusirati i na identifikaciju inputa tokom perioda implementacije KPRR-a, odnosno na identifikaciju novih zakona, nacionalnih strategija i dodatnih mehanizama.

U skladu sa metodologijom primenjenom u evaluaciji prvog KPRR, dodatni kriterijumi koji su ocenjeni su sledeći:

Metodologija procene

Primenjena metodologija za ovu procenu zasniva se na kriterijima definisanim Administrativnom uputom (AU) (VRK) br. 07/2018 i Priručnikom za planiranje i izradu strateških dokumenata i akcionih planova. Ukupna procena je u skladu sa Administrativnim Uputstvom. Priroda nacionalnih, međusektorskih i horizontalnih političkih inicijativa poput Kosovskog programa za rodnu ravnopravnost zahteva upotrebu niza metoda i alata za procenjivanje njegove strateške i operativne primene na nivou centralne i lokalne vlade, kao i njegovog uticaja na živote žena i muškaraca na Kosovu.

Sekundarni izvori podataka

Za ovu procenu su korišćeni podaci iz prva dva izveštaja o praćenju i evaluaciji KPRR za period 2020-2022. Za 2023. godinu, i period januar-april 2024, podaci su obezbeđeni iz izveštaja poslatih od institucija na centralnom i lokalnom nivou, od civilnih društvenih organizacija i međunarodnih organizacija. Da bi se procenila održivost i razvoj afirmativnih mera, analizirani su strateški dokumenti i akcioni planovi razvijeni u periodu januar 2020-april 2024. Za merenje postignuća indikatora, podaci su obezbeđeni od strane ARP, ministarstava, opština, Agencije za statistiku Kosova, Katastarske agencije, Centralne banke, Policije Kosova, i drugih. Informacije o aktivnostima preduzetim od strane ARP i SRP ministarstava i opština dobijene su i iz biltena ARP i iz redovnih periodičnih izveštaja koje su SRP pružili za ovu procenu. Ova procena je zasnovana na podacima obezbeđenim od strane lokalnih institucija kako sledi:

1. Agencija za rodnu ravnopravnost /Kancelarija premijera;
2. Kosovska Agencija za statistiku;
3. Centralna banka Kosova;
4. Ministarstvo finansija, rada i transfera, uključujući i Agenciju za zapošljavanje;
5. Ministarstvo za administraciju lokalne samouprave;

6. Ministarstvo obrazovanja, nauke, tehnologije i inovacija;
7. Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja;
8. Ministarstvo ekonomije;
9. Ministarstvo zaštite životne sredine, prostornog planiranja i infrastrukture;
10. Ministarstvo kulture, omladine i sporta;
11. Ministarstvo odbrane;
12. Ministarstvo unutrašnjih poslova;
13. Ministarstvo regionalnog razvoja;
14. Ministarstvo pravde;
15. Ministarstvo za zajednice i povratak;
16. Kosovska policija i
17. Garancijski fond za kredite.

U 2020. i 2021. godini Ministarstvo industrije, preduzetništva i trgovine nije podnosilo izveštaje, dok za 2023. godinu i period januar-april 2024. godine sledeća ministarstva nisu izveštavala na traženom obrascu: Ministarstvo Industrije, Preduzetništva i Trgovine; Ministarstvo Zdravlja; Ministarstvo Finansija, Rada i Transfera; Ministarstvo Kulture, Omladine i Sporta; i Ministarstvo Spoljnih Poslova.

Neimenovanje SRR u nekim ministarstvima i opštinama značajno je uticalo na sprovođenje aktivnosti, prikupljanje i izveštavanje informacija. Vredi napomenuti da tokom celog ciklusa NPRR, ministarstva poput MKOS-a nisu uspela da regrutuju SRR; MSP nije uspelo da imenuje stalnu poziciju SRR-a; dok je sa spajanjem ministarstava i penzionisanjem SRR iz MFRT-a, premestila SRR sa dužnosti, uprkos zahtevima ZRR da sve centralne i lokalne institucije imenuju odgovarajuće službenike za rodnu ravnopravnost, ovaj problem ostaje izazovan.

Što se tiče opštinskog nivoa, izveštaji opština za tri perioda prikupljanja podataka o praćenju i ocenjivanju NPRR-a su prihvaćeni od strane opština navedenih u tabeli ispod.

Tabela 1: Evidencija izveštavanja opština za period 2020-april 2024

Br.	Opštine koje su podnale izveštaje za 2023. i prva 4 meseca 2024. godine	Opštine koje su izveštavale za 2022.	Opštine koje su izveštavale za 2020. i 2021.
1	Dečane	Dečane	
2	Dragaš	Dragaš	Dragaš
3	Glogovac	Glogovac	Glogovac
4	Kosovo Polje	Kosovo Polje	Kosovo Polje
5	Đakovica	Đakovica	Đakovica
6	Gnjilane	Gnjilane	Gnjilane
7	Elez Han		
8	Istok	Istok	Istok
9		Junik	
10	Kačanik	Kačanik	Kačanik
11	Klina	Klina	Klina
12	Lipljan		Lipljan
13	Mališevo	Mališevo	Mališevo
14		Južna Mitrovica	Južna Mitrovica
15		Obilić	
16		Podujevo	Podujevo
17	Priština	Priština	Priština
18	Prizren	Prizren	
19	Orahovac		
20	Štimlje		Štimlje
21	Srbica	Srbica	Srbica
22	Suva Reka	Suva Reka	Suva Reka
23	Vitina	Vitina	
24	Vučitrn	Vučitrn	Vučitrn
Ukupno	20 opština	20 opština	17 opština

Opštine koje nisu izveštavale o nijednom izveštaju monitorisanja i vrenovanja za 2020 - 2024 su:

1. Uroševac	8. Novo Brdo
2. Gračanica	9. Parteš
3. Kamenica	10. Peć
4. Klokot	11. Ranilug
5. Leposavić	12. Štrpce
6. Mamuša	13. Zubin Potok
7. Severna Mitrovica	14. Zvečani

Od civilnih organizacija i ostalih su za 2020. i 2021. godinu podneli izveštaje: Ženska mreža Kosova; Mreža ženskih organizacija Roma, Aškalija i Egipćana Kosova. Mreža žena Kosova i Organizacija Žena za žene su izvestili za 2022.godinu. Za 2023. godinu i period januar-april 2024. zahtev za izveštavanje upućen je sledećim organizacijama civilnog društva: Mreža žena Kosova, Žene za Žene; Mreža organizacija žena Roma, Aškalija i Egipćana Kosova); Kosovski centar za rodne studije; Institut Rinvest; Kosovski centar za rehabilitaciju preživelih od torture /KRCT; NVO Medica Gjakovica; NVO Medica Kosova i NVO Sheera, dok su izveštaji primljeni samo od Žene za Žene i Mreža ženskih organizacija Roma , Aškalija i Egipćana.

Od međunarodnih organizacija za 2020. i 2021. godinu su izvestili: UN Women; UNDP; UNFPA; Korporacija za Milenijumske Izazove (MCC) i SUNREED projekat za poljoprivredu finansiran od strane Ambasade Švedske u Prištini/Švedske agencije za međunarodnu razvojnu saradnju (SIDA), Kancelarije EU i OEBS.

Za 2022 godinu su izvestili: Savet Evrope; NDI; UN Women; UNDP; UNFPA, Kancelarija EU i OEBS.

Za 2023. godinu i period januar-april 2024. zahtev za izveštavanje upućen je sledećim međunarodnim organizacijama: UN Women, UNDP, MCC, UNFPA, OSCE; Kancelarija EU u Prištini; Savet Evrope, i GIZ dok su izvestili samo NDI; OEBS, UN Women i Kancelarija EU.

Primarni izvori podataka

Pored sekundarnih podataka za ovu procenu, sprovedeni su i intervjui sa nekim od aktivnih aktera u oblasti rodne ravnopravnosti. Da bi se prikupile informacije o uticaju grantova koji su od ARR dobijeni tokom COVID-19 pandemije, intervjuisane su tri organizacije civilne civilnog društva (Mreža žena Kosova; Organizacija Žene za žene; i Kosovski centar za rodne studije) i direktorka obdaništa Bardha.

Intervju sa Mrežom žena Kosova fokusirao se na procenu relevantnosti, efikasnosti, delotvornosti, uticaja i održivosti uticaja NPRR.

U istu svrhu, intervjui su sprovedeni i sa međunarodnim organizacijama: UN Women i UNFPA.

ARR podržala je akademiju u integraciji rodne perspektive u studije, cilj kome se stremilo u okviru NPRR, intervju je obavljen i sa prorektorom Univerziteta u Prištini "Hasan Priština". Intervju je realizovan i sa rukovoditeljicom projekta "Jačanje institucionalne Agencije za rodnu ravnopravnost i rodne mehanizme na Kosovu" finansiran od strane Švedske vlade, Švedske agencije za međunarodni razvoj i saradnju Sida i implementiran od strane konzorcijuma: Niras & CPM Internacional.

Konačno, za procenu ključnih pitanja ove procene, ali i da bi se saznalo više o izazovima tokom implementacije NPRR, sproveden je takođe intervju i sa izvršiteljkom dužnosti izvršnog direktora ARR.

2.1. Ograničenja procene

Rezultati predstavljeni u ovom izveštaju o proceni su potcenjeni iz sledećih razloga:

- ✓ Dok pokazatelji kojima se teži u KPRR odnose na kraj 2024. godine, većina obezbeđenih podataka za indikatore se odnosi na kraj 2023. godine;
- ✓ Neizveštavanje svih ministarstava za sve godine praćenja i evaluacije;
- ✓ Nisu izvestile sve opštine, neki od multilateralnih i bilateralnih međunarodnih partnera, kao i jedan broj organizacija civilnog društva;
- ✓ Nedostatak izveštavanja o rezultatima u skladu sa indikatorima definisanim u Akcionom planu KPRR; i
- ✓ Izveštaji primljeni od strane institucija i organizacija nisu bili potpuno kompletni i nedostajali su podaci o potrošenom budžetu za sve sprovedene aktivnosti.

Ograničenja u proceni bila su rezultat i:

- ✓ Nedostatak podataka za neke od indikatora KPRR, i
- ✓ Nedostatak osnovne vrednosti za jedan od indikatora definisanih u KPRR.

Prilikom čitanja ovog izveštaja o evaulaciji, treba imati na umu da je tokom perioda implementacije KPRR, pandemija COVID-19 imala negativan uticaj koji je otežao rad svih institucija, i preusmerio fokus prema hitnoj podršci kako javnim institucijama, tako i civilnom društvu i međunarodnim organizacijama.

3. GLAVNA OTKRIĆA

3.1. Važnost i koherentnost ciljeva KPRR

Fokus ovog odeljka je procena važnosti KPRR i procena da li su pod-ciljevi i aktivnosti KPRR bili u skladu sa definisanim ciljevima i opštom svrhom KPRR. Izjava o misiji KPRR bila je *“Kosovo da osigura da rodna ravnopravnost bude u centru transformacijskih procesa na Kosovu, u okviru svih struktura, institucija, politika, procedura, praksi i programa vlade, agencija, civilnog društva, privatnog sektora i donatorske zajednice*. Ovaj cilj se nastoji postići radom u tri pravca/tri strateška cilja u tri glavna stuba KPRR: 1) Stvaranje jednakih mogućnosti za doprinos i korist od ekonomskog razvoja, povećanje sveobuhvatnosti i poboljšanje društvenog blagostanja; 2) Unapređenje rodne ravnopravnosti, kroz kvalitetno obrazovanje i zdravstvo, sveobuhvatnosti i korišćenje ljudskih kapaciteta, kao doprinosa održivom humanom razvoju i iskorenjivanju nejednakosti i rodni stereotipa; i 3) Unapređenje ostvarivanja prava na odlučivanje, mir, sigurnost i pravdu, garantujući postizanje rodne ravnopravnosti.

Da li su ciljevi KPRR bili važni?

KPRR je zakonska obaveza prema Zakonu o rodnoj ravnopravnosti i direktno doprinosi sprovođenju Konvencije o eliminaciji svih oblika diskriminacije prema ženama (poznata kao CEDAW) i Istambulske konvencije inkorporirane u Ustav Republike Kosova. KPRR kroz svoje ciljeve i aktivnosti u svom trećem stubu posvetio je ovaj stub primeni principa i obaveza koje proizlaze i su u skladu sa Rezolucijom 1325 Ujedinjenih Nacija o *Ženama, Miru i Sigurnosti*, i sve aktivnosti ovog stuba bile su u skladu sa principima i zahtevima 1325 *"Žene, Mir i Sigurnost"*.

Na osnovu intervjua realizovanih u okviru ove procene, opšti stav je da je KPRR za period 2020-2024 bio veoma važan. Sveobuhvatni pristup tokom izrade KPRR i Akcionog plana naglašeni su kao doprinos da KPRR bude u skladu sa potrebama i izazovima vremena. Podrazumeva se da je KPRR pokrio glavna pitanja/oblasti/izazove u oblasti: zapošljavanja, socijalne zaštite, obrazovanja, zdravstva, rodno ravnopravne participacije u zakonodavstvu i izvršnoj vlasti i u oblasti sigurnosti.

KPRR je bio veoma važan dokument i zbog činjenice što je pružio duboku analizu ne samo trenutne situacije već i faktora koji su uzrokovali rodne nejednakosti u različitim sektorima i aspektima.

Kao rezultat, KPRR je poslužio kao izvor informacija za relevantne aktere u identifikaciji intervencija i dizajniranju programa i mera za rešavanje rodne neravnopravnosti.

Na osnovu prve dve procene KPRR i ove finalne procene, primećuje se da je uključenost aktivnosti ograničenija u oblasti umetnosti, kulture, medija, energije, transporta, zaštite životne sredine i digitalizacije. Takođe je primećeno da je bilo manje aktivnosti vezanih za

prevenciju i zaštitu od nasilja u porodici i rodno zasnovanog nasilja, ali to je zato što je u vreme kada je izrađen KPRR bila aktivna Nacionalna strategija za zaštitu od nasilja u porodici za period 2016-2020.

Tokom intervjuja naglašeno je da u KPRR nije ukljen rad sa Skupštinom Kosova, institucijom koja ima ključnu ulogu u promociji rodne ravnopravnosti kroz svoju zakonodavnu i nadzornu ulogu

Takođe je u intervjuima naglašeno da Program nije dovoljno uključio analizu i aktivnosti za adresiranje potreba žena koje pripadaju manjinskim grupama: LGBTQ+, žene i devojčice iz zajednica roma, aškalija i egipčana; sredovečne žene; žene i devojčice sa posebnim potrebama, zdravstveni aspekti za dečake i muškarce (naglašena je potreba za vakcinacijom dečaka protiv HPV virusa).

U intervjuima je takođe naglašeno da su u KPRR nedostajale i rodne teme u vezi sa dijalogom između Kosova i Srbije, utičući da rodna pitanja ostanu van fokusa.

Da li su aktivnosti i rezultati bili u skladu sa KPRR, sa opštom misijom i postizanjem ciljeva KPRR?

Aktivnosti i rezultati uključeni u KPRR su u skladu sa sveobuhvatnom misijom i funkcionišu u cilju postizanja ciljeva KPRR. U okviru prve tematske oblasti 'Ekonomsko osnaživanje i socijalna dobrobit' - Strateški cilj teži "Stvaranju jednakih mogućnosti za doprinos i korist u/od ekonomskog razvoja, povećanje sveukupnog uključivanja i poboljšanje socijalne dobrobiti" i uključuje aktivnosti koje teže smanjenju siromaštva, povećanju zapošljavanja, poboljšanju veština u skladu sa potrebama tržišta rada, poboljšanju obrazovanja kako bi se odgovorilo na zahteve tržišta rada, aktivnosti za podsticanje preduzetničke aktivnosti među ženama, aktivnosti za podršku organizaciji žena u zadruge i druge podrške za žene u poljoprivredi. Ova kolona uključuje aktivnosti za izgradnju kapaciteta i razvoj alata za primenu rodno odgovornog budžetiranja na centralnom i lokalnom nivou-koji bi doprineli ravnopravnom učešću u javnim fondovima i adresiranju potreba i zahteva oba pola.

U ovom cilju predviđene su i aktivnosti koje su se bavile izazovima vremena kao što su 'Stvaranje besplatne telefonske pomoćne linije, i unapređenje elektronskih platformi sa profesionalnim osobljem za mlade (zlostavljanje, seksualno uznemiravanje, bulimija, anoreksija, seksualni identitet, narkotičke supstance, itd.)'. Specifične aktivnosti su planirane za ranjive grupe, uključujući sredovečne žene, žene sa niskim nivoom obrazovanja, žene iz ruralnih područja, dve aktivnosti za žene iz LGBT zajednice, jedna aktivnost za osobe sa ograničenim sposobnostima.

Važno je naglasiti da su neke aktivnosti uključene u ovu kolonu bile iz Sektorne strategije MRSZ 2018-2021; Strategije za uključivanje Roma i Aškalija u kosovsko društvo 2017-2022; i iz Strateškog plana obrazovanja na Kosovu 2017-2022.

Strateški cilj 2 ima za cilj 'Promovisanje rodne ravnopravnosti, kroz kvalitetno obrazovanje i zdravstvenu zaštitu, sveobuhvatnost, uključivanje i iskorišćavanje ljudskih kapaciteta kao doprinos razvoju održivog ljudskog razvoja i eliminaciji rodne neravnopravnosti i stereotipa'.

U okviru ovog cilja uključene su aktivnosti u oblasti obrazovanja, sporta, kulture, zdravlja i medija. Ova oblast uključuje i neke aktivnosti predviđene u Strateškom planu za obrazovanje na Kosovu 2017-2022; u Sektorskoj strategiji MRSZ 2018-2021 sa fokusom na oblast obrazovanja; i u oblasti zdravstva integrisane su aktivnosti planirane u Strateškom planu za zdravlje majke, deteta i za reproduktivno zdravlje 2020-2022.

Aktivnosti su uključivale integraciju rodni studija u nastavne planove predmeta i razvoj kurseva rodni studija u visokom obrazovanju; integrisanje rodne perspektive i eliminisanje rodni stereotipa u udžbenicima i nastavnim planovima i programima na osnovnom i srednjem nivou. Aktivnosti sa ciljem povećanja učešća dece u obrazovanju u ranom detinjstvu, povećanja učešća devojčica i žena u deficitarnim oblastima obrazovanja.

Program stručnog usavršavanja novinara u oblasti borbe protiv nasilnog ekstremizma.

Integracija podataka u Zdravstveni informativni sistem (ZIS) za zdravlje žena, majki i deteta. Obuke za poboljšanje profesionalni kapaciteta za promociju i zdravstveno obrazovanje, uključujući reproduktivno zdravlje i specifične zdravstvene potrebe žena i muškaraca; integracija HPV vakcine u esencijalnu listu lekova.

Podizanje svesti stanovništva o reproduktivnom i seksualnom zdravlju i drugim aktivnostima.

Kao što je gore naglašeno, oblasti kulture i sporta nisu bile dovoljno uključene. U oblasti medija planirana je izrada programa stručnog usavršavanja novinara u oblasti rodne ravnopravnosti i u oblasti borbe protiv nasilnog ekstremizma.

Izrada novih, komplementarnih politika: za ravnopravnu rodnu zastupljenost u medijskim organizacijama i uređivačke politike, izrada modula obuke za medije u adresiranju osnovni rodni koncepta, LGBTI, rodno zasnovanog nasilja i bezbednosti; rizik od nošenja oružja; posebne potrebe; stvaranje sistema praćenja i izveštavanja o imidžu žena (rodne reprezentacije) u medijima; i Obuka i podizanje svesti medija u cilju informisanja građana o zdravstvenim pitanjima (reproduktivno zdravlje, dojenje, zdrava ishrana, seksualno obrazovanje); i o pravima i odgovornostima za etičko i profesionalno izveštavanje o zdravstvenim pitanjima.

U oblasti sporta planirane su samo ove dve aktivnosti: finansijska podrška za profesionalni napredak, infrastrukturu i podizanje svesti o povećanju učešća devojčica i žena u sportu; i analiza budžeta sa rodnom perspektivom u oblasti obrazovanja, nauke, sporta, energetike, kulture, omladine, dijaspora, zdravlja, povratka i zajednica.

Treći strateški cilj je bio '*Unapređenje ostvarivanja prava u odlučivanju, mira, bezbednosti i pravde, garantujući postizanje rodne ravnopravnosti*'. Fokus ove kolone bio je na primeni principa i ciljeva Rezolucije 1325 Žene, Mir i Sigurnosti, uključujući izgradnju kapaciteta u oblasti sigurnosti, odbrane, predstavljanja žena u diplomatskim misijama i suočavanje sa prošlošću kao preduslovom za obezbeđivanje trajnog mira.

U ovoj Koloni, aktivnosti su bile planirane za prevenciju i zaštitu od porodičnog nasilja i rodno zasnovanog nasilja, i ostvarivanje ravnopravnog učešća i poboljšanje uslova rada za žene u politici, odlučivanju, i u oblasti bezbednosti (Kosovske Odbrambene Snage, Kosovska Policija).

U ovoj koloni su bile planirane aktivnosti za angažovanje žena u procese pregovaranja, mira i pomirenja, kao i za kreiranje baze podataka za žene koje učestvuju u hitnim ili humanitarnim aktivnostima unutar i izvan zemlje. U vreme kada je KPRR bio izrađen, Kosovo je sprovodilo Nacionalnu strategiju i Akcioni plan za zaštitu od nasilja u porodici (2016-2021) i većina aktivnosti uključenih u KPRR bila je iz ove Strategije. KPRR je takođe obuhvatio aktivnosti za analizu situacije žena u zatvoru u popravnoj službi, uključujući pristup pravima, rehabilitaciju i reintegraciju, kao i žene osuđene za nasilje u porodici, uključujući kaznene politike. U fokusu Akcionog plana KRR bio je i pružanje obuka vezanih za prava zatvorenih žena, uključujući pristup pravima, rehabilitaciju i njihovu reintegraciju. Sledeća aktivnost u ovoj oblasti bila je jačanje kapaciteta Vladine komisije za žrtve seksualnog nasilja tokom rata i organizacija uključenih u proces podnošenja zahteva za priznavanje statusa, kao i stvaranje specifičnih programa za pristup pravdi za žrtve seksualnog nasilja tokom rata.

Iz analize pokazatelja KPRR primetilo se da ovi indikatori nisu bili jasno definisani:

- ✓ Strateški cilj 1 između ostalog nastoji da do 2024. godine: 40% novih javnih politika integriše rodnu perspektivu. Iako je validan indikator u KPRR-u, nije razjašnjeno šta tačno znači integracija rodne perspektive u javne politike (da li je ARR komentarisala i/ili komentarisala integrisane komentare; da li su strateški dokumenti imali odvojene indikatore, aktivnosti itd. i sa rodnom perspektivom). Kao rezultat toga, podaci za ovaj indikator nisu dati. ARR je potencirala da treba postaviti monitoring mehanizam - kroz obezbeđivanje specifičnog mišljenja da su inputi za integraciju - rodna centralizacija uzeti u obzir od strane institucija. Osim mišljenja ARR, svi akteri uključeni u izradu zakonodavstva i javnih politika imaju odgovornost da obezbede rodnu ravnopravnost - 'gender mainstreaming' u skladu sa zahtevima ZRR.
- ✓ U okviru Strateškog cilja 2 postavljen je cilj da se do 2024. godine "izgradi i funkcionalizuje sistem praćenja imidža žena u medijima", ali nije bilo pojašnjenja ko bi trebao da pokrene, razvija i održava ovaj sistem? Ovaj sistem se nije razvio, i iz diskusija i primljenih podataka nije bilo jasno šta je ciljano i kako? Jedan nedovoljno jasan indikator bio je onaj koji je ciljao na "*Unapređenje obrazovanja i odlučivanja kod devojčica, dečaka, žena i muškaraca o seksualnom i reproduktivnom zdravlju (%)*" ali nije

imao osnovnu vrednost niti neophodna objašnjenja kako bi se merio napredak u postizanju ciljanog cilja? Za ovaj indikator, MONTI je izvestio da je 100% seksualnog i reproduktivnog zdravstvenog obrazovanja deo nastavnih planova, ali u odsustvu jasne definicije indikatora, nije poznato da li je stvarno i potpuno postignut stremljeni cilj.

- ✓ Strateški cilj 3 ima tri loše definisana indikatora, što onemogućava merenje napretka:

1) indikator "procenat slučajeva porodičnog nasilja koji se obrađuju od strane pravosudnog sistema" nije bilo objašnjeno kako će se izračunati i gde će se naći ovaj podatak, stoga ostaje indikator za koji nije prijavljeno da li je postignut;

2) indikator "izradakaznene politike za adekvatnu primenu sankcija za počinitelje rodno zasnovanog nasilja, uključujući i adekvatne kazne za slučajeve trgovine ljudima" nije imao objašnjenja koji je mehanizam za praćenje koji bi nadgledao adekvatnu primenu sankcija; i

3. indikator "procenat devojčica i žena koje su doživele fizičko i psihološko nasilje" u odsustvu podataka nije imao ni osnovnu vrednost ni ciljanu, što ometa merenje napretka.

3.1.1. Unosi tokom perioda primene KPRR

Tokom perioda primene KPRR, izrađeno je nekoliko okvira javnih politika, kao i zakonodavstvo i nacionalne strategije, ali kapaciteti postojećih mehanizama su unapređeni doprinoseći napretku u postizanju definisanih ciljeva KPRR. Kratki opis novog zakonodavstva, strategija i mehanizama je predstavljen u nastavku.

1. Stub: Pristup javnim fondovima

- ✓ Formiran je Konceptualni dokument za Rodno odgovorno budžetiranje, koji je odobrila Vlada u 2022. godini;
- ✓ Izvedena je studija izvodljivosti za rodno odgovorno budžetiranje;
- ✓ Osnovana je radna grupa za izradu pravnog okvira za odgovorno rodno budžetiranje; izrađena je metodologija rada i informativni paket za Radnu Grupu. Održane su 3 radionice sa radnim grupama.

1. Stub: Pristup imovini

- ✓ Prošle godine, na predlog ARR, Vlada Republike Kosovo je nastavila sa afirmativnom merom za besplatnu registraciju zajedničke imovine na ime oba supružnika, odnosno Administrativno Uputstvo za Specijalne Mere za Registraciju Nepokretne Zajedničke Imovine na Ime Oba Supružnika. U 2024. godini ukupno je bilo 17,592 nekretnine registrovane na ime oba supružnika u poređenju sa 105 koliko ih je bilo u 2016. godini kada je počela primena ovog AU.

2. Stub: Sektor zdravstva

- ✓ Od 2024. godine u kalendaru vakcinacija dodata je vakcina protiv HPV virusa koji izaziva rak grlića materice, vakcina se trenutno primenjuje kod devojčica do 15 godina;
- ✓ Povećan je broj poseta trudnicama i bebama: u periodu od januara 2023. do kraja aprila 2024. realizovano je 36,336 kućnih poseta za decu od 0-3 godine; Realizovano je 5,668 poseta za trudnice; 3,247 dece koja su primila kućnu posetu u prva 3 dana nakon rođenja; realizovano je 1,880 poseta za decu iz romske, ashkali i egipatske zajednice.

2. Stub: Obrazovanje

- ✓ Formirana je Strategija obrazovanja 2022-2026;
- ✓ Zakon o predškolskom obrazovanju je odobren;
- ✓ Uspostavljena je Međuinstitucionalna radna grupa za prijavljivanje i prevenciju ranih brakova u zajednicama Roma, Aškalija i Egipćana;
- ✓ MONTI je odobrio Priručnik za nastavnike: Seksualno Obrazovanje i Reproduktivno Zdravlje: Pubertet, ljubav i veze².

3. Stub: Pristup pravdi i uslugama

- ✓ U 2020. godini, Parlament Kosova je odobrio uključivanje Istanbulske konvencije u Ustav Republike Kosova;
- ✓ Usvojen je novi Zakon o prevenciji i zaštiti od porodičnog nasilja, nasilja prema ženama i rodno zasnovanog nasilja;
- ✓ Usvojena i odobrena Nacionalna strategija za zaštitu od nasilja u porodici i na osnovu roda u skladu sa međunarodnim standardima i Istanbulskom konvencijom;

² <https://MASHT.rks-gov.net/wp-content/uploads/2022/11/doracaku-6-9.pdf>

- ✓ U 2022. godini je usvojen Zakon br. 08/L-109 o nadoknadi štete žrtvama kriminala;
- ✓ Dana 13. marta 2022. godine, Zakon br. 08/L-035 o izmenama i dopunama Zakona br. 04/L-017 o besplatnoj pravnoj pomoći, gde su, na osnovu ovog Zakona, dodate posebne kategorije korisnika besplatne pravne pomoći, kojima se, bez obzira na kriterijume propisane članom 8. i 9. osnovnog zakona, pruža besplatna pravna pomoć;
- ✓ Sačinjen je i odobren Nacionalni program za tretman izvršioca nasilja nad ženama;
- ✓ Pokrenut je Državni protokol za postupanje u slučajevima seksualnog zlostavljanja u Republici Kosovo;
- ✓ Izrađen je i objavljen Izveštaj o operativnom budžetiranju skloništa na Kosovu i Priručnik za projektovanje; od strane KRR koji usmerava ka poboljšanju kvaliteta usluga skloništa identifikujući njihove potrebe za kvalitetnijim odgovorom na potrebe žrtava, u skladu sa zahtevima Istanbulske konvencije, i istovremeno pomaže skloništim da predstave svoje zahteve sa dobro procenjenim budžetskim troškovima³;
- ✓ Usvojen je Zakon br. 08/L-035 o izmeni i dopuni Zakona br. 04/L-017 o besplatnoj pravnoj pomoći. Ova dopuna omogućava pružanje besplatne pravne pomoći nezavisno od ekonomske i socijalne situacije za žrtve porodičnog nasilja; žrtvama svedocima nasilja, žrtve rodno zasnovanog nasilja; žrtve bilo koje vrste seksualnog nasilja, uključujući i seksualno uznemiravanje;
- ✓ U priprema je Vodič za funkcionisanje Lokalnih mehanizama protiv nasilja u porodici i rodno zasnovanog nasilja;
- ✓ Imenovana je Nacionalna koordinatorka za zaštitu od nasilja u porodici, nasilja nad ženama i rodno zasnovanog nasilja;
- ✓ Aktivirana je Koordinaciona međuministarska Grupa, koji redovno obrađuje pitanja nasilja u porodici;
- ✓ Imenovana je nova Međuministarska Koordinaciona grupa za borbu protiv nasilja u porodici, nasilja prema ženama i rodno zasnovanog nasilja;
- ✓ Potpisan je Memorandum o saradnji sa verskim zajednicama u Republici Kosovo;

³https://abgi.rks-gov.net/assets/cms/uploads/files/A4-ALB%20%20ShelterCosting_Kosovo%20DomesticViolence.pdf

- ✓ Izrađen je i odobren plan rada za 2024 Nacionalne koordinatorka za zaštitu od nasilja u porodici, nasilja nad ženama i rodno zasnovanog nasilja;
- ✓ Kreirani su novi moduli u nacionalnoj bazi podataka za evidenciju slučajeva nasilja u porodici u Republici Kosovo.
- ✓ Pokrenuta je Mera zapošljavanja za žene žrtve nasilja;

3. Stub: Ravnopravno učešće polova

- ✓ ARR je podržala osnivanje Mreže žena u javnoj upravi u saradnji sa Ambasadom Ujedinjenog Kraljevstva, sa ciljem jačanja uloge žena u javnoj upravi i podsticanja da konkurišu na pozicije za donošenje odluka.
- ✓ Tokom izveštajnog perioda, lokalne institucije i organizacije (centralni i lokalni nivo) i međunarodne organizacije organizovale su aktivnosti za podizanje svesti i obuke u oblasti liderstva za podsticanje angažovanja žena u politici i donošenju odluka.
- ✓ Državna prijemna komisija je 1 godinu bila predvođena od strane žene, dok su za 1 godinu 2 od 5 članova bile žene.

3. Stub: Žene, mir i bezbednost

Tokom perioda implementacije KPRR, produžen je mandat Vladine komisije za identifikaciju i verifikaciju statusa žrtava seksualnog nasilja tokom rata. Od početka postupka u februaru 2018. godine do 30.04.2024. godine, Komisija je primila ukupno 2,074 zahteva za priznavanje statusa žrtve ratnog seksualnog nasilja, od čega je obrađeno 2,033 zahteva. ARR i neki od međunarodnih partnera kao što su UN WOMEN su kontinuirano podržavali rad komisije kroz podršku obuci za komisiju, kao i ženske organizacije koje su direktno radile sa preživelim.

Predsednica Republike Kosovo stavila je Agendu za žene, mir i bezbednost u centar svog angažovanja jačanje sektora bezbednosti i razvoj održivih javnih politika u službi unapređenja rodne ravnopravnosti. U nastavku ovog angažovanja, 2022. godine, kao deo obaveza Republike Kosovo u okviru Samita demokratije predsednika Bajdena i na inicijativu predsednice Osmani, organizovano je prvo izdanje Međunarodnog foruma o ženama, miru i bezbednosti, sa temom „*Izgradnja saveza za održivi mir*“. Osnovni cilj Forumu je jačanje uloge žena u mirovnim i bezbednosnim procesima, kao i sveukupno unapređenje rodne ravnopravnosti. Prvo izdanje Forumu okupilo je učesnike iz 33 različite zemlje na Kosovu, što je istovremeno postavilo Kosovo na globalnu mapu međunarodnih događaja i sada je postalo tradicionalna platforma koja služi kao mesto susreta svetskih lidera, međunarodnih organizacija, organizacija civilnog društva, stručnjaka u ovoj oblasti, akademika itd. Kao rezultat diskusija održanih na marginama Forumu, identifikovano je ukupno 13 akcija koje

mogu kolektivno preduzeti različiti akteri širom sveta i 25 zaključaka koji se bave izazovima i mogućnostima za budućnost Agende za žene, mir i bezbednost.

U aprilu 2024. godine, Forum je održao svoje drugo izdanje, koje se fokusiralo na dve centralne teme: sprečavanje seksualnog nasilja u ratu i obezbeđivanje sigurnosti žena i devojčica suočenih sa izazovima izazvanim klimatskim promenama. Glavni cilj ovog izdanja bio je da se kroz diskusije pozabavi istorijskim pretnjama po bezbednosti žena, zajedno sa novim bezbednosnim izazovima, sa krajnjim ciljem udruživanja snaga za dalje unapređenje Agende za žene, mir i bezbednost. Sa više desetina diskusija i pratećih događaja održanih tokom foruma, drugo izdanje okupilo je u Prištini preko 2,000 učesnika iz više od 40 zemalja.

Kao rezultat kontinuiranog angažovanja, Kancelarija predsednice Republike Kosovo je izabrana kao partner za uspostavljanje Regionalnog centra izvrsnosti, pri čemu je Republika Kosovo izabrana da bude jedna od tri zemlje domaćina zajedno sa Kolumbijom i Filipinima. Zvanična ceremonija potpisivanja Memoranduma o saradnji za uspostavljanje Regionalnog centra izvrsnosti na Kosovu održana je na drugom izdanju Forumu, dok je Centar počeo sa radom 17 septembra 2024. Glavni cilj Regionalnog centra izvrsnosti na Kosovu je da kroz pružanje dubljeg razumevanja Agende za žene mir i bezbednost i njenu primenu osnaži žene na svim nivoima mirovnih i bezbednosnih procesa, a posebno u liderstvu i odlučivanju.

Konferencija i informativne i edukativne aktivnosti:

Tokom perioda 2020-april 2024, KRR je bila organizator ili suorganizator sledećih konferencija:

2020

- ✓ ARR je, u saradnji sa premijerom RKS Albinom Kurtijem, obeležila 8. mart, Međunarodni dan žena, pokretanjem Izmena i dopuna pravnog okvira za zaštitu od nasilja u porodici, kao i predstavljanjem konačnog nacrta Kosovskog programa za rodnu ravnopravnost.
- ✓ ARR, u saradnji sa Kosovskim centrom za rodne studije, organizovala je konsultativni sastanak na visokom nivou na temu „Ekonomsko osnaživanje kao preduslov za sprečavanje nasilja u porodici i rodno zasnovanog nasilja“. Na ovom sastanku obeležena su dva događaja od istorijskog značaja za rodnu ravnopravnost – 25. godišnjica Pekinške platforme i 20. godišnjica Rezolucije 1325 – „Žene, mir i bezbednost“.

2021

- ✓ 16 dana aktivizma: ARR je pod vođstvom premijera Kurtija, u saradnji sa Ministarstvom pravde, sprovela kampanju 16 dana aktivizma i obeležila 25. novembar, Međunarodni dan borbe protiv nasilja nad ženama.
- ✓ ARR u saradnji sa Kosovskim centrom za rodne studije održala je konferenciju na visokom nivou sa institucionalnim akterima, stručnjacima/kinjama i predstavnicima/ama civilnog društva „Institucionalni odgovor na nasilje nad ženama u periodu (post) COVID-19“

2022

- ✓ ARR je obeležila 8. mart, Međunarodni dan žena, pod temom „*Razbijamo predrasude, težimo potpunoj inkluziji*“ sa ciljem povećanja učešća žena u procesima donošenja odluka na zakonodavnom, izvršnom nivou, u diplomatskim misijama i državnoj službi i akademiji.
- ✓ ARR je u saradnji sa KCRS održala tradicionalni konsultativni sastanak na visokom nivou na temu „*Učešće žena na tržištu rada*“. Objavljene su preporuke za relevantne oblasti povećanja učešća žena u odlučivanju u javnoj upravi i na tržištu rada.

2023

- ✓ ARR je obeležila 8. mart, Međunarodni dan žena, posvetom sećanju na kreativne žene, umetnice, profesorke univerziteta i novinarke koje su rušile barijere u oblastima na kojima su radile i sa ženskim licem gradile istoriju naše zemlje, a koje više ne žive. Ovom prilikom organizovana su 3 panela diskusije sa ženama stvarateljicama, univerzitetskim profesoricama i novinarkama. Konferenciji je prisustvovalo 90 učesnika. Ovom prilikom, zgrada Vlade je osvetljena posvetom u znak sećanja na kreativne žene. Budžet ARR
- ✓ ARR, u saradnji sa Kosovskim centrom za rodne studije (KCRS), organizovala je šesti redovni godišnji konsultativni sastanak na visokom nivou u novembru sa institucionalnim akterima, stručnjacima i predstavnicima civilnog društva. Sastanak je bio fokusiran na posvećenost Kosova procesu evropskih integracija iz rodne perspektive

2024

- ✓ ARR je obeležila 8. mart, Međunarodni dan žena, pod sloganom „**Zajedno za jednakost**“, pozivajući na jedinstvo u odbrani prava žena i devojaka svuda. U skladu sa globalnom temom „Ulaganje u žene ubrzava napredak“, na ovoj konferenciji se raspravljalo o pristupima potrebnim za povećanje uticaja i jačanje uloge žena u

procesima i agendama društveno-ekonomskog razvoja zemlje, za održivu i pravednu društvenu transformaciju. Konferenciju je pratilo oko 75 učesnika.

- ✓ ARR u saradnji sa Univerzitetom u Prištini/Ekonomskim fakultetom i uz podršku UN Women organizovale su konferenciju: "Zatvaranje rodnog jaza". Konferencija je okupila istraživače, kreatore politika, aktiviste i pojedince koji su strastveni u vezi sa rodnom ravnopравnosti kako bi se uključili u dijalog, razmenili znanje i razgovarali o međunarodnim i lokalnim dobrim praksama za stvaranje inkluzivnijeg i ravnopravnijeg okruženja.
- ✓ ARR je nastavila angažovanje na uvođenju rodne ravnopравnosti u obrazovanje kroz saradnju sa NDI u organizovanju dve letnje škole na temu „Rod, ekonomija i politike“ sa petodnevним programom gde je skoro 60 studenata, uzrasta od 18 do 29 godina, dobilo sertifikat.

Tokom ovog izveštajnog perioda, ARR je realizovala medijske proizvode za podizanje svesti i emitovala video spotove o sledećim temama (navedenim po abecednom redu):

1. *Zajedno za jednakost;*
2. *Nasledno pravo i institucije nadležne za pokretanje ostavinskog postupka;*
3. *Kreativne žene koje su promenile istoriju;*
4. *Identifikacija i posledice psihičkog nasilja i obeležavanje 10. godišnjice Istanbulske konvencije;*
5. *Identifikacija psihičkog nasilja;*
6. *Rak dojke;*
7. *Kosovo odaje počast ženama koje su bile žrtve nasilja u porodici*
8. *Sprečavanje diskriminacije;*
9. *Prevenција selektivnog abortusa;*
10. *Prevenција nasilja među tinejdžerskim parovima;*
11. *Sprečavanje seksualnog uznemiravanja na radnom mestu;*
12. *Sprečavanje rodних stereotipa u udžbenicima;*
13. *Prijavljivanje seksualnog napada – Važnost pribavljanja dokaza; i*
14. *Administrativno uputstvo za registraciju imovine na ime dva supružnika.*

Javne institucije i lokalne i međunarodne organizacije organizovale su redovne godišnje kampanje na sledeće teme:

- ✓ *16 dana aktivizma protiv nasilja u porodici, koji se održavaju svake godine od 25. novembra do 16. decembra (od 2009. godine ovo je redovna aktivnost u kalendaru aktivnosti svih kosovskih institucija);*
- ✓ *Dan žena organizovan 8. marta;*
- ✓ *Regionalna konferencija o nasilju u porodici, Konferencija „Ujedinjeni protiv nasilja – dosta“.*
- ✓ *Redovna konferencija u organizaciji NDI „Nedelja žena“ koju je takođe podržala ARR 2024. godine;*
- ✓ *Svakog oktobra na Kosovu se obeležava Mesec svesti o raku dojke;*
- ✓ *Evropska nedelja testiranja na HIV/AIDS;*
- ✓ *Aktivnosti podizanja svesti o imovinskim i naslednim pravima;*
- ✓ *Međunarodni dan seoske žene organizovan je u nekoliko opština.*

Zbog velikog broja slučajeva femicida u izveštajnom periodu, civilno društvo je organizovalo proteste i razne aktivnosti kako bi izrazilo zabrinutost i zahtevalo odgovor vlasti i društva protiv ove razorne pojave koja oduzima živote žena.

Ciljane mere

Tokom implementacije KPRR-a, rodna perspektiva je integrisana u okviru: *Fonda za Ekonomski Oporavak 2020, kao i Junski paket za ekonomski oporavak 2021.* Ovo svrstava RKS među zemlje koje su uspešno uspele odgovoriti na situaciju Covida -19 rodnom perspektivom osetljivim merama i budžetskim sredstvima namenjenim za ovu svrhu. Ovo je jedna od uspešnih praksi Rodno odgovornog budžetiranja.

Tokom pandemije uspostavljeno je *Karantinsko sklonište* koje je pružalo sigurno okruženje za nove slučajeve, visokog nivoa sigurnosti i zadovoljilo je potrebe za negom, uključujući (sigurno stanovanje, sigurne zdravstvene usluge, psihološke usluge, hranu i higijenu).

U 2020. godini izdvojen je poseban fond za ARR vredan 1 milion evra, iz kojeg su podržani: 115 privatnih obdaništa iu javno-privatnom partnerstvu (predvođeni od 108 žena; 7 muškaraca); 6,638 dece, od kojih 3,249 devojčica i 3,389 dečaka, uključenih u ova obdaništa; 1,145 žena zaposlenih u 115 podržanih obdaništa.

U 2021. godini, fond ARR u iznosu od 1 milion eura podržao je 273 mala preduzeća u vlasništvu žena, u ukupnoj vrednosti od 207,284.00 eura; i 24 NVO - organizacije u vrednosti od 647,000 eura. Kroz finansiranje ovih 24 nevladinih organizacija podržano je 1,296 žena i devojaka od ovog broja: 296 žena i devojaka su imale koristi od usluga kao što su: pravni

saveti, usluge ekonomskog osnaživanja i inicijative; 185 žena i devojaka – fizičkih lica dobilo je grantove za proširenje poslovanja; 48 nevladinih organizacija imalo je koristi od (pod) grantova; 803 žene i devojke su obučene za otvaranje novih poslova, prodaju proizvoda na mreži, marketing proizvoda, uspostavljanje brenda i vođenje web stranica za prodaju proizvoda pojedinačnih preduzeća.

U okviru Fonda za Kreditne Garancije otvoren je *specifičan prozor podrške za preduzeća u vlasništvu žena*. Kreditna garancija do 80% kolateralu kao važna podrška za preduzeća u vlasništvu žena, koja se, zbog nedostatka vlasništva, kolateralu), suočavaju sa poteškoćama u pristupu finansijama. Fond je na kraju 2021. godine podržao 269 ženskih biznisa garancijama u vrednosti od 8.6 miliona eura, a vrednost kredita je bila 11.7 miliona eura.

U 2022. godini *Fond za garanciju kredita* podržao je 269 ženskih preduzeća sa garancijama za kredite, garantovana vrednost kredita iznosila je 5.7 miliona evra, dok su u 2023. godini podržani krediti za 340 preduzeća u vlasništvu žena sa garantovanom vrednošću od 8.4 miliona evra.

U 2021. godini, Ministarstvo trgovine i industrije izdvojilo je poseban fond od 470,000 evra za podršku ženskim preduzetnicama - 32 subvencije su dodeljene ženskim preduzetnicama. Tokom primene KPRR, vlada je preduzela mere u okviru *Paketa za Ekonomski Oporavak*, mere koje su integrisale rodnu perspektivu. Na osnovu podataka iz MFRT, mere podrške su sledeće:

- ✓ *Dodaci za Decu* - preko 403,000 korisnika i važno je napomenuti da se ovi dodaci za decu prenose na majčin bankovni račun;
- ✓ *Dodaci za porodilje* - sa preko 50,000 hiljada žena korisnica;
- ✓ *Mera 1.3 - Podrška zapošljavanju žena* - U okviru mere podržano je zapošljavanje žena subvencionisanjem zarade radnice, do 50% bruto zarade. Ova mera je realizovana u 2 faze, koje su rezultirale sa preko 6,000 zaposlenih žena;
- ✓ *Mera 2.1.2 - Podrška preduzećima u vlasništvu žena* - Ova pod-mera ima za cilj podršku preduzećima u vlasništvu žena. Podrška je ostvarena pokrivanjem 20% glavnice kredita za povećanje kapaciteta bez obzira na sektor u kojem posluje biznis. Od ove mere profitiralo je 44 preduzeća, gde je vrednost subvencije bila 801 hiljada evra, dok je vrednost kreditiranja bila 4.2 miliona evra;
- ✓ *Superposao* - platforma za zapošljavanje koju je kreirala Vlada Republike Kosova, koja ima za cilj da osigura radno mesto za svaku mladu osobu od 18 do 29 godina, posredovanjem između poslodavaca i tražilaca posla. Nakon uspešnog posredovanja, Vlada vrši subvencionisanje mesečne plate radnika, u vrednosti od 264 evra za 6 meseci. Do sada, iz ove šeme imamo preko 12,000 mladih korisnika, od kojih je polovina mlade žene i devojke

- ✓ **Kosovo Generation Unlimited** - je platforma koja povezuje kompanije, organizacije i institucije sa praktikantima. Osim praktičnog rada, mladi kroz ovu shemu imaju pristup i besplatnom mentorstvu i obukama. Do sada, preko ove sheme angažovali smo više od oko 1,100 praktikanata, od kojih su preko 700 devojke.
- ✓ Mere namenjene za *ublažavanje energetske siromaštva i energetske efikasnosti* sprovelo je Ministarstvo ekonomije podržavajući 6,353 žene sa iznosom od 1.8 miliona evra; 24 mala i srednja preduzeća u vlasništvu žena sa iznosom od 6,373 evra; a podržane su i aktivnosti nekoliko NVO-a u oblasti IKT i energetske efikasnosti sa iznosom od 44,715 evra. Kosovski fond za energetske efikasnosti podržao je 157 žena korisnica sa iznosom od 591,354 evra.

Detaljni podaci o ovim aktivnostima su zabeleženi u Dodatku 1 ovog izveštaja.

Izgradnja kapaciteta

- ✓ Oko 700 javnih službenika je prošlo obuku o proceni rodno uticaja u javnim politikama;
- ✓ Svake godine ARR je realizovala ciklus treninga za Standardne Procedure Postupanja za Zaštitu od Nasilja u Porodici za potrebe Kosovske policije (detaljni podaci za svaku godinu su predstavljeni u odgovarajućim sekcijama ovog izveštaja);
- ✓ ARR je ponudila obuke za Prevenciju i Tretman slučajeva seksualnog uznemiravanja na radnom mestu sa službenicima sa centralnog i lokalnog nivoa; 375 sertifikovanih učesnika za Prevenciju i Tretman slučajeva seksualnog uznemiravanja na radnom mestu na centralnom i lokalnom nivoa; i
- ✓ ARR2 treninga, 37 učesnika za povećanje učešća žena u javnoj upravi.

Nacionalni strateški dokumenti odobreni tokom postojanja KPRR

Tokom perioda 2020-april 2024. godine, izrađen je jedan broj strateških dokumenata. Kratki pregled ciljeva ovih strateških dokumenata i pogled na integraciju rodne perspektive u ove dokumente je dat u nastavku.

Nacionalna strategija za zaštitu od nasilja u porodici i nasilja prema ženama 2022 - 2026⁴ usvojena je 2022. godine sa vizijom da do 2026. godine, Vlada Kosova zajedno sa odgovornim institucijama i podržavajućim stranama će: preuzeti odgovornost za prioritarno tretiranje svih slučajeva nasilja u porodici i nasilja prema ženama; obezbediti dovoljne ljudske, finansijske i infrastrukturne resurse za borbu protiv nasilja u porodici i nasilja prema ženama; obezbediti pristup kvalitetnim integrisanim uslugama; garantovati pravdu

⁴ <https://kryeministri.rks-gov.net/wp-content/uploads/2022/05/ALB-Strategjia-Kombe%CC%88tare-pe%CC%88r-Mbrojtje-nga-Dhuna-ne%CC%88-Familje-dhe-Dhuna-ndaj-Grave-2022-%E2%80%93-2026.pdf>

za žrtve i preživjele; obezbediti reintegraciju i osnaživanje žrtava / preživjelih od nasilja u porodici i nasilja prema ženama; kazniti, resocijalizovati i rehabilitovati počiniocce nasilja; povećati svest celokupnog društva protiv nasilja u porodici i nasilja prema ženama. Četiri strateška cilja su:

1. Prevencija i identifikacija nasilja kroz obrazovanje i osveščivanje;
2. Unapređenje i usaglašavanje javnih politika sa međunarodnim standardima;
3. Institucionalno osnaživanje za zaštitu i tretman žrtava; i
4. Obezbeđivanje opštih i specijalizovanih podrška usluga za žrtve.

Energetska strategija Republike Kosova 2022-2031⁵ sa vizijom održivog energetskog sektora, integrisanog u Pan-evropsko tržište, koji garantuje sigurnost snabdevanja električnom energijom i pristupačnost za građane. Ova vizija nastoji da se ostvari kroz planirane akcije unutar ovih strateških ciljeva:

- 1) Pобољшanje pouzdanosti sistema;
- 2) dekarbonizaciju i promociju obnovljive energije;
- 3) povećanje efikasnosti energije;
- 4) jačanje regionalne saradnje i funkcionisanje tržišta; i
- 5) zaštitu i osnaživanje potrošača.

Specifični cilj 4.3 podrazumeva osposobljavanje u oblastima povezanim sa energijom i uključivanje žena sa ciljem omogućavanja ravnopravnog učešća žena u obrazovnim i obukovnim programima (potencijalno uključujući stipendijske šeme) i podršku njihovom uključivanju u kompanije i institucije energetskog sektora. Ministarstvo ekonomije je odobrilo i Program implementacije energetske strategije Kosova za period 2022-2025⁶, u kojem programu je planiralo aktivnost za pripremu sveobuhvatne rodne infrastrukture i planiranje politika.

⁵ <https://me.rks-gov.net/wp-content/uploads/2023/04/Shqip-Strategjia-e-Energjise-e-Republikes-se-Kosoves-2022-2031.pdf>

⁶ https://me.rks-gov.net/wp-content/uploads/2023/10/PZSEK-2022-2025_SHQ.pdf

Strategija zapošljavanja 2024-2028 ima za cilj da obezbedi dostojanstveno i sveobuhvatno zapošljavanje za sve kroz postizanje sledećih ciljeva:

- 1) razvoj veština i kompetencija radne snage i smanjenje nesklada u veštinama;
- 2) povećanje učešća na tržištu rada drugih grupa koje su u riziku od isključenja (žene, mladi, osobe sa ograničenim sposobnostima, etničke zajednice); i
- 3) poboljšanje uslova rada i dobrih mogućnosti za posao. Strategija teži da do 2027. godine rodni jaz u zapošljavanju bude manji od 20 procentnih poena.

Strategija obrazovanja 2022-2026⁷ i Akcioni plan 2022-2026⁸ ciljaju postizanju sledećih ciljeva:

- 1) podsticanje uključivanja i jednakog pristupa ranom obrazovanju;
- 2) poboljšanje kvaliteta preduniverzitetskog obrazovanja kroz konsolidaciju mehanizama za osiguranje kvaliteta i pružanje kvalitetne nastave;
- 3) usklađivanje obrazovanja i stručnog osposobljavanja sa dinamičkim razvojem tehnologije i tržišta rada, u funkciji celoživotnog učenja;
- 4) poboljšanje kvaliteta, integriteta i konkurentnosti visokog obrazovanja;
- 5) korišćenje digitalne tehnologije za poboljšanje usluga i kvaliteta u obrazovanju, u skladu sa trendovima digitalne transformacije.

Polna perspektiva je integrisana u analizu stanja i većina indikatora uticaja i rezultata su podeljeni prema polu. Specifično, Strategija ima za cilj povećanje uključenosti dece u rano obrazovanje (uzrasna grupa od 0 do 5 godina); eliminaciju rodni stereotipa u skladu sa metodološkim vodičem koji je izradila ARR za prevenciju rodni stereotipa i promociju rodne ravnopravnosti u školskim tekstovima i materijalima; adresiranje rodne podeljenosti u profesijama; ravnopravno rodno predstavljanje u angažovanju novih obrazovnih inspektora; preduzimanje afirmativnih mera za povećanje broja žena i devojčica na menadžerskim pozicijama u preduniverzitetskom obrazovanju; povećanje mogućnosti za praktični rad studenata, sa posebnim fokusom na devojčice i žene.

⁷ <https://MASHt.rks-gov.net/strategija-e-arsimit2022-2026/>

⁸ <https://MASHt.rks-gov.net/wp-content/uploads/2022/10/04-Plani-i-Veprimit-te-Strategijise-per-Arsim-2022-2026-ALB-WEB-1.pdf>

U martu 2023. godine, Vlada je odobrila **Strategiju i Nacionalni razvojni plan za 2030**⁹ sa četiri glavna cilja:

- 1) Održiv ekonomski razvoj,
- 2) Pravedan ljudski razvoj,
- 3) Bezbednost i vladavina prava, i
- 4) Dobro upravljanje.

U okviru Nacionalne strategije i plana, cilj je povećanje učešća žena na tržištu rada; uključivanje devojčica i žena u sportske aktivnosti; povećanje učešća žena u sigurnosnim institucijama; povećanje pristupa vlasništvu žene; jednako zastupanje žena i muškaraca u javnim institucijama i poštovanje obaveze za rodno odgovorno budžetiranje; pristup žena pravdi; podrška ženskim preduzećima za digitalizaciju.

Strategija za industrijski razvoj i podršku biznisu 2030¹⁰ ima za cilj da do 2030. godine, industrija Kosova postane globalno integrisana industrija sposobna za proizvodnju proizvoda visoke dodatne vrednosti i pružanje dostojanstvenog zaposlenja. Strateški ciljevi Strategije su:

- 1) Proširenje (ekspanzija) industrijske proizvodnje;
- 2) Smanjenje industrijskog trgovinskog deficita;
- 3) Generisanje boljeg i inkluzivnijeg zapošljavanja;
- 4) Olakšavanje Zelene industrije;
- 5) Maksimizacija rasta unutrašnje vrednosti.

Kao specifičan cilj, Strategija teži integraciji žena i mladih na tržište rada. Poseban kreditni program za osposobljavanje je planiran i dizajniran za pojedince od 18 do 35 godina zainteresovane za sticanje važnih veština i znanja za industriju, gde će prednost imati žene koje odnesu zahtev.

⁹ <https://kryeministri.rks-gov.net/wp-content/uploads/2023/03/06032023-Strategjia-dhe-Plani-Kombetare-per-Zhvillim-2030.pdf>

¹⁰ <https://mint.rks-gov.net/desk/inc/media/606F831F-95B2-4CCA-8BBF-C70C5E60A7F1.pdf>

Godine 2024. Vlada Kosova **odobrila je Strategiju za tranzicionu pravdu Republike Kosovo 2024-2034**¹¹ sa vizijom stvaranja strateške platforme koja ima za cilj ostvarivanje prava žrtava i društva na istinu, reparaciju, pravdu i garancije za neponavljanje. Strategija ima za cilj postizanje ovih strateških ciljeva:

- 1) Pravo na istinu - Dokumentovanje i objavljivanje činjenica i okolnosti zločina počinjenih tokom rata;
- 2) Pravo na pravdu - Pristup pravdi i borba protiv nekažnjavanja za ratne zločine i zločine protiv čovečnosti počinjene od strane države Srbije, kao pitanje pravde za žrtve;
- 3) Podrška žrtvama - Jednak pristup potrebnoj podršci žrtvama zločina počinjenih tokom rata kroz lokalne i centralne institucije; i
- 4) Garantovanje neponavljanja - Eliminisanje mogućnosti za ponavljanje teških kršenja ljudskih prava kroz institucionalnu reformu.

Akциони Plan za Prava Osoba sa Invaliditetom u Republici Kosovo 2021-2023¹² uključuje akcije za postizanje strateških ciljeva kao što su:

- 1) poboljšanje pružanja zdravstvenih usluga osobama sa ograničenim sposobnostima;
- 2) stvaranje funkcionalnog i pravog sistema za socijalnu dobrobit i sigurnost, kao i pružanje jednakih mogućnosti za zapošljavanje osoba sa ograničenim sposobnostima;
- 3) stvaranje uslova za potpuno uključivanje u obrazovanje i profesionalnu podršku osobama sa ograničenim sposobnostima;
- 4) stvaranje pravne infrastrukture za poštovanje i ispunjavanje prava osoba sa ograničenim sposobnostima;
- 5) stvaranje jednakih uslova u pristupu, informisanju, komunikaciji, učešću kao i stvaranje unificiranog sistema podataka za osobe sa ograničenim sposobnostima. Dokument nije integrisao rodnu perspektivu.

¹¹ <https://kryeministri.rks-gov.net/wp-content/uploads/2024/06/STRATEGJIA-PER-DREJTESI-TRANZICIONALE-E-REPUBLIKES-SE-KOSOVES-2024-2034.pdf>

¹² <https://kryeministri.rks-gov.net/ep-content/uploads/2023/06/Plani-i-Veprimit-PAK-Pjesa-1-Shqip.docx>

Program za Zaštitu i Promociju Osnovnih Prava i Sloboda čoveka 2021-2025¹³ ima za cilj postizanje ovih strateških ciljeva:

- 1) poboljšanje upravljanja, transparentnosti, institucionalne koordinacije i odgovornosti unutar javnih institucija u cilju daljeg ostvarivanja ljudskih prava;
- 2) zaštita i promocija ljudskih prava;
- 3) obezbeđivanje zdravog života i promocija blagostanja za sve; i
- 4) olakšavanje pristupa pravosudnom sistemu.

Analiza situacije Programa predstavlja podatke podeljene po polu i postavila je dva specifična cilja

- 1) olakšavanje prepreka za zaštitu žrtava kriminala, posebno preživelih od rodno zasnovanog nasilja, uključujući porodično nasilje; i
- 2) ostvarivanje imovinskih i naslednih prava žena, imovinskih prava zajednica.

Strategija za unapređenje prava romske i aškalijske zajednice u Republici Kosovo 2022-2026 i Akcioni plan 2022-2024¹⁴ ima pet strateških ciljeva:

- 1) efektivno povećanje pružanja mogućnosti, jednakog pristupa i kontinuiranog obrazovanja za Rome i Aškalijske;
- 2) povećanje jednakog pristupa stalnom zapošljavanju, kao i smanjenje siromaštva romskih i aškalijskih zajednica;
- 3) poboljšanje zdravlja članova romskih i aškalijskih zajednica i povećanje jednakog pristupa kvalitetnim zdravstvenim uslugama;
- 4) povećanje jednakog pristupa stalnom stanovanju, esencijalnim uslugama i javnoj infrastrukturi za romske i aškalijske zajednice; i
- 5) prevencija i borba protiv diskriminacije, rasizma, govora mržnje, zločina iz mržnje, segregacije, predrasuda, stereotipa i nasilja.

Analiza situacije uključuje rodnu perspektivu i predstavlja specifičan rodni indikator koji ima za cilj smanjenje rodno zasnovanog nasilja u osnovnim veštinama (čitanje i pisanje i računanje) između devojčica i dečaka od 7 do 14 godina koji pripadaju romskoj i aškalijskoj zajednici na Kosovu. Među aktivnostima, samo dve aktivnosti imaju specifičnu rodnu napomenu koja se odnosi na organizaciju kampanja za podizanje svesti vezanih za nasilje u porodici i protiv diskriminacije.

¹³ <https://kryeministri.rks-gov.net/wp-content/uploads/2022/05/SHQIP-PROGRAMI-PER-MBROJTJEN-E-TE-DREJTAVE-TE-NJERIUT-2021-2023.pdf>

¹⁴ <https://kryeministri.rks-gov.net/wp-content/uploads/2023/05/Strategjia-per-avansimin-e-te-drejtave-te-komuniteteve-rom-dhe-ashkali-ne-Republiken-e-Kosoves-2022-2026-dhe-Plani-i-veprimit-2022-2024.pdf>

Nacionalna strategija protiv trgovine ljudima na Kosovu 2022-2026¹⁵ je definisala pet strateških ciljeva: jačanje institucionalnih mehanizama za borbu protiv trgovine ljudima; prevencija pojave trgovine ljudima; poboljšanje identifikacije, zaštite i reintegracije žrtava i pretpostavljenih žrtava trgovine ljudima; istraga, krivično gonjenje i kažnjavanje slučajeva trgovine ljudima; i jačanje regionalne i međunarodne saradnje. S izuzetkom podataka o rodnoj strukturi žrtava, Strategija nije integrisala rodnu perspektivu u analizu niti u ciljeve, indikatore i aktivnosti.

Strategija za vladavinu prava 2021-2026¹⁶ ima za cilj obnovu poverenja građana u pravdu, sudski i tužilački sistem. Strateški ciljevi Strategije su:

- 1) osnaživanje pravosudnog i tužilačkog sistema;
- 2) osnaživanje sistema krivične pravde;
- 3) Osnaživanje ¹⁷pristupa pravdi;
- 4) Osnaživanje borbe protiv korupcije.

Analiza situacije uključuje rodnu perspektivu u nekim od stubova, ali samo jednu aktivnost usmerenu na borbu protiv rodno zasnovanog nasilja, i veću finansijsku podršku za skloništa za žrtve rodno zasnovanog nasilja.

Strategija za upravljanje javnim finansijama Republike Kosova 2022-2026 ¹⁸cilja:

- 1) Obezbeđivanje održive fiskalne discipline;
- 2) Dalje povećanje efikasnosti alokacije; 3
-) Dalje poboljšanje operativne efikasnosti;
- 4) Ljudski kapital i infrastruktura IKT-a ojačani da podrže digitalni i transparentni sistem MFR-a na Kosovu. Strategija nije integrisala rodnu perspektivu.

¹⁵ <https://kryeministri.rks-gov.net/wp-content/uploads/2023/05/Strategjia-TQNJ-2022-2026.pdf>

¹⁶ <https://kryeministri.rks-gov.net/ep-content/uploads/2023/04/Strategjia-per-Sundimin-e-Ligjit.pdf>

¹⁷ <https://kryeministri.rks-gov.net/ep-content/uploads/2023/03/Strategjia-e-Menaxhimit-te-Financave-Publike.pdf>

¹⁸ <https://kryeministri.rks-gov.net/ep-content/uploads/2023/03/Strategjia-e-Menaxhimit-te-Financave-Publike.pdf>

Strategija za poljoprivredu i ruralni razvoj 2022 - 2028¹⁹ ima viziju razvoja konkurentne i inovativne agro-ruralne sektore zasnovane na znanju, tehnologiji i modernim standardima, pružajući proizvode visokog kvaliteta na domaćem, regionalnom i EU tržištu, kao i održivi razvoj prirodnih resursa i životne sredine, pružajući ekonomske aktivnosti i mogućnosti za zapošljavanje, socijalnu inkluziju i kvalitet života za stanovnike ruralnih područja.

Strateški ciljevi su:

- 1) Povećanje konkurencije u agro-prehrambenom sektoru i poboljšanje efikasnosti i održivosti farme;
- 2) Održivo upravljanje prirodnim resursima;
- 3) Podrška preduzećima u ruralnim oblastima, povećanje zapošljavanja i poboljšanje socijalne infrastrukture;
- 4) Sveobuhvatna institucionalna i sektorska reforma za stvaranje efikasnih javnih usluga.

Analiza situacije uključuje rodnu perspektivu i odredila je specifičan cilj koji teži promovisanju rodne ravnopravnosti, uključujući učešće žena u poljoprivredi i socijalnu integraciju zajednica i ranjivih grupa, ali izmereno vlasništvom žena nad zemljom koje se ne poklapa sa ciljem koji je postavljen.

Strategija reforme javne uprave 2022-2027²⁰ teži efikasnoj i efektivnoj javnoj upravi koja služi javnom interesu, zadovoljava potrebe građana i preduzeća i uspešno sprovodi proces pridruživanja EU, podržavajući demokratiju i vladavinu prava. Strategija je definisala sledeće strateške ciljeve:

- 1) planiranje i koordinacija politika usmerenih ka rezultatima;
- 2) pružanje usluga visokog kvaliteta;
- 3) profesionalna javna služba i efikasno upravljanje ljudskim resursima;
- 4) Povećanje nivoa odgovornosti i transparentnosti u javnoj administraciji. Strategija nije integrisala rodnu perspektivu u analizu situacije ni u strateške ciljeve i aktivnosti.

¹⁹ <https://kryeministri.rks-gov.net/ep-content/uploads/2023/01/STRATEGIJA-ZA-POLJOPRIVREDU-I-RURALNI-RAZVOJ.pdf>

²⁰ <https://kryeministri.rks-gov.net/ep-content/uploads/2023/01/STRATEGIJA-REFORME-JAVNE-UPRAVE-2022-2027.pdf>

Strategija bezbednosti Kosova 2022 - 2027²¹ posvećena je mirnom rešavanju nesuglasica, kao i promovisanju mira, stabilnosti i međusobne saradnje sa drugim zemljama. Vitalni interesi sigurnosti su: zaštita suvereniteta i teritorijalnog integriteta; očuvanje ustavnog reda i javne bezbednosti; i ljudska sigurnost i društveni razvoj; integracija u Euro-atlantske strukture i druge međunarodne mehanizme. Strategija nije integrisala rodnu perspektivu u analizu situacije kao ni u strateške ciljeve i aktivnosti.

Kao rezime, može se naglasiti da postoji prostor za poboljšanje integracije rodne perspektive u strateške dokumente, uključujući rodnu integraciju u analizu situacije, definisanje indikatora i mera.

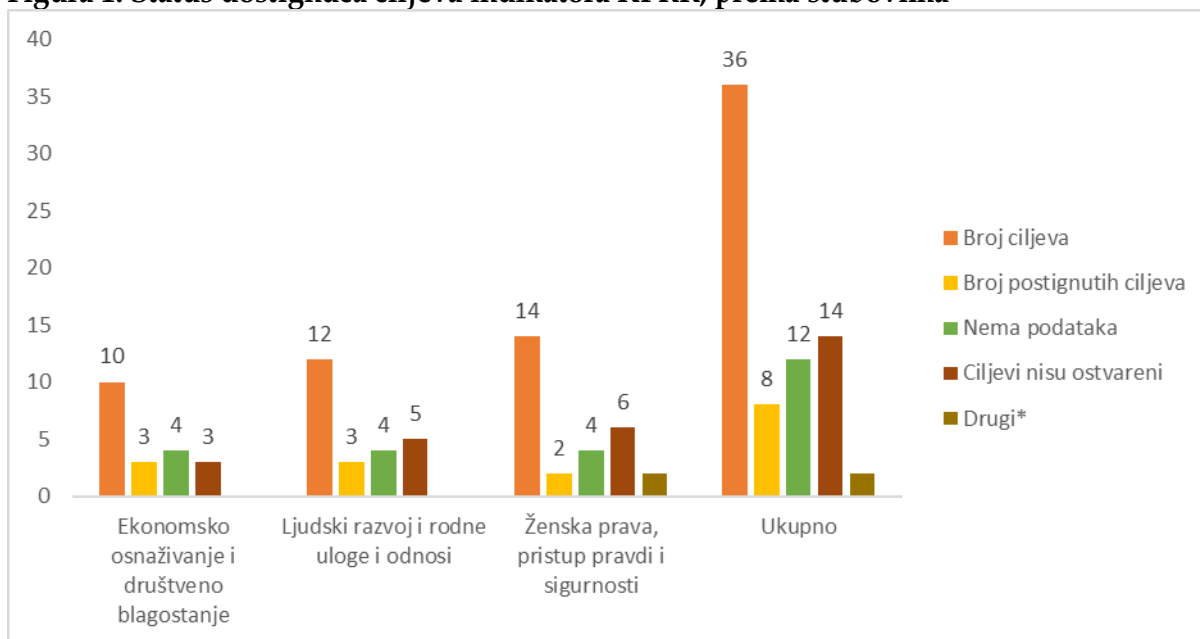
3.2. Efikasnost KPRR

Ovaj odeljak procenjuje stepen u kojem su postignuti i sprovedeni definisani ciljevi i planirane aktivnosti u okviru Akcionog plana KPRR. Iz intervju je naglašeno da je tokom primene KPRR postojala politička volja za unapređenje rodne ravnopravnosti, a stabilnost liderstva u ARR i rodne institucionalne mehanizme doprineli su primeni KPRR. Kao što je gore naglašeno, pandemija COVID-19 bila je ometajući faktor u radu institucija, što je uticalo i na postignute rezultate.

Kako je predstavljeno na Slici 1, od ukupno 36 ciljanih indikatora u okviru KPRR, samo je 8 postignuto (22% ciljeva), 14 nije postignuto, za 12 indikatora podaci nisu obezbeđeni, dok za 2 indikatora u Cilju 3 jedan nije mogao biti prijavljen jer jedan cilj nije bio dobro definisan, a za drugi u nedostatku osnovne vrednosti cilj nije bio postavljen. Procentualno gledano, u prvom Cilju, od 10 ciljeva zacrtanih za 2024. godinu, ostvareno je 30%, u drugom Cilju, od 12 ciljeva, ostvareno je 25% postavljenih ciljeva, dok je u trećem Cilju, od 14 ciljeva, ostvareno samo 14% indikatora. Detaljna razrada će biti predstavljena za svaki cilj posebno u ovom odeljku.

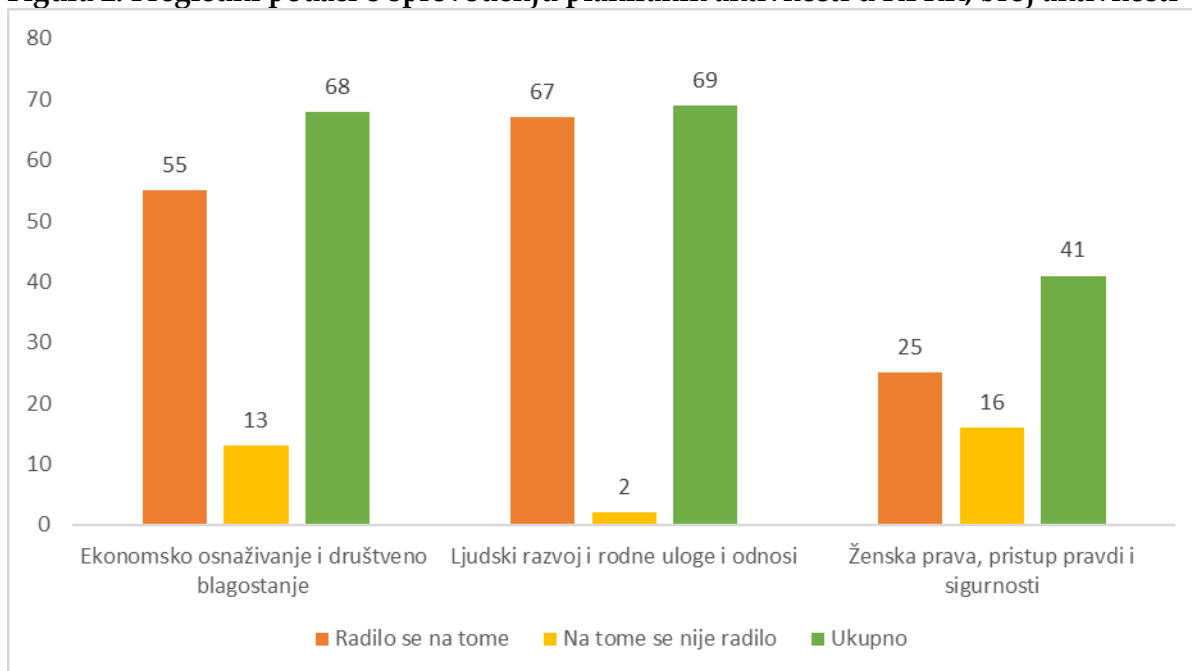
²¹ <https://kryeministri.rks-gov.net/wp-content/uploads/2022/10/1-Strategija-e-Sigurise-e-Kosoves-ALB.pdf>

Figura 1: Status dostignuća ciljeva indikatora KPRR, prema stubovima

Kada je reč o realizaciji planiranih aktivnosti u Akcionom planu KPRR, od 178 planiranih aktivnosti, radilo se na 147 njih, što znači da se radilo na 83% aktivnosti (Slika 2). Prema stubovima, najviši stepen primene je u Drugom strateškom cilju (radilo se na 97% planiranih aktivnosti), praćen Strateškim ciljem 1 (aktivnosti su realizovane na 81% planiranih) dok podaci pokazuju da je najmanje rađeno na aktivnostima uključenim u Treći strateški cilj - samo 61% planiranih aktivnosti.

Figura 2: Pregledni podaci o sprovođenju planiranih aktivnosti u KPRR, broj aktivnosti

Stvaranje jednakih mogućnosti za doprinos i korist od ekonomskog razvoja, povećanje inkluzivnosti i poboljšanje društvene dobrobiti- Cilj 1

Cilj je bio da se promoviše ekonomsko osnaživanje i poboljšanje socijalnog blagostanja žena, poboljšavajući ravnomernu raspodelu javnih sredstava i učešće žena u upravljanju resursima. Glavni indikatori ovog cilja bili su dostizanje stope zaposlenosti žena od 20%, a podaci za 2023. godinu pokazuju rezultat od 19.8% - skoro postizanje postavljenog cilja. U vezi sa socijalnom blagostanjem, u odsustvu podataka o stepenu siromaštva na Kosovu procenjenom od strane KPRR, ne može se izvestiti da li je cilj od 13% postignut. Svetske banke procenjuje da je siromaštvo na Kosovu bilo 21.7%²² u 2023. godini, međutim, u odsustvu procene od strane KAS koristeći istu metodologiju primenjenu za određivanje osnovne vrednosti, ne možemo da izvestimo da se siromaštvo povećalo i da cilj nije postignut.

Tokom perioda 2020-april 2024, institucije na centralnom i lokalnom nivou, NVO i međunarodne organizacije sprovedli su širok spektar aktivnosti za podršku ekonomskom osnaživanju žena i poboljšanju ekonomske i socijalne dobrobiti žena i devojčica u zemlji. Izvršene aktivnosti su navedene u Prilogu 1, dok će se u nastavku pružiti opšti pregled aktivnosti.

Povećanje zaposlenosti žena i devojaka

Podaci predstavljeni u Tabeli 2 pokazuju da, uprkos angažovanju Vlade kroz aktivne mere zapošljavanja, obuke, afirmativne mere u poljoprivrednom sektoru, projekte koje su realizovali ministarstva i opštine u 2023. godini, samo 24,2% žena radne dobi bilo je aktivno na tržištu rada (zaposleno ili u potrazi za poslom), što je znatno ispod cilja od 40% postavljenog u KPRR.

U 2023. godini, 33.9% devojaka u dobi od 15-24 godine nije bilo ni zaposleno, ni na školovanju ili obuci, što je pokazatelj daleko veći od predviđenog od 20% koji je bio cilj.

U vezi sa učešćem u preduzetničkim aktivnostima, u 2023. godini, 18% aktivnih preduzeća bilo je registrovano na ime ili u suvlasništvu žena i ovaj cilj je ostvaren.

U okviru Specifičnog cilja 1, težilo se povećanju pristupa žena vlasništvu sa ciljem da do kraja 2024. godine, 25% imovine bude u vlasništvu ili suvlasništvu žena. Prema podacima Katastarske agencije, u januaru 2024. godine, 19.8% vlasnika bili su žene. Značajan doprinos ovom rezultatu mogao bi se pripisati i afirmativnoj meri sprovedenoj kroz Administrativno Uputstvo (AU) o Posebnim Merama za Registraciju Nepokretnosti na Ime Oba Supružnika. U 2024. godini ukupno je bilo 17,592 nekretnina registrovanih na ime oba supružnika u poređenju sa 105 koliko ih je bilo u 2016. godini kada je počela primena ovog AU.

²² <https://thedocs.worldbank.org/en/doc/d5f32ef28464d01f195827b7e020a3e8-0500022021/related/mpo-xkx.pdf>

Za povećanje zapošljavanja žena u periodu od 2020. do aprila 2024. godine, realizovan je veliki broj aktivnosti. Agencija za zapošljavanje u okviru MFRT tokom ovog perioda obučila je 3,827 devojaka i žena, i podržala kroz aktivne mere zapošljavanja 7,732 devojke i žene (**.Kompletna lista svih aktivnosti nalazi se u Prilogu 1, dok će u ovom odeljku biti pomenute samo neke aktivnosti.**

U direktnom sprovođenju KPRR, 2020-2024, ARR preko Fonda za ekonomski oporavak u maju 2021. godine podržala je 24 NVO - ženske organizacije sa iznosom od 647.000 evra koje sprovode inicijative u oblasti poboljšanja mogućnosti zapošljavanja žena kroz sheme podrške poslovanju, obuku i usmeravanje u upravljanju poslovanjem, poboljšanje kvaliteta proizvoda i podršku poslovnim shemama u biznisu (B2B), poboljšanje marketinga i socijalnih mreža i licenciranje i registraciju патената i istraživačke inicijative koje teže poboljšanju ženskih prava u ekonomskom sektoru - sve kako bi se podržalo učešće i žene na tržištu rada i povećao održivi inkluzivni ekonomski rast za sve. ARP je u 2021. godini direktno podržala 273 mala preduzeća u vlasništvu žena, u ukupnoj vrednosti od 207.284 eura, to su uglavnom samozaposlene žene ili koje zapošljavaju najviše 2-3 žene. Kroz finansiranje ovih 24 NVO, početni podaci monitoringa pokazuju da su koristi ostvarili širom teritorije RKS bez obzira na etničku pripadnost: ukupno 1,296 žena i devojaka koje su koristile usluge: obuke, grantove, učešće u obukama za promociju poslovnih proizvoda, marketing proizvoda, monitoring, pravne savete, psihosocijalnu pomoć, predstavljanje u javnosti, rano otkrivanje bolesti. Takođe su ciljane žene koje su preživele nasilje, samohrane majke, kao i žene iz romskih, aškaljskih i egipatskih zajednica.

- a) 185 muškaraca i devojaka - fizička lica su dobila grantove za proširenje poslovanja;
- b) 48 žena i devojaka pravna lica (NVO - organizacije žena) dobile su grantove;
- c) 803 žena i devojaka je obučeno za pokretanje novih preduzeća, prodaju proizvoda online, marketing proizvoda, osnivanje brenda, funkcionalizacijustranica za prodaju proizvoda individualnih preduzeća; i
- d) 260 devojaka i žena su koristile usluge kao što su: pravni saveti, usluge i inicijative za ekonomsko osnaživanje preživelih od nasilja nad ženama, psihološke usluge, kao i učešće na sajmovima gde su imale priliku da promovišu proizvode ženskih preduzeća.

U 2021. godini MPŠRR podržalo je žene kroz direktne isplate u vrednosti od 5.8 miliona evra (za muškarce: 92,7 miliona evra) i za grantove za žene u vrednosti od 2.1 miliona evra (12.6 miliona evra za muškarce). 2022. godine putem direktnih plaćanja podržalo 1,265 žena (23,469 muškaraca) u iznosu od 2.65 miliona evra za žene (51.3 miliona evra za muškarce), dok korisnici grantova 145 žena (350 muškaraca) u iznosu od 7.2 miliona evra (16.9 miliona evra za muškarce);

Uz podršku UN Women, sprovedena je sektorska rodna analiza u poljoprivrednom sektoru u ciljanim opštinama, praćena sesijama za podizanje svesti. Na lokalnom nivou, 50 žena farmera i opštinskih zvaničnika je 2023. godine učilo o važnosti obezbeđivanja alata za žene da unaprede svoj agrobiznis i razumeju kako digitalizacija može otvoriti vrata novim ekonomskim mogućnostima.

- ✓ *Opština Suva Reka* je za 2023. godinu subvencionisala 14 ženskih preduzeća sa po 2,000 evra.
- ✓ *Opština Orahovac* je u 2023. godini subvencionisala 11 zanatskih preduzeća koja vode žene;
- ✓ *Opština Gnjilane* je subvencionisala 128 žena preduzetnica, od kojih (40 iz manjinskih zajednica) u ukupnoj vrednosti subvencija od 40,800 evra.
- ✓ U 2020. i 2021. godini organizovano je 21 sajmovi za žene u biznisu od strane MPŠRR i u 9 opština (Podujevo, Štimlje, Gnjilane, Mitrovica, Lipljan, Vučitrn, Elaz Han, Vitina, Uroševac.
- ✓ *MIRT je organizovalo Sajam Žena u biznisu 2022*, koji je održan u Prištini i trajao je tri dana. Na ovom sajmu svoje proizvode izložilo je oko 40 preduzetnica i sajmovi opština.
- ✓ Tokom 2023. i 2024. godine organizovani su od strane opštine lokalni i međunarodni sajmovi preduzeća u vlasništvu žena: *Mališevo, Đakovica, Gnjilane, Kačanik, Lipljan, Priština, Orahovac, Štimlje, Vitina, i Srbica*.
- ✓ U 2020. i 2021. godini, opštine koje su izveštavale su subvencionisale obdaništa za 67 dece samohranih roditelja, sa posebnim potrebama i onih iz socijalnih šema: *Priština (93 deteta); Južna Mitrovica (11); Gnjilane (5); Kosovo Polje (21); Kačanik (1); Skenderaj (8)*.
- ✓ U 2022. godini ove opštine su ponudile subvencije za obdaništa za decu samohranih majki: *Vitina, Gnjilane, Obilić, Kosovo Polje, Suva Reka, Priština, Prizren, Vučitrn, Klina, Mitrovica, Mališevo, Srbica, Klina*.
- ✓ *Opština Priština* je u 2023 i 2024 godini ponudila subvenciju plaćanja za 24 dece samohranih majki u obdaništima, majki korisnica šeme socijalnih pomoći u 2023. godini, u iznosu od 13,200 evra. Opština je takođe subvencionisala 131 dete iz privatnih obdaništa u ukupnoj vrednosti od 55,020 evra za šest (6) meseci od novembra 2023. do aprila 2024. godine

- ✓ MONTI je kroz paket Ekonomskog oporavka, Mera 1.5, dodelio 957 vaučera za maturante koji su prošli obuku u oblasti IT (600 evra po kandidatu) i izdvojeno je 112 stipendija za deficitarne smerove SOO-a i tehničke kurseve za devojke (500 evra po učeniku) u iznosu od 56,000 evra;
- ✓ Stipendije za studente su takođe dodelile opštine *Podujevo, Priština, Dečane, Srbica, Priština; Glogovac.*
- ✓ Udruženje žena u energetsom sektoru-AWESK-održalo je pet predavanja, u nekoliko gradova u okviru projekta u januaru i februaru mesecu 2020. godine.

Među međunarodnim partnerima, **MCC kroz WEE program-** Women in Energy Entrepreneurs podržao je 174 žena preduzetnica tehničkom pomoći i grantovima da bi ih pomogli u rastu njihovih poslova kroz efikasnu upotrebu energije. Program WES- Women in Energy Scholarship podržao je 28 žena sa stipendijama, od kojih je 2021.godine 26 korisnica stipendija diplomiralo i dobilo zvanje diplomirane saradnice na koledžu DMAC, Iowa (SAD) iz različitih predmeta vezanih za energiju. Ova grupa stručnjaka dobila je diplome u oblastima kao što su tehnologija vetra, solarna tehnologija, obnovljive tehnologije, tehnologija termoelektrana, proizvodnja itd. WWI - Program praksi za žene u energetici tokom ovog perioda podržao je oko 100 žena i devojaka, studentkinja i/ili nedavno diplomiranih, nudeći plaćene prakse za 6 meseci u kompanijama i organizacijama energetskega sektora.

Evropska Unija podržala je :

- ✓ NVO Syri i Vizionit sa 325,420 evra (2020-2022) za povećanje mogućnosti zapošljavanja i održivih izgleda za mlade ljude, žene, osobe sa invaliditetom i etničke manjinske grupe na Kosovu.
- ✓ Jakova Innovation Center je podržala sa 232,260 evra (2020-2022) za povećanje zapošljivosti mladih ljudi, žena i grupa u nepovoljnom položaju kroz razvoj veština i znanja potrebnih na lokalnom tržištu rada;
- ✓ Business Support Center je podržalo Kosovo (BSCK) sa 308,037 evra (2020-2022) za povećanje zapošljivosti i održivih izgleda za zapošljavanje mladih ljudi i žena u energetsom sektoru na Kosovu.
- ✓ Kancelarija EU je 2022. godine podržala Kancelariju UN Women sa 1,500,000 evra za podršku izradi i primeni zakona i politika koje integrišu rodnu perspektivu, jačanje institucionalnih kapaciteta na Kosovu na svim nivoima i poboljšanje koordinacije između mehanizama za rodnu ravnopravnost i civilnog društva.

- ✓ Kancelarija EU preko WE Global dodelila je 21 grant u vrednosti od 105,000 evra nevladinim organizacijama koje vode žene za podršku projektima koji imaju za cilj da podstiču građansko angažovanje, rodnu ravnopravnost i inkluzivnu demokratiju, povećavajući učešće žena u politici i donošenju odluka na Kosovu.
- ✓ EU je finansirala Centar za obuku i resurse za zagovaranje sa 384,756.5 evra za 2022-2023. godinu, podržavajući poboljšanje uslova rada za ranjive grupe, jačanje sigurnosnih standarda i promociju socijalnog dijaloga. Projekat ima za cilj praćenje kršenja radnih prava, jačanje kapaciteta institucija i nevladinih organizacija i podizanje svesti o zakonu o radu.
- ✓ Kancelarija EU je podržala UNDP sa budžetom od 4,999,961 evra za poboljšanje pružanja socijalnih usluga od strane centara za socijalni rad i obezbeđivanje ravnopravnog i kvalitetnog pristupa socijalnoj zaštiti za najugroženije grupe, uključujući žene i devojčice.
- ✓ Kancelarija EU, kroz program Young Cell Scheme Round, podržala je sa 4,500,000 evra od 2022-2027. godine profesionalni razvoj muškaraca i žena u državnoj službi kako bi bolje služili građanima Kosova. Program nudi stipendije za master studije na univerzitetima EU, prema prioritetnim sektorima koje je odredila vlada. Nakon diplomiranja, korisnici se obavezuju da će raditi tri uzastopne godine u kosovskim institucijama.
- ✓ U 2020. godini, OEBS je podržao sa 10,907 evra program koji promoviše veće mogućnosti zapošljavanja za zajednice Roma, Aškalija i Egipćana na Kosovu kroz stručne prakse u saradnji sa javnim institucijama.
- ✓ Kosovska agencija za energetska efikasnost/projekat od strane Fondacije Milenijum Kosova dodelila je grantove za energetska efikasnost za 410 žena, dok je 100 žena steklo profesionalno iskustvo u 2021. godini.
- ✓ Tokom 2022. godine, MCC iz Programa *Žene u energiji i praksa na radu* imalo je koristi 237 žena i devojaka, pruženo je 6 meseci radne prakse sa mesečnom platom od 250 evra u preduzećima u energetska sektoru. Takođe, iz programa *Žene preduzetnice u energetici*, 387 žena i devojaka dobilo je bespovratna sredstva za nabavku različite opreme za efikasno korišćenje energije za rad njihovog biznisa.
- ✓ Organizacija *Žene za žene* je obezbedila obuku za 629 žena učesnica; podržala je grantovima 25 ženskih preduzeća/startapova; a 500 žena je organizovano u umrežavanju, sastancima i diskusijama o mogućnostima saradnje i širenja tržišta.
- ✓ Ministarstvo regionalnog razvoja (MRR) je tokom 2022. godine kroz Program balansirana regionalnog razvoja/RPRR podržalo ukupno 332 projekta, od kojih: - 134 projekta namenjenih ženama (iznos 1,014,883 evra) i - 198 projekata namenjena muškarcima (iznos 2,016,050 evra).

- ✓ - U Programu finansijske podrške NVO – za 2022 godinu, ukupno je realizovano 38 projekata, od kojih su 16 korisnika bile žene, a 22 korisnika muškarci. U okviru poziva za Program ravnomernog regionalnog razvoja (PRRR-Business) – za 2023. godinu, ukupno je ostvarilo koristi 132 projekta, od kojih je koristi imalo 45 žena i 87 muškaraca.
- ✓ MRR je tokom 2023. godine, u okviru realizacije projekata iz „Javnog poziva za finansijsku podršku projektima/programima NVO za unapređenje ravnomernog regionalnog društveno-ekonomskog razvoja“, NVO „Asocijacija žena Feminae“ sproveda obuku na temu „Pripremanje žena za tržište rada“, obuka koja je održana u okviru projekta „Potencijal žena i devojaka za snažnu budućnost“.
- ✓ **Trening i informativne aktivnosti organizovane su od strane opština.** U 2023. i 2023. **Priština je održala 10 savetodavnih** sastanaka za žene farmerke o odnošenju zahteva za subvencije i grantove i organizovala radionicu na temu „Digitalni alati u agrobiznisu“, fokusiranu na izgradnju digitalnih kapaciteta za žene farmerke u poljoprivrednom sektoru.
- ✓ **Opština Mališevo organizovala je 10 treninga** - u vezi sa unapređenjem finansijskih znanja i obučila 13 žena za posao i održala 4 treninga u vezi sa pravom na vlasništvo, brigu o deci i profesionalnom obukom;
- ✓ **Opština Prizren je organizovala 3 radionice** sa ženama iz NVO, studentima i nezaposlenim ženama na temu izazova na poslu i poteškoća u zapošljavanju žena (oko 40 žena i devojaka korisnica) i 3 radionice o poslovnoj administraciji i zagovaranju sa 17 žena i devojaka;
- ✓ **Opština Štimlje** je organizovala je aktivnost sa Ženskom grupom/Institutom LCHT u vezi sa preduzetništvom;
- ✓ Opština Srbica je organizovala obuku za 20 žena u oblasti grafičkog dizajna.
- ✓ Organizovane su kampanje podizanja svesti o pravu na nasledstvo i imovinu u opštinama *Glogovac, Dragaš, Mališevo, Đakovica; Istok, Kačanik, Kosovo Polje, Lipljan, Suva Reja, Priština, Orahovac, Štimlje i Srbica*. Kampanja podizanja svesti za poštovanje kvote za zapošljavanje osoba sa ograničenim sposobnostima i izbegavanje stigmatizacije u društvu podržale su opštine Priština i Srbica. Opština Srbica je izradila Lokalni akcioni plan za zapošljavanje osoba sa invaliditetom.

Jedan od ciljeva KPRR bio je i povezivanje obrazovanja i stručnog osposobljavanja sa zahtevima tržišta rada, aktivnosti koje su odražavale Strategija Obrazovanja. U okviru ovog cilja, Vlada Kosova je osnovala Komisiju za obrazovanje i profesionalnu obuku (SOO) i povezivanje sa tržištem rada na nivou premijera sa ciljem daljeg unapređenja SOO kroz

međuinstitucionalnu koordinaciju. Započeta je finalizacija nacarta okvirnog dokumenta kurikuluma za SOO i finalizacija određenog broja revidiranih nastavnih planova i programa za profesionalne profile. Osnovana je radna grupa koja će se baviti standardizacijom i unificiranjem modela karijernog centra za nivo stručne škole, a preduzeti su koraci ka definisanju finansijske formule za SOO uključujući opšte obrazovanje).

Jednako pravo na prava, slobode, odlučivanje, resurse i usluge

Jedan od ciljeva KPRR bio je da obezbedi jednak pristup javnim fondovima kroz integraciju rodne perspektive u 40% novih javnih politika i kroz obezbeđivanje da će 40% javnih fondova direktno koristiti žene i devojke na Kosovu. U nedostatku dokaza i podataka, nije moguće izvestiti o procentu novih javnih politika koje su integrisale rodnu perspektivu. Treba naglasiti da ARR redovno komentariše sve javne politike, uključujući koncepte, dokumente, propise, strategije i ostalo. ARR je tokom 2020.godine komentarisala 30 zakona, podzakonskih akata i javnih politika. Tokom 2021. godine, ARR je komentarisala 27 konceptnih dokumenata, 12 nacarta zakona, 9 administrativnih uputstava, 4 nacarta propisa i 3 strategije i akciona plana.

ARR je tokom 2022, komentarisala 12 Administrativnih uputstava, 10 nacarta zakona, 5 uredbi, 4 konceptnih dokumenta, 3 nacarta strategije i 1 izveštaj o ljudskim pravima. U 2023. godini ARR je komentarisala 5 Administrativna Uputstva, 3 Nacionalna Nacarta-Programa, 3 Nacarta Zakona, 1 Pravilnik i 1 nacrt strategije. Ovo je postignuto kroz tehničku pomoć obezbeđenu preko UN Women.

U 2024. godini, ARR je dala komentare za 3 nacarta zakona, 1 nacrt - nacionalnog programa i jednu strategiju. Treba naglasiti da u odsustvu mehanizma za obezbeđivanje integracije komentara ARR, nema informacija da li su komentari integrisani. Neophodno je da se stvori mehanizam koji prati preko ARR nivo integracije komentara koji se odnose na rodnu perspektivu u svim javnim politikama.

U 2022. godini Vlada Kosova je odobrila Koncept dokumenta za Rodno odgovorno budžetiranje, izrađen pod vođstvom ARR. Osnovana je radna grupa za izradu pravnog okvira za rodno odgovorno budžetiranje. Formirana je metodologija rada i informativni paket za Radnu Grupu. U 2023. godini, uz podršku UN Women, sprovedena je studija izvodljivosti za integraciju rodno odgovornog budžetiranja u budžetski sistem Kosova. ARR je organizovala 3 radionice za izradu nacarta zakonodavnog akta o rodno odgovornom budžetiranju.

Što se tiče jednakog pristupa javnim sredstvima nije bilo moguće dobiti podatke za ovaj indikator ali iz podataka koji su dati primećuju se afirmativne mere kako bi se obezbedio pristup javnim fondovima posebno za žene i devojke preduzete su skoro od strane svih ministarstava i opštine i to:

- ✓ MONTI nudi stipendije za devojke u STEM
- ✓ MFRT kontinuirano podržava skloništa za slučajeve nasilja u porodici,
- ✓ MPŠRR sprovodi afirmativne mere tokom raspodele grantova za poljoprivredu i ruralni razvoj;
- ✓ Ministarstvo ekonomije sprovelo je afirmativne mere za energetska efikasnost ne samo za žene, već i posebnu podršku za samohrane majke;
- ✓ Fond za Garanciju Kredita otvorio je poseban prozor za preduzeća u vlasništvu žena;
- ✓ Opštine su subvencionisale plaćanja za decu samohranih majki u javnim obdaništima.

Tokom perioda implementacije KPRR, organizovane su brojne obuke za poboljšanje kapaciteta službenika na centralnom i lokalnom nivou u vezi sa rodno odgovornim budžetiranjem. Ove obuke su podržane od strane ARR, ministarstava, opština, CD i međunarodnih organizacija.

Poboljšanje uslova rada

Cilj je poboljšanje ekonomske i socijalne dobrobiti u KPRR, težilo se poboljšanju uslova zapošljavanja smanjenjem neformalnog zapošljavanja. U 2023. godini, 9% zaposlenih nije imalo ugovor o radu, pokazatelj koji je trebao da dostigne 8% u 2024. godini. U cilju poboljšanja uslova rada, u oktobru 2021. godine, UN WOMEN, u saradnji sa Institucijom Ombudsmana na Kosovu, pokrenula je Neformalnu radnu grupu za zagovaranje o Rodno osetljivim standardima za bezbednost i zdravlje na radu (BZR), i dostojanstven rad.

- ✓ MFRT je 2022 godine licenciralo više od **17 kompanija koje se bave poslovima bezbednosti i zdravlja na radu i preko 300 osoba je sertifikovano** za bezbednost i zdravlje na radu (BZR). U 2022. godini započeta je kampanja za podizanje svesti "Dostojanstven rad za dostojanstven život", kampanja pod vođstvom MFRT-a i podržana od strane Švedske ambasade na Kosovu, dok su partneri bili IP, ATK ILO, UN WOMEN, CDF, IKS, QPA i Lens.
- ✓ Tokom 2023. godine, ARR je sprovela **16 treninga i 375 učesnika je sertifikovano** za prevenciju i tretman seksualnog uznemiravanja na radnom mestu na centralnom i lokalnom nivou. Ove obuke su realizovane u saradnji sa KIJU i uz podršku UN WOMEN.

- ✓ U 2023. godini, UN WOMEN je obučio **24 inspektora rada (6 žena i 18 muškaraca)**, iz različitih regiona Kosova o rodnoj razlici u BZR i seksualnom uznemiravanju na radnim mestima, podržano od strane UN WOMEN i organizovano od strane Kosovskog instituta za javnu administraciju i odobreno od strane Inspektorata rada.
- ✓ MŽK i Institucija Narodnog advokata, su realizovale kampanju podizanja svesti o seksualnom uznemiravanju na tržištu rada.
- ✓ UNFPA je 2021. godine u partnerstvu sa Mrežom žena Kosova pokrenuo izveštaj „*Proširenje izbora kroz politiku naklonjenu porodici*“ koji odražava stepen do kojeg je Kosovo uskladilo okvir sa Direktivom Evropske unije (EU) o ravnoteži između posla i privatnog života. Izveštaj sadrži tabelu transpozicije za Direktivu EU 2019/1158 u **Aneksu 1**.
- ✓ UN Women je organizovala obuku za povećanje kapaciteta 82 predstavnika u oblasti prevencije seksualnog uznemiravanja na radnom mestu; 10 žena preduzetnica, 36 javnih službenika centralnog i lokalnog nivoa i 31 predstavnik centara za stručno obrazovanje i centara kompetencija i 3 sa univerziteta obučeno je o zdravlju i bezbednosti na radnom mestu i o seksualnom uznemiravanju.
- ✓ U 2023 godini su informativne aktivnosti za promovisanje prava na porodijsko i roditeljsko odsustvo organizovale opštine Glogovac, Đakovica, Gnjilane, Istok, Lipjan, Priština, Srbica i Vučitrn.

Socijalna i ekonomska dobrobit

Socijalni program za smanjenje siromaštva

Specifični cilj 2 podrazumeva da će do 2024. godine, 70% siromašnih biti pokriveno šemama socijalne pomoći. U odsustvu bilo kakve procene, nije moguće odrediti da li je ovaj cilj postignut.

Jedan izveštaj Svetske banke iz 2022. godine ²³ naglašava da samo 25% od 20% najsiromašnijih na Kosovu koristi socijalnu pomoć, stoga se preporučuje da se preduzme reforma kako bi se osiguralo povećanje pokrivenosti i pružanje adekvatne socijalne pomoći da bi se obezbedili minimalni uslovi za život. U oktobru 2023, Ministarstvo finansija, rada i transfera predstavilo je projekat za reformu socijalne pomoći podržanu od Svetske banke, reforma koja teži ka efikasnijem i sveobuhvatnijem sistemu. Godine 2024. počelo je pilotiranje kao suštinska promena koja tretira diskriminaciju prisutnu u trenutnoj šemi. Kroz novu šemu se obezbeđuje testiranje siromaštva kroz izračunavanje prihoda u poslednja tri meseca, a pilotiranje se vrši za sve porodice koje su diskriminisane u okviru trenutnog zakonskog projekta.

²³ <https://www.worldbank.org/en/news/opinion/2022/09/23/without-reform-on-social-protection-kosovo-s-poorest-and-most-vulnerable-will-be-left-behind>

Obuke za osoblje Centara za socijalni rad organizovala je UN Women (10 predstavnika iz Odeljenja za socijalnu pomoć i 40 predstavnika iz Centara za socijalni rad za pružanje socijalnih usluga.²⁴

Socijalne usluge

Zakon br. 08/L-255 o socijalnim i porodičnim uslugama usvojen je od strane parlamenta 14. decembra 2023. godine i stupio je na snagu 5. januara 2024. godine. Generalni savet porodičnih socijalnih usluga je Odlukom br. 25 od 25.01.2023. godine osnovala Ministarka pravde, u sastavu od 21 člana, čiji je mandat razvoj profesionalnih pružalaca porodičnih socijalnih usluga i koji je nadležan za sva pitanja iz oblasti socijalno porodičnih usluga u skladu sa važećim zakonskim propisima.

Tokom 2024 godine, na osnovu odluke br. 01/131 od 31.03.2023.godine, Savet je akreditovan od strane Nacionalnog tela za kvalifikacije na period od tri godine sa kvalifikacijama odobrenim u Nacionalnom okviru kvalifikacija, validirana su 24 modula obuke. Opštine su takođe organizovale obuke za socijalne radnike Centara za socijalni rad.

MFRT je uz podršku UNDP-a u 2021. godini, kroz Program aktivnog tržišta rada, izradilo operativni priručnik za unapređenje kvaliteta pružanja usluga socijalne pomoći u opštinama u skladu sa zakonskim okvirom za MFRT/Odeljenje za socijalne i porodične politike (OSPP); Administrativno uputstvo za obračun mesečnog iznosa socijalne pomoći; Administrativno uputstvo za administrativne postupke za povraćaj isplata od korisnika šeme socijalne pomoći; Administrativno uputstvo za utvrđivanje procedure za isplatu jednokratne socijalne pomoći; Administrativno uputstvo za obračun mesečnog iznosa socijalne pomoći; Administrativno uputstvo za administrativne postupke za povraćaj isplata od korisnika šeme socijalne pomoći; Administrativno uputstvo za utvrđivanje procedure za isplatu jednokratne socijalne pomoći.

U 2022. godini, MFRT je obučilo oko 200 pružatelja porodičnih socijalnih usluga, socijalne radnike sa tri nivoa iz vladinog i nevladinog sektora.

Od pet modula obuke koje je Savet organizovao uz podršku '*Save the Children*', **obučeno je 330 pružalaca** porodičnih socijalnih usluga iz javnog i nevladinog sektora, dok je ukupno iz šest modula **462 stručnjaka**, sa 79 dana obuke.

Tokom perioda primene KPRR, uloženo je i poboljšani su uslovi za osobe sa ograničenim sposobnostima. **Dnevni rezidencijalni centar**, za pružanje usluga osobama sa ograničenim sposobnostima, izgrađen je u **Vučitrnu**, opština **Podujevo** pružila je prostor u opštinskoj zgradi; **Opština Mitrovica** je pružila objekat za dnevne usluge za osobe sa ograničenim sposobnostima; u socijalnom kompleksu u **Gnjilanu** takođe je izgrađen rezidencijalni centar za pružanje usluga osobama sa ograničenim sposobnostima.

²⁴ <https://kryeministri.rks-gov.net/blog/fillon-pilotimi-i-skemes-se-reformuar-te-asistences-sociale-ne-kosove-2/>

Opština Srbica je u završnoj fazi završetka rezidencijalnog i rehabilitacionog centra za osobe sa posebnim potrebama;

Opština Kačanik je ponudila ambijent u objektu Doma kulture od opštine kao najprikladniji prostor za aktivnosti.

Opština Gnjilane sa donatorima iz Kuvajta završila je izgradnju socijalnog kompleksa u kome je izgrađen i centar za pružanje usluga starijim osobama i bez socijalne zaštite.

Opština Vitina je dodelila lokaciju za izgradnju stambenog centra za osobe treće dobi bez porodične nege.

Opština Podujevo je izdvojila parcelu i deo budžeta za izgradnju ovog centra u saradnji sa NVO, Balkanski siročići-Halil Kastrati.

Opština Đakovica je subvencionisala Handakos u Đakovici u vrednosti od 20, 000 evra, gde isti objekat pruža usluge i za 3 udruženja osoba sa invaliditetom.

Opština Suvareka je izgradila novi objekat, "Handikos" od građevinske firme "EURO ING".

Opština Priština je izgradila centar za osobe sa Down sindromom i autizmom.

Opština Prizren je osposobila Centar za smeštaj i pružanje usluga osobama sa mentalnim invaliditetom.

U Vitini je Skupština opštine dodelila lokaciju za izgradnju stambenog objekta za osobe sa ograničenim mentalnim smetnjama, 24-časovnog boravka.

Tokom 2021. godine, **UNDP** je pružio podršku u rekonstrukciji, rehabilitaciji i renoviranju 11 centara za smeštaj nevladinih organizacija (skloništa za hitne slučajeve, domovi za stare i napuštenu decu, skloništa za žene, rehabilitacioni centri za osobe sa ograničenim sposobnostima) kroz grant šeme ponuđene nevladinim organizacijama.

Tablica 2: Status ostvarenja ciljeva postavljenih u Strateškom cilju 1

Indikator	Cilj 2024.	Realizacija 2023	Postignuti cilj Da/Ne
Odnos zaposlenosti prema populaciji (stopa zaposlenosti) žena starosti 15-64 godine - stopa zaposlenosti	20%	19,8% (2023)	NE
Procenat Kosovara koji žive u siromaštvu	13%	Nema podataka	Nema podataka
Specifični cilj 1.1: Povećanje zaposlenosti žena i devojaka			
Stopa učešća žena starosti 15-64 godine na tržištu rada	40%	24,2% (2023)	NE
Procenat aktivnih preduzeća u vlasništvu ili suvlasništvu žena	18%	18% (ARBK, 2023 ²⁵)	DA
Procenat mladih od 15 do 24 godine koji nisu zaposleni, niti su u obrazovanju ili obuci	20%	33.9% (G) 32.9% (B)	NE
Procenat registrovanih nekretnina (kuća/stanova) u vlasništvu ili suvlasništvu žena	25%	19.8% vlasnika (Januar 2024) Katastarska agencija	DA
Specifični cilj 1.2 Osiguranje/poboljšanje jednakog pristupa pravima, slobodama, odlučivanju, resursima i uslugama			
Procenat javnih politika sa integrisanom rodnom perspektivom	40% novih javnih politika	Nema podataka	Nema podataka
Procenat javnih sredstava od kojih imaju koristi žene	40%	Nema podataka za se sva sredstva	Nema podataka za se sva sredstva
Stopa neformalne zaposlenosti (bez ugovora o radu), isključujući poljoprivredni sektor	8%	9% (2023)	NE
Stopa obuhvatnosti siromašnih porodica programima socijalne pomoći	70%	Nema podataka	Nema podataka

²⁵ Prijavljen u izveštaju GAP Instituta:

https://www.institutigap.org/documents/90297_Ndermarresia%20e%20grave%20dhe%20pakicave.pdf

U okviru Strateškog cilja 1 tokom perioda 2020-april 2024 nije radjeno na aktivnostima navedenim u nastavku:

- ✓ Analiza i procena finansijskih troškova za subvencionisanje plaćanja za predškolsko vaspitanje i obrazovanje, za decu iz porodica koje su u socijalnim programima;
- ✓ Istraživanje/analiza situacije za mogućnost osnivanja kreditnih unija;
- ✓ Analiza i integracija rodne perspektive u Kosovski garantni fond
- ✓ za Kredite (FKGK) za podršku ženama. Kako je navedeno u ovom izveštaju, Fond je pružio podršku ženskim preduzećima kroz poseban prozor, ali planirana aktivnost u Akcionom planu KPRR bila je analiza i integracija rodne perspektive u sve mere i podrška Fonda.
- ✓ Identifikacija rodnihi indikatora, za svaku instituciju na centralnom i lokalnom nivou, i njihovo redovno izveštavanje.
- ✓ Izrada procene regulativnog uticaja propisa za osiguranje od nezgoda na radu i profesionalnih bolesti;
- ✓ Razvoj metodologije i analize za merenje geografske nejednakosti/ manje favorizovana područja sa rodnom perspektivom, uzeti u obzir manjinu unutar manjine;
- ✓ Administrativno Uputstvo (VRK) Br.04/2024 za Tarife za Katastarske Geodetske Proizvode i Usluge i Registraciju Imovine, je odobreno na 211. sastanku Vlade Republike Kosovo sa Odlukom Br. 02/211, odobreno u junu 2024;
- ✓ Informisanje žena o mogućnostima i prednostima organizovanja u zadruge (sastanci, brošure);
- ✓ Pružanje obuke iz oblasti preduzetništva i razmena dobrih iskustava sa uspešnim zadrugama;
- ✓ Pružanje obuke iz oblasti preduzetništva i razmena dobrih iskustava sa uspešnim zadrugama;
- ✓ Pružanje podrške (savetovanje, besplatna pravna pomoć, umrežavanje, itd.) za osnivanje zadruga;
- ✓ Finansijska podrška novim zadrugama;

- ✓ Studija vezana za ostvarivanje prava na izdržavanje i analiza dobrih praksi za obezbeđenje izdržavanja (alimentacija);
- ✓ Izrada priručnika i pravnog okvira za praćenje ZRR.

CILJ 2

Specifični cilj

2.1 Rodna ravnopravnost se tretira kao uslov za kvalitetno, inkluzivno obrazovanje

Svrha ovog cilja je povećati učešće devojčica u obrazovanju, adresiranje podela profesija na osnovu pola, unapređenje pristupa devojčicama i ženama istraživačkim stipendijama i akademskom profesionalnom razvoju, povećanje učešća žena na odlučujućim pozicijama u obrazovnim institucijama, i eliminisanje rodni stereotipa iz planova, programa i udžbenika. Planirane aktivnosti u okviru ovog cilja direktno doprinose sprovođenju Člana 21 "Obrazovanje za rodnu ravnopravnost" Zakona o rodnoj ravnopravnosti određuje obaveze i mere u oblasti obrazovanja. Između njih se ističe *"Priprema, odobravanje i implementacija obrazovno-edukativnog programa, izrada materijala, školskih tekstova i revizija postojećih materijala i tekstova treba da se vrši uključivanjem rodne perspektive i eliminacijom negativnih stereotipa, predrasuda, običajnih praksi i drugih praksi koje su u suprotnosti sa principom rodne ravnopravnosti"*.

U okviru ovog cilja, težilo se postizanju rodne ravnopravnosti na pozicijama odlučivanja u školama, ali cilj koji nije postignut u školskoj 2022-23. godini, jer su samo 35.8% direktora škola bile žene. Ipak, primetan je napredak jer su 2017/18 samo 13% direktora bile žene, a cilj od 30% postavljen za 2022. je premašen - ide se ka poboljšanju.

U skladu sa Članom 21 ZRR-a, KPRR je kroz širok spektar aktivnosti ciljao da 100% školskih udžbenika koji su objavljeni i revidirani za rodni pristup, iz kojih su eliminisani rodni stereotipi, indikator za koji nisu obezbeđeni podaci u traženom obliku indikatora. Za adresiranje stereotipa u udžbenicima, ARR je 2019. godine sastavila i objavila Priručnik za sprečavanje rodni stereotipa u školskim udžbenicima²⁶.

- ✓ Tokom procesa izdavanja novih udžbenika, MONTI je organizovalo informativnu sesiju sa svim recenzentima (koji su prihvatili i priručnik) o poštovanju rodne ravnopravnosti u udžbenicima i sprečavanju stereotipa u udžbenicima. Prema podacima obezbeđenim od strane MONTI-a, u avgustu 2023. godine su obrađeni tekstovi predmeta: Srpski jezik, Istorija, Društvo i okolina, Građansko vaspitanje sa planom za analizu tekstova iz 10, 11 i 12 razreda, predmeta: Albanski jezik, književnost, istorija, sociologija, filozofija, psihologija, građansko vaspitanje.
- ✓ MONTI je angažovao projekat KosEd da pregleda udžbenike i na početku su pregledani udžbenici albanskog jezika i matematike od 1-9 razreda. Tekstovi su

²⁶ [https://abgi.rks-gov.net/assets/cms/uploads/files/SRB-Manual%20SteriotipetGjinore-SRB\(1\).pdf](https://abgi.rks-gov.net/assets/cms/uploads/files/SRB-Manual%20SteriotipetGjinore-SRB(1).pdf)

posebno sagledani i sa rodne tačke gledišta. U 2023. godini, MONTI je podržao istraživanje o jeziku korišćenom u školskim tekstovima koje je sprovedla Institucija Ombudsmana (IO), koja je realizovala i objavila izveštaj Ex-officio o jeziku korišćenom u nastavnim tekstovima osnovnog obrazovanja. Izveštaj je utvrdio da tekstovi nisu diskriminatorni. U vezi sa povećanjem zastupljenosti žena autorki i stručnjakinja za rodna pitanja u izradi tekstova, kurikuluma i recenzija, MONTI je izvestio da su od sedam kurikularnih oblasti, 4 predmetne koordinatorke su žene.

- ✓ Pristup dece uzrasta 0-4 godine povećao se sa 3% koliko je bilo u 2018/18 na 7.2% u školskoj 2022/23 godini, premašujući cilj od 6% postavljen u KPRR za 2024. godinu. Niz aktivnosti je realizovano tokom životnog veka KPRR.
- ✓ Tokom 2022. godine, u saradnji sa partnerima, uradili smo 3 analize za razvoj obrazovanja u ranom detinjstvu, kao što su: sa Svetskom bankom uradili analizu *„Izvođenje troškova pružanja javnih, privatnih modaliteta i javno-privatnog partnerstva za predškolsko obrazovanje u Republici Kosovo“*.
- ✓ Sa UNICEF-om *Proširenje predškolskog obrazovanja na Kosovu* - Model instrument za izračunavanje projekcija kao osnova za proširenje predškolske infrastrukture na Kosovu.
- ✓ MONTI u saradnji sa UNICEF-om je realizovao *studiju izvodljivosti Modularnih obdaništa za povećanje pristupa Ranoj edukaciji na Kosovu*.
- ✓ U 2023. godini, MONTI je izradio i odobrio Zakon br. 08/L-153 o obrazovanju u ranom detinjstvu sa ciljem pružanja kvalitetnog sveobuhvatnog obrazovanja u svim oblicima organizacije brige i obrazovanja u ranom detinjstvu za decu od rođenja do 6 godina starosti, kao i određivanje normi za organizaciju, funkcionisanje, nadzor, institucionalne i profesionalne odgovornosti svih učesnika u obrazovanju u ranom detinjstvu.
- ✓ Tokom izveštajnog perioda za KPRR, opštine i MONTI su prijavili početak izgradnje oko 15-20 obdaništa i prilagodili su neke školske objekte, ali podaci iz MONTI -a pokazuju da je u 2022/23. godini bruto stopa registracije dece uzrasta 0-4 godine u preosnovnom i predškolskom obrazovanju bila samo 7.2%²⁷, a ukupno je bilo samo 54 predškolske ustanove/obdaništa u poređenju sa 44 koliko ih je bilo u 2020/21. godini²⁸.

MONTI je formirao radnu grupu za izradu administrativnih uputstava koja proizlaze iz ovog Zakona i u vezi sa povećanjem stope obuhvaćenosti dece u obrazovanju u ranom detinjstvu, izrađen je nacrt administrativnog uputstva za uključivanje dece u obrazovne ustanove u ranom detinjstvu, a takođe se priprema administrativno uputstvo za oblike organizovanja obrazovanja u ranom detinjstvu.

²⁷ <https://MASHt.rks-gov.net/wp-content/uploads/2023/12/Raport-vjetor-statistikor-me-tregues-arsimore-2022-2023.pdf>

²⁸ <https://MASHt.rks-gov.net/statistikat-e-arsimitne-kosove-2022-2023/>

MONTI je izradio nastavni plan i program za obrazovanje u ranom detinjstvu, koji je u februaru 2024. godine počeo da se pilotira u 10 opština u 12 predškolskih ustanova i 17 preosnovnih odeljenja. Novi nastavni plan i program je dizajniran za 0 nivo obrazovanja i obuhvata uzrast od 0 do 6 godina. MONTI je izradilo plan pilot procesa, obučeno je 11 trenera za obuku edukatora za pilotiranje kurikuluma za ORD i 186 učesnika za pilotiranje kurikuluma za ORD. Urađena je i pedagoška dokumentacija za proces pilotiranja za pilot obdaništa. Za novi kurikulum su osposobljena 13 inspektora obrazovanja koji pokrivaju 10 opština gde se pilotira kurikulum.

U cilju povećanja pristupa i pružanja kvalitetnog obrazovanja za decu sa posebnim potrebama, tokom perioda implementacije KPRR, zaposleni su asistenti za decu sa posebnim potrebama (103 asistenta samo u 2022. godini) i pružene su obuke za nastavnike resursnih centara za upotrebu instrumenta za pedagošku ocenjivanje dece sa posebnim potrebama u opštinama. U nedostatku podataka ne može se proceniti da li je cilj učešća dece iz romske, aškaljske i egipatske zajednice u obrazovnom sistemu postignut.

MONTI je izvestio da je 2023. godine u predškolsko obrazovanje bilo registrovano 378 dece iz tri zajednice, 1,980 učenika u osnovnom obrazovanju i nižem srednjem obrazovanju i 413 učenika u višem srednjem obrazovanju. MONTI, redovno, svake godine podržava romske, aškaljske i egipatske zajednice stipendijama.

U cilju povećanja učešća romske, aškaljske i egipatske zajednice u visokom obrazovanju, MONTI je podržao 26 studenata sa stipendijom od 1,000 evra u 2022. godini, dok je 55 studenata bilo podržano u akademskoj 2022/23. godini. MONTI, opštine, CD i međunarodne organizacije kontinuirano organizuju informativne aktivnosti kako bi podstakli učešće ovih zajednica u obrazovanju: na primer, u 2021. godini UN Women je organizovala aktivnosti sa 300 pojedinaca iz romske, aškali i egipatske zajednice, koji su bolje informisani o važnosti obrazovanja za žene i devojčice kroz kampanju "od vrata do vrata" i sa 57 direktora i nastavnika škola su informisani o tome kako da smanje stopu napuštanja škole za devojčice i mlade devojke iz manjinskih zajednica. MONTI je podržao obrazovne centre koji se bave decom iz romske, aškaljske i egipatske zajednice. MONTI je formirao politiku za sprečavanje napuštanja škole unutar škole kroz aktivnosti podizanja svesti, a svaka škola na teritoriji Kosova ima osnovane timove za sprečavanje napuštanja, i vodi se kao sistem od strane MONTI -a kroz SMIA sistem.

Jedan od ciljanih indikatora KPRR bio je da do 2024. godine, 30% žena u dobi od 25-64 godine završi visoko obrazovanje. ASK je pružila podatke za starosnu grupu 20-64 godine izveštavajući da je 19.3% žena ove starosne grupe završilo visoko obrazovanje, procenat koji je očigledno niži od ciljanog. Ipak, uzimajući u obzir porast učešća devojaka u visokom obrazovanju u poslednjim godinama, očekuje se da će ovaj indikator za starosnu grupu 25-64 godina biti iznad 19.3%.

Da bi se bavio rodnom diskriminacijom u profesijama, MONTI je preduzeo niz mera. Tokom perioda 2020-2023, MONTI je pružio sledeću podršku za devojčice:

- a) Dodelio je stipendije za STEM oblasti za 4,630 devojaka u vrednosti od 4.6 miliona evra;
- b) Dodeljeno je 112 stipendija za deficitarne smerove SOO i tehničke smerove za devojke vrednosti 56,000 evra;
- c) Od 24 kandidata za doktorsku stipendiju za studente koji studiraju na 500 najboljih univerziteta na svetu, njih 10 su devojke (2021);
- d) Podržano je 28 studenata sa ograničenim sposobnostima (11 devojaka i 17 momaka) sa iznosom od 1,000 evra.
- e) MONTI je podržao i žene u akademiji: u 2023 - 41 korisnik akademskih mobilnosti 12 žena vs. 29 žena, i podržano je 7 žena u malim istraživačkim projektima sa ukupno 61,000 Evra (dok je 11 muškaraca podržano sa ukupno 92,838 Evra).
- f) A kroz paket Ekonomskog oporavka, Kroz Meru 1.5, dodeljeno je 957 vaučera za maturante, koji su prošli obuku u oblasti Informaciono-komunikacionih tehnologija, 600 evra za kandidate
- g) Dodeljeno je 112 stipendija za deficitarne smerove SOO i tehničke smerove za devojčice (500 evra po učeniku) u vrednosti od 56,000 evra.
- h) MONTI je 2023. godine organizovao konferenciju STEMinsts'24 za žene i devojčice u nauci/promocija učešća žena i devojaka u oblastima nauke, tehnologije, inženjeringa i matematike.

Stipendije za studente nude i opštine, a takođe organizuju sajmove za obrazovanje u karijeri, a takođe su integrisani moduli karijernih usluga uključeni u kosovski kurikulum, počevši od ranog detinjstva do srednjih i profesionalnih škola.

U skladu sa zakonskom obavezom po ZRR za integraciju rodne perspektive u studijske programe, KPRR je ciljao da barem 15 programa u kurikulumima visokog obrazovanja integriše rodnu perspektivu. Na osnovu podataka dostavljenih samo od Univerziteta u Prištini, u akademskoj 2023/24. godini, bilo je 16 predmeta sa rodnom perspektivom ponuđenih na 4 fakulteta.

Jedan doprinos ovom napretku pružila je i ARR u okviru projekta podržanog od strane švedske SIDA. Kroz ovu podršku, predmet Rodna ekonomija je integrisan u master studije na Ekonomskom fakultetu/Univerzitetu u Prištini. Štaviše, ARR je uz podršku Friedrich Ebert Stiftung fondacije prevela na albanski jezik knjigu "The Economics of Gender" autorke Joyce.P. Jacobsen, kao univerzitetski udžbenik i ARR je objavila i podelila 230 primeraka

knjige donacija za UP/FE; dala je 20 primeraka Filozofskom fakultetu, i 5 Nacionalnoj univerzitetskoj biblioteci, 10 biblioteci Hivzi Sylejmani u Prištini, 20 primeraka Ekonomskom fakultetu u Tirani; 5 primeraka Fakultetu Shtul-Tetovo.

ARR i NDI podržali su prevod i objavljivanje knjige "Napredni uvod u feminističku ekonomiju" autorke Joyce.P. Jacobsen, ARR je donirala i izdvojila 180 primeraka za biblioteku Ekonomskog fakulteta. U 2023. godini ARR u saradnji sa NDI organizovala je "Letnju školu o Rodu, Ekonomiji i Politikama" sa petodnevnom programom gde su sertifikovana 32 studenta uzrasta od 18 do 29 godina.

ARR i UN Women podržale su izradu *Prvog akcionog plana za rodnu ravnopravnost Univerziteta u Prištini* "Hasan Prishtina" za period 2023/4- 2025/6. Isti je odobrio Senat UP, objavljen je i promovisan. U primeni Plana, Univerzitet u Prištini i ARR uz podršku UN Women organizovali su konferenciju na temu "Zatvaranje rodnog jaza na Kosovu" u maju 2024. godine sa govornicima iz evropskih i regionalnih univerziteta i sa više od 80 učesnika.

Na *Univerzitetu u Prištini* "Hasan Prishtina" trenutno ima 16 predmeta koji ulaze u domen rodni studija. Ponuda ovih kurseva naglašava posvećenost UP obrazovanju novih generacija, prepoznavanju rodni koncepta i rodnoj integraciji, koji u budućnosti mogu igrati odlučujuću ulogu u društvu.

Tablica 3: Predmeti sa rodnom perspektivom na Univerzitetu u Prištini

	Naslovi predmeta u vezi rodne pripadnosti	Fakultet	Nivo studija	Program;
1	Rodna ekonomija	Ekonomija	Master studije	Ekonomija
2	Pravo rodne ravnopravnosti	Pravo	Bačelor	LL. B.
3	Rodna pitanja i politika	Filozofski	Bačelor	Političke nauke
4	Rodna pitanja i politika	Filozofski	Bačelor	Sociologija
5	Rodne studije i istraživanje	Filozofski	Bačelor	Kulturna antropologija
6	Rod i zastupljenost	Filozofski	Master studije	Sociologija
7	Rodna psihologija	Filozofski	Bačelor	Psihologija
8	Rod i diverzitet	Filozofski	Bachelor	Socijalni rad
9	Rodna istorija	Filološki	Bačelor	Istorija
10	Uvod u teorije kulture	Filološki	Master studije	Orijentalistika
11	Postkolonijalna teorija	Filološki	Master studije	Orijentalistika
12	Žensko pismo	Filološki	Bačelor	Engleska književnost
13	Feministička književna kritika	Filološki	Bačelor	Engleska književnost
14	Rodne studije u umetnosti	Umetnost	Bačelor	Slikarstvo
15	Rodne studije u umetnosti	Umetnost	Bačelor	Vajarstvo
16	Rodne studije u umetnosti	Umetnost	Bačelor	Konceptualna umetnost i novi mediji

Informativne i osvešćujuće aktivnosti

Tokom perioda primene KPRR MONTI, opštine, CD i međunarodni partneri organizovali su informativne i svestrane aktivnosti u sledećim oblastima:

- ✓ Prevencija i zaštita od nasilja u školama, zlostavljanje i seksualno uznemiravanje;
- ✓ Prevencija i zaštita od nasilja u porodici i rodno zasnovanog nasilja;
- ✓ Unapređenje svesti o sprečavanju ranih brakova;
- ✓ "Informativne aktivnosti o bezbednosti u saobraćaju kao pravo i odgovornost svih"; "delikvencija maloletnika, rodno zasnovano nasilje"; "Droga, duvan, alkohol"; "Zaštita od trgovine ljudima"; informacije o posledicama upotrebe narkotika.

Aktivnosti koje nisu realizovane u oblasti obrazovanja

Na osnovu izveštavanja o praćenju i proceni KPRR za period od 2020. do aprila 2024, u oblasti obrazovanja nisu realizovane sledeće planirane aktivnosti u Akcionom planu:

Nisu ponuđene stipendije za rodne studije u inostranstvu za dečake i devojčice (Young Cell Scheme), šema koja se nastavlja, ali nijedna stipendija za rodne studije nije podržana;

Nisu razvijeni rodno osetljivi indikatori performansi u osnovnom i srednjem obrazovanju; i nisu organizovane kampanje za podizanje svesti o mogućnostima učešća u Neformalnom Profesionalnom Obrazovanju, u stručnim školama, i ubrzanim programima koji bi posebno bili namenjeni ženama srednjih godina. Ipak, treba naglasiti da se kratke profesionalne obuke nude besplatno u 7 regionalnih CSO Agencije za zapošljavanje.

Specifični cilj 2.2 Stvaranje povoljnog okruženja za ostvarivanje ljudskih prava, sposobnosti i potencijala

Ovaj specifični cilj ima za cilj da doprinese napretku rodne ravnopravnosti naglašavajući osnovno pravo na neometane mogućnosti za ostvarenje kapaciteta i potencijala devojaka i žena, eliminaciju diskriminatorskih društvenih praksi (na osnovu pola, etničke pripadnosti, starosti i sposobnosti) i stvaranje politika koje podržavaju i unapređuju ravnopravno učešće marginalizovanih grupa. Ovaj cilj posebno, teži povećanju uključenosti devojčica i žena u sport, i adekvatnom predstavljanju ženskog imidža u medijima.

U oblasti **medija** KPRR je prvo ciljao na stvaranje i funkcionisanje sistema za praćenje i izveštavanje o slici žena u medijima, ali ovaj sistem nije bio stvoren. Da bi analizirali predstavljanje žena u medijima u 2021. godini, ARR je sprovedla istraživanje "*Predstavljanje žena u pisanim medijima 2016-2019*". ARP je u saradnji sa Kosovskim centrom za rodne studije, Nezavisnom komisijom za medije i UN WOMEN potpisala zajedničku izjavu sa javnim servisom RTK o borbi protiv i prevenciji. MONTI je izvestio da se predmet medijskog obrazovanja razvija u svim srednjim školama kao izborni predmet.

Treninzi za novinare organizovani su od strane UN WOMEN i NDI u oblasti rodne ravnopravnosti, uključujući i rodno odgovorno budžetiranje.

ARR obeležila je 8 mart, Međunarodni dan žena, posvetom sećanju na kreativne žene, umetnice, profesorke univerziteta, i novinarke koje su rušile barijere u oblastima na kojima su delovale i izgradile su istoriju naše zemlje sa ženskim likom, a koje više nisu među živima. Ovom prilikom organizovana su 3 panela diskusije sa ženama stvarateljicama, univerzitetskim profesoricama i novinarkama. Konferenciji je prisustvovalo 90 učesnika.

MKOS pruža podršku za žene u umetnosti i kulturnoj baštini. Ukupna podrška za žene u 2020. i 2021. godini iznosila je 315,297 evra, pružajući podršku na sledeći način. U okviru Paketa za Ekonomski Oporavak podržano je:

- a) 8 ženskih NVO u vrednosti od 29,400 Eur i 4 projekta u vrednosti od 31,000 Eur;
- b) 10 kreativnih žena ke podržano sa 25,800 eura (od ukupnog iznosa od 71,100 eura);
- c) 5 žene je podržano sa ukupno 12,900 eura od ukupne podrške od 63,240 eura;
- d) 10 NVO koje vode žene za projektne aktivnosti vrednosti 82,000 Eur; u oblasti različitosti i kulturnog dijaloga.

Tokom 2020. i 2021. godine, u okviru paketa podrške, MKOS je pružilo sledeću podršku: u oblasti različitosti i kulturnog dijaloga podržalo je:

- a) 37 žena u vrednosti od 83,697 evra;
- b) Sa 19,500 evra podržano je 7 žena u oblasti vizuelnih umetnosti.
- c) U oblasti kulturu je podržano 8 ženskih nevladinih organizacija sa iznosom od 29,400 eura (od ukupne vrednosti 82,600 eura) i 4 projekta sa iznosom od 31,000 eura (od ukupno 169,000 eura).

U 2022 godini je MKOS

- a) podržalo 104 projekta žena u oblasti umetnosti i kulturne baštine sa sumom od 929,763 evra.

U 2023. godini

- a) podržano je 260 projekata žena u oblasti umetnosti i kulturne baštine sa iznosom do 2,428,384 evra.

SPORT

U okviru ovog cilja, težilo se i povećanju učešća devojčica i žena u sportu kroz podršku organizovanju u klubovima i povećanju pristupa javnim fondovima za sport. Cilj KPRR bio je da se osnuje 6 novih sportskih klubova vođenih od strane žena i devojaka, i da se 50% sportskog budžeta posveti sportskim aktivnostima devojčica, ali podaci za ovaj indikator nisu pruženi. U vezi sa raspodelom sredstava za ženski sport i devojčice, podaci MKOS su ponuđeni samo u apsolutnoj vrednosti, ali ne i za procenat sredstava raspoređenih za sport.

Osim podrške pružene u okviru mera podrške tokom pandemije COVID-19, MKOS je podržalo devojke u sportu:

- ✓ U 2020. godini, MKRS je odvojilo poseban budžet za unapređenje žena u sportu, oko 15% ukupnog koda subvencija i Odeljenje za sport u okviru programskih politika za 2020. godinu, koje je odvojilo poseban budžet za žene sa oko 380,000 evra, dizajniralo programe i mogućnosti za ostvarivanje beneficija i u svim programskim politikama Odeljenja za sport.
- ✓ U 2022. godini, 40% sredstava MKOS za klubove bili su namenjeni ženskim klubovima, dok su od posebnih individualnih poziva za kategorizaciju, nagrade, stipendije, povrede i mobilnost ukupno bile 61 žena sa vrednošću od 310,266 evra.
- ✓ U 2023. godini MKOS je podržalo održavanje 36 državnih prvenstava za devojčice i žene, budžet za ove aktivnosti bio je 242,924 evra i pružao je finansijsku podršku za unapređenje profesionalnih kapaciteta u sportu za šest devojčica i žena.
- ✓ Kroz javni poziv, MKOS je 2023. godine podržalo objavljivanje knjige i dva dokumentarca za promociju devojaka i žena u sportu i stvorilo platformu i vodiče za bezbedan sport.
- ✓ Kroz subvenciju ARR, KCRS je sproveo istraživanje „Žene i devojke u oblasti sporta: istraživanje rodni stereotipa i barijera koje ometaju jednak pristup sportu“²⁹. ARR je podržala realizaciju i prikazala videospot "Prevenција i tretman seksualnog uznemiravanja u sportu".
- ✓ Ministarstvo kulture, omladine i sporta tokom 2020. godine, iz hitnog fonda pružilo je podršku kao što sledi: tokom 2020. godine, iz hitnog fonda pružena je podrška za 91 klub sa iznosom budžeta od 442,750 evra i 134,640 evra za mešovite klubove.
- ✓ U okviru Paketa za ekonomski preporod 2021. godine, MKOS je izdvojilo 118.500 eura za 38 sportistkinja, a podržana su i 42 kluba devojčica u iznosu od 150.979 evra.

²⁹ <https://abgi.rks.gov.net/assets/cms/uploads/files/Hulumtimi%20Grat%C3%AB%20dhe%20Vajzat%20n%C3%AB%20Fush%C3%ABn%20e%20Sportit.pdf>

- ✓ U 2023. i 2024. godini, MKOS je pružilo finansijsku podršku za povećanje profesionalnih kapaciteta u sportu za 6 devojčica i žena kroz javni poziv. MKOS je podržalo objavljivanje 1 knjige i 2 dokumentarna filma za promociju devojaka i žena u sportu. Budžet za ove aktivnosti iznosio je 242,924.00 evra.
- ✓ Podrška za devojke u sportu i investicije u sportsku infrastrukturu su takođe obezbedile/ostvarile opštine, kao što su Dečani, Priština, Mališevo, Suareka, Skenderaj, podržavajući ženske sportske klubove i investicije u sportsku infrastrukturu. U nedostatku potpunog izveštavanja, ne može se prijaviti ukupna vrednost investicija i subvencija na nivou zemlje.
- ✓ U 2021. godini, opština Suvareka je napravila 5 rekreativno-sportskih terena za žene i decu.
- ✓ Opština Gnjilane je realizovala projekat iz oblasti sporta „Ravnopravnost polova u sportu“, organizovana je debata sa mladima i profesionalcima iz te oblasti, sa temom „Strast nema rod“. Finansira DKOS, a realizuju KRP i NVO Gruaja Hyjnore.
- ✓ U 2022. godini, opštine Dečani, Priština, Mališevo i Srbica podržale su ženske sportske klubove, dok je opština Dragas, Suva Reka, Prizren, Štimlje i Lipljan u podršci UN Women sprovela rodnu analizu u Direkciji za umetnost, omladinu i sport.
- ✓ U 2023. godini, podršku sportskim klubovima za devojčice pružile su opštine kao što su Mališevo, Gnjilane, Prizren, Elez Han.

U oblasti životne sredine organizovane su brojne aktivnosti:

- ✓ Ministarstvo zaštite životne sredine, prostornog planiranja i infrastrukture održalo je predavanja o obrazovanju i ekološkoj svesti; obeležio je Svetski dan voda; Svetski dan Zemlje; Svetski dan biodiverziteta 22. maj 2021, Svetski dan 'Bez automobila'; Međunarodni dan slobodnog hodanja u prirodi; i Međunarodni dan meteorologije.
- ✓ Aktivnosti za podizanje svesti o zaštiti životne sredine su takođe prijavljene od strane opština kao što su Kosovo Polje, Junik i Đakovica, Priština, Podujevo, Klina, Dečani, Obilić i Srbica.
- ✓ Informativne aktivnosti u oblasti životne sredine organizovali su i Univerzitet u Prištini i Prizrenu. Ministarstvo Životne Sredine, Prostornog Planiranja i Infrastrukture u suorganizaciji sa Ministarstvom Obrazovanja, Nauke,.
- ✓ MŽSPPI je tokom 2023. godine održalo aktivnosti podizanja svesti u vezi sa kvalitetom vazduha i zaštitom prirode, takođe su održane u okviru projekta saradnje

između AZŽS-e i Švedske agencije za životnu sredinu i dvodnevne radionice „Doprinos žena u zaštiti vodnih resursa i ravnopravnoj rodnoj inkluziji“ podržane od strane Programa integrisanog upravljanja vodnim resursima na Kosovu. Razumevanje različitih uloga, odgovornosti, prioriteta i potreba neophodnih za svaki projekat koji se odnosi na upravljanje vodama. Održavan je i unapređen portal za kvalitet vazduha, a podaci i informacije su objavljeni na web stranici AZŽSK (AMMK) i HMIK (IHMK).

- ✓ Kao podrška UNDP-u, pokrenuta je prva šema mentorstva o klimatskim promenama za 28 studenata (18 žena/10 muškaraca), čime se povećava znanje i interesovanje za životnu sredinu, klimatske promene i ruralni razvoj, te povećavaju napori za ubrzanje klimatskih akcija;

Specifični cilj 2.3 Univerzalna uključenost u kvalitetnu zdravstvenu zaštitu i zdravstveno obrazovanje stanovništva o rodnoj ravnopravnosti, planiranju porodice i reproduktivnom zdravlju

Ovaj cilj naglašava potrebu za političkom i profesionalnom posvećenošću institucija i zdravstvenih radnika prema ranjivim grupama koje se suočavaju sa različitim barijerama u zdravstvenim uslugama (žene i devojke, osobe sa ograničenim sposobnostima i stanovnici ruralnih područja, etničke manjine itd.). Identifikovane aktivnosti mogu se sumirati u tri oblasti delovanja:

- a) Prevencija, Okruženje i Obrazovanje;
- b) Pristup uslugama; i
- c) Reproductivno zdravlje i planiranje porodice.

Imajući u vidu značaj podataka za zdravlje u KPRR, ciljano je da se do 2024. godine razvije sistem za zdravstvene informacije (SZI) koji još uvek nije funkcionalizovan.

Da bi se obezbedio pristup uslugama, cilj je bio da se najmanje 30% porodilja/novorođenčadi poseti kod kuće: podaci u procentima nisu obezbeđeni od strane Ministarstva zdravlja, već je izveštano da su tokom 2023. godine realizovane 36,336 kućnih poseta za decu od 0-3 godine, 668 poseta trudnicama, i 3,247 dece i porodilja koji su primili jednu kućnu posetu u toku 3 dana nakon rođenja.

Tokom 2021. godine Ministarstvo zdravlja u okviru programa „Kućne posete za majke i decu iz 22 opštine, ukupan broj poseta je 22,888; 19,182 kućne posete za decu; 3,695 poseta trudnicama i 813 poseta deci romske, aškalijске i egipćanske zajednice; Tokom 2022. godine, od januara do juna, u okviru programa "Kućne posete majkama i deci od 22 opštine, ukupan broj poseta bio je 22,888, broj kućnih poseta deci bio je 19,182, dok je broj trudnica bio 3,695.

Godine 2023. pilotirana je ponuda vakcine protiv papiloma virusa-HPV, dok je uključena u kalendar vakcinacija od 2024. godine. ARR u okviru oktobra-meseca borbe protiv raka dojke osvetlila je zgradu Vlade u roze boji i sa belom trakom, simbolom borbe protiv raka dojke za povećanje svesti o preventivnim kontrolama i realizovala video spot o raku dojke.

Ministarstvo zdravlja je obučilo 45 zdravstvenih radnika (ZR): za identifikaciju i upravljanje i prijavljivanje osoba koje su preživjele rodno zasnovano nasilje, 19 zdravstvenih radnika za upravljanje sindromima IST i 21 za planiranje porodice; 25 ZR - obuka o zdravlju adolescenata; 44 profesionalaca iz KZR su obučeni o etičkom kodeksu i deontologiji; obuka trenera) Vršnjačka edukacija; 16 obuka za trenere 2020, sertifikovano 560 vršnjačkih edukatora; 15 obuka za trenere 2022, sertifikovano i 239 vršnjačkih edukatora;

Tokom 2022. godine, Ministarstvo zdravlja organizovalo je Nedelju raka grlića materice 26. - 31. januara 2022. (u saradnji sa 'Smear to smear', 42 učesnika, distribuirano je 1,562 brošure. Ministarstvo zdravlja je ponudilo obuku za 1,436 tinejdžera o reproduktivnom zdravlju;

KUCK je prijavio 130 mamografskih pregleda. Ministarstvo zdravlja je organizovalo 30 obuka nastavnika o reproduktivnom zdravlju i sveobuhvatnom seksualnom obrazovanju i, zajedno sa UNFPA, izradilo tri priručnika za nastavnike o reproduktivnom zdravlju i seksualnom obrazovanju. Obučeno je tokom 2022 godine: 839 nastavnika, ukupno 645 žena i 194 muškaraca.

Tokom primene KPRR, sa aktivnostima su obeleženi sledeći dani:

- ✓ Svetski dan kontraceptiva 2020-2021 sa 1,750 korisnika;
- ✓ Evropska nedelja testiranja na HIV 2020-2021, sa 1,550 korisnika;
- ✓ Svetski dan AIDS-a 2020-2021, sa 2,050 korisnika;
- ✓ Svetski dan tuberkuloze.

U vezi sa obrazovanjem o planiranju porodice i reproduktivnom zdravlju, MONTI izveštava da je obrazovanje o seksualnom i reproduktivnom zdravlju deo nastavnih planova. MONTI je razvilo poseban priručnik za nastavnike za seksualno obrazovanje i reproduktivno zdravlje za razrede 1-5, 6-9 i 10-12 i 60% nastavnika je obučeno. Održana je obuka za MISPP Minimalni početni paket za reproduktivno zdravlje u vanrednim situacijama - 17 obuka sa 290 obučenih zdravstvenih radnika. Tokom 2020. i 2021. godine, UNFPA je organizovao 45 obuka za nastavnike o reproduktivnom zdravlju i sveobuhvatnom seksualnom obrazovanju.

Obuke i aktivnosti u vezi sa zdravstvenoj edukaciji, uključujući reproduktivno zdravlje i specifične zdravstvene potrebe žena i muškaraca, u organizaciji opštine Đakovica; Vitina, Obilić, Kosovo Polje, Suva Reka, Priština, Mitrovica, Klina i Dragaš.

MONTI je izdao brošure za nastavnike i roditelje o seksualnom obrazovanju i reproduktivnom zdravlju. Realizovano je 12 video zapisa za 12 razreda i pripremljena je brošura za roditelje i Priručnik za decu sa ograničenim sposobnostima. Takođe su održane obuke sa 2,040 nastavnika zasnovane na predmetima koji se bave reproduktivnim seksualnim zdravljem.

Poslednji indikator u okviru Cilja 2.3 je smanjenje broja brakova među adolescentim uzrasta 10-14 i 15-19 godina, sa 761 koliko ih je bilo 2018. na 190 u 2024. godini. Podaci iz ASK pokazuju da je 2023. godine bilo 2 braka devojčica mlađih od 14 godina i 338 onih u dobi od 15-19 godina.

Tokom perioda implementacije KPRR, organizovano je niz kampanji i informativnih sesija i predavanja o ranim brakovima u 12 osnovnih i srednjih škola, u prevenciji ranih brakova: 6 kampanje tokom 2020. i 2021. godine organizovane od strane RROGRAE sa učenicima iz romske, aškalijске i egipatske zajednice;

U 2023. godini opština Kosovo Polje je organizovala jednu kampanju a Pristina 2; i jedna informativna sesija sa ženama Saveta roditelja romske, aškalijске i egipatske zajednice na Kosovu u opštini Đakovica - organizovana od strane OEBS-a i MONTI.

U funkciji ovog cilja mogu se prijaviti i sledeće aktivnosti: UN Women je organizovala aktivnosti sa 300 pojedinaca iz zajednica Roma, Aškalija i Egipćana koji su više informisani o važnosti obrazovanja za žene i devojke kroz kampanju „od vrata do vrata“, i 57 školskih direktora i nastavnika su informisani o tome kako da smanje stopu napuštanja škole od strane devojčica i mladih devojki iz manjinskih zajednica;

UN Women je podržao razvoj platforme i izveštaja za digitalno mapiranje kako bi se identifikovale opštine sa visokim rizikom od napuštanja škole za mlade žene i devojke iz manjinskih zajednica.

U novembru-decembru 2022. OEBS, sa budžetom od 1,220 evra, pružio je 11 sesija zdravstvenog obrazovanja za žene širom Kosova, uključujući i besplatnu mamografiju za učesnice.

Tablica 5: Status ostvarenja ciljeva postavljenih u Strateškom cilju 2

Indikator	Cilj 2024.	Realizacija 2023	Postignuti cilj Da/Ne
Specifični cilj 2.1 Rodna ravnopravnost se tretira kao uslov za kvalitetno, inkluzivno obrazovanje			
Procenat žena direktora u školama preduniverzitetskog obrazovanja	50%	35,8% (2022- 23) MONTI	NE
Procenat objavljenih i revidiranih udžbenika za rodni pristup, iz kojih su eliminisani rodni stereotipi	100%	Nema podataka o % pregledanih udžbenika Revidirani su udžbenici albanskog jezika i matematike za 1-9 razred i donete su preporuke.	Nema podataka o % pregledanih udžbenika
Procenat dece uzrasta 0-4 godina u predškolskim ustanovama - bruto stopa upisa	6%	7.2% (2022/23) ³⁰	DA
Procenat devojaka/žena starosti 25-64 godine koje su završile visoko obrazovanje	30%	19,3% (2023)	NE
Procenat dece iz zajednica Roma, Aškalija i Egipćana u obrazovnom sistemu	Povećanje od 10% u obaveznom obrazovanju i povećanje od 20% u srednjem višem obrazovanju	Nema podataka u %: u predosnovnom obrazovanju 378 dece, u osnovnom i srednje nižem obrazovanju 1,980, a u srednje višem obrazovanju 413 učenika.	Nema podataka
Broj programa u nastavnim planovima i programima visokog obrazovanja, koji imaju integrisanu rodnu perspektivu	15	17 (na UP)	DA
Specifični cilj 2.2 Stvaranje povoljnog okruženja za ostvarivanje ljudskih prava, sposobnosti i potencijala			
Izgradnja i operacionalizacija medijskog sistema za praćenje imidža žena	Funkcionalni sistem praćenja 6 istraživanja	Nema sistema	NE
a) Broj sportskih klubova koje vode devojke b) % sportskog budžeta izdvojenog za sportske aktivnosti devojčica	6 klubova b) 50% budžeta za sport i sportske aktivnosti devojčica		Podaci za indikator a i b nisu podneti u %.

³⁰ <https://MASHT.rks-gov.net/ep-content/uploads/2023/12/Raport-vjetor-statistikor-me-tregues-arsimore-2022-2023.pdf>

Specifični cilj 2.3 Sveobuhvatni pristup kvalitetnoj zdravstvenoj zaštiti i zdravstvenom obrazovanju stanovništva o rodnoj ravnopravnosti, planiranju porodice i reproduktivnom zdravlju			
Procenat zdravstvenih podataka uključenih u zdravstveni informacijski sistem	Funkcionalizovan sistem	Sistem nije razvijen već samo pilotiran u nekoliko opština	NE
Procenat porodilja/beba posećenih kod kuće	30%	realizovano 36,336 kućnih poseta za decu od 0-3 godine; realizovano 668 poseta za trudnice; 3,247 dece i porodilja koji su primili kućnu posetu unutar 3 dana posle rođenja (2023)	Nema podataka u %
Napredak u obrazovanju i donošenju odluka kod devojčica, dečaka, žena i muškaraca o seksualnom i reproduktivnom zdravlju (%)	Primena programa na svim nivoima i institucijama (100%)	100% obrazovanje o seksualnom i reproduktivnom zdravlju je deo nastavnih planova. MONTI je pripremio posebne priručnike za nastavnike za seksualno obrazovanje i reproduktivno zdravlje za razrede 1-5, 6-9 i 10-12. Od ovih nastavnika je obučeno 60% njih.	DA
Broj porođaja među tinejdžerima uzrasta 10-14 i 15-19 godina	190	Uzrast 14 ili manje=2 Uzrast 15-19: 338 (2023) ³¹	NE

U periodu 2020-april 2024 nije rađeno na ovim aktivnostima:

U okviru drugog strateškog cilja, tokom perioda 2020-april 2024. nije se radilo na ovim aktivnostima, dakle ove aktivnosti nisu realizovane:

1. Istraživanje o javnim prostorima, kulturnom nasleđu i polu;
2. Obuka i podizanje svesti medija za informisanje građana o zdravstvenim pitanjima (reproduktivno zdravlje, dojenje, zdrava ishrana, seksualno obrazovanje) i o pravima i odgovornostima za etičko i profesionalno izveštavanje o zdravstvenim pitanjima; i
3. Završetak istraživanja o praksama planiranja porodice i selektivnom abortusu, aktivnost za koju se izveštava da je u toku.

Strateški cilj 3: Unapređenje ostvarivanja prava u odlučivanju, miru, sigurnosti i pravdi garantujući postizanje ravnopravnosti polova.

Na nivou strateškog cilja, cilj je bio da stopa učešća i zastupljenosti žena u javnim institucijama (u ministarstvima i izvršnim agencijama na centralnom nivou) u 2024. godini dostigne najmanje 40%, što je cilj koji je premašen jer u 2024. godini 45,6% zaposlenih u ministarstvima i izvršnim agencijama čine žene.

Da bi se izmerio pristup pravdi u KPRR, cilj je bio da do 2024. godine svi slučajevi porodičnog nasilja budu obrađeni od strane pravosuđa. Tokom prva dva ocenjivanja i ovog finalnog, smatrano je da ovaj indikator nije dobro definisan i teško je merljiv, i nemoguće je obezbediti podatke.

Specifični cilj 3.1 Jačanje institucionalnih mehanizama i podizanje društvene svesti o pristupu pravdi

Kroz širok spektar aktivnosti, KPRR je stremio podizanju društvene svesti o pristupu pravdi. Merni pokazatelj za postizanje ovog cilja bio je izrada i odobravanje kaznene politike za adekvatnu primenu sankcija prema počiniteljima rodno zasnovanog nasilja, uključujući i adekvatne kazne u slučajevima trgovine ljudima. U KPRR nije bilo pojašnjenja šta se tačno stremilo, pa stoga nije bilo moguće proceniti da li je cilj postignut. Sve u svemu, tokom primene KPRR, izvršene su neke velike investicije kao što su u nastavku.

- ✓ U Ustavu Kosova uključena je Istanbul Konvencija, pravni instrument za sprečavanje nasilja nad ženama i porodičnog nasilja, kao i za zaštitu žrtava;
- ✓ Ministarstvo pravde je dopunilo i izmenilo Zakon o naknadi štete žrtvama krivičnih dela, koji je stupio na snagu 17. novembra 2022. godine, a odnosi se na niz izmena kao što je produženje roka za podnošenje zahteva sa 6 meseci po starom zakonu na 3 godine od prijema pravosnažne presude; stvorena je mogućnost trenutnog pristupa

obeštećenju za žrtve nasilja u porodici, decu žrtve i sl.; Promenjeni su načini i visina naknade, posebno za krivična dela nasilja u porodici, koja su se u prošlosti lako odbijala, po Zakonu o odšteti; Obrasci za prijavu i načini prijave su pojednostavljeni. Podnosioci zahteva mogu podneti svoje zahteve elektronskim putem na mejl adresu komisije, fizički ili poštom;

- ✓ Tokom 2023. godine Komisija za obeštećenje žrtvama zločina primila je i razmotrila ukupno 129 zahteva za obeštećenje. Od toga je odobreno 98 zahteva, dok su 24 odbijena, a 7 zahteva je preneto u 2024. godinu. Od toga je 86 žena i 43 muškaraca. Ukupna vrednost kompenzacije u 2023. godini bila je 221,250 evra;
- ✓ Zakon br. 08/L-035 o izmeni i dopuni Zakona br. 04/L-017 o besplatnoj pravnoj pomoći stupio je na snagu u martu 2022. godine, gde su na osnovu ovog zakona dodate posebne kategorije korisnika besplatne pravne pomoći kojima se nudi besplatna pravna pomoć;
- ✓ Skupština Republike Kosova je u oktobru 2023. godine odobrila Krivični zakonik i Zakonik o krivičnom postupku. Pored kazni predviđenih Krivičnim zakonikom, za krivično delo silovanja i nasilja u porodici dodata su nova krivična dela i dodatne kazne: zabrana kupovine na aukcijama javne imovine, javnih dobara ili dozvola koje izdaje organ javne vlasti u bilo kojoj službi u trajanju od 3-10 godina; zabrana konkurisanja kao strateškog investitora i bilo kog drugog oblika korišćenja privilegija datih zakonom na snazi u periodu od 3-10 godina; zabranjuje pravo da se kandiduje za bilo koju javnu funkciju u trajanju od 3-10 godina, licu koje je oglašeno krivim za krivično delo silovanje i nasilje u porodici; zabranjuje zapošljavanje u javnom sektoru na svim nivoima lica koje je oglašeno krivim za krivično djelo silovanje; zabranjuje pravo na dobijanje vozačke dozvole i pravo upravljanja vozilom u bilo kojoj kategoriji, na period od 1-5 godina, licu koje je oglašeno krivim za krivično delo silovanje; Sud nalaže objavljivanje presude licu koje je oglašeno krivim za krivično delo silovanje, seksualno zlostavljanje i nasilje u porodici. Dodata su sledeća nova krivična dela: provera nevinosti; nasilje nad ženama u javnom životu; sajber zločini;
- ✓ U 2023. godini je usvojen Zakon br. 08/L-185 o Prevenciji i Zaštiti od Nasilja u Porodici, Nasilja nad Ženama i Rodno zasnovanog Nasilja;
- ✓ Ministarstvo pravde/Kancelarija nacionalnog koordinatora za borbu protiv nasilja u porodici je u svom Planu rada za 2024. godinu planiralo aktivnost Dopuna/izmena Krivičnog zakonika da se femicid uvrsti kao posebno krivično delo;
- ✓ U 2024. godini ARR je osnovala radnu grupu za dopunu i izmenu Standardnih postupaka za zaštitu od porodičnog nasilja, nasilja prema ženama i rodno zasnovanog nasilja.

- ✓ ARR je redovno održavao ciklus obuke o Standardnim operativnim procedurama za zaštitu od nasilja u porodici za potrebe Policije Kosova, gde je kroz ovu obuku policija informisana, orijentisana na institucionalne odgovornosti u skladu sa Standardnim operativnim procedurama i novim obavezama koje proizilaze iz Istanbulske konvencije o tretmanu žrtava nasilja u porodici i rodno zasnovanog nasilja: Samo u periodu 2023-2024, ARR je organizovao 9 obuka sa 307 policajaca sertifikovanih o Standardnim operativnim procedurama za zaštitu od nasilja u porodici.
- ✓ ARR je podržala ceo proces amandmana Zakona o prevenciji i zaštiti od nasilja u porodici, nasilja nad ženama i rodno zasnovanog nasilja, sa ekspertizom i finansiranjem radionica.

U KPRR cilj je bio da se smanji procenat devojka i žena koje su doživele fizičko i psihičko nasilje, ali zbog nedostatka osnovnih podataka u vreme izrade KPRR za ovaj indikator, ciljna vrednost nije postavljena. U 2023. godini, ovaj hendek je popunjen istraživanjem sprovedenim od strane ASK pod nazivom "Rodno zasnovano nasilje". Ova studija je sprovedena anketiranjem 3,000 porodičnih domaćinstava u periodu od 8. novembra 2021. do 15. aprila 2022. Studija je utvrdila da je 25.6% anketiranih žena doživelo fizičko, psihološko ili seksualno nasilje, istraživanje bi trebalo da bude validirano.

Tokom primene KPRR, ARR, ministarstva i opštine organizovali su svake godine brojne aktivnosti tokom 16 dana aktivizma, Međunarodne kampanje za eliminaciju nasilja nad ženama i rodno zasnovanog nasilja.

ARR je tokom 2021. godine iz sopstvenog budžeta finansirala/subvencionisala projekte/programe 4 NVO u ukupnoj vrednosti od 40,000 eura koji doprinose: Prevenciji nasilja u porodici i rodno zasnovanog nasilja kroz sprovođenje programa psihosocijalnog tretmana za počinioce/nasilnike, pružanje psihološkog savetovanja putem telefona za sve kategorije u nevolji koje imaju emocionalne i psihičke probleme, posebno pod uticajem situacije pandemije COVID-a 19.

- ✓ Sklonište Gnjlane-NVO-Liria podržana je sa 12,000 eura za izgradnja kapaciteta i podršku u pokretanju biznisa / obezbeđivanje poslovne opreme za osobe koje su preživjele nasilje koje su bile privremeno smeštene u skloništima.
- ✓ Prihvatište Đakovica - NVO „Sigurna kuća“ Đakovica je podržano sa 8,500 eura (finansirane su sesije savetovanja/psihosocijalni tretman nasilnika i uspostavljanje besplatne telefonske linije za pružanje besplatnog savetovanja za žene i devojke u opštini Đakovica).
- ✓ Savetovalište za prevenciju- NVO SIT Centar za socijalno savetovanje i istraživanje u iznosu od 14,500 eura Održano je 25 seansi savetovanja za dečake/muškarce-počinioce nasilja i one sa problemima nasilja; takođe je osmišljena i i dizajnirana

onlajn platforma za savetovanje „Savetovanje za prevenciju“, prva te vrste na Kosovu i u regionu, operacionalizovana u decembru 2021. Finansiran je flajer sa detaljnim informacijama, gde muškarci i dečaci koji pokazuju nasilno ponašanje ili imaju problema sa besom, promenom ponašanja i stavovima počinitelaca nasilja mogu da potraže pomoć.

- ✓ Centar za informisanje i socijalno poboljšanje - Linija života podržana je sa 14,500 Evra.
- ✓ U periodu 2020-april 2024. godine organizovane su brojne redovne aktivnosti koje su podržale CD, međunarodne organizacije kao što su UN Women, UNDP, OEBS, Savet Evrope itd. (aktivnosti su navedene u Prilogu 1).
- ✓ U cilju sprečavanja nasilja, MUP je pokrenuo kampanju za sprečavanje prazničkog pucanja oružjem i njegovu zloupotrebu tokom porodičnih zabava, moto ove kampanje je bio „Svaki metak ima metu, Slavi srcem, a ne oružjem“, održani su sastanci sa predstavnicima zajednice, srednjoškolcima i roditeljima.
- ✓ Aktivnosti podizanja svesti o opasnosti nošenja oružja, opasnim radnjama u saobraćaju, zloupotrebi psihotropnih supstanci, alkohola, duvana takođe su organizovane u opštinama Suva Reka, Vučitrn, Mališevo i Klina.
- ✓ MONTI je takođe tokom 2022. godine organizovao informativne sesije sa učenicima 4 opštine u cilju sprečavanja seksualnog uznemiravanja. Aktivnosti su organizovale i opštine Priština, Suva Reka i Djakovica.
- ✓ Jačanjem kapaciteta Vladine komisije za žrtve seksualnog nasilja tokom rata i organizacija uključenih u proces podnošenja zahteva za priznavanje statusa same Komisije za proveru statusa žrtava seksualnog nasilja tokom rata i informativnih aktivnosti, cilj je bio povećati efikasnost obrade zahteva sa ciljem da se obradi 100% zahteva unutar zakonskog roka - podaci pokazuju da je do kraja aprila 2024. obrađeno 98% primljenih zahteva, što ukazuje na visok stepen efikasnosti u radu Komisije.
- ✓ Tokom perioda 2020. do aprila 2024. ukupno je iz budžeta Republike Kosova isplaćeno oko 11,3 miliona evra za penzije žrtava seksualnog nasilja tokom rata, a podržana je Komisiji za proveru statusa i NVO koje podržavaju ovaj proces.
- ✓ Tokom 2020. godine, ABGJ je podržao dve NVO koje su radile sa preživelim seksualnog nasilja tokom rata, i preživelim nasilja nad ženama, finansirajući inicijative za ekonomsko osnaživanje, pokretanje i razvoj malih preduzeća za obe kategorije preživelih od nasilja, sa 10.185 evra. NVO Medica Kosova podržana je sa 5,485 eura za ekonomsko osnaživanje osoba koje su preživele seksualno nasilje tokom rata, a NVO Mundesia za ekonomsko osnaživanje žrtava/ žena koje su preživele nasilje) u iznosu od 4,700 eura.

- ✓ Ministarstvo pravde je Zakonom br. 04/L-017 o besplatnoj pravnoj pomoći predvidelo pružanje besplatne pravne pomoći, bez obzira na ekonomsku i socijalnu situaciju, čak i licima seksualno zlostavljanim tokom rata na Kosovu tokom 1998-1999.
- ✓ Ministarstvo pravde izradilo je Državni protokol za postupanje u slučajevima seksualnog nasilja sa ciljem standardizacije radnji neophodnih za kontinuirano, sveobuhvatno i odgovorno reagovanje, za identifikaciju, zaštitu, tretman, dokumentovanje, upućivanje, održivo osnaživanje i reintegraciju žrtava i preživelih seksualnog nasilja, uz neposrednu i stručnu intervenciju nadležnih institucija. Protokol takođe sadrži opšte informacije o postupanju u slučajevima žrtava/preživelih/preživelih seksualnog nasilja tokom rata.

Specifični cilj 3.2 Povećanje učešća i jednakog predstavljanja u procesu donošenja odluka u skladu sa zahtevima Zakona o rodnoj ravnopravnosti

Zakon o rodnoj ravnopravnosti navodi da se „*ravnopravna zastupljenost polova u svim zakonodavnim, izvršnim i sudskim organima i drugim javnim institucijama postiže kada se obezbedi minimalna zastupljenost od 50% za svaki pol, uključujući i njihove organe upravljanja i odlučivanja*“.

U skladu sa ovim, KPRR je nastojao da do 2024. godine, 30% rukovodećih i visokih rukovodećih pozicija (generalni sekretar i izvršni direktor) u ministarstvima i izvršnim agencijama na centralnom nivou budu pokrivene ženama, dok su žene na kraju 2023. godine držale samo 23.1% ovih pozicija.

Cilj od 30% zastupljenosti na rukovodećim i višim rukovodećim pozicijama na opštinskom nivou (direktor direkcija) je premašen, čime je ostvareno učešće od 40.8%.

KPRR je takođe imao za cilj jednaku zastupljenost od 50% u Skupštini Kosova i u skupštinama opština – ovi pokazatelji nisu postignuti jer u Centralnoj skupštini žene čine samo 33% poslanika, dok u skupštinama opština 37%.

Važno je napomenuti da su tokom primene KPRR zabeleženi neki značajni rezultati u predstavljanju žena u javnim institucijama. ***U 2024. godini, žene čine 45.6% zaposlenih u javnim institucijama*** (u ministarstvima i izvršnim agencijama na centralnom nivou); čine ***36.4% nižih rukovodećih pozicija*** (rukovodioci odeljenja/sektora); i ***20.4% srednjih*** (direktori departmana). Učešće žena u odborima javnih preduzeća povećalo se sa 10% koliko je bilo u 2017. ***na 43% u 2024. godini.***

Da bi se osigurala ravnopravna zastupljenost u zakonodavstvu, KPRR je planirao usklađivanje i dopunu zakona o izborima, zakona o finansiranju političkih stranaka i poslovnika o radu Skupštine sa ZRR. Međutim, u Nacrtu zakona o opštim izborima nije primenjen unitarni princip ZRR, zbog čega je Institucija ombudsmana uputila Ustavnom sudu zahtev za ocenu Zakona o opštim izborima, osporavajući odredbu 28. Zakona, koja predviđa da *„na listi kandidata svakog političkog subjekta najmanje 30% čine muškarci i najmanje 30% su žene, sa po jednim kandidatom svakog pola najmanje jednom u svakoj grupi od tri kandidata, računajući od prvog kandidata na listi“*.

U ovoj oblasti, jedan od definisanih indikatora bio je preduzimanje afirmativnih mera za promociju rodne ravnopravnosti i nediskriminirajućih principa preduzetih od strane institucija, kako bi se promovisala rodna ravnopravnost. Nijedna inicijativa nije preduzeta za postizanje ovog cilja. ARR je osnovala radnu grupu za izradu afirmativne mere za podršku učešću žena u donošenju odluka u javnoj upravi, ali zbog nejasnoća i konačnog neodobravanja Zakona o javnim službenicima, koji je dva puta završio na Ustavnom sudu, bili su primorani da odlože izradu afirmativne mere na neodređeno vreme.

- ✓ ARR je podržala osnivanje Mreže žena u javnoj upravi u saradnji sa Ambasadom Ujedinjenog Kraljevstva, sa ciljem jačanja uloge žena u javnoj upravi i podsticanja da se prijave za pozicije na kojima se donose odluke, vrše razmene iskustava i deljenje izazova. ARR je organizovala dve radionice sa članicama Mreže i dvodnevni trening za Grupu žena poslanica i parlamentarni odbor za budžet i finansije u vezi sa Rodno odgovornim budžetiranjem kao instrumentom politika usmerenim ka postizanju rodne ravnopravnosti.
- ✓ U 2022. godini, je ARR organizovala konferenciju visokog nivoa da obeleži 8. mart, Međunarodni dan žena, sa temom "Razbijmo predrasude, težimo ka potpunoj inkluziji sa ciljem učešća žena u procesima odlučivanja na zakonodavnom, izvršnom nivou, diplomatskim misijama i civilnoj službi. ARR u saradnji sa KCRS održala je sada već tradicionalni konsultativni sastanak na visokom nivou na temu „Učešće žena na tržištu rada“;
- ✓ Tokom 2022. godine, u opštinama Gnjilane i Vučitrn organizovana je obuka za liderstvo žena o mogućnostima kandidovanja za pozicije odlučivanja na lokalnom i centralnom nivou, a aktivnosti podizanja svesti i senzibilizacije o rodnoj ravnopravnosti za grupu poslanica su organizovale opštine Gnjilane, Vučitrn, Mališevo i Srbica.
- ✓ NDI je podržao organizaciju Regionalne konferencije Grupe žena o parlamentarizmu i Rezoluciju 1325 od strane Grupe poslanica Skupštine Republike Kosovo. Ovaj važan događaj imao je za cilj istraživanje uloge parlamenata u promovisanju Agende za Žene, Mir i Sigurnost (ŽMS) na Zapadnom Balkanu, sa posebnim fokusom na primenu Rezolucije 1325 Saveta bezbednosti UN. NDI je organizovao Platformu za dijalog Nedelje žena, više od 120 učesnica je bilo deo grupe Nedelja žena 2023, a za

podizanje svesti o nasilju nad ženama u politici, NDI je organizovao pet epizoda programa „Prije (predvodimo)“. U 2022. godini, NDI je obučio 120 muškaraca i žena iz političkih partija, civilnog društva, medija i akademije za učešće u političkom i javnom životu i obučeno je 12 žena liderki u politici.

- ✓ Februar – novembar 2022. OEBS je podržao 34 žene, lokalne političarke i članice LWCs širom Kosova (31 Albanka i 3 Srпкиnje) koje su učestvovala na najmanje jednoj od četiri sednice. OEBS je izdvojio 2,350 evra 2021. godine, preko 40 žena je aktivno učestvovalo na pet sastanaka i dve obuke, gde su dve od tri trenera bile žene. OEBS je od 28. juna do 2. jula 2021. izdvojio 10,000 evra za osnaživanje i unapređenje mladih žena. Aktivnost je obuhvatila 16 učesnica i sva četiri trenera su bile žene.
- ✓ UN Women je podržala studiju o nasilju nad ženama u politici.
- ✓ MŽK je organizovala tri sastanka sa Lobijem za rodnu ravnopravnost, koji čine odbornice skupština opština, službenice za rodnu ravnopravnost, predstavnice političkih stranaka. MŽK je sprovela 2 kampanje za lokalne i centralne izbore, organizovala je javne diskusije sa devojkama iz devet različitih opština povodom lansiranja izveštaja "Mesto za stolom".

Stvaranje bezbednog i nediskriminatornog okruženja za žene i muškarce u sektoru bezbednosti

U skladu sa ZRR i u cilju sprovođenja Rezolucije 1325, KPRR je težio povećanju učešća žena u sektoru bezbednosti i pravde. Za 2024. godinu cilj je bio da žene čine 15% BSK-a, 20% Kosovske policije i 50% pravosudnog sistema.

Nijedan od ovih indikatora nije postignut do aprila 2024. godine kada su žene činile samo 9.2% BSK-a, 20% PK-a i 34.6% sudija u pravosudnom sistemu:

- ✓ U 2021. godini je odobrena Agenda za rodnu ravnopravnost u Kosovskoj policiji i Akcioni plan za 2021-2023, dok je u 2024. godini, uz podršku OEBS-a, organizovana radionica za godišnji pregled Strategije i Akcionog plana za razvoj Udruženja žena u Kosovskoj policiji (UŽKP) 2022-2024.
- ✓ Ministarstvo odbrane sprovelo je istraživanje anketirajući 175 vojnih žena i devojaka u vezi sa diskriminacijom i sigurnim okruženjem za muškarce i žene u sektoru bezbednosti i analizom u vezi sa predstavljanjem žena i devojaka na pozicijama odlučivanja u Ministarstvu odbrane.
- ✓ Ministarstvo odbrane izvestilo je da je revidiralo i unapredilo kurikulum Kosovskih bezbednosnih snaga sa rodne perspektive u skladu sa ZRR i međunarodnim praksama.

Tokom trajanja KPRR, redovno su organizovane kampanje i informativni sastanci da bi se ohrabrile žene da se pridruže BSK i PK. Kosovska policija i Ministarstvo odbrane organizovali su informativne i ohrabrujuće kampanje za uključivanje žena u Kosovsku policiju i KBS:

- ✓ Samo u 2022. godini, Ministarstvo odbrane održalo je 25 sastanaka sa građanima, nevladinim organizacijama, opštinskim zvaničnicima u svim opštinama, sa ciljem ohrabrivanja i informisanja žena i mladih devojaka, kao i zajednica, da postanu deo BSK.
- ✓ Ministarstvo odbrane i Kosovska policija organizovali su obuku za pripadnike bezbednosnih institucija u vezi sa zahtevima Zakona o rodnoj ravnopravnosti. Samo u 2022. godini Ministarstvo odbrane održalo je sedam sastanaka sa komandantima Regimenata i Jedinica BSK, u vezi sa funkcionisanjem mreže za Ljudska Prava i Rodnu Ravnopravnost u BSK i obuku za kadete u vezi sa zahtevima Zakona o Rodnoj Ravnopravnosti uključujući rodno budžetiranje i integraciju rodne perspektive Centra za univerzitetske studije.
- ✓ Ministarstvo odbrane u okviru Programa Centra za osnovne studije (COS) u Komandi za doktrinu i obuku (KDO) nudi predavanja o osnovnoj obuci za aktivnu i rezervnu komponentu, dok Škola podoficira u tri razvojna programa za podoficire KBS, realizuje nastavu o ljudskim pravima, rodnoj ravnopravnosti i seksualnom uznemiravanju.
- ✓ Ministarstvo odbrane je završilo "Analizu o zastupljenosti žena i devojaka na pozicijama odlučivanja" u Ministarstvu odbrane, i održalo je pet sastanaka u kasarnama BSK-a sa ciljem identifikacije izazova i poteškoća žena/devojaka u uniformi i njihovo adresiranje. U okviru Centra za osnovnu obuku, Ministarstvo odbrane nudi predavanja u osnovnoj obuci za aktivnu komponentu i rezervu na temu - Prevencija seksualnog uznemiravanja u vojsci.
- ✓ Policija Kosova je neprekidno održavala obuke sa policijskim službenicima u vezi sa porodičnim nasiljem, rodnom perspektivom, pravima žena itd. U 2020. godini održano je 21 radionica, obuka i učestvovalo je 254 policijskih službenika, uglavnom ženskog pola. Dok su se u 2021. godini održavale obuke i radionice u kojima su učestvovali: 4,816 policajaca oba pola.
- ✓ 2020. godine organizovan je godišnji sastanak Upravnog odbora Međunarodnog udruženja žena policajaca (IAWP) i Međunarodna konferencija „ Uloga policijskih službenica u odgovoru na transnacionalne pretnje“.
- ✓ UN WOMEN u saradnji sa Kosovskom policijom pokrenule su Priručnik o policijskim uslugama sa rodnom osetljivošću za slučajeve gde su devojke i žene izložene nasilju;
- ✓ UN Women je u 2021. godini organizovala trening za 40 policajaca sa Kosova za efektivne policijske reakcije na rodno zasnovano nasilje, dok je u 2021. godini podržala studiju 2021 "Javne percepcije o rodnoj ravnopravnosti i nasilju nad ženama na Kosovu.

- ✓ U periodu februar-mart 2022. godine, OEBS je finansirao 12,300 evra za obuku 39 kosovskih policajaca iz osam regiona o proceni rizika i izradi bezbednosnih planova za slučajeve nasilja u porodici, uz rodno osetljiv pristup. Obuka je obuhvatila 24 žene, 15 muškaraca i četiri učesnika iz nevećinskih zajednica.
- ✓ U oktobru 2022. godine, OEBS je podržao Kosovsku policiju sa 2,600 evra za organizaciju pet radionica za nove službenike. Obuke su se bavile zakonodavstvom o nasilju nad ženama/nasilju u porodici, međuinstitucionalnim mehanizmima i standardnim policijskim procedurama, sa fokusom na zaštitne naloge, procene rizika i izbegavanje ponovne viktimizacije. Učestvovalo je 144 zvaničnika, uključujući 40 žena, 104 muškarca i 21 predstavnika nevećinskih zajednica.
- ✓ OEBS je izdvojio 6,600 evra 2022. godine za rodnu analizu sa 5 žena predsednica odbora Skupštine Kosova, identifikujući izazove i perspektive za žensko rukovodstvo.
- ✓ EU kancelarija je podržala Solidar Suisse (2023-2025) sa 193,982 evra za povećanje svesti da je nasilje nad ženama kršenje ljudskih prava i da ohrabri građane da ga izazovu. Projekat promovise efikasne mere za sprečavanje i borbu protiv nasilja nad ženama na centralnom i lokalnom nivou.
- ✓ OEBS je, sa budžetom od 1,889 evra, organizovao dve obuke za Udruženje žena u Kosovskoj policiji (AWKP) 23. i 25. novembra 2021. za unapređenje znanja i praktičnih veština u borbi protiv trgovine ljudima. Obuke su imale za cilj jačanje uloge žena u KP-u sprečavanju i rešavanju slučajeva trgovine ljudima. U akciji je učestvovalo 50 lica (45 žena i 5 muškaraca), koji su stekli praktične veštine u identifikaciji žrtava, što je važan korak u suzbijanju ovog zločina.
- ✓ OEBS je tokom 2022. godine podržao razvoj leaderskih veština i emocionalne inteligencije među službenicima policaje, kako bi se savremenim praksama poboljšao njihov uticaj na organizacionu kulturu. Obuka je obuhvatila 11 učesnika, od kojih 8 žena, 3 muškarca i 2 iz nevećinskih zajednica.
- ✓ OEBS je, sa budžetom od 7,862 evra u novembru 2022. godine, organizovao događaj sa preko 100 službenika javne bezbednosti, istraživača i akademika kako bi se razgovaralo o uticaju pandemije COVID-19 na integritet policije, merama za sprovođenje zakona i porastu nasilja u porodici nad ženama i devojčicama. Istaknuta je uloga žena u policiji i izazovi u zaštiti žrtava. Učesnici su uključivali 35 žena, 65 muškaraca i 15 iz manjinskih zajednica.
- ✓ Objavljeno je nekoliko izveštaja o položaju žena zatvorenih u popravnom zavodu: godišnji izveštaji KCRPT 2020. i 2021. godine; izveštaj Saveta sigurnosti 2020/21; Izveštaj CPT-a za 2020. godinu; izveštaj o ljudskim pravima za Kosovo za 2020. i 2021. iz SAD; i izveštaj Evropske unije/Programa za sektor pravde na Kosovu (EUKOJUST).
- ✓ Zatvorenice su prošle obuku o upravljanju besom, veštinama za radno mesto, obuci o načinu razmišljanja i reagovanja u teškim situacijama itd.

Specifični cilj 3.3 Povećanje učešća žena u procesima pregovaranja, mira i pomirenja, diplomatskim predstavništvima i misijama u inostranstvu

KPRR podržava učešće žena u procesima pregovaranja, mira i pomirenja, diplomatskim predstavništvima i misijama van zemlje. U okviru ovog specifičnog cilja, težilo se povećanju zastupljenosti žena u diplomatskim misijama u skladu sa zahtevima ZRR za ravnopravnom zastupljenošću od 50% oba pola. Podaci iz Ministarstva spoljnih poslova pokazuju da ovaj cilj još nije postignut jer žene čine 35% osoblja u diplomatskim misijama. Podaci za vojnog i policijskog atašea nisu pruženi. Prema Ministarstvu spoljnih poslova, postoji baza podataka sa zapisima o ženama koje su učestvovala u hitnim i humanitarnim aktivnostima van zemlje, aktivnost koja je bila planirana u KPRR.

- ✓ U oblasti mira i pomirenja organizovan je ograničen broj aktivnosti. Organizacija "Žene za Žene" 30 žena iz Mitrovice iz albanske, srpske, romske, aškalijske i egipatske zajednice učestvovalo je u javnim debatama o zastupanju žena u pregovaračkim, mirovnim procesima i pomirenju i u 2022. godini.
- ✓ Opština Mitrovice organizovala je javnu debatu o zastupanju žena u pregovaračkim, mirovnim procesima i procesu pomirenja.
- ✓ U 2021. godini Udruženje novinara Kosova, uz podršku UN WOMEN Kosovo, završilo je ciklus obuke o ulozi medija u izgradnji mira.
- ✓ OEBS je sa budžetom od 4,000 evra, organizovao događaj od 23. do 25. marta 2022. godine kako bi ojačao liderstvo i učešće žena u sektoru bezbednosti, u okviru primene Agende Žene, Mir i Sigurnost na Kosovu. Aktivnost je uključivala 14 učesnika, među njima 10 žena i 4 muškarca.

Tokom intervjuja naglašeno je da KPRR treba da se bavi i pitanjem reparacija za preživjele seksualnog nasilja kako bi procesi dijaloga, uključujući i trenutni dijalog između Kosova i Srbije, raspravljali i o pitanju ratnih zločina i seksualnog nasilja nad ženama tokom ratnog perioda na Kosovu 1998-1999.

Tabela 6: Status ostvarenja ciljeva postavljenih u Strateškom cilju 3

Indikator	Cilj 2024.	Realizacija 2023	Postignuti cilj Da/Ne
1. Stepen učešća i zastupljenosti žena u javnim institucijama (u ministarstvima i izvršnim agencijama na centralnom nivou) ³²	40%	45,6% (2024)	DA
Procenat slučajeva nasilja u porodici koje rešava pravosuđe	100%	Nema podataka	Nema podataka
Specifični cilj 3.1 Osnazivanje institucionalnih mehanizama i podizanje društvene svesti o pristupu pravdi			
Broj preduzetih afirmativnih mera za promovisanje rodne ravnopravnosti i nediskriminatorskih principa koje su preduzele institucije u cilju promovisanja ravnopravnosti polova.	1.dodatni	Ministarstvo ekonomije MONTI	DA
Usvojena je Kaznena politika za adekvatno sprovođenje sankcija za počinioce rodno zasnovanog nasilja, uključujući i adekvatne kazne za slučajeve trgovine ljudima.	Završeno	Nejasno	n/a
Procenat prijava i broj prijava koje je razmatrala Komisija za verifikaciju	100%	98% ³³	DA
% devojaka i žena koje su doživele fizičko i psihičko nasilje	Nije određeno zbog nedostatka podataka	25,6% koji su doživeli fizičko, psihološko ili seksualno nasilje (2021- 2022) ³⁴	n/a nije imao osnovnu vrednost
Specifični cilj 3.2 Povećanje učešća i jednakog zastupanja u procesu donošenja odluka u skladu sa zahtevima Zakona o rodnoj ravnopravnosti			
Stepen zastupljenosti žena na rukovodećim i visokim rukovodećim pozicijama (generalni sekretar i izvršni direktor) u ministarstvima i izvršnim agencijama na centralnom nivou (%)	30%	23.1% (decembar 2023)	NE
Procenat rukovodećih i viših rukovodećih pozicija na opštinskom nivou (direktori direkcija), pokrivenih ženama	30%	40,8% (2024)	DA
Procenat žena poslanica u Skupštini Kosova	50%	33%	NE
Procenat žena poslanica u skupštinama opština	50%	37% (2022)	NE
Specifični cilj 3.3 Stvaranje sigurnog i nediskriminirajućeg okruženja za žene i muškarce u sektoru bezbednosti			
Procenat žena u KBS-a	15%	9.2%	NE
Procenat žena u Kosovskoj policiji	20%	14.8%	NE
Procenat žena Sudija u pravosudnom sistemu	50%	34.6%	NE
Specifični cilj 3.3 Povećanje učešća žena u procesima pregovaranja, mira i pomirenja, diplomatskim predstavništvima i misijama u inostranstvu			
Stepen zastupljenosti žena u diplomatskim misijama van zemlje u skladu sa zahtevima ZRR, uključujući ravnopravno zastupanje prilikom imenovanja vojnih i policijskih atašea	50%	36% (diplomatske misije)	NE

³² Broj žena na svim pozicijama u javnim institucijama koje se plaćaju preko Trezora je 38,065 ili oko 45.6% zaposlenih, od 83,605 zaposlenih u javnim institucijama.

³³ U periodu 5.02.2018 do 30.04.2024 Komisija je primila ukupno 2,074 aplikacija za priznavanje statusa žrtve seksualnog nasilja u ratu, od kojih su obrađene 2,033 aplikacije. Imajući u vidu da su neke aplikacije mogle biti prihvaćene blizu datuma izveštavanja, procenjeno je da je cilj postignut.

³⁴ <https://askapi.rks-gov.net/Custom/e66b9d42-24e0-487a-8da8-25f28d3d6cb7.pdf>

U okviru Strateškog cilja 3 nije rađeno na ovim aktivnostima

Za povećanje pristupa pravdi, ove aktivnosti nisu realizovane:

- ✓ Analiza situacije sa rodnog aspekta i položaj žena osuđenih za nasilje u porodici, uključujući kaznenu politiku;
- ✓ Planirana Međunarodne konferencije o procesu verifikacije statusa žena koje su preživjele seksualno nasilje tokom rata. Ipak, kako je ranije prijavljeno, Predsedništvo Kosova se na drugom izdanju Foruma održanom u aprilu 2024. godine takođe fokusiralo na sprečavanje seksualnog nasilja u ratu.
- ✓ Kreiranje posebnih programa za pristup pravdi za preživjele seksualnog nasilja tokom rata.
- ✓ Zakon o opštim izborima je još uvek na proceni u Ustavnom sudu;
- ✓ Usklađivanje Poslovnika Skupštine (odobrenog 2022. godine) sa zahtevima ZRR;
- ✓ Preduzimanje afirmativnih mera za obezbeđivanje ravnopravnog učešća polova u skladu sa zahtevima Zakona o rodnoj ravnopravnosti na pozicijama odlučivanja. ARR je započela proces izrade ove afirmativne mere, ali je proces obustavljen do usvajanja zakona o javnim službenicima u celosti;
- ✓ Sprovođenje aktivnosti za podizanje svesti za povećanje broja žena u procesu upravljanja i praćenja izbornog procesa u skladu sa ZRR-a;
- ✓ Istraživanje o učešću i zastupljenosti žena u političkim strankama kroz političke partijske strukture i mehanizme i istraživanja javnog mnjenja.

U oblasti sigurnosti nisu realizovane sledeće aktivnosti:

- ✓ Razvoj afirmativnih mera sa ciljem povećanja broja žena u sektoru bezbednosti; u Kosovskoj policiji;
- ✓ Realizacija analiza u vezi sa položajem žena u Policiji;
- ✓ Osnivanje Savetodavnog odbora Žene, Mir i Sigurnost u okviru institucija sigurnosti;
- ✓ Izrada studije o uticaju malih oružja na sigurnost muškaraca i žena iz rodne perspektive.
- ✓ U oblasti učešća žena u procesu pregovaranja, mira i pomirenja nije bilo lobiranja i zagovaranja koje bi uticalo na integraciju rodnih pitanja u proces dijaloga, mira i pomirenja.

3.3. Ocenjivanje efikasnosti

Ovaj odeljak se fokusira na procenu koliko su izvori finansiranja, osoblja, regulatorni, administrativni, vremenski i drugi doprineli ili ometali postizanje rezultata KPRR.

Procena koordinacionih struktura i monitoring sistema

Tokom perioda primene KPRR, pored ARR i drugih institucija na centralnom i opštinskom nivou, bilo je mnogo aktera koji su bili angažovani i radili na različitim poljima kako bi unapredili rodnu ravnopravnost, uključujući tu OCD i donatore.

Na osnovu podataka prikupljenih tokom prve dve procene za period 2020-2022 i podataka sakupljenih za finalnu procenu, utvrđeno je i naglašeno da je KPRR doprineo izradi programa i dizajniranju aktivnosti javnih institucija, civilnog društva i međunarodnih organizacija. KPRR kao sveobuhvatni dokument pružio je mogućnosti da institucije i drugi akteri dizajniraju intervencije, programe i projekte kako bi doprineli u tri stuba KPRR.

Kada su u pitanju donatori, naglašeno je da značajan broj donatora isključuje/ne uključuje ARR u faze planiranja i implementacije svojih programa i projekata. Istaknuto je da su donatori kasno zapeli da povezuju svoj rad sa KPRR, a ova veza se uglavnom desila na poziv i insistiranje ARR.

Ipak, proces godišnjeg praćenja i vrednovanja KPRR poslužio je kao važan izvor za praćenje angažovanja svih aktera, ali i za informisanje aktera o angažovanju svih u sprovođenju aktivnosti KPRR, kao i za praćenje napretka ostvarenog u oblastima obuhvaćenim KPRR.

Na osnovu sastanaka sa SRR na centralnom i opštinskom nivou, instrument za praćenje i ocenjivanje KPRR bio je jasan i jednostavan za ispunjavanje. Ovo je bilo i kao rezultat redovnih sastanaka organizovanih od strane ARR, pružajući metodološka pojašnjenja i blagovremeno rešavajući nejasnoće u vezi sa izveštavanjem u formatu dizajniranom za praćenje i ocenjivanje. Međutim, jedan od intervjuisanih za ovu evaluaciju je naglasio da je bilo situacija kada su imali poteškoća da povežu svoje aktivnosti sa onima predviđenim u KPRR. Ovo je povezano i sa ranije navedenom procenom o oblastima koje nisu bile dovoljno obrađene u okviru KPRR.

Preporučeno je da bi bilo korisno formirati koordinacionu grupu za koordinaciju implementacije KPRR i prilagođavanje Akcionog plana u korak sa promenama koje se događaju godinu za godinom.

3.4. Uticaj KPRR

Iako svi ciljani indikatori nisu postignuti i sve planirane aktivnosti nisu sprovedene, uvek se oslanjajući na podatke prihvaćene od strane javnih institucija, CD i međunarodnih organizacija, može se reći da je KPRR generalno imao uticaj na promociju i unapređenje rodne ravnopravnosti na Kosovu. Takođe, treba uzeti u obzir uticaj koji je pandemija COVID-19 imala na rad institucija i negativne efekte koje je izazvala u životima žena i muškaraca na Kosovu. Glavna polja uticaja primećena tokom ove procene prema strateškim ciljevima su navedena u nastavku.

Strateški cilj 1: Stvaranje jednakih mogućnosti za doprinos i korist od sveobuhvatnog ekonomskog razvoja i poboljšanja socijalnog blagostanja obeležili su ova dostignuća

- ✓ smanjen je rodni jaz u zapošljavanju i žene su učestvovalе u stručnoj obuci koju nude javne i nejavne institucije;
- ✓ povećan je pristup žena vlasništvu nepokretnosti i kao vlasnica preduzeća;
- ✓ povećan pristup javnim fondovima kao rezultat afirmativnih mera koje je preduzela vlada;
- ✓ radilo se na unapređenju pravnog okvira za integraciju rodno odgovornog budžetiranja;
- ✓ osmišljene su afirmativne mere da se poveća pristup devojaka i žena javnim fondovima;
- ✓ rodna perspektiva je integrisana u skoro sve mere osmišljene u okviru mera podrške tokom pandemije COVID-19;
- ✓ povećana je svest i spremnost za analizu potreba i izazova prema polu, što je poslužilo da se osmisle afirmativne mere za podršku devojka i ženama na Kosovu.

Strateški cilj 2: Unapređenje rodne ravnopravnosti, kroz kvalitetno obrazovanje i zdravlje, punu inkluziju i korišćenje ljudskih kapaciteta kao doprinosioca održivom humanom razvoju i eliminisanje rodni nejednakosti i stereotipa, obeležila su ova dostignuća

- ✓ rodne razlike u većini obrazovnih indikatora su poboljšane, uključujući rodnu segregaciju u zanimanjima;
- ✓ unaprijeđeno je rešavanje/eliminacija rodni stereotipa u udžbenicima, rodna perspektiva je integrisana u visoko obrazovanje, a povećano je učešće žena u donošenju odluka u školama;
- ✓ povećano je učešće dece u obrazovanju u ranom detinjstvu i napredovala je zakonska okvirna podrška za dalje povećanje učešća u obrazovanju u ranom detinjstvu;
- ✓ povećano je učešće romske, aškaljske i egipćanske dece u obrazovanju, uključujući visoko obrazovanje;
- ✓ povećana je podrška MKOS-a za devojčice i žene u sportu;
- ✓ povećan pristup zdravstvenim uslugama za trudnice i bebe;
- ✓ počela primena vakcine protiv HPV virusa po prvi put na Kosovu;
- ✓ smanjen je broj rađanja kod devojčica od 10-14 i 15-19 godina.

Strateški cilj 3: Napredak u ostvarivanju prava u donošenju odluka, miru, bezbednosti i pravdi, garantuje postizanje rodne ravnopravnosti

- ✓ poboljšanja učešća žena u javnim institucijama i pozicijama odlučivanja;
- ✓ povećana je efikasnost u ocenjivanju zahteva za proveru statusa preživjelih/eh od seksualnog nasilja tokom rata;
- ✓ nacionalni pravni okvir o nasilju u porodici i rodno zasnovanom nasilju je izrađen i odobren na odgovarajući način u skladu sa najboljom praksom u skladu sa obavezama koje proističu iz Istanbulske konvencije sada više integrisane u Ustav Republike Kosovo;
- ✓ neprekidno se ulaže u izgradnju kapaciteta institucija za pružanje usluga za slučajeve nasilja u porodici i rodno zasnovanog nasilja.

Kao što je predstavljeno na početku ovog izveštaja, podaci o broju žena koje imaju koristi od svake sprovedene aktivnosti predviđene KPRR-om nisu dati za ovu procenu. Dakle, ukupan broj i grupe žena kao direktnih korisnika intervencija KPRR-a ostaj nepoznat. Stoga, ostaje dosledna preporuka da se poboljša kvalitet redovnog prikupljanja statističkih podataka razvrstanih po polu i da se podaci učine javnim.

3.5. Procena održivosti

Da bi se procenilo da li je uticaj postignut tokom KPRR-a održiv, ovaj odeljak procenjuje institucionalnu i finansijsku održivost. Pored toga, razmatraju se i postojeće politike i smernice, upotreba statistike i indikatora, aktivne konsultacije sa zainteresovanim stranama, itd. koji doprinose da pitanja rodne ravnopravnosti budu vidljivije u javnim politikama Kosova i bazama podataka, i analizira i ispituje da li su preduzete pozitivne mere/afirmativne akcije tokom perioda 2020-2024 KPRR-a, i kakav su uticaj one imale na status devojčica i žena.

3.5.1. Institucionalna održivost

Jačanje Agencije za rodnu ravnopravnost

Poslednjih godina, ARR je zabeležila povećanje aktivnosti, ali je takođe ojačala i kao institucija sa visokim kredibilitetom kao lider u razvoju politike i pružanja podrške u unapređenju rodne ravnopravnosti. Ključnu ulogu na ovom putu ARR odigrala je podrška koju je pružio projekat *„Institucionalno jačanje Agencije za rodnu ravnopravnost i rodne mehanizme na Kosovu“ koji finansira Vlada Švedske, Švedska agencija za međunarodni razvoj i saradnju – Sida: Niras & CPM International*. Ova podrška je „uzdrmla ARR“ izlaskom u stvarnost i suočavanjem sa spoljnim svetom i svim akterima aktivnim u oblasti rodne ravnopravnosti.

Međutim, finansijska podrška je bila ograničena na potrebe ARR i Kosova. Uspehu ove pomoći doprinelo je dobro rukovodstvo koje je napredovalo i bilo stabilno–8 godina stabilnosti na izvršnom i srednjem nivou. *Tokom ovog perioda, ARR je povećala komunikaciju sa javnošću i bila je proaktivna*. Kroz ovaj projekat, ARR je dizajnirala niz instrumenata, procenio prvi KPRR 2008-2012, kreirao sistem i metodologiju za analizu i napravio KPRR-a za 2020-2024. godinu.

Kao što je gore navedeno, tokom pandemije, ARR je nastavila svoj angažman i uspešno upravljala fondom od 2 miliona evra, najvećim fondom koji je dobila iz budžeta RKS u okviru Fonda za ekonomski oporavak 2020, kao i Paketa za ekonomski oporavak iz juna 2021.

Za ovu procenu obavljeni su intervjui sa *dve organizacije civilnog društva i obdaništem koji su imali koristi od ovog fonda*. Iz ovih intervjua se shvatilo da je podrška bila izuzetno pogodna i od vitalnog značaja za korisničke organizacije, ali i za korisnike koje su organizacije podržale iz ovih fondova.

Za dečija ondaništa je *podrška bila veoma važna jer je sprečila zatvaranje najmanje tri obdaništa kojima je postalo nemoguće da pokriju tekuće troškove, uključujući plate*. Tokom pandemije, rad NVO je otežan jer su sredstva uglavnom usmeravana u oblasti zdravstva i reagovanja u vanrednim situacijama.

Podrška ARR za NVO bila je od vitalnog značaja za nastavak rada sa ženama i pružanje podrške prilagođene njihovim specifičnim potrebama u vreme pandemije. Tokom intervjua naglašena je dobra saradnja sa ARR, ali je kratko vreme implementacije projekta pomenuto kao izazov za implementaciju. Preporučuje se da ARR treba da ima fond slične veličine kao tokom pandemije. Stabilan i redovan fond bi redovno i predvidivo upućivao pozive organizacijama civilnog društva, preduzećima i drugim potencijalnim korisnicima.

U 2024. godini, u cilju sprovođenja Zakona o rodnoj ravnopravnosti, član 5. i član 8. Kosovskog programa za rodnu ravnopravnost, na osnovu odluke Vlade br. 04/197 (od 29. marta 2024. godine) za implementaciju Mere 1.7 – Šema grantova za zanate Paketa za ekonomski oporavak, Kancelarija premijera Republike Kosovo, preko Agencije za rodnu ravnopravnost (ARR) u znak podrške Vladinoj komisiji za nestala lica, raspisala je poziv za podnošenje zahteva za dodelu subvencija za fizičke osobe sa ciljem osnaživanja i ekonomske nezavisnosti žena i devojaka. *Ukupan iznos subvencije iznosio je 500,000 evra i predstavlja prvi put za podršku ekonomskom osnaživanju žena i devojaka koje uživaju penziju za nestala lica tokom rata na Kosovu, ili člana (žena/čerka) iz uže porodice (prema Zakonu o porodici) lica koja uživaju penziju za nestala lica na Kosovu tokom rata. Do kraja izrade izveštaja, po ovom pozivu bilo je 64 žena korisnica, a ukupan utrošen iznos je 249,460.00 evra za realizaciju nabavke opreme za rad prema specifikacijama u pozivu – uglavnom poljoprivredne opreme.*

Izgradnja kapaciteta SRR

U izveštajnom periodu kontinuirano su organizovane aktivnosti na izgradnji kapaciteta SRR, javnih službenika, institucija i mehanizama koji pružaju usluge. ARR je zajedno sa UN Women održala radionicu „Rodno odgovorno budžetiranje kao sredstvo za unapređenje rodne ravnopravnosti na opštinskom nivou“, ova radionica je organizovana za potrebe lokalne samouprave i obaveza u sprovođenju Zakona o rodnoj ravnopravnosti i Programa Kosova za rodnu ravnopravnost 2020-2024. ARR je svake godine organizovala obuke za

U toku je izrada Administrativnog uputstva za osnivanje i funkcionisanje opštinskih koordinacionih grupa za prevenciju i zaštitu od nasilja u porodici i rodno zasnovanog nasilja, dok je uz podršku OEBS-a izrađen Vodič za efikasan rad Opštinskih koordinacionih mehanizama protiv nasilja u porodici (NMPNP).³⁵ U praksi je utvrđeno da su lokalni koordinacioni mehanizmi doprineli efikasnijoj prevenciji i zaštiti slučajeva nasilja u porodici i rodno zasnovanog nasilja.

³⁵ <https://www.osce.org/files/f/documents/e/0/543846.pdf>

Pristup podacima i evidencija

- ✓ Kosovska agencija za statistiku nastavila je sa objavljivanjem izveštaja „*Žene i muškarci na Kosovu*“, najnovijeg za 2021-22. Izveštaj predstavlja podatke iz anketa koje je sproveda ASK i administrativne podatke javnih institucija.
- ✓ Redovna procena KPRR-a je vredan dokument kao izvor podataka za oblasti obuhvaćene KPRR-om, ovo je takođe naglašeno tokom intervjua koji su obavljani za ovu evaluaciju.
- ✓ ARR zajedno sa ASK su započeli napore da izračunaju indeks rodne ravnopravnosti prema metodologiji Evropskog instituta za rodnu ravnopravnost. Međutim, do sada je, zbog nedostatka podataka, izračunat samo indeks za domene novca, obrazovanja i odlučivanja.
- ✓ Tokom prikupljanja podataka za redovne procene KPRR-a i za ovu konačnu procenu, primećuje se da nedostaje jednostavan i lako dostupan sistem za dobijanje podataka od svih institucija. Redovno izveštavanje podataka od strane institucija putem javnih izveštaja ili čak stvaranje sistema za predstavljanje metapodataka ka što nudi ASK bilo bi veoma korisno za korisnike ali i za efikasno korišćenje resursa u institucijama–koje se suočavaju sa čestim zahtevima korisnika.
- ✓ U 2024. godini, uz podršku ARR i UN Women, Univerzitet u Prištini „Hasan Priština“ je po prvi put izradio Akcioni plan za rodnu ravnopravnost. Ovaj izveštaj je pružio detaljne podatke o osoblju, studentima i studijskim programima koji se nude na Univerzitetu. Takvu praksu treba da primenjuju sve institucije, na redovnoj godišnjoj osnovi.
- ✓ ARP Agencija za ravnopravnost polova je prevela na albanski jezik "Rečnik i leksikon pojmova rodno osetljive terminologije" u saradnji sa Evropskim institutom za rodnu ravnopravnost. Rečnik sadrži više od 400 pojmova, a rodne definicije su već dostupne na albanskom jeziku. Rečnik je specijalizovani instrument rodne terminologije koji pomaže u integraciji rodne perspektive u komunikaciju i prezentaciju³⁶. Rečnik će služiti svim korisnicima koji govore albanski jezik na Kosovu, u Albaniji, Severnoj Makedoniji, Crnoj Gori i Srbiji. Takođe, služiće dijaspori koja govori albanski u različitim zemljama sveta. Rečnik donosi jasnoću rodnim konceptima koji se koriste u javnoj upravi, akademskim krugovima, medijima i svakodnevnom životu. ARP je preduzela ovu inicijativu i obezbedila vođstvo za sve teritorije na kojima se govori albanski.

- ✓ Tokom perioda 2020-2024, po prvi put, Kosovo je podnelo izveštaj pred Komisijom Grupe stručnjaka za akciju protiv nasilja nad ženama i domaćeg nasilja (Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence/GREVIO). Iako Kosovo nije bilo deo Saveta Evrope, GREVIO Komisija za praćenje primene Istambulske konvencije sačinila je prvi izveštaj o stepenu implementacije Konvencije na Kosovu. Izveštaj je sačinjen u saradnji sa institucijama RKS i organizacijama civilnog društva.
- ✓ U 2021, uz podršku GIZ-a, Kosovo je sprovedlo prvu studiju o rodnoj perspektivi u upravljanju javnim finansijama kao dodatnu analizu PEFA (javna potrošnja i finansijska odgovornost). Ovo je bio važan razvoj s obzirom da je Kosovo među samo 29 država koje su preuzele ovu obavezu. Studija pruža dobru početnu osnovu, koja će poslužiti za merenje napretka Kosova u sprovođenju rodno odgovornog budžetiranja.
- ✓ Kosovska agencija za statistiku sprovedla je prvo istraživanje o prisustvu nasilja u porodici pod nazivom „Rodno zasnovano nasilje 2022/23“.

Tokom perioda implementacije KPRR-a, ARR je sprovedla nekoliko istraživačkih studija, od kojih su glavne navedene:

- ✓ U 2020. godini sprovedeno je istraživanje *„Rodni jaz u Princip platama“* "jednake plate za jednaku vrednost rada" je ključno za unapređenje rodne ravnopravnosti. Niže naknade na istim karakteristikama tržišta rada za žene nego za muškarce pokazuje se kao rezultat direktne i indirektno diskriminacije. Objavljeno je istraživanje ³⁷. Istraživanje je realizovano u sufinansiranju sa UN Women;
- ✓ U 2021. godini, ARR je sprovedla istraživanje *„Pokrivenost odgovora vlade na krizu COVID-19: Ko je bio zanemaren?“*³⁸ Fokus ove analize bio je da se proceni svaka ciljna grupa obuhvaćena svakom ekonomskom merom paketa za ekonomski oporavak protiv Covida-19, i potencijal mera za podršku ženama kao direktnim korisnicama. Kategorije koje su ostale iza identifikovane su na sledeći način: žene koje učestvuju na neformalnom tržištu rada, žene farmeri zaposlene neformalno, samohrani roditelji/majke. Istraživanje je podržano od Fridrich Ehbort Stiftung;
- ✓ ARR je podržala istraživanje, *„Zvanična razvojna pomoć za rodnu ravnopravnost – stanje usklađenosti sa prioritetima Vlade Kosova 2015-2018.“*³⁹;

³⁷ [https://abgj.rks-gov.net/assets/cms/uploads/files/ABGJ%20HENDEKU%20GIJINOR%20N%C3%8B%20PAGA%20RKS%20%20compressed%20\(1\).pdf](https://abgj.rks-gov.net/assets/cms/uploads/files/ABGJ%20HENDEKU%20GIJINOR%20N%C3%8B%20PAGA%20RKS%20%20compressed%20(1).pdf)

³⁸ [https://abgj.rks-gov.net/assets/cms/uploads/files/ALB%20publications%20\(1\).pdf](https://abgj.rks-gov.net/assets/cms/uploads/files/ALB%20publications%20(1).pdf)

³⁹ https://abgj.rks-gov.net/assets/cms/uploads/files/SHQIP_ODA_GIJINIA_2015_2018_PerafrimiVleresim.pdf

- ✓ ARR je realizovala studije '**Predstavljanje žena u štampanim medijima 2016-2019**'⁴⁰;
- ✓ Podržan od strane ARR, Kosovski Centar za Rodne Studije sproveo je studiju "**Žene i devojčice u sportu: istraživanje o rodnoj stereotipizaciji i preprekama koje sprečavaju jednak pristup sportu**" i
- ✓ Podržan od strane ARR, Institut Riinvest je sproveo analizu "**Uloga žena na pozicijama odlučivanja u javnom i privatnom sektoru na Kosovu**".
- ✓ U 2023. godini uz podršku UN WOMEN, Nacionalni revizor Kosova je prvi put sproveo reviziju performansi sa rodne perspektive, tačnije sproveo je reviziju: "**Rodna ravnopravnost i osnaživanje žena iz ruralnih oblasti kroz njihovo uključivanje u tržište rada i Efikasnost institucija u obrađivanju slučajeva porodičnog nasilja**". Iako je sprovođenje ovih revizija napredak jer su prve koje su sprovedene, pregledom nedavnih revizija performansi objavljenih na stranici Glavnog revizora primetno je da rodna perspektiva nije primenjena u drugim revizijama performansi: na primer, u vezi sa *Modernizacijom obrazovnog sistema na Kosovu kroz e-obrazovanje, Efikasnost i efektivnost ugovaranja zdravstvenih i socijalnih usluga od strane institucija Republike Kosova, Efikasnost sredstava za finansiranje sporta*. Rodna ravnopravnost mora biti integralni deo svih revizija i zahteva povećanje kapaciteta za analizu u različitim oblastima.
- ✓ Takođe, tokom perioda implementacije KPRR, studije su sprovedene i od strane **MŽK, Kosovskog Centra za Rodne Studije, UN WOMEN, Riinvest, D4D, Institut GAP** i drugih aktivnih organizacija. Ove studije se mogu naći na web stranicama ovih institucija, ali bi bilo korisno da se sve objave na posebnoj stranici.

3.5.2. Finansijska stabilnost

Iz prikupljenih podataka i sprovedenih intervjuja naglašeno je da je na Kosovu, kako na centralnom tako i na lokalnom nivou, uspostavljena dobra praksa integracije rodne perspektive u strateške dokumente, kako u analizi situacije, tako i u ciljevima i aktivnostima. Ipak, kako je navedeno u ovom izveštaju, postoji prostor za poboljšanje kvaliteta integracije perspektive kako bi se osiguralo da je rod integralni deo svih strategija.

Važan razvoj koji treba pomenuti je da je Vlada Kosova integrisala rodnu perspektivu u podržavajuće mere tokom COVID-19 pandemije. Ovo svrstava Kosovo među zemlje koje su uspešno uspele odgovoriti na situaciju Covida -19 rodnom perspektivom osetljivim merama i budžetskim sredstvima namenjenim za ovu svrhu. Ovo je jedna od uspešnih praksi ORB.

⁴⁰ <https://abgi.rks-gov.net/assets/cms/uploads/files/Prezantimi%20i%20grave%20n%C3%AB%20mediat%20e%20shkruara%2016%20-%202019%20-%20Shqip.pdf>

- ✓ Tokom pandemije uspostavljeno je Karantinsko sklonište koje je pružalo sigurno okruženje za nove slučajeve visoke sigurnosti i zadovoljavalo potrebe za brigom, uključujući (sigurno stanovanje, sigurne zdravstvene usluge, psihološke usluge, hranu i higijenu). Ova posvećenost integraciji rodne perspektive nastavila se i nakon prevazilaženja pandemijske krize.
- ✓ Postoji napredak u preduzimanju afirmativnih mera sa fokusom na devojčice i žene, a MONTI nudi stipendije za devojke u STEM.
- ✓ MFRT kontinuirano podržava skloništa za slučajeve porodičnog nasilja, MPŠRR sprovodi afirmativne mere tokom dodele grantova za poljoprivredu i ruralni razvoj.
- ✓ Ministarstvo ekonomije sprovelo je afirmativne mere za energetska efikasnost ne samo za žene, već i posebnu podršku za samohrane majke.
- ✓ Fond za Garanciju Kredita otvorio je poseban prozor za preduzeća u vlasništvu žena.
- ✓ Od 2015. godine, budžetske organizacije na Kosovu su obavezne da izveštavaju o određenim segmentima rodno odgovornog budžetiranja, jasno ističući uticaj javnih rashoda na život žena i muškaraca na Kosovu.
- ✓ Jedna analiza podržana od strane UN Women sprovedena u 2022. godini za projekat budžeta za 2023. godinu pokazala je da nijedna od budžetskih organizacija nije ponudila suštinsku analizu u vezi sa očekivanim uticajem traženog budžeta na život žena i muškaraca na Kosovu.

Redovne analize koje podržava NDI u vezi sa nacrtom budžetom Republike Kosova pokazale su da rodna perspektiva još uvek nije integrisana tokom budžetskog planiranja. Naravno, treba naglasiti da postoje stavke za koje se budžet redovno raspoređuje, uključujući budžet za skloništa, penzije za preživjele od seksualnog nasilja, obeštećenje za žrtve kriminala, stipendije za devojčice koje studiraju u STEM oblastima, podršku za poljoprivredu sa dodatnim bodovima za ženske aplikante, stipendije od opština, subvencije za obdaništa za decu samohranih majki i druge mere navedene u ovom dokumentu.

Kao što je ranije izveštano, radna grupa vođena od strane ARR radi na izradi podzakonskog akta o odgovornom rodnom budžetiranju. Kroz ovaj akt se nastoji precizirati zakonski okvir u duhu ZRR, kroz izmenu zakonskog okvira navedenog u konceptnom dokumentu za ROB koji je odobrila VRK. Ovo će se kasnije odraziti na postavljanje planirajućih, izvršnih i nadzornih instrumenata ROB, i procesa izgradnje kapaciteta kako bi ROB bilo uspostavljeno kao stalna praksa rodne centralizacije na nivou zemlje.

Podaci predstavljeni u Tabeli 4 pokazuju da je tokom perioda 2020-april 2024 ukupno potrošeno 74 miliona evra za aktivnosti i intervencije u oblasti unapređenja rodne ravnopravnosti, od kojih je 35 miliona finansirano iz Budžeta Republike Kosova. U 2020. i 2021. godini prijavljene su

aktivnosti vredne 38 miliona evra, dok je u Akcionom planu bilo predviđeno 8 miliona evra za obe godine, a budžet realizovanih aktivnosti u 2022. godini bio je vredan 14.5 miliona evra, dok su za 2022. godinu bili planirani troškovi u vrednosti od 5.7 miliona evra.

Pošto je akcioni plan bio samo za period 2020-2022, nije bilo budžetskog planiranja za 2023. i 2024. godinu koliko traje KPRR: u 2023. i januar-april 2024. na osnovu obezbeđenih podataka, realizovane aktivnosti su iznosile ukupno 20,966,314 evra, od čega je 11,857,730 evra iz budžeta Republike Kosovo.

Treba imati u vidu da u izveštavanju za 2023. godinu i januar-april 2024. za mnoge aktivnosti nije prijavljen budžet, što je uticalo na potcenjivanje budžeta za ovaj period.

T

Tabela 4: Budžet za sprovođenje aktivnosti uključenih u Akcioni plan KPRR 2020-2022 i za 2023 godinu -april 2024 u Evrima

	2020 i 2021	2022	2023 i januar-april 2024
Budžet Republike Kosovo	19,697,638	3,504,093	11,857,730
(ARR)	(od kojih 2,330,005 ARR)	(od kojih 66,240 iz ARR)	(od kojih 308,393 ARR)
Civilno društvo i međunarodne organizacije	18,525,272	11,003,535	9,108,584
Ukupno	38.222.910	14,507,628	20,966,314
Planiranje prema Akcionom planu 2020-2022	8,059,000	5,668,000	n/a

U budžetu Kosova se sada redovno izdvaja budžet za nekoliko stavki koje uključuju penzije za preživjele od seksualnog nasilja tokom rata, za skloništa, stipendije za devojčice i druge mere predstavljene u ovom izveštaju.

Tabela 5 prikazuje podatke o budžetu namenjenom za skloništa i penzije za preživjele od seksualnog nasilja tokom rata za period od 2020. do aprila 2024.

Tabela 5: Budžet za skloništa i penzije za preživjele/la od seksualnog nasilja tokom rata

	2020 i 2021	2022	2023 januar-april 2024
Skloništa	324,000 495,000	400,000	Maj 2023-Februar 2024 692,000 evra
Penzije za preživjele od seksualnog nasilja tokom rata	2,247,237.00 evra, vrednost od 20,500 evra za kompenzaciju članova Komisije za proveru statusa, 18,000 evra za plate članova Sekretarijata i 96,000 evra za 4 NVO (po 2,000 evra mesečno). U 2021. godini, isplaćene su penzije za preživjele žrtve seksualnog nasilja tokom rata u vrednosti od 2,733,820 evra 20,500 Evra za kompenzaciju članova Komisije za Proveru Statusa, 18,000 Evra za plate članova Sekretarijata i 96,000 Evra za 4 NVO (po 2,000 Evra mesečno).	3,689,649	Penzije; 2023: 4,157,002 evra Januar-april 2024: 1,096,662 Plaćanja za članove: 2023: 30,346 evra Januar-april 2024: 10,115 evra Za 4 NVO: 2023: 96,000 evra Januar-april 2024: 32,000 evra

3.5.3. Izazovi vezani za održivost

Iz analize podataka i sprovedenih intervjuva identifikovani su glavni izazovi koji mogu ugroziti održivost i/ili napredak postignutih rezultata.

- ✓ Neki od institucija na centralnom i lokalnom nivou nisu uspjeli da postave SRR tokom vremena trajanja akcionog plana KPRR, kao što je MKOS koji do kraja izveštavanja nije imao SRR. Opština Peć je imenovala SRR u 2024. godini, opština Uroševac takođe nije odredila SRR.
- ✓ Takođe, spajanje ministarstava je stvorilo probleme u pozicioniranju SRR, kao u slučaju MFRT-a, koji je u potpunoj suprotnosti sa ZRR i odgovarajućim pravilnikom, gde se pomerio sa pozicije SRR i trenutno je bez SRR.
- ✓ Neki od njih su se penzionisali i nisu bili zamenjeni na ovim MALS i MJU pozicijama.
- ✓ ARR je adresirala ovo nepoštovanje ZRR sa specifičnim dopisima upućenim GS i predsednicima svih opština RKS, uključujući i one sa srpskom većinom. Želimo da naglasimo da je angažovanje SRR u ovim opštinama izazvano i preprekama političkog osoblja izazvanim u opštinama sa srpskom većinom. ARR nastavlja da poziva na sastanke i deli materijale i informacije.
- ✓ Zbog nejasnoća uzrokovanih ZJS-ima, i situacija sa predlogom pozicija sa mandatom za srednji i niži menadžerski nivo, obeshrabruje žene da se prijave za pozicije na kojima se donose odluke (vidi izveštaj finansiran od strane ARR <https://abgj.rks-gov.net/assets/cms/uploads/files/Hulumtimi%20Vendimmarja%20e%20Grave%20n%C3%AB%20Sektorin%20Publik%20dhe%20Privat%20n%C3%AB%20Kosov%C3%AB.pdf>).
- ✓ Iz intervjuva je naglašeno da postoje oblasti poput pravosuđa u kojima institucije nisu uspele da se odraze na situaciju i pristup intervencijama. U ovoj oblasti, CD je uglavnom bilo reaktivno, a ne proaktivno u akcijama;
- ✓ *Nedostatak stručnosti* u oblasti rodne ravnopravnosti, posebno u nekim sektorima kao što su infrastruktura, životna sredina, klimatske promene, energija, digitalizacija, sajber sigurnost, Veštačka Inteligencija i slično. Nedostatak stručnosti otežava suočavanje sa obimom razvoja i objašnjavanje fenomena. Ovo dolazi i kao posledica nedostatka investicija u podizanju kapaciteta ne samo javnih službenika, već i istraživača. Zato kvalitet studija ostaje površan, što je preduslov za dizajniranje intervencija koje se bave uzrocima rodne nejednakosti. Podrška ARR u vezi sa uključivanjem predmeta Rodna ekonomija na Ekonomskom fakultetu/Univerzitetu u Prištini je posvećenost povećanju kapaciteta za analizu i kreiranje politika sa rodne

perspektive. Takav cilj se odražava i kroz aktivnosti uključene u Plan UN-a za rodnu ravnopravnost, podržan od strane ARR i UN WOMEN;

- ✓ *Dug period implementacije* razvijenih alata (npr. priručnika) je još jedan izazov koji utiče na to da efekti razvijenih alata ne budu vidljivi u kratkom, a možda ni u srednjem roku. Kao rezultat, troškovi se stvaraju za građane i zemlju u celini. Potrebno je povećanje kapaciteta javnih službenika za Procenu Rodnog Uticaja i za tehničku pomoć kako bi se analiza postavila na viši nivo;
- ✓ Uprkos napretku, pristup podacima ostaje značajan izazov koji ometa analizu napretka i adrsiranje uzročnika rodne nejednakosti. Pristup administrativnim podacima nije lak i zahteva vreme da se obezbedi. Institucije RKS ne sakupljaju i ne objavljuju administrativne podatke na redovnoj osnovi i to ostaje stalni izazov;
- ✓ Imajući u vidu važnost rada međunarodnih partnera tokom intervjua, naglašeno je da nedostatak rodne ekspertize postoji i kod međunarodnih organizacija i istaknuto je kao neophodno povećanje njihovih kapaciteta, kako bi se odgovorilo na potrebe sa terena, izbeglo dupliranje, i to bi se odrazilo na dizajniranje programa i projekata koji bi uticali na unapređenje rodne ravnopravnosti na dubljem nivou;
- ✓ Postoji izbegavanje rodne agende, na primer kroz tendencije udaljavanja ZBGJ-a od pozicija određenih LBGJ-om i odgovarajućim pravilnikom o opisu dužnosti, kao i nedostatka volje za neodobravanje nekih vrlo važnih zakona koji bi unapredili rodnu ravnopravnost i prava žena i devojčica garantovana Ustavom RKS-a.

4. PREPORUKE ZA PROGRAM KOSOVA ZA RODNU RAVNOPRAVNOST

Na osnovu prijavljenih podataka za ovu procenu, ovaj odeljak predstavlja preporuke za novi KPRR i preporuke za poboljšanje opsega i kvaliteta izveštavanja za primenu KPRR.

Preporuke za novi KPRR

- ✓ U 2 poglavlju identifikovane su aktivnosti za koje nije zabeležen napredak, a koje bi trebale biti u fokusu tokom 2024. i izrade sledećeg NPRR.
- ✓ Treba pojačati analizu i proširiti listu aktivnosti za napredak u oblasti sporta: životne sredine; transporta; kulture; nasilja u porodici (nakon analize postojeće strategije);
- ✓ Mora se obezbedi da za svaku oblast postoje indikatori za merenje napretka i da indikatori ispunjavaju uslove da budu merljivi, dostizni i specifični. Na primer, iako je životna sredina bila jedno od obuhvaćenih područja u KPRR, nije bilo indikatora za životnu sredinu;
- ✓ Nastaviti aktivnosti za izgradnju kapaciteta za procenu rodnog uticaja;
- ✓ U predstojećem KPRR u procesu izrade KPRR i analizi situacije, indikatori i aktivnosti treba da budu uključeni i određeni za Skupštinu Republike Kosovo.

Preporuke za poboljšanje stope i kvaliteta izveštavanja

- ✓ Kao što je naglašeno u ovom izveštaju, nisu sve opštine izvestile o praćenju i proceni KPRR-a. Opštine treba da počnu da odražavaju KPRR u svojim godišnjim planovima rada. Odrediti adekvatan budžet za sprovođenje aktivnosti predviđenih akcionim planom KPRR-a. Povećati nivo odgovornosti opština za nivo sprovođenja KPRR-a. Podići kapacitete SRP na lokalnom i centralnom nivou i kvalitet izveštavanja.
- ✓ Ministri treba da imenuju odgovarajuće službenike za rodnu ravnopravnost i da ojačaju njihovu ulogu u Ministarstvu prema opisu odgovarajućeg pravilnika za opis dužnosti i pozicioniranje SRR;
- ✓ Prikupljanje, izveštavanje i objavljivanje administrativnih podataka svih institucija ostaje stalni izazov: podaci se ne prikupljaju redovno, ne objavljuju se na veb stranici ili se čak ni ne prijavljuju blagovremeno kada ARR podnese zahtev. Pored organizacije institucija, koja sama po sebi predstavlja izazov, jer je revidirala strukture, kretanje na pozicijama službenika, kvalitet i izveštavanje podataka po zahtevu i dalje ostaje veoma izazovan i opterećuje ARR odlaganjem rokova izveštavanja;

- ✓ Uprkos organizovanju radionica za poboljšanje kapaciteta za izveštavanje od strane ARR, kvalitet izveštavanja ostavlja prostora za poboljšanje i mora se unaprediti. Kao posledica, obavljeni rad ostaje potcenjen i gubi se mogućnost deljenja dobrih praksi među zajednicama i institucijama;
- ✓ Ograničen broj OCD i međunarodnih organizacija nije podnelo izveštaje, što onemogućava dokumentovanje napora za unapređenje rodne ravnopravnosti i takođe ometa mogućnost za sinergiju i interakciju između svih aktera;
- ✓ VRK treba da odobri pravilnik o unutrašnjoj organizaciji ARR, koji treba da podrži većim ljudskim i finansijskim kapacitetima, na osnovu dokazane performanse kao krovne institucije za rodne mehanizme na nacionalnom nivou;
- ✓ ARR treba da se ojača sa aspekta koordinacije donatora koji rade u oblasti rodne ravnopravnosti kako bi se pomoć i asistencija u razvoju prilagodila prioritetima zemlje. Partneri, bilateralni i multilateralni, treba da pokažu veću posvećenost koordinaciji sa ARR u sprovođenju agende VRK za rodnu ravnopravnost;
- ✓ Povećati ARR fond za podršku ženskim organizacijama na redovnoj godišnjoj osnovi;

Prilog 1: Evidencija realizacije aktivnosti u periodu 2020-april 2024**Tabela A1: Napredak u sprovođenju aktivnosti u Strateškom cilju 1**

Br.	Aktivnost	2020 i 2021	2022	2023 i januar-april 2024
I.1.1	Pružanje stručnog osposobljavanja za žene sa posebnim fokusom na žene sa niskim stepenom obrazovanja i one koje su duže vreme nezaposlene	DA	DA	DA
I.1.2	Razvoj analize o potrebama tržišta rada.	DA	DA	DA
I.1.3	Poboljšanje informacionog sistema tržišta rada, radi analize i poboljšanja mehanizama za identifikaciju i predviđanje potreba za veštinama i planiranje u sistemu AAP i AR.	DA	NE	NE
I.1.4	Pregled profila koji se nude u stručnim školama i prilagođavanje potrebama tržišta. To će se postići formiranjem tripartitne radne grupe koja će raditi analizu, usklađivanje profila sa potrebama tržišta, te kreiranje liste sa prioriternim profilima koji će biti ponuđeni.	DA	DA	DA
I.1.5	Promocija slučajeva uspeha na tržištu rada pripadnika romske i aškaljske zajednice, sa posebnim fokusom na žene. Strategija za uključivanje zajednica Roma i Aškalija u kosovsko društvo 2017-2022	DA	DA	DA
I.1.6	Dopuna/izmena Zakona o radu za garanciju roditeljskog odsustva i usklađivanje sa direktivama EU	DA	NE	NE
I.1.7	Informativne aktivnosti za promociju prava na porodijsko i roditeljsko odsustvo	DA	NE	NE
I.1.7a	Subvencionisanje istplate za obdaništa samohranim majkama, korisnicama socijalnih programa	DA	DA AU je izmenjeno i uklonjena je zakonska obaveza za automatski prijem dece i pokriće troškova	DA AU je izmenjeno i uklonjena je zakonska obaveza za automatski prijem dece i pokriće troškova
I.1.8	Analiza i procena finansijskih troškova za subvencionisanje plaćanja za predškolsko vaspitanje i obrazovanje, za decu iz porodica koje su u socijalnim šemama	NE	NE	NE
I.1.9	Obuka korisnika socijalnih kategorija i njihovo angažovanje u programima zapošljavanja	DA	DA	DA
I.1.10	Izgradnja stambenih i dnevnih centara za pružanje usluga za stara lica i lica bez porodične nege	DA	DA	DA

I.1.11	Izgradnja dnevnih rezidencijalnih centara, za pružanje usluga za osobe sa ograničenim sposobnostima	DA	DA	DA
I.1.12	Unapređenje kvaliteta socijalnih i porodičnih usluga kroz podizanje ljudskih kapaciteta javnih i nevladinih pružalaca	DA	DA	DA
I.1.13	Podsticanje razvoja postojećih preduzeća u vlasništvu žena kroz mikrofinansijske i mikrokreditne programe	DA	DA	DA
I.1.14	Stvaranje podsticajne strukture (zajednički fond) od strane vlade i preduzeća, za podršku obrazovanju u deficitarnim oblastima i za devojke i žene u tehničkim oblastima	DA	DA	DA
I.1.15	Realizacija televizijskih emisija i pisanja sa uspešnim pričama žena tehničkih profesija	DA	DA	DA
I.1.16	Senzibilizirajuće aktivnosti za podsticanje angažovanja žena i muškaraca u deficitarnim sektorima (poljoprivreda, energetika, šumarstvo, voda, životna sredina)	DA	DA	DA
I.1.17	Istraživanje/analiza situacije za mogućnost osnivanja kreditnih unija	NE	NE	NE
I.1.18	Analiza i integracija rodne perspektive u Kosovski garantni fond za kredite (KGFK) za podršku ženama	NE	NE	NE
I.1.19	Pružanje programa za finansijsku edukaciju	DA	DA 1 KOMUNĚ	NE
I.2.1	Izrada priručnika za procenu rodno uticaja u javnoj politici i zakonodavstvu	DA	DA	NE
I.2.2	Izgradnja kapaciteta za procenu rodno uticaja u javnim politikama i zakonodavstvu	DA ⁴¹	DA	DA
I.2.3	Izgradnja kapaciteta za rodnu integraciju u javne politike, na centralnom i lokalnom nivou	DA	DA	DA
I.2.4	Pregled postojećih dugoročnih politika (strategije i akcioni planovi) i integracija rodne perspektive	DA	DA	DA
I.2.5	Pregled zakonodavstva i normativnih akata, integracija rodne perspektive	DA, ARP je dala komentare, ali nema evidencije o stepenu upućenih komentara	DA, ARP je dala komentare, ali nema evidencije o stepenu upućenih komentara	DA, ARP je dala komentare, ali nema evidencije o stepenu upućenih komentara

⁴¹ U vreme izrade NPRR, ARP je sprovodila obuke za povećanje kapaciteta službenika za PUP. Za razvoj kapaciteta za implementaciju Priručnika PRU tokom 2018. i 2019. godine, ARP je realizovala 14 dvodnevni obuka i 11 orijentacionih sesija za PUP, obučivši 486 civilnih službenika.

I.2.6	Praćenje postojećih javnih politika (zakoni, administrativna uputstva, propisi	DA	DA	DA
I.2.7	Identifikacija rodni indikatora, za svaku instituciju na centralnom i lokalnom nivou, i njihovo redovno izveštavanje.	NE	NE	NE
I.2.8	Izrada Indeksa rodne ravnopravnosti	DA	NE	NE
I.2.9	Integracija rodne perspektive/preduzimanje afirmativnih mera za dodelu socijalnih stanova	Dodeljeni su stanovi za žene, ali nije prijavljeno da li su primenjene afirmativne mere u opštinama (npr. Suva Reka, Priština, Gnjilane, Vučitrn, Mitrovica)	Dodeljene su stipendije i primenjene afirmativne mere za grant za poljoprivredu	Dodeljene su stipendije i primenjene afirmativne mere za grant za poljoprivredu
I.2.10	Izrada pravnog akta o tome kako implementirati rodno odgovorno budžetiranje (ROB)	NE Formirana je radna grupa Izrađena je metodologija rada	NE Izrađena je studija izvodljivosti	NE Izrađena je studija izvodljivosti
I.2.11	Izgradnja kapaciteta za implementaciju ROB, na centralnom i lokalnom nivou.	DA	DA	DA
I.2.12	Kampanja za podizanje svesti društva sa ulogom uključivanja žena u donošenju odluka u upravljanju prirodnim resursima	NE	NE specifično a ovom aktivnosti, ali da u oblasti poljoprivrede	NE
I.2.13	Tradicionalno organizovanje aktivnosti za promociju ženskog uspeha, u netipičnim profesijama, u poljoprivredi, u preduzetništvu, uspešni primeri zadrugarstva iu drugim oblastima.	DA	DA	DA
I.2.14	Organizacija sajмова preduzeća u vlasništvu žena iu netipičnim oblastima; i organizovanje B2B, u zemlji i inostranstvu, za učenje, umrežavanje i promociju i širenje tržišta.	DA	DA	DA
I.2.15	Uključivanje rodne perspektive u postojeće sajmove	DA	DA	DA
I.2.16	Senzibilizacija žena o mogućnostima koristi od Programa za poljoprivredu i ruralni razvoj	DA, većina je izvestila o korisnicima, a manje o	DA	DA

		aktivnostima podizanja svesti		
I.2.17	Senzibilizacija za učešće žena poljoprivrednica u savetodavnim uslugama	DA	DA, ali ne bilo kakva inicijativa za razliku od prošlosti, još uvek postoji potreba da se ženama obezbedi pristup savetovanju	DA, ali ne bilo kakva inicijativa za razliku od prošlosti, još uvek postoji potreba da se ženama obezbedi pristup savetovanju
I.2.18	Razvoj standarda zanimanja (na osnovu ishoda učenja) za zanimanja tražena na tržištu rada. Ovde deficitarne profesije (poljoprivreda, energetika, šumarstvo, voda, sredina, IKT, briga o deci, itd.) treba uzeti u obzir kao prioritet	DA	DA	DA
I.2.19	Izrada nastavnih planova i programa za nova zanimanja u skladu sa standardima profesije i ažuriranje postojećih nastavnih planova i programa korištenjem pristupa zasnovanog na ishodima učenja	DA	DA	DA
I.2.20	Proširenje/razvoj novih AMTR-a (npr. pripravnništvo), posebno za devojčice i žene, s naglaskom na ruralna područja (dobna grupa, etnička pripadnost)	DA	DA	NE
I.2.21	Kampanja podizanja svesti o negativnim efektima neformalnosti za ljude koji rade u ovom sektoru	DA	NE	NE
I.2.22	Jačanje kapaciteta Inspektorata rada	NE	DA	NE
I.2.23	Jačanje nadzornih mehanizama inspekcije rada	NE	DA	NE
I.2.24	Jačanje mehanizama i koordinacija institucionalnih akcija za smanjenje neformalne zaposlenosti	NE	DA	NE
I.2.25	Uključivanje interesnih grupa i šire javnosti u rešavanje pitanja neformalnog zapošljavanja	NE	DA	DA
I.2.26	Jačanje kapaciteta inspekcije rada za rešavanje pitanja neformalnog zapošljavanja	NE	DA	NE
I.2.27	Razmena podataka sa relevantnim institucijama i socijalnim partnerima za rešavanje neformalnog zapošljavanja	NE	DA	NE
I.2.28	Izrada dokumenata politike o zdravlju i sigurnosti na radu za zaposlene	DA	NE MFRT NIJE IZVEŠTAVALO	NE MFRT NIJE IZVEŠTAVALO

			O OVIM AKTIVNOSTIMA	O OVIM AKTIVNOSTIMA
I.2.29	Organiziranje kampanja podizanja svesti i pokretanje kampanja za prava zaposlenih u vezi sa novim zakonskim okvirom	DA	DA	DA
I.2.30	Obuka i sertifikacija lica koja obavljaju poslove bezbednosti i zdravlja na radu	DA	DA	NE
I.2.31	Funkcionalizacija procesa licenciranja preduzeća/biznisa koji obavljaju poslove iz oblasti bezbednosti i zdravlja na radu	DA	DA	NE
I.2.32	Izrada procene uticaja propisa za osiguranje od nezgoda na radu i profesionalnih bolesti	NE	NE	NE
I.2.33	Razvoj metodologije i analize za merenje geografske nejednakosti/ manje favorizovana područja sa rodnom perspektivom, uzeti u obzir manjinu unutar manjine.	NE	NE	NE
I.2.34	Izmeniti Zakon 2004/26 o nasleđivanju da bi se uključila vanbračna zajednica kao ekvivalentna ili uporediva sa formalnim brakom (bračna zajednica) za ostvarivanje prava na nasleđivanje, nakon 5 godina vanbračne zajednice ili 3 godine ako ima dece iz te zajednice.	DA	DA, naglašeno u Krivičnom zakoniku	DA, naglašeno u Krivičnom zakoniku
I.2.35	Nastavak afirmativne mere za upis zajedničke imovine na ime oba supružnika, bez naknade	DA	DA	DA
I.2.36	Izmena i dopuna Administrativnog uputstva MSPP 08/2014 o tarifama za usluge registracije prava na nepokretnu imovinu od strane opštinskih katastarskih kancelarija	NE	NE	NE
I.2.37	Organizacija kampanja podizanja svesti o pravu na nasleđe i imovinu	DA	NE za nasleđe	DA
I.2.38	Informisanje žena o mogućnostima i prednostima organizovanja u zadruge (sastanci, brošure)	NE	NE	NE
I.2.39	Obezbeđivanje obuke iz oblasti preduzetništva i razmena dobrih iskustava sa uspešnim zadrugama	NE	NE	NE
I.2.40	Pružanje podrške (savetovanje, besplatna pravna pomoć, umrežavanje, i dr.) za osnivanje zadruga	NE	NE	NE
I.2.41	Finansijska podrška novim zadrugama	NE	NE	NE
I.2.42	Pružanje programa podrške preduzetništvu za	DA	DA	NE

	žene, praćeno poslovnim savetovanjem			
I.2.43	Kampanja podizanja svesti za poštovanje kvote za zapošljavanje osoba sa ograničenim sposobnostima i izbegavanje stigmatizacije u društvu	DA Priština je prijavila, ali bez podataka o kampanjama	DA	DA
I.2.44	Studija vezana za ostvarivanje prava na izdržavanje i analiza dobrih praksi za obezbeđenje izdržavanja (alimentacija)	NE	NE	NE
I.2.45	Revizija i izmena-dopuna pravnog okvira za socijalne i porodične usluge	DA u procesu	DA u procesu	DA u procesu
I.2.46	Izrada priručnika i pravnog okvira za praćenje ZRP	DA priručnik u fazi finalizacije	NE	NE
I.2.46	Izrada profesionalnih standarda za socijalne radnike i validacija modula obuke	NE	DA	NE
I.2.47	Procena potreba za obukom i osmišljavanje programa obuke	NE	DA	DA
I.2.48	Obuka socijalnih radnika za implementaciju minimalnih standarda socijalnih usluga	DA	DA	DA
I.2.49	Izrada zakonskog okvira i priručnika za praćenje Zakona o ravnopravnosti polova i obuku službenika	NE	NE	NE

2020 i 2021

POVEĆANJE ZAPOSŁJAVANJA I POBOLJŠANJE USLOVA RADA

- ✓ AZRK u 2020. godini obučeno je 901 žena, od kojih je 236 sa niskim obrazovanjem, dok je u 2021. godini bilo 932 žene (od 1.000 planiranih Akcionim planom za 3 godine), od kojih je sa niskim obrazovanjem 231 žena;
- ✓ Ukupno, za 2020. i 2021. godinu, broj korisnika u Aktivnim merama tržišta rada je 8.923 osobe, od kojih su 4.977 žene (koje čine 56% obučenih). Od ukupno 1.100 korisnika, iz manjinskih zajednica je 489 su žene;
- ✓ MKOS je podržalo 32 žene grantovima za start-up u iznosu od 206.860 eura;
- ✓ Opštine su takođe pružale obuke, uz podršku lokalnih i međunarodnih organizacija;
- ✓ Izrađen je nacrt strategije i akcionog plana za uključivanje zajednica Roma i Aškalija u kosovsko društvo 2022-2026;
- ✓ Kampanja podizanja svesti o pravu na porodiljsko odsustvo;
- ✓ ARP je u 2021. godini direktno podržala 273 mala preduzeća u vlasništvu žena, u ukupnoj vrednosti od 207,284 eura, to su uglavnom samozaposlene žene ili koje zapošļavaju najviše 2-3 žene.
- ✓ MONTI je izdvojilo 1.856 elitnih stipendija od 700 eura za studente (ukupno 1.3 miliona eura), a 2021.godine u okviru Paketa za ekonomski preporod, MONT je dodelio 1.365 stipendija za devojke i žene koje studiraju u oblasti STEM, svakoj sa po 1.000 eura, ukupno 1.365.000 eura;
- ✓ Stipendije su takođe podeljene i od opština;
- ✓ ARP je finansirala realizaciju televizijskog video spota i podržano je 11 postojećih biznisa i 4 nova preduzeća sa radnom opremom za promociju žena u poljoprivrednom sektoru, koju realizuje NVO Mundesia (mogućnost);
- ✓ Kreditno garantni fond: otvoren je prozor za ženska preduzeća: 2021. godine garancijama je podržano 269 ženskih preduzeća;
- ✓ Obuka lokalnih službenika za odgovorno rodno budžetiranje;
- ✓ MPŠRR: Subvencija putem direktnih plaćanja na osnovu pola: 98.423.460,31 Eur, direktna plaćanja za žene: 5.752.626,79 Eur; u 2021. direktno plaćanje za muškarce: 92.670.833,52 Eur za grant za žene: 2.129.637 i 12.627.799 muškarcima;

- ✓ Organizovanje 21 sajma za žene u biznisu od strane MPŠRR i u 9 opština (Podujevo, Štimlje, Gnjilane, Mitrovica, Lipljan, Vučitrn, Elez Hani, Vitina, Uroševac);
- ✓ Obezbeđivanje prostora za ženska preduzeća na mobilnim tržištima, na primer u Opštini Priština i Đakovica;
- ✓ Grantovi MPŠRR za žene u poljoprivrednom sektoru;
- ✓ Informativne i savetodavne sesije za žene u poljoprivredi u Podujevu i Kačaniku i od strane MPŠRR;
- ✓ MFRT: Tokom 2021. godine usvojena su dva pravilnika: Uredba br. 01/2021, za lica, kvalifikacija lica odgovornih za BZR, licenciranje preduzeća službe za obuku za BZR, kao i Uredba br. 02/2021 za procenu rizika na radnom mestu, a izrađen je i nacrt nacionalnog programa za sigurnost i zdravlje na radu 2022-2027;
- ✓ Licencirana su 4 centra za obuku iz oblasti bezbednosti i zdravlja na radu (BZR) i 4 preduzeća za pružanje usluga za BZR;
- ✓ ARP je podržala realizaciju i emitovala video spot o pravu nasleđivanja i institucijama nadležnim za pokretanje ostavinskog postupka;
- ✓ Aktivnosti podizanja svesti u vezi sa imovinskim pravima koje organizuju opštine i NVO;
- ✓ Kancelarija EU je podržala NVO Syri i Vizionit sa 325,420 evra (2020-2022) za povećanje mogućnosti zapošljavanja i održivih izgleda za mlade ljude, žene, osobe sa invaliditetom i etničke manjinske grupe na Kosovu.
- ✓ Kancelarija EU je podržala Inovacioni centar Jakova sa 232,260 evra (2020-2022) za povećanje zapošljivosti mladih ljudi, žena i grupa u nepovoljnom položaju kroz razvoj veština i znanja potrebnih na lokalnom tržištu rada.
- ✓ Kancelarija EU je podržala Business Support Center Kosovo (Centar za poslovnu podršku Kosovo BSCK) sa 308,037 evra (2020-2022) za povećanje zapošljivosti i održivih izgleda zapošljavanja za mlade ljude i žene u energetsom sektoru na Kosovu.
- ✓ U 2020. godini, OEBS je podržao sa 10,907 evra program koji promoviše veće mogućnosti zapošljavanja za zajednice Roma, Aškalija i Egipćana na Kosovu kroz stručne prakse u saradnji sa javnim institucijama.

- ✓ Tokom 2021. godine, OEBS je obezbedio onlajn obuku o rodno odgovornom budžetiranju za 14 učesnika (9 žena, 5 muškaraca). Druge specifične teme će nastaviti da se nude 2022. godine;
- ✓ ARR je izradio i postavio video spot o pravu nasleđa i institucijama nadležnim za pokretanje ostavinskog postupka.
- ✓ Ministarstvo za povratak zajednica, tokom 2021. godine, izgrađeno je 34 kuće za manjinske zajednice, 3 žene glave porodica i 31 muškarac su imali koristi od njih, ukupno 34 porodice sa 152 člana, finansiranih od strane EU. Osim izgradnje kuća, ove porodice su imale koristi i od finansiranja u: Poljoprivredi 19, radnim alatima 10, autopraonice, automehaničarima, poslastičarskim alatima, muzičkim alatima, alatima za 3D štampanje. Svim porodicama je pružena pomoć sa drvima za grejanje tokom zime.
- ✓ Ministarstvo za povratak zajednica je podržalo dva projekta u infrastrukturi: izgradnju ograde obdaništa u Prizrenu.
- ✓ Administrativno uputstvo za upis zajedničke imovine na ime oba supružnika bez naknade -AU je produženo za još godinu dana, april 2020-april 2021. Kao rezultat ove afirmativne mere, imovina registrovana na ime oba supružnika dostigla je broj od 5.496 parova. AU je produženo za još godinu dana, april 2021- april 2022. Za period januar-decembar 2021. godine, 3.202 para uknjižila su imovinu na ime oba supružnika.
- ✓ U novembru 2020. OEBS je podržao ažuriranje i objavljivanje vodiča o pristupu žena imovinskim pravima.
- ✓ ARR je izradio i postavio video spot o pravu nasleđa i institucijama nadležnim za pokretanje ostavinskog postupka.

2022

POVEĆANJE ZAPOŠLJAVANJA I POBOLJŠANJE USLOVA RADA

Vlada Kosova: centralni i lokalni nivo

- ✓ 990 žena je obučeno u Centrima za stručno osposobljavanje/CSO, od kojih je 299 žena imalo niže obrazovanje;
- ✓ Tokom 2022. godine broj korisnika CSO-a iz APRR je bio 2012 lica, od kojih 1,250 žena, 229 iz manjinskih zajednica i 136 žena;
- ✓ Profesionalne obuke za povećanje ženskih veština nude opštine, uz podršku lokalnih i međunarodnih organizacija;

- ✓ Usvojena je strategija i Akcioni plan za uključivanje zajednica Roma i Aškalija u kosovsko društvo 2022-2026;
- ✓ Tokom 2022. godine posredovanjem u CSO-u bilo je 32 pripadnika romske, aškalijske i egipćanske zajednice, dok je u stručnoj obuci njihov broj bio 105 lica, a u redovnom posredništvu je bilo uključeno 75 Roma, Aškalija i Egipćana;
- ✓ NPRR je uz podršku projekta EYE izradio nastavne planove i programe i nastavne pakete zasnovane na Standardima struke u kvalifikacijama: Računovođa, zidar, stolar i električni instalator;
- ✓ MFPT iz projekta EYE je finansirao instalaciju računovodstvenog programa za tri centra za profesionalnu obuku – Peć, Đakovica i Prizren;
- ✓ Od ARR-a 52 osobe sa invaliditetom su koristile CSO u 2022. godini;
- ✓ MFRT tokom 2022. godine Centri za stručno osposobljavanje su se prijavili Nacionalnoj upravi za kvalifikacije za akreditaciju i validaciju programa, gde su profili koji su akreditovani: Administrativni asistent, zavarivač, rukovodilac mikro i malih preduzeća, automehaničar, računovođa, prerada mleka, stolarstvo, pekarstvo, poslastičarstvo i elektroinstalacija;
- ✓ Subvencije za obdaništa za decu samohranih majki ponudile su sledeće opštine: Vitina, Gnjilane, Obilić, Kosovo Polje, Suva Reka, Priština, Prizren, Vučitrn, Klina, Mitrovica, Mališevo, Srbica, Klina;
- ✓ U 2022. godini, finansijska podrška u oblasti nauke, tehnologije, inženjerstva i matematike (STEM), MONTI je dodelio 1,634 stipendije, od kojih 1,383 za studente devojke/žene u iznosu od 1,634.000 evra;
- ✓ MONTI je izradio nacrt zakonskih akata i precizirane su procedure za nastavak studija diplomiranih u stručnom obrazovanju i obuci (SOO);
- ✓ MONTI je kroz paket Ekonomskog oporavka, Mera 1.5, dodelio je 957 vaučera za maturante koji su prošli obuku u oblasti IT (600 evra po kandidatu) i izdvojeno je 112 stipendija za deficitarne smerove SOO-a i tehničke kurseve za devojčice (500 evra po učeniku) u iznosu od 56,000 evra;
- ✓ Stipendije za studente su takođe dodelile opštine Podujevo, Priština, Dečane, Srbica, Priština; Glogovac;
- ✓ Kreditno garantni fond: otvorena je mogućnost za ženska preduzeća: 2022. godine garancijama je podržano kreditno 269 ženskih preduzeća;

- ✓ MPŠRR: 2022. godine putem direktnih plaćanja podržalo 1,265 žena (23.469 muškaraca) u iznosu od 2,65 miliona evra za žene (51.34 miliona evra za muškarce), dok korisnici grantova 145 žena (350 muškaraca) u iznosu od 7,249.148 evra (16,914,679 evra za muškarce));
- ✓ MPŠRR i opštine organizovali su sajmove za žene u biznisu;
- ✓ Održane su informativne i savetodavne sesije za žene u poljoprivredi;
- ✓ MFRT je licenciralo više od 17 kompanija koje se bave poslovima bezbednosti i zdravlja na radu i preko 300 ljudi je sertifikovano za bezbednost i zdravlje na radu (BZR);
- ✓ Aktivnosti podizanja svesti u vezi sa imovinskim pravima koje organizuju opštine i NVO;
- ✓ Podržane su žene za osnivanje i razvoj biznisa putem grantova i obuka;
- ✓ Ministarstvo regionalnog razvoja (MRR) je tokom 2022. godine kroz Program balansirano regionalnog razvoja/PBRR podržalo ukupno 332 projekta, od kojih: - 134 projekta namenjenih ženama (iznos 1,014,883.49 evra) i - 198 projekata namenjena muškarcima(iznos 2,016,050 evra). - U Programu finansijske podrške NVO - za 2022 godinu, ukupno je realizovano 38 projekata, od kojih su 16 korisnika bile žene, a 22 korisnika muškarci. - U Programu regionalnog razvoja - ukupno je 14 opština ostvarilo koristi od kapitalnih projekata (PRR-) za 2022 godinu,
- ✓ Opština Priština je podržala 10 žena koje su preživele nasilje u porodici kroz finansijsku podršku za stanovanje;
- ✓ MIPT je organizovao Sajam Žena u biznisu 2022, koji je održan u Prištini i trajao je tri dana. Na ovom sajmu svoje proizvode izložilo je oko 40 preduzetnica i sajama opština;
- ✓ Opština Mališevo je izvestila da ima 23 porodice (domaćinstva samohranih majka) u zgradi socijalnog stanovanja, dok je 5 porodica (žene) imalo beneficije tokom 2022. godine, koje su ispunjavale kriterijume samohrane majke ;
- ✓ U toku 2022. godine izvršeno je 6,316 inspeksijskih nadzora, od kojih su 3,323 planirane kontrole; 1,602 ponovljene kontrole; 46 vanrednih inspeksijskih nadzora; 394 nadzora kao posledica nezgoda na radu, od čega 15 smrtnih slučajeva i 860 inspeksijskih nadzora po žalbi stranaka. Tokom 2022. godine, Inspektorat rada je izvršio 81 zajedničku inspekciju sa drugim institucijama kao što su PAK, Policija Kosova, Tržišna inspekcija, Zdravstvo, Obrazovanje. Inspektori rada su obučeni za rešavanje neprijavljenog rada, izrađena je kontrolna lista i Priručnik za postupanje u

vezi rada na crno. Informacioni sistem - digitalizacija inspeksijskih podataka je u procesu realizacije, podržana kroz projekat Švedske SIDA i sprovedeno kroz ILO;

- ✓ Tokom 2022. godine započeta je kampanja podizanja svesti „Dostojanstven rad za dostojanstven život. Ova kampanja je omogućena pod rukovodstvom MFRT-a i podržana je od strane Švedske ambasade na Kosovu, dok su partneri IP, ATK ILO, UN Women, CDF, IKS, QPA i Lens;
- ✓ Produžen je rok AU br. 03/2016 o posebnim merama za upis zajedničke nepokretnosti na ime dva supružnika. Tokom 2022. godine upisano je 4,375 imovine na ime dva supružnika u 2022. godini, dostižući broj od 12,542;
- ✓ Razvijen je projekat Inicijativa za digitalno osnaživanje od kojeg su tokom 2021 i 2022 godine imale koristi 62 kompanije, od kojih je 35 u vlasništvu žena i koje su sprovele svoje projekte u oblasti digitalizacije;
- ✓ MFRT je tokom 2022. godine obučio preko 60 trenera porodičnih socijalnih usluga, koji će razvijati materijale/module i pružati obuku za pružaoce socijalnih i porodičnih usluga;
- ✓ MFRT: Obučeno je preko 200 pružalaca porodičnih socijalnih usluga, socijalnih radnika tri nivoa iz vladinog i nevladinog sektora;
- ✓ MONTI, od sedam kurikularnih oblasti, 4 koordinatorke oblasti su žene. Tokom 2022. godine, MONTI je izradio Informator za nastavnike za preporuke koje proizilaze iz Istanbulske konvencije, a tokom 2023. godine biće organizovane informativne sesije u opštinama sa nastavnicima.
- ✓ MONTI je izradio školski informator o standardnim procedurama za zaštitu od nasilja u porodici, koji se distribuira školama svake školske godine;
- ✓ MONTI, težeći finansijsku podršku za obrazovanje studenata romske, aškaliske i egipćanske zajednice, koji su se prvi put upisali u akademskoj 2022/2023. godini na bachelor nivou na bilo kom od javnih univerziteta u Republici Kosovo, raspisao je poziv za finansijsku podršku studentima zajednica Roma, Aškalija i Egipćana. Maksimalni iznos finansijske podrške je do 1,000 evra po studentu. Prijavilo se 26 studenata i svi su dobili stipendije. Broj korisnika je ukupno 26 učenika, 16 devojčica i 10 dečaka, a prema nacionalnoj pripadnosti su: 19 Egipćani; 3 roma i 4 aškalije, ukupan iznos potrošen: 26,000 evra;
- ✓ MONTI je planirao 500 stipendija – 150.000 evra, dok je za školsku 2022/23. godinu dobilo stipendije 498 učenika;

- ✓ MESTI na osnovu UA za afirmativne mere za zajednice za njihovu registraciju u ustanove visokog obrazovanja, predviđena je kvota za olakšavanje njihove registracije. U AU je predviđena kvota od 12% na svakom fakultetu, takođe posebna kvota je i u studentskim domovima, studentskim centrima;
- ✓ ARR je zajedno sa UN Women održala radionicu „Rodno odgovorno budžetiranje kao sredstvo za unapređenje rodne ravnopravnosti na opštinskom nivou“, ova radionica je organizovana za potrebe lokalne samouprave i obaveza u sprovođenju Zakona o rodnoj ravnopravnosti i Programa Kosova za rodnu ravnopravnost 2020-2024;
- ✓ Ministarstvo lokalne uprave, u bliskoj saradnji i koordinaciji sa Programom Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP), održalo je dvodnevnu obuku sa službenicima za rodnu ravnopravnost u opštinama: U 5 sesija za period januar-oktobar, obučeno je ukupno 289 opštinskih službenika;
- ✓ Organizovane su obuke lokalnih zvaničnika o odgovornom rodnom budžetiranju;
- ✓ Opštine Obilić, Kosovo Polje, Suva Reka, Vitina i Srbica organizovale su aktivnosti izgradnje kapaciteta za redovno praćenje sprovođenja ZRR u javnim institucijama.
- ✓ Kancelarija EU je 2022. godine podržala Kancelariju UN Women sa 1,500,000.00 evra za podršku izradi i primeni zakona i politika koje integrišu rodnu perspektivu, jačanje institucionalnih kapaciteta na Kosovu na svim nivoima i poboljšanje koordinacije između mehanizama za rodnu ravnopravnost i civilnog društva.
- ✓ Kancelarija EU preko WE Global dodelila je 21 grant u vrednosti od 105,000 evra nevladinim organizacijama koje vode žene za podršku projektima koji imaju za cilj da podstiču građansko angažovanje, rodnu ravnopravnost i inkluzivnu demokratiju, povećavajući učešće žena u politici i donošenju odluka na Kosovu.
- ✓ Kancelarija EU, sa finansiranjem od 384,756 evra za 2022-2023 godinu, podržala je Centar za obuku i resurse zagovaranja u poboljšanju uslova rada za ugrožene grupe, jačanju bezbednosnih standarda i promovisanju socijalnog dijaloga. Projekat ima za cilj praćenje kršenja radnih prava, jačanje kapaciteta institucija i nevladinih organizacija i podizanje svesti o zakonu o radu.
- ✓ Kancelarija EU je podržala UNDP sa budžetom od 4,999,961 evra za poboljšanje pružanja socijalnih usluga od strane centara za socijalni rad i obezbeđivanje ravnopravnog i kvalitetnog pristupa socijalnoj zaštiti za najugroženije grupe, uključujući žene i devojčice.
- ✓ Kancelarija EU, kroz program Young Cell Scheme Round, podržala je sa 4,500,000 evra od 2022-2027. godine profesionalni razvoj muškaraca i žena u državnoj službi

kako bi bolje služili građanima Kosova. Program nudi stipendije za master studije na univerzitetima EU, prema prioriternim sektorima koje je odredila vlada. Nakon diplomiranja, korisnici se obavezuju da će raditi tri uzastopne godine u kosovskim institucijama.

- ✓ Kancelarija EU je od 2022. do 2024. godine u saradnji sa Agencijom za rodnu ravnopravnost organizovala informativne sesije o Zakonu o rodnoj ravnopravnosti i Priručniku za procenu uticaja na pol, sa posebnim osvrtom na ženske grupe i mlade poslanice. Pored toga, organizovana je obuka za osoblje odeljenja i stalnih odbora o korišćenju priručnika za procenu rodnog uticaja.
- ✓ OEBS je sa 5,327 evra podržao organizaciju pet konsultacija (maj-avgust 2022.), kojima je prisustvovalo 78 žena iz različitih zajednica na Kosovu. U novembru je održana završna konferencija sa učesnicima iz nevladinih organizacija, donatora, međunarodnih organizacija i Kosovske agencije za zapošljavanje, gde je predstavljena procena razvojnih potreba za 2023. godinu. Takođe, 33 žene sa prethodnih konsultacija razgovarale su direktno sa ključnim akterima o socio-ekonomskom osnaživanju žena.

2023. I 4 MESECA 2024. GODINE:

- ✓ Opština Priština je ponudila subvenciju plaćanja za 24 dece samohranih majki u obdaništima, majki korisnica šeme socijalnih pomoći u 2023. godini, u iznosu od 13,200 evra. Opština je takođe subvencionisala 131 dete iz privatnih obdaništa u ukupnoj vrednosti od 55,020 evra za šest (6) meseci od novembra 2023. do aprila 2024. godine;
- ✓ Opština Priština je u procesu okončanja završnih radova na obdaništu u naselju Dardanija, JU „Xixilonjat“ u naselju Pejton, aneksu JU „Ardhmeria“ u naselju Sunčani Breg" a upravo su počeli radovi na izgradnji zgrade u naselju Kolovica blizu škole Eqrem Qabej.
- ✓ Opština Priština je do 2023. godine zaposlila 20 pomoćnih nastavnika u OSNŠ i JU, dok su u prva 3 meseca 2024. godine angažovana 4 pomoćna nastavnika. Opština je ukupno zaposlila 24 pomoćna nastavnika;
- ✓ Priština je održala 10 savetodavnih sastanaka za žene farmerke o apliciranju za subvencije i grantove i organizovala radionicu na temu „Digitalni alati u agrobiznisu“, fokusiranu na izgradnju digitalnih kapaciteta za žene farmerke u poljoprivrednom sektoru.
- ✓ Opština Mališevo je organizovala obuku za 10 žena o unapređenju finansijskog znanja i obučila 13 žena o poslovanju i održala 4 obuke o imovinskim pravima, brizi o deci i stručnoj obuci;

- ✓ Prizren je organizovao 3 radionice sa ženama iz NVO, studentima i nezaposlenim ženama na temu izazova na poslu i poteškoća u zapošljavanju žena (oko 40 žena i devojaka korisnica) i 3 radionice o poslovnoj administraciji i zagovaranju sa 17 žena i devojaka;
- ✓ Opština Štimlje je organizovala aktivnost sa Ženskom grupom/Institutom LCHT u vezi sa preduzetništvom;
- ✓ Opština Srbica je organizovala obuku za 20 žena u oblasti grafičkog dizajna;
- ✓ U 2023. godini, OEBS je sproveo 14 konsultacija i organizovao konferenciju na kojoj su predstavljene procene potreba o izazovima zapošljavanja i obuke povratnica i žena iz nevećinskih zajednica;
- ✓ Komisija za SOO i vezu sa tržištem rada je uspostavljena na nivou Kancelarije premijera sa ciljem daljeg unapređenja stručnog obrazovanja i osposobljavanja kroz međuinstitucionalnu koordinaciju. Započeta je finalizacija nacрта okvirnog dokumenta kurikuluma za SOO i finalizacija određenog broja revidiranih nastavnih planova i programa za profesionalne profile;
- ✓ Osnovana je radna grupa koja će se baviti standardizacijom i unificiranjem modela karijernog centra za nivo stručne škole, a preduzeti su koraci ka definisanju finansijske formule za stručno obrazovanje (uključujući opšte obrazovanje);
- ✓ MONTI je izradio/revidirao nastavne planove i programe za 85 profila SOO, od kojih su 20 odobreni od strane ministara MONTI-a i koji se pilotiraju u određenom broju škola;
- ✓ U 2021. godini, 9 standarda zanimanja je verifikovano od strane Nacionalne uprave za kvalifikacije (verifikovano je ukupno 124 standarda zanimanja);
- ✓ OEBS: 2023. Promovisanje uspeha kosovskih Romkinja u poslovnom pripovedanju:https://ëëë.osce.org/mission-in-kosovo/540107?fbclid=IëAR3y-OaImm7esXIVcqb58vmsrBFeMvq5Fvn0ëdQ_ZYYcMnnYOGZru6QGKëë
- ✓ Informativne aktivnosti za promovisanje prava na porodijsko i roditeljsko odsustvo organizovale su opštine Glogovac, Đakovica, Gnjilane, Istok, Lipljan, Priština, Srbica i Vučitrn.
- ✓ Opština Glogovac je oslobodila od plaćanja 5 dece samohranih majki,
- ✓ Mališevo 2023. godine 12 dece samohranih roditelja, sa posebnim potrebama i ratnih veterana, dok je 2024. godine subvencionisala 14 dece i sa 50% isplate je 31 dete (odluka Skupštine opštine, prioritet za drugo dete u obdaništu);

- ✓ Opština Gnjilane je imala 14 subvencionisane dece u obdaništima, dece samohranih majki u 2023. godini i isto toliko u 2024. godini;
- ✓ Opština Klina je imala subvenciju u jednom slučaju u 2023. godini; Kosovo Polje je subvencionisalo 5 dece iz ovih grupa; i 2 u 2024. godini;
- ✓ Opština Elez Han je subvencionisala 22 dece za period januar-april 2024. godine; Opština Lipljan CEOP "Obdanište"
- ✓ Lipljan je odlukom Skupštine oslobodila plaćanja 11 dece u 2023. godinu, CEOP "Cerdhja", selo Gadime, odlukom Skupštine oslobodila je plaćanja za 2023. godinu 65 dece, CEOP "Obdanište" selo Slovinje je, odlukom Skupštine oslobodila plaćanja 55 dece u 2023 godini, CEOP „Obdanište“, selo Šalja, odlukom Skupštine, oslobodio je plaćanja 48 dece za 2023. godinu – ukupan broj dece oslobođene u 2023. godini je 179;
- ✓ Suva Reka je do septembra subvencionisala 9 dece, dok je posle septembra ostalo 7 dece; Orahovac je subvencionisao 2 samohrane majke, jedna je bila subvencionisana od septembra 2023, a druga dva meseca 2024;
- ✓ Srbica je subvencionisala 2 dece;
- ✓ Opština Vitina je subvencionisala 2 dece samohranih majki;
- ✓ Opština Gnjilane donela je odluku o subvencionisanju dece u privatnim predškolskim ustanovama, za decu uzrasta od 9 meseci do 6 godina iz porodica sa mesečnim primanjima manjim od 528€;
- ✓ Opština Istok je oslobodila 17 dece od plaćanja, a za 17 drugih je ponuđeno smanjenje iznosa – uz finansijski trošak od 580 evra mesečno, ukupno 34 subvencionisane dece;
- ✓ U Lipljanu je u periodu januar-april 2024. godine ukupno 20 dece oslobođeno plaćanja; a opština
- ✓ Vučitrn je subvencionisala 15 dece sa 40 evra mesečno.
- ✓ MRR je tokom 2023. godine, u okviru realizacije projekata iz „JAVNOG POZIVA ZA FINANSIJSKU PODRŠKU PROJEKATA/PROGRAMA NVO U UNAPREDJENJU URAVNOTEŽENOG REGIONALNOG DRUŠTVENO-EKONOMSKOG RAZVOJA“, NVO „Udruženje žena Feminae“ sproveda obuku na temu „Pripremanje žena za tržište rada“ obuku koja je održana u okviru projekta „Potencijal žena i devojaka za snažnu budućnost“. U ovoj aktivnosti učestvovao je i službenik MRR-a koji je

zadužen za praćenje nevladinih organizacija, kao i NVO „Institut za turizam i marketing“ koja je sprovela obuku na temu „Uloga udruženja žena u podsticanju preduzetništva“, trening koji je održan u okviru projekta „Socijalno-ekonomski razvoj žena i povećanje saradnje na lokalnom nivou“;

- ✓ Kroz Poziv za program uravnoteženog regionalnog razvoja (PURR-Business) iz MRR-a u 2023. godini, ukupno je koristilo 132 projekta, od kojih je koristi imalo 45 žena i 87 muškaraca.
- ✓ Opština Klina počela je izgradnju Rezidencijalnog centra za stara lica; a opština Suva Reka je u procesu izgradnje 3 centra.
- ✓ U opštini Suva Reka 2023. godine izgrađen je centar za decu sa autizmom i Daunovim sindromom.
- ✓ U Srbici je izgrađen dnevni centar za osobe sa invaliditetom. NVO-Hendikos-Srbica je dobila od KRR 1600 evra. NVO-Frymezim-Skenderaj je dobila od KRR 1600€. U projektu „Transformisanje društva kroz podizanje svesti mladih o ljudskim pravima.
- ✓ Ministarstvo pravde ZAKON BR. 08/L-255 o socijalnim i porodičnim uslugama, usvojen od strane parlamenta 14. decembra 2023. godine, a stupio je na snagu 5. januara 2024. godine.
- ✓ Tokom ove godine, POSPU, uz podršku nevladinih organizacija, SOS Dečijih sela i KCRPT, je sertifikovano 30 trenera vezanih za module koje je validirao NOK,
- ✓ Savet/Ministarstvo pravde, uz podršku Kosovskog centra za rehabilitaciju preživelih od torture (KCRPT), u Draču, Albanija sa modulom obuke: „Rad sa migrantima, izbeglicama, povratnicima, vraćenih“ na Kosovo, koji je modul posvećen institucionalnim službenicima CSR, na nivou Kosova, koji se sastoji od 10 grupa, svaka sa po 25 kandidata, koja je do sada ove godine završena sa (6) šest grupa za obuku, gde će obučeno 132 službenika, socijalni radnici u CSR a sa još četiri druge grupe će se nastaviti obuku u 2024 godini, ukupno treba da bude obučeno 200 službenika CSR i 50 KZP.
- ✓ Od pet modula obuke koje je Savet organizovao uz podršku Save the Children, obučeno je 330 pružalaca porodičnih socijalnih usluga iz javnog i nevladinog sektora, dok je ukupno iz šest modula 462 stručnjaka, sa 79 dana obuke
- ✓ Obuke u vezi sa pružanjem socijalnih usluga organizovala je opština Gnjilane; Srbica i Vitina.

- ✓ Opština Suva Reka je subvencionisala 14 ženskih preduzeća sa po 2.000 evra u 2023.godini;
- ✓ U Orahovcu je 2023. godine Direkcija za privredu potpisala sporazum o subvencionisanju 19 preduzeća u opštini Orahovac, gde su 11 od njih bili zanatski poslovi kojima upravljaju žene;
- ✓ Opština Srbica je održala informativni sastanak sa ženama iz sela Krišec, kome je prisustvovalo 20 žena.
- ✓ U 2023. godini, 1,882 studentkinje su podržane sa po 1000 evra kroz finansijsku podršku u oblasti nauke, tehnologije, inženjerstva i matematike (STEM). Ukupan iznos je 1.882.000 evra. 70 stipendija u deficitarnim i tehničkim smerovima u vrednosti od 500 evra za jednu školsku godinu (30 za studentkinje tehničkih smerova i 40 studenata u deficitarnim smerovima). Ukupan iznos uplate 35.000 evra.
- ✓ Opština Suva Reka je 2023. godine stipendirala 206 devojčica i 64 dečaka u svim smerovima;
- ✓ Prizren je 2024. godine dodelio 150 stipendija za univerzitetsko obrazovanje, od čega 26 na tehničkim fakultetima, a
- ✓ Srbica je dodelila 110 stipendija za dečake i devojčice.
- ✓ Održana je STEMinsts'24 konferencija za žene i devojke u nauci/promovisanje učešća žena i devojaka u oblasti nauke, tehnologije, inženjerstva i matematike. Susreti u MONTI sa uspešnim ženama u karijeri i učenicama devetih razreda, sa ciljem motivisanja devojčica da se bave različitim profitabilnim i razvojnim profilima.
- ✓ Aktivnosti su organizovale opština Mališevo; Gnjilane i Priština.
- ✓ MPŠRR kroz Nacionalnu šemu za podršku/subvencije poljoprivrede, koja ima za cilj da koristi preko 70 hiljada farmera na Kosovu, uključujući 8 različitih mera;
- ✓ Opština Mališevo je organizovala sajam „Otvorena vrata škole“ kako bi podstakla učenike devetih razreda da se upišu u stručne škole;
- ✓ Opština Gnjilane je subvencionisala 128 žena preduzetnica, od kojih 40 iz manjinskih zajednica, u ukupnoj vrednosti subvencija od 40,800 evra;
- ✓ Uz podršku UN Women, sprovedena je sektorska rodna analiza u poljoprivrednom sektoru u ciljanim opštinama, praćena sesijama za podizanje svesti. Na lokalnom nivou, 50 žena farmera i opštinskih zvaničnika je 2023. godine učilo o važnosti obezbeđivanja alata za žene da unaprede svoj agrobiznis i razumeju kako

digitalizacija može otvoriti vrata novim ekonomskim mogućnostima. Jedan (1) video je napravljen da senzibilizira žene farmere – koji prikazuje tri žene farmera koje su učestvovala u radionicama o veštačkoj inteligenciji i digitalizaciji, gde su stekle veštine da koriste inovativne tehnologije za razvoj svog poslovanja.

- ✓ Ovaj video naglašava kako je podrška UN Women, dobijena kroz rodno specifične analize za sektor, osnažila je ove korisnice. Video je emitovan na mejnstrim medijima i podeljen je na zvaničnim društvenim platformama UN Women, dostigavši preko 600 gledalaca.
- ✓ OEBS je 2023. godine promovisao uspešne priče kosovskih Romkinja u biznisu. Detalje možete pronaći ovde: https://www.osce.org/mission-in-kosovo/540107?fbclid=IwAR3yOaImm7esXIVcq58vmsrBFeMvq5Fvn0wdQ_ZYYcMnnYOGZru6QGKWw;

Aktivnosti sprovedene tokom 2023. godine i januara-aprila 2024. godine

- ✓ ARR je podržala Parlamentarni odbor za ljudska prava, rodnu ravnopravnost, nestala lica, žrtve seksualnog nasilja iz rata i peticije u vezi sa održavanjem radionice o izmenama i dopunama Zakona o prevenciji i zaštiti od nasilja u porodici, nasilja nad ženama i rodno zasnovanog nasilja.
- ✓ ARR je podržao Radnu grupu za rodnu ravnopravnost sa radionicama, u okviru Predsedničkog Saveta za demokratiju i ljudska prava. Cilj radionice je bio da se predstavi metodologija za izmene i dopune važećeg zakonodavstva u duhu ZRR.
- ✓ ARP je održala sastanak sa službenicima za rodnu ravnopravnost na lokalnom i centralnom nivou i uručila priznanje penzionisanim službenicima za rodnu ravnopravnost. Tokom sastanka predstavljeni su nalazi iz izveštaja o praćenju sprovođenja Kosovskog programa za rodnu ravnopravnost, kao i Plan rada ARP za 2023. godinu.
- ✓ ARP je održala 2 radionice za službenike za rodnu ravnopravnost na lokalnom i centralnom nivou radi pregleda i usaglašavanja planova rada za 2023. godinu sa Akcionim planom Kosovskog programa za rodnu ravnopravnost i Akcionim planom Nacionalne strategije za borbu protiv nasilja u porodici i nasilja nad ženama, kao i koordinaciju aktivnosti koje će se održati u okviru 16. dana aktivizma, Međunarodne kampanje za eliminaciju nasilja nad ženama i rodno zasnovanog nasilja 50 učesnika;
- ✓ Opština Gnjilane je obučila 12 opštinskih službenika;
- ✓ 50 odbornika iz 16 ciljanih opština obučeno je da analiziraju lokalne budžete, politike i strategije kroz rodnu perspektivu. Kroz seriju radionica koje je vodila Agencija za ravnopravnost polova i uz podršku UN Women, poslanici su se uključili u diskusije

o njihovoj vitalnoj ulozi u promovisanju dobrog upravljanja i rodne ravnopravnosti u lokalnim procesima donošenja odluka, što je posebno važno za saglasnost Opštine. Radne grupe za budžet i planiranje (MBPTF) i rodne akcione planove (GAP) u ciljanim opštinama.

- ✓ ARP je organizovao obuku u Ministarstvu za životnu sredinu prostorno planiranje i infrastrukturu, deo infrastrukture Agenciji za rodnu ravnopravnost/KP u saradnji i koordinaciji sa službenicom za rodnu ravnopravnost u MŽSPPI (oddeljenje za infrastrukturu) na temu „Prevenција i tretman slučajeva seksualnog uznemiravanja na radnom mestu“;
- ✓ Obuku i druge aktivnosti izgradnje kapaciteta za uključivanje rodniх pitanja u javne politike sprovedo je Ministarstvo za infrastrukturu na centralnom i lokalnom nivou (podržano od EcoKosWomen); Glogovac, Mališevo, Istok, Kosovo Polje, Priština, Suva Reka, Prizren, Srbica, Vučitrn,
- ✓ Uz podršku UN Women, 17 opština ima politike i prakse za integraciju PRU i implementaciju ROB. Tokom 2023. godine, 65 lokalniх zvaničnika u 17 ciljaniх opština, uključujući zamenike gradonačelnika, direktore budžeta, finansijske službenike i službenike za rodnu ravnopravnost, uz podršku Ministarstva lokalne uprave, dobili su posebnu obuku i mentorstvo. Takođe, na centralnom i lokalnom nivou, fokalnim tačkama za rodna pitanja je obezbeđena obuka o prikupljanju, praćenju i evaluaciji rodniх podataka.
- ✓ Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja Kosova je 2022. godine usvojilo Strategiju za poljoprivredu, šumarstvo i ruralni razvoj 2022–2028. Strategija ima za cilj da obezbedi rodnu ravnopravnost i zaštiti prava svih grupa u poljoprivredi i ruralnom razvoju;
- ✓ U Opštini Prizren 2023. godine, odlukom predsednika opštine, formirana je radna grupa za izradu Opštinskog plana za rodnu ravnopravnost i održana su četiri radna sastanka, koji su nastavljeni dvodnevnom radionicom u periodu januar-april, gde je urađen Nacrt plana koji će u maju ići na javnu raspravu.
- ✓ UN Women je obezbedio tehničku ekspertizu za ARR i 15 velikiх inicijativa je preduzeto u 2023: u 11 okvira (5 administrativniх uputstava, jedan konceptni dokument, 3 nacrtа zakona i jedan zakon). Najvažniji pravni okviri: Nacrt zakona o opštim izborima i zakon o spoljnoj trgovini; okviri razvojne politike: 4 (3 nacrtа nacionalniх programa i jedan nacrt strategije). Najvažniji nacrt programa: Nacionalni program za nauku i istraživanje Kosova.

- ✓ ARP: u saradnji sa Kosovskim centrom za rodne studije (KCRS), u novembru je organizovao šesti redovni godišnji konsultativni sastanak na visokom nivou, sa institucionalnim akterima, stručnjacima i predstavnicima civilnog društva. Ove godine sastanak se fokusira na posvećenost Kosova procesu evropskih integracija iz rodne perspektive. Svrha ovog konsultativnog sastanka je da se razvije otvorena i sadržajna diskusija o izazovima unapređenja rodne ravnopravnosti. Neophodno je kritički analizirati napore aktera iz državnih institucija, civilnog društva, političkih partija, medija i međunarodne zajednice, u okviru procesa evropskih integracija, posebno u procesu implementacije SSP-u.
- ✓ ARP je održala koordinacione radionice sa projektom podrške ARP za Gender Equality Facility – finansiran od strane EU i implementiran od strane UN WOMEN. Dostava 1262.40 evra;
- ✓ MPŠRR u 2023. godini bilo je 6 (šest) Koncept dokumenata, od kojih su svi integrisali rodnu perspektivu, dok je 2024. godine bilo 5 (pet) Koncept dokumenata, gde je takođe integrisana rodna perspektiva;
- ✓ OEBS je dao rodno odgovorne komentare na nacrt zakona o mladima, nacrt zakona o strancima, nacrt zakona o prevenciji i zaštiti od nasilja u porodici, nasilja nad ženama i rodno zasnovanog nasilja i nacrt Administrativnog uputstva o pratnji zatvorenika.
- ✓ UN Women je podržala implementaciju studije izvodljivosti završen PFM , pružajući tehničku ekspertizu ARP i MLFT.
- ✓ Ministarstvo odbrane izradilo je nacrt Uredbe (MO) br. 09/2023 o Disciplinskom kodeksu Kosovskih bezbednosnih snaga i Etičkom kodeksu (MO) br. 08/2023 za Kosovske bezbednosne snage. U periodu januar-april 2024. godine MO je bilo deo radne grupe na izradi koncept dokumenta za Ministarstvo odbrane i sve naše preporuke i preporuke ARP-a su ugrađene u koncept dokument.
- ✓ ARP: Odlukom Vlade 05/172/2023; 08/11/2023 Upravni odbor za nadzor nad sprovođenjem Projekta „Instrument za rodnu ravnopravnost"(Gender Equality Facility) u okviru programa IPA 2021,4. 20/11/2023 U okviru projekta Gender Equality Facility, Output 1 realizovana je Aktivnost 1.1: Funkcionalna procena/dijagnostika rodnog mehanizma Kosova suočena sa zahtevima integracije u EU: svrha aktivnosti je: „Sprovođenje funkcionalne procene/dijagnoze rodnog mehanizma Kosova u odnosu na zahteve integracije u EU. Procena će pružiti detaljne uvide i preporuke za efikasno funkcionisanje mehanizma za rodnu ravnopravnost i njegovu ulogu i angažovanje u procesima pristupanja EU ARP je 2023. godine pokrenula projekat: Gender Equality Facility (GEF). Održane su dve obuke: 1. Gender mainstreaming u EU integracijama. 2. 17/10/2023 Održana je radionica „Uključivanje rodniha pitanja u evropske integracije –“. početna sesija'. Glavni ciljevi su razvoj znanja, veštine i kapaciteti učesnika da se angažuju u integrisanju rodne ravnopravnosti usklađenoj sa EU; kao i identifikovanje specifičnih potreba za kapacitetima državnih službenika za uključivanje rodniha pitanja u procese evropskih integracija.

- ✓ Dragaš, u saradnji sa Agencijom za ravnopravnost polova, sproveli smo jednodnevnu obuku za 25 državnih službenika na temu: „Seksualno uznemiravanje na radnom mestu i načini prijave;
- ✓ Opština Gnjilane je obezbedila obuku za izgradnju kapaciteta za 12 obučanih državnih službenika; Priština je održala jednu obuku;
- ✓ ARR: ARP 2024: u saradnji sa službenicom za rodnu ravnopravnost u opštini Kosovo Polje, organizovala je radionicu o rodnom budžetiranju. Ovoj radionici su prisustvovali zvaničnici opštine Kosovo Polje, koji su se upoznali sa značajem ROB za integraciju rodne perspektive u svim fazama budžetskih procesa.
- ✓ UN Women: podržala MF pružanjem lokalne ekspertize; Prezentacija izjave o budžetu; Predlaganje rodni odredbi u Zakonu o nabavkama.
- ✓ ARP je podržala uspostavljanje Mreže žena u javnoj upravi u saradnji sa Ambasdom Ujedinjenog Kraljevstva, finansirajući 2 radionice. Sa ciljem jačanja uloge žena u javnoj upravi i podsticanja da konkurišu na pozicije odlučivanja, razmene iskustava i izazova. Učestvovao je 51 učesnik.
- ✓ UN Women: kroz tehničku ekspertizu uključujući (logistika, CN, Agenda) podržala organizaciju seminara sa ženama poslanicama; Radionica će se održati u septembru/oktobru 2024;
- ✓ Glogovac: Okrugli sto "Unapređenje finansijske pismenosti" u organizaciji OER-Glogovac i Kosovskog kreditno garantnog fonda (KKGF) gde su sertifikovane 23 učesnice;
- ✓ Povodom 8. marta, opština Suva Reka je promovisala 2 žene u sportu, kojima su uručena i priznanja;
- ✓ Opština Vitina postavila je 13 kioska na jednom javnom prostoru u gradu, pružajući ženskim preduzećima mogućnost da prodaju proizvode koje imaju u okviru svojih delatnosti.
- ✓ Tokom 2023. i 2024. godine organizovani su lokalni i međunarodni sajmovi preduzeća u vlasništvu žena iz opština Mališevo, Đakovica, Gnjilane, Kačanik, Lipljan, Priština, Orahovac, Štimlje, Vitina, Srbica;
- ✓ MPŠRR: Studijska poseta Republici Mađarskoj u organizaciji međunarodne organizacije CNVP. Cilj studijske posete je bio učešće na manifestaciji koju organizuje Unija žena u Mađarskoj, povodom Međunarodnog dana seoskih žena

pod pokroviteljstvom Ministarstva poljoprivrede Mađarske, kao i javna institucionalna saradnja Kosova;

- ✓ U okviru poziva za Program ravnomernog regionalnog razvoja (PRRR-Business) – za 2023. godinu, ukupno je ostvarilo koristi 132 projekta, od kojih je koristi imalo 45 žena i 87 muškaraca;
- ✓ MRR je tokom 2023. godine, u okviru realizacije projekata iz „Javnog poziva za finansijsku podršku projektima/programima NVO za unapređenje ravnomernog regionalnog društveno-ekonomskog razvoja“, NVO „Asocijacija žena Feminae“ sproveda obuku na temu „Pripremanje žena za tržište rada“, obuka koja je održana u okviru projekta „Potencijal žena i devojaka za snažnu budućnost“. U ovoj aktivnosti učestvovao je i službenik MRR koji je zadužen za praćenje nevladinih organizacija, kao i:
- ✓ NVO „Tourism & Marketing Institute“ sproveda je obuku na temu „Uloga udruženja žena u podsticanju preduzetništva“, obuku koja je održana u okviru projekta „Socijalno-ekonomski razvoj žena i povećanje saradnje na lokalnom nivou“.
- ✓ Sajmove su organizovale opštine Mališevo, Elez Han, Priština, Prizren, Orahovac, Srbica, Vučitrn.
- ✓ U opštini Gnjilane su pružene informacije u vezi sa mogućnostima da se iskoristi Program za poljoprivredu i ruralni razvoj; Kačanik, Kosovo Polje, Priština, Suva Reka i Vučitrn;
- ✓ Podršku ženama u poljoprivredi pružila je opština Dragaš (podrška za plastenike, sadnice, sistem kapljastog navodnjavanja); Dragaš, Lipljan.
- ✓ Informativne aktivnosti/podizanje svesti za učešće žena poljoprivrednica u savetodavnim službama organizovane su od strane opština Dragaš, Mališevo, Gnjilane, Lipljan, Priština, Suva Reka, Orahovac i Štimlje;
- ✓ Obuke iz oblasti poljoprivrede organizovala je opština Štimlje na teme: poljoprivredno osiguranje sa pčelarima i predsednicima mesnih veća; angažovanje žena u poljoprivrednom sektoru; obuka sa poljoprivrednicima o racionalnom korišćenju vode; obuka o korišćenju prirodnih resursa za životnu sredinu i ekonomski razvoj.
- ✓ UN Women je podržala Poljoprivredni sajam u Đakovici i onaj u Prištini koji je organizovao ECOKOS uz podršku UN Women na Međunarodni dan žena u ruralnim oblastima okupilo je 50 žena farmera i više od 2,000 posetilaca.
- ✓ UN Women je podržao tematski revizorski izveštaj na temu „Predstavljena je rodna

ravnopravnost i osnaživanje žena iz ruralnih sredina kroz njihovo uključivanje na tržište rada i podeljene preporuke ključnim donosiocima odluka.

- ✓ UN Women 2023 godine: Dvadeset četiri (24) inspektora rada, šest (6) žena i osamnaest (18) muškaraca, iz različitih regiona Kosova ojačali su svoje razumevanje rodni razlika u JSZ i seksualno uznemiravanje na radnom mestu, uz podršku UN Women i u organizaciji Kosovskog instituta za javnu upravu i odobreno od strane Inspektorata rada. Moduli obuke bili su u skladu sa višegodišnjom strategijom obuke za Inspektorat rada i podržavaju je.
- ✓ Opština Prizren je 2024. godine održala radionicu pod rukovodstvom Ombudsmana o zdravlju i bezbednosti radnika u javnom i privatnom sektoru.
- ✓ Ministarstvo pravde u Projektu Građanskog zakonika, prema četvrtoj knjizi, utvrđuje da supružnik iz vanbračne zajednice nasleđuje ako je vanbračna zajednica trajala 5 godina, a ako imaju decu iz vanbračne zajednice u trajanju pod 3 godine. Ova lica se pozivaju na nasleđe po redu navedenom u ovom zakoniku.
- ✓ NVO -Drugeza u Srbici je dobila 1,600€ u projektu Unapređenje žena u imovini i Osnaživanje žena na tržištu rada.
- ✓ ARR predložila je nastavak afirmativne mere "Administrativno uputstvo za upis zajedničke imovine na ime oba supružnika, bez naknade." AU je produženo za još godinu dana, april 2023- april 2024. Iz ove afirmativne mere za period januar-decembar 2023. godine upisano je 5,050 imovine na ime oba supružnika, dok je ukupno 17,592 para koja imaju imovinu na zajedničko ime.
- ✓ Informativni sastanak u vezi sa ovom afirmativnom merom u opštini Gnjilane.
- ✓ Organizovane su kampanje podizanja svesti o pravu na nasledstvo i imovinu u opštinama Glogovac, Dragaš, Mališevo i Đakovica; Istok, Kačanik, Kosovo Polje, Lipljan, Suva Reja, Priština, Orahovac, Štimlje i Srbica.
- ✓ U Đakovici su organizovane posebne aktivnosti za organizovanje u zadrugama u saradnji sa Care International.
- ✓ MPŠRR priprema Koncept dokument za poljoprivredne zadruge, sa radnom grupom koju je formiralo MPŠRR. Opština Srbica je organizovala 3 obuke i 2024. godine UNDP je podržao 6 NVO da obezbede obuku za 50 mladih ljudi.

UNAPREĐENJE EKONOMSKOG I SOCIJALNOG BLAGOSTANJA

2020 i 2021:

- ✓ UN Women je organizovala obuku za 10 predstavnica Odeljenja za socijalnu pomoć i 40 predstavnika centara za socijalni rad o pružanju socijalnih usluga.
- ✓ U 2021. godini, ARP je preko Fonda za ekonomski oporavak u maju 2021. godine, podržala 24 ženske NVO - organizacije u iznosu od 647.000. 00 eura. Finansiranjem ove 24 nevladine organizacije podržano je 1296 žena i devojaka, od kojih je 185 žena i devojaka – fizičkih lica dobilo grantove za proširenje poslovanja; 48 nevladinih organizacija, ženskih organizacija koje su dobile grantove; 803 žene i devojke su obučene za otvaranje novih preduzeća, prodaju proizvoda na mreži, marketing proizvoda, uspostavljanje brenda i funkcionalizaciju web stranica za prodaju proizvoda pojedinačnih preduzeća;
- ✓ Subvencija obdaništa od opština za 67 dece samohranih roditelja, sa posebnim potrebama i iz socijalnih šema; Priština 93 dece); Južna Mitrovica (11); Gnjilane (5); Kosovo Polje (21); Kačanik (1); Srbica (8);
- ✓ ARP Tokom 2020.godine komentarisala je 30 zakona, podzakonskih akata i javnih. Tokom 2021. godine, ARP/PBU je komentarisala 27 konceptnih dokumenata, 12 nacрта zakona, 9 administrativnih uputstava, 4 nacрта propisa i 3 strategije i akciona plana. U periodu april-jun 2022. godine, ARP je dala komentare na 10 administrativnih uputstava, 1 konceptni dokument i strateški dokument.
- ✓ ARP je iz hitnog paketa subvencionisala 18 obdaništa u kojima je 41 dete bilo korisnici socijalne šeme;
- ✓ U Vučitrnu je izgrađen dnevni rezidencijalni centar za pružanje usluga za osobe sa ograničenim sposobnostima,
- ✓ Opština Podujevo je obezbedila okruženje u objektu opštine;
- ✓ Opština Mitrovica je ponudila objekat za dnevne usluge za osobe sa ograničenim sposobnostima;
- ✓ U društvenom kompleksu u Gnjilanu izgrađen je rezidencijalni centar za pružanje usluga osobama sa ograničenim sposobnostima;
- ✓ Opština Srbica je u završnoj fazi izgradnje stambenog i rehabilitacionog centra za osobe sa posebnim potrebama;
- ✓ U Kačaniku, je ponuđeno okruženje u zgradi doma kulture od strane opštine kao najpogodniji prostor za aktivnosti;

- ✓ ABGJ 2020. Finansiranje 115 privatnih obdaništa i u javno-privatnom partnerstvu kroz Fond za ekonomski oporavak Septembar 2020-Odluka Vlade. 108 od 115 obdaništa vodile su žene, dok je broj žena zaposlenih u obdaništima bio 1,145 žena i 65 muškaraca;
- ✓ Podrška kroz socijalno stanovanje i stambeni bonus (za slučajeve socijalnog i porodičnog nasilja) u opštinama Vučitrn, Suva Reka, Priština, Mitrovica, Kosovo Polje, Istok, Đakovica;
- ✓ Kancelarija EU, preko IOM-a od 2020. godine i koja će trajati 30 meseci, podržava stvaranje multietničkog društva kroz socio-ekonomsku stabilnost i razvoj zajednice, obezbeđujući jednak pristup i održivu (re)integraciju. Uz dodatni trošak od 2,460,000 evra, projekat se fokusira na podršku porodičnim preduzećima i inicijativama u zajednici koje vode žene.

2022:

Vlada Kosova: centralni i lokalni nivo

- ✓ Usvojen je Konceptni dokument za rodno odgovorno budžetiranje u novembru 2022. godine;
- ✓ Opština Gnjilane sa donatorima iz Kuvajta završila je izgradnju socijalnog kompleksa u kome je izgrađen i centar za pružanje usluga starijim osobama i bez socijalne zaštite. Međutim, centar još nije funkcionalan;
- ✓ Opština Vitina je dodelila lokaciju za izgradnju stambenog centra za starija lica, bez porodičnog staranja (projekat u toku); Podujevo; Opština je izdvojila plac i deo budžeta za izgradnju ovog centra u saradnji sa NVO "Jetimat e Balkanit-Halil Kastrati";
- ✓ Prilagođen plan i program osoba sa invaliditetom: Đakovica Opština Đakovica je subvencionisala Handakos u Đakovici u vrednosti od 20.000 evra, gde isti objekat pruža usluge i za 3 udruženja osoba sa invaliditetom.
- ✓ U Suvoj Reci, novi objekat "HANDIKOS"-a izgradila je građevinska kompanija "EURO ING".
- ✓ U Prištini je u procesu finalizacije i centar za osobe sa Down sindromom i autizmom;
- ✓ U Prizrenu je operacionalizovan Centar za smeštaj i pružanje usluga za osobe sa mentalnim smetnjama;
- ✓ U Vitini je Skupština opštine dodelila lokaciju za izgradnju stambenog objekta za osobe sa mentalnim smetnjama, 24-časovnog boravka, dok je opština Podujevo: Opština je dodelila kancelariju u kojoj ova kategorija obavlja dnevne aktivnosti za osobe sa invaliditetom;

- ✓ U periodu od jula 2022. do decembra 2023. godine realizovao je 18 aktivnosti – edukativnih predavanja, sa učenicima nižeg osnovnog, srednjeg ciklusa 8 i 2 obrazovne aktivnosti i predavanja sa studentima. Održana je Međunarodna nedelja novca, 1. jun i Međunarodni dan deteta i 31. oktobar Svetski dan štednje, na kojoj je učestvovalo oko 470 učenika i studenata. CBK je sve vreme pripremila i distribuirala obrazovne materijale oko 50 materijala i oko 24 nova obrazovna, informativna materijala, brošure ili studije. Takođe je distribuirala materijale (edukativne knjige) učenicima na albanskom jeziku, na romskom i na bosanskom jeziku. Organizovana su 3 takmičenja (konkursi), za eseje, za srednjoškolce i izabrana su u junu 2023. godine - 7 učenika pobednika, od toga 2 devojčice i 5 dečaka, dok na poslednjem konkursu (nagrade su dodeljene 11.januara 2024.) - Izabrano je 10 dobitnika, 7 devojčica i 3 dečaka. U cilju podsticanja istraživanja među mladim ekonomistima Kosova, CBK je stvorila mogućnost dodele nagrade za najbolju studiju, koju su predstavili mladi ekonomisti. U 2022. i 2023. godini proglašeno je šest dobitnika nagrada za 2022. godinu, tri studentkinje i takođe u 2023. godini tri žene, ukupno 6 poredničkih radova.
- ✓ Finalizacija Nacrta zakona o socijalnim i porodičnim uslugama;
- ✓ Generalni savet za socijalne i porodične usluge je akreditovan od strane Nacionalnog autoriteta za kvalifikacije (NAK), sa tri (3) kvalifikacije odobrene u Nacionalnom okviru kvalifikacija: Stručni saradnik za socijalni rad; ekspert za socijalni rad i savetovanje i menadžer socijalne zaštite i 24 modula su validirani. Generalni savet za socijalne i porodične usluge je u saradnji sa Institutom za psihologiju obezbedio obuku za četiri (4) modula, gde je obučeno preko dvesta (200) pružalaca socijalnih i porodičnih usluga iz javnog i privatnog sektora. Opštine su takođe rganizovale obuke za socijalne radnike centara za socijalni rad ;

2023. i 4 meseca 2024. godine:

- ✓ Kampanja podizanja svesti za poštovanje kvote za zapošljavanje osoba sa ograničenim sposobnostima i izbegavanje stigmatizacije u društvu podržale su opštine Priština i Srbica. Opština Srbica je izradila Lokalni akcioni plan za zapošljavanje osoba sa invaliditetom.
- ✓ Zakon br. 08/L-255 o socijalnim i porodičnim uslugama usvojen je od strane parlamenta 14. decembra 2023. godine i stupio je na snagu 5. januara 2024. godine.
- ✓ Generalni savet porodičnih socijalnih usluga je Odlukom br. 25 od 25.01.2023. godine osnovala Ministarka pravde, koji se sastoji od 21 člana, čiji je mandat razvoj profesionalnih pružalaca porodičnih socijalnih usluga i koji je nadležan za sva pitanja iz oblasti porodičnih socijalnih usluga u skladu sa važećim zakonskim propisima.
- ✓ Tokom 2024 godine, na osnovu odluke br. 01/131 od 31.03.2023.godine, Savet je akreditovan od strane Nacionalnog tela za kvalifikacije na period od tri godine sa

kvalifikacijama odobrenim u Nacionalnom okviru kvalifikacija, validirana su 24 modula obuke.

- ✓ Održane su obuke za socijalne radnike o primeni minimalnih standarda socijalnih usluga u opštinama Glogovac, Dragaš, Mališevo, Đakovica, Suva Reka, Srbica, Vitina;
- ✓ OEBS je organizovao informativne radionice za trenere o proceni rizika od nasilja u porodici;
- ✓ Ministarstvo pravde organizovalo je obuku na temu „Rad sa žrtvama nasilja u porodici, tretman i upućivanje“;
- ✓ Medica Kosova je organizovala obuku na temu „razumevanja traume i efekata povezanih sa rodno zasnovanim nasiljem“.

2020 i 2021:

Ostale organizacije, neke od aktivnosti u okviru Prvog stuba NPRR

- ✓ Tokom 2020. i 2021. godine KŽM je objavila istraživačke izveštaje: Od zakona do dela; Više izbora kroz politiku prilagođenu porodici; Sedište za stolom; Pandemija ne poznaje pol; i „Praćenje implementacije indikatora 5.c.1 (Rodno budžetiranje) Ciljeva održivog razvoja na Kosovu;
- ✓ U saradnji sa GIZ-om sprovedeno je istraživanje o efikasnosti i efektivnosti aktivnih mera tržišta rada;
- ✓ MŽORAEK 2021 je sprovela studiju u vezi sa zapošljavanjem žena i devojaka iz zajednica Roma, Aškalija i Egipćana u opštinama Peć, Priština, Kosovo Polje i Đakovica;
- ✓ UNFPA je 2021. godine u partnerstvu sa Mrežom žena Kosova pokrenuo izveštaj „Proširenje izbora kroz politiku naklonjenu porodici“ koji odražava stepen do kojeg je Kosovo uskladilo okvir sa Direktivom Evropske unije (EU) o balansu između posla i privatnog života. Izveštaj sadrži tabelu transpozicije za Direktivu EU 2019/1158 u Aneksu 1.;
- ✓ MFRT je uz podršku UNDP-a u 2021. godini, kroz Program aktivnog tržišta rada, izradio operativni priručnik za unapređenje kvaliteta pružanja usluga socijalne pomoći u opštinama u skladu sa zakonskim okvirom za MFRT/Odeljenje za socijalne i porodične politike (OSPP); Administrativno uputstvo za obračun mesečnog iznosa socijalne pomoći; Administrativno uputstvo za administrativne postupke za povraćaj isplata od korisnika šeme socijalne pomoći; Administrativno uputstvo za utvrđivanje procedure za isplatu jednokratne socijalne pomoći; Administrativno uputstvo za obračun mesečnog iznosa socijalne pomoći;

Administrativno uputstvo za administrativne postupke za povraćaj isplata od korisnika šeme socijalne pomoći; Administrativno uputstvo za utvrđivanje procedure za isplatu jednokratne socijalne pomoći;

- ✓ MŽORAEK 2021: Dodeljeno je 5 malih grantova ženama i devojkama iz zajednica Roma, Aškalija i Egipćana, za pokretanje vlastitog biznisa, od kuće, kao što je pravljenje slatkiša - 2 granta, fotografkinja - 2 granta i jedna krojačica;
- ✓ Kosovska agencija za energetske efikasnost/projekat za energetske efikasnost, Milenijumska fondacija Kosovo je dobila grantove za energetske efikasnost; 410 žena, dok je 100 žena dobilo stručnu praksu u 2021. godini;
- ✓ Udruženje žena u energetske sektoru-AËESK pokazalo je uspeh u projektu podrške devojkama za orijentaciju u STEM kroz centre za karijernu orijentaciju. Članovi udruženja su održali pet predavanja u nekoliko gradova na Kosovu u okviru projekta u januaru i februaru 2020. godine;
- ✓ MCC Program WEE-Women in Energy Entrepreneurs podržao je 174 preduzetnice tehničke pomoći i grantovima kako bi im pomogao u razvoju poslovanja kroz efikasno korišćenje energije. Program WES- Women in Energy Scholarship podržao je 28 žena sa stipendijama, od kojih je 2021.godine 26 korisnica stipendija diplomiralo i dobilo zvanje diplomirane saradnice (Diploma Associate) na koledžu DMAC, Iowa (SAD) iz različitih predmeta vezanih za energiju. Ova grupa žena stekla je diplome u oblastima kao što su tehnologija vetra, solarna tehnologija, tehnologija obnovljivih izvora energije, tehnologija termocentrala, proizvodnje itd.
- ✓ WEI- Program stažiranja za žene u energetici je tokom ovog perioda podržao oko 100 studentica i/ili nedavno diplomiranih studentkinja nudeći plaćenu praksu u trajanju od 6 meseci u kompanijama i organizacijama u energetske sektoru.
- ✓ UN WOMEN, u saradnji sa Institucijom ombudsmana na Kosovu, pokrenule su 25. oktobra 2021. Radnu grupu za neformalno zagovaranje o rodno osetljivim standardima za bezbednost na radu, zdravlje i dostojanstven rad;
- ✓ UNDP je u 2021. godini, kroz Program aktivnog tržišta rada, izradio operativni priručnik za unapređenje kvaliteta pružanja usluga socijalne pomoći u opštinama u skladu sa zakonskim okvirom za Ministarstvo Finansija Rada i Transfera /Odeljenje za socijalne i porodične politike (OSPP); Administrativno uputstvo za obračun mesečnog iznosa socijalne pomoći; Administrativno uputstvo za administrativne postupke za povraćaj isplata od korisnika šeme socijalne pomoći; Administrativno uputstvo za utvrđivanje procedure za isplatu jednokratne socijalne pomoći; Administrativno uputstvo za obračun mesečnog iznosa socijalne pomoći; Administrativno uputstvo za administrativne postupke za povraćaj isplata od

korisnika šeme socijalne pomoći; Administrativno uputstvo za utvrđivanje procedure za isplatu jednokratne socijalne pomoći;

- ✓ UNDP je u 2021. godini obučio 10 predstavnika Odeljenja za socijalnu pomoć i 40 predstavnika centara za socijalni rad;
- ✓ Tokom 2021. godine, UNDP je pružio podršku u rekonstrukciji, rehabilitaciji i renoviranju 11 centara za smeštaj nevladinih organizacija (skloništa za hitne slučajeve, domovi za stare i napuštenu djecu, skloništa za žene, rehabilitacioni centri za osobe sa ograničenim sposobnostima) kroz grant šeme ponuđene nevladinim organizacijama;
- ✓ UNDP je 2021. godine angažovao, kroz stažiranje na radnom mestu, 40 nedavno diplomiranih iz oblasti socijalnog rada, psihologije, sociologije i/ili sličnih oblasti kao volontere zajednice OUN u centrima za socijalni rad širom Kosova;
- ✓ UN WOMEN je obezbedila Obuku trenera (ToT) o rodno odgovornom budžetiranju za 15 predstavnika institucija na lokalnom i centralnom nivou, nevladinih organizacija, konsultanata gde je 15 učesnika, u dve sesije, prošlo naprednu obuku o ORB i obezbediće dalju obuku.

2022:

Ostale organizacije, neke od aktivnosti u okviru Prvog stuba NPRR

- ✓ MŽK je obučavala 42 radnika skloništa za upravljanje slučajevima i „profesionalno sagorevanje/preopterećenje“;
- ✓ MŽK i Institucija Narodnog advokata, su realizovale kampanju podizanja svesti o seksualnom uznemiravanju na tržištu rada;
- ✓ MŽK je dizajnirala dva modula obuke za trenere koje je odobrio Generalni savet socijalnih i porodičnih usluga. ToT: Rad sa žrtvama nasilja u porodici – tretman i upućivanje; i Rad sa žrtvama seksualnih zločina i trgovine ljudima. MŽK je obučavala 15 socijalnih radnika za dva akreditovana modula: Rad sa žrtvama nasilja u porodici – tretman i upućivanje i Rad sa žrtvama seksualnih zločina i trgovine ljudima. MŽK je obučila 186 članova Koordinacionog mehanizma protiv nasilja u porodici, koji uključuje različite lokalne institucije za Državni protokol za postupanje u slučajevima seksualnog nasilja;
- ✓ UN Women je izvršila analizu sprovođenja obaveze za odgovorno rodno budžetiranje, koja potiče iz Budžetskog cirkulara MFRT, rezultati za 15 uključenih ministarstava predstavljeni su na radionici sa predstavnicima centralnog i opštinskog nivoa;

- ✓ UN Women je sproveda radionice sa 64 predstavnika na opštinskom nivou uključujući - zamenike gradonačelnika, direktore budžeta, službenike za finansije i rodnu ravnopravnost i predstavnike Skupštine opštine - iz 16 opština kroz tri sesije radionica koje su održane u martu, junu i novembru 2022. ojačali su svoje kapacitete za ORB i rodnu analizu. U novembru 2022. godine, UN Women je potpisala memorandume o razumevanju sa 16 opština na Kosovu, čime su označile važan korak ka unapređenju rodnog pariteta uspostavljanjem strateških koraka napred sa lokalnom upravom u sprovođenju važnih aktivnosti usmerenih na rodno odgovorno budžetiranje; Vodeća i pomoćna institucija;
- ✓ UN Women je organizovala obuku za povećanje kapaciteta 82 predstavnika u oblasti prevencije seksualnog uznemiravanja na radnom mestu; 10 žena preduzetnica, 36 javnih službenika centralnog i lokalnog nivoa i 31 predstavnik centara za stručno obrazovanje i centara kompetencija i 3 sa univerziteta obučeno je o zdravlju i bezbednosti na radnom mestu i o seksualnom uznemiravanju;
- ✓ Tokom 2022. godine, MCC iz Programa Žene u energiji i praksa na radu imalo je koristi 237 žena i devojaka, pruženo je 6 meseci radne prakse sa mesečnom platom od 250 evra u preduzećima u energetsom sektoru. Takođe, iz programa Žene preduzetnice u energetici, 387 žena i devojaka dobilo je bespovratna sredstva za nabavku različite opreme za efikasno korišćenje energije za rad njihovog biznisa;
- ✓ Organizacija Žene za žene je obezbedila obuku za 629 žena učesnica; podržala je grantovima 25 ženskih preduzeća/startapa; a 500 žena je organizovano u umrežavanju, sastancima i diskusijama o mogućnostima saradnje i širenja tržišta;
- ✓ Organizacija Žene za žene organizovala je obuku o imovinskim pravima za 5 udruženja žena;
- ✓ UNDP je obezbedio obuku za 221 ženu (od kojih su 84 žene repatrirane) o korišćenju tradicionalnih umetnosti i zanata kao alata za poboljšanje njihove zapošljivosti. Aktivnosti su uključivale obuku o zanatskom dizajnu, promociji, brendiranju i identifikaciji prodajnih mogućnosti kako je opisano u katalogu „Proizvodnja efektivnih zanata – Žene to mogu“ sa radom 24 žene, kao i dokumentarni film „Dolama – svadbena nošnja“;
- ✓ UNDP je podržao investicije u infrastrukturu 30 centara za socijalni rad i 11 stalnih centara je obnovljeno što je dovelo do poboljšanja kvaliteta i usluga usmerenih na korisnike, pri čemu ovaj drugi podržava preko 2,000 osoba;
- ✓ UNDP je obučio 55 službenika za zapošljavanje i stručnu obuku (30 žena i 25 muškaraca) povećao njihovo znanje i veštine za otkrivanje rodni stereotipa u zanimanjima, rodni predrasuda i načina rešavanja tih problema. Za Kosovsku agenciju za zapošljavanje izrađen je priručnik za rodnu integraciju i borbu protiv stereotipa, da uključi rodnu perspektivu u obuku i usluge;

- ✓ UNDP je podržao izradu 4 lokalne nacionalne politike sa rodnom perspektivom: Lokalni akcioni plan za kvalitet vazduha u opštini Kosovo Polje; Lokalni akcioni plan za kvalitet vazduha u opštini Obilić; Međusektorski plan intervencije za klimatske promene u Suvoj Reci; i razvoj za ublažavanje i prilagođavanje klimatskim promenama opštine Prizren;
- ✓ UN Women je obezbedila ciljanu podršku za povećanje rodne ravnopravnosti kroz ekonomsko osnaživanje žena. Podržane su žene preduzetnice. 81 žena iz osetljivih grupa i preživelih porodičnog nasilja iz 3 opštine ima koristi od obuke za proširenje svog poslovanja. 51 preduzeće koje vode žene dobilo je opremu za stvaranje mogućnosti zapošljavanja za žrtve porodičnog nasilja, žene iz nevećinskih zajednica, seoske žene, one sa invaliditetom, u agrobiznisu, maloj proizvodnji i uslugama;
- ✓ Kao podršku UNDP-u, Akseleratori Boost x Kosovo je podržao razvoj veština u 32, od kojih 16 preduzeća koja vode žene i obezbedio je značajne grantove od 20,000 USD za 13 preduzeća u vlasništvu žena i koje vode žene i koja su imala koristi od programa ubrzanja zelenog poslovanja;
- ✓ Kao podrška UNDP-u, pokrenuta je prva šema mentorstva o klimatskim promenama za 28 studenata (18 žena/10 muškaraca), čime se povećava znanje i interesovanje za životnu sredinu, klimatske promene i ruralni razvoj, te povećavaju napore za ubrzanje klimatskih akcija;
- ✓ Partnerstvom sa UNFPA, povećalo se znanje i veštine 43 mlade osobe (25 žena/18 muškaraca) da identifikuju i dele pouzdane informacije na društvenim mrežama, povećavajući otpor dezinformacijama i dezinformacijama, dok je 21 nastavnik osnovnih škola (žena) unapredio znanje i svoje veštine o borbi protiv govora mržnje i dezinformacija onlajn hibridna radionica;
- ✓ U novembru-decembru 2022. OEBS je podržao dva treninga direktno o pitanjima vezanim za nasilje nad ženama i pristup imovinskim pravima, sa 73 učesnika, uključujući 72 žene i 1 muškarca.

Tabela A2: Napredak u sprovođenju aktivnosti u Strateškom cilju 2

Br.	Aktivnost	2020 i 2021	2022	2023 i januar-april 2024
II.2.1	Integracija rodni studija u nastavne planove predmeta i razvoj predmeta rodni studija u visokoškolskim ustanovama	DA, UP/Ekonoski i Pravni fakultet	Svega 17 predmeta, sa fokusom na rod u UP	Svega 17 predmeta, sa fokusom na rod u UP
II.2.2	Istraživanje i integracija rodne perspektive na svim nivoima formalnog obrazovanja.	DA	DA	DA
II.2.3	Integracija rodne perspektive i eliminacija rodni stereotipa u udžbenike i nastavne planove i programe na osnovnom i srednjem nivou	DA	DA	DA
II.2.4	Povećanje zastupljenosti žena autora i stručnjaka za rodna pitanja u sastavljanju tekstova, nastavnih planova i programa i recenzija.	DA	DA	DA
II.2.5	Razvoj programa koji se bavi rodno zasnovanim nasiljem u školama	DA	DA	DA
II.2.6	Davanje stipendija za rodne studije u inostranstvu za dečake i devojčice (Young Cell Scheme)	NE	NE	NE
II.2.7	Uspostavljanje fonda i programa podrške zajednici (100 stipendija, uključujući smeštaj, putovanja i nastavne materijale)	DA	DA	DA
II.2.8	Sajam karijernog obrazovanja za učenike, roditelje i nastavnike.	DA	DA	DA
II.2.9	Dobrovoljni mentorski program učenika za devojčice i dečake na nižem i višem srednjem nivou (razbijanje stereotipa u zanimanjima).	NE	DA	DA
II.2.10	Proširenje usluga vođenja i karijernog savetovanja u školama za devojčice (Strategija komunikacije škola-roditelj za karijernu orijentaciju učenika nižeg srednjeg obrazovanja 2018-2021)	DA	DA	DA
II.2.11	Praćenje implementacije kvota za registraciju učenika Roma, Aškalija i Egipćana	DA	DA	DA
II.2.12	Stimulisanje otvaranja i akreditacije privatni predškolskih ustanova i centara u zajednici od strane opština	U postupku	NE	NE
II.2.13	Izrada standarda i obuka osoblja u društvenim centrima za poboljšanje kvaliteta socijalni i porodičnih usluga za devojčice i žene kroz podizanje ljudskih kapaciteta javni i nevladinih pružalaca usluga (u skladu sa Sektorskom strategijom MRSZ 2018- 2022)	NE	NE	NE
II.2.14	Kampanja za podizanje svesti roditelja o sprečavanju ranih brakova.	DA	DA	DA
II.2.15	Kampanja podizanja svesti o pravima žena i rodnoj ravnopravnosti sa fokusom na zajednice Roma, Aškalija i Egipćana.	DA	DA	DA
II.2.16	Obuka u centrima za učenje u zajednici za	DA	DA	DA

	pružanje usluga obrazovanja i podizanja svesti.			
II.2.17	Aktivnosti podizanja svesti i javne politike kako bi se doprinijelo sprečavanju napuštanja škole za devojčice i dečake u višem srednjem obrazovanju, sa fokusom na zajednice Roma, Aškalija i Egipćana	DA	DA	DA
II.2.18	Studija izvodljivosti i identifikacija alternativnih (kućnih) oblika predškolskog obrazovanja.	DA	DA	DA
II.2.19	Izrada i kompletiranje zakonske regulative za razvoj alternativnih oblika predškolskog vaspitanja i obrazovanja	NE	DA	DA
II.2.20	Izgradnja predškolskih/osnovnih objekata (Ishod 2.8.2. Akcioni plan SPOK)	DA	DA	DA
II.2.21	Kampanja podizanja svesti za povećanje stope upisa dece u alternativno predškolsko obrazovanje.	DA	DA	DA
II.2.22	Obuka i inspekcija za izgradnju kapaciteta za praćenje i evaluaciju predškolskog obrazovanja.	DA	DA	DA
II.2.23	Kampanja za podsticanje dečaka i muškaraca da studiraju predškolsko usmeravanje u visokoškolskim ustanovama.	NE	DA	DA
II.2.24	Razvoj rodno osjetljivih indikatora uspešnosti u osnovnom i srednjem obrazovanju (SPOK 7.9.2. za visoko obrazovanje)	NE	NE	NE
II.2.25	Grantovi za unapređenje pristupa devojčica i žena grantovima za istraživanje i akademskom profesionalnom razvoju	NE	NE	NE
II.2.26	Izrada posebnih pozitivnih mera i pripremnih programa za upis u stručne škole i stručno osposobljavanje, sa akcentom na devojčice i žene sa posebnim potrebama	NE	NE	NE
II.2.27	Kampanja podizanja svesti o mogućnostima učešća u neformalnom stručnom obrazovanju, stručnim školama i ubrzanim programima.	NE	NE	DA
II.2.28	Stvaranje uslova za praćenje ubrzanog programa osnovnih i srednjih škola, posebno za žene Romkinje, Aškalike i Egipćanke.	Postoji pravni osnov	Postoji pravni osnov	Postoji pravni osnov
II.2.29	Obuka obrazovnog kadra za sveobuhvatno obrazovanje	DA	DA	DA
II.2.30	Pretvaranje pridruženih učionica u resursne prostorije	Koncept pridruženih učionica više ne postoji. Deca se raspoređuju u redovnu nastavu, ili se prema stručnim ocenama preporučuju za Resursne centre.	N/A	N/A
II.2.31	Jačanje mehanizama za podršku deci sa posebnim potrebama - povećanje broja pomoćnih nastavnika	DA	DA	DA

II.2.1	Podizanje svesti građana o njihovim pravima i pristupu uslugama	DA	DA	DA
II.2.2	Stvaranje mogućnosti za žene za profesionalno i karijerno napredovanje u javnim institucijama	DA	DA	DA
II.2.3	Financijska podrška za profesionalno napredovanje, infrastrukturu i podizanje svesti javnosti za povećanje učešća devojčica žena u sportu.	DA	DA	DA
II.2.4	Izrada novih, komplementarnih politika za ravnopravnu zastupljenost polova u medijskim organizacijama i uređivačke politike.	NE	NE	DA
II.2.5	Analiza budžeta sa rodnom perspektivom u oblasti obrazovanja, nauke, sporta, energetike, kulture, mladih, dijaspora, zdravlja, povratka i zajednica.	DA	DA	DA
II.2.6	Izrada modula obuke za medije o: osnovnim rodnom konceptima, LGBTI, rodno zasnovanom nasilju i sigurnosti, riziku nošenja oružja, posebnim potrebama	DA	NE	DA
II.2.7	Kreiranje sistema praćenja i izveštavanja o imidžu žena (rodne reprezentacije) u medijima.	NE	NE	DA
II.2.8	Kreiranje edukativnih programa za medijsko obrazovanje Program stručnog usavršavanja novinara u oblasti rodne ravnopravnosti na više srednjem i visokoškolskom nivou	NE	DA	DA
II.2.9	Program stručnog usavršavanja novinara u oblasti rodne ravnopravnosti	NE	NE	DA
II.2.10	Program stručnog usavršavanja novinara u oblasti borbe protiv nasilnog ekstremizma	NE	NE	DA
II.2.11	Aktivnosti podizanja svesti medijskih organizacija o ZRP-a i Zakonu o zabrani diskriminacije	NE	NE	DA
II.2.12	Promocija i podrška kreativnim ženama	DA	DA	DA
II.2.13	Usluge za žene treće životne dobi za poboljšanje njihovog socijalnog blagostanja	NE	NE	DA
II.2.14	Kulturne i ekonomske aktivnosti u Centrima za stara lica	NE	DA 1 OPŠTINA	DA
II.2.15	Istraživanje o javnim prostorima, kulturnom nasleđu i rodu	NE	NE	NE
II.3.1	Proširenje kućnih poseta za majke i decu	DA	DA	DA
II.3.2	Integracija podataka u ISZ za zdravlje žena, majki i deteta	U postupku	U postupku	U postupku
II.3.3	Poboljšanje kvaliteta metodologije za prikupljanje podataka i izveštavanje o trudnicama i porođiljama	NE	U postupku	U postupku
II.3.4	Obuka za podizanje kapaciteta za promociju zdravlja i obrazovanja, uključujući reproduktivno zdravlje i specifične zdravstvene	DA	DA	DA

	potrebe žena i muškaraca			
II.3.5	HPV vakcinu treba dodati na listu osnovnih lekova	DA	DA	DA
II.3.6	Univerzalna vakcinacija dece	Ne svih 73 % (38% dece koja žive u zajednicama Roma, Aškalija i Egipćana)	MZ NIJE IZVEŠTAVALO	MZ NIJE IZVEŠTAVALO
II.3.7	Podizanje svesti stanovništva o reproduktivnom i seksualnom zdravlju	DA	DA	DA
II.3.8	Usklađena obuka nastavnica u školama promocije zdravlja za reproduktivno i seksualno zdravlje	DA	DA	NE
II.3.9	Obuka i podizanje svesti medija za informisanje građana o zdravstvenim pitanjima (reproduktivno zdravlje, dojenje, zdrava ishrana, seksualno obrazovanje) io pravima i odgovornostima za etičko i profesionalno izveštavanje o zdravstvenim pitanjima	NE	NE	NE
II.3.10	Kontinuirane kampanje za senzibiliziranje stanovništva o reproduktivnom i seksualnom zdravlju.	DA	DA	NE
II.3.11	Dizajn i implementacija informativnog paketa o seksualnom obrazovanju i reproduktivnom zdravlju za osnovne i srednje škole	DA	DA	DA
II.3.12	Akreditacija programa obuke nastavnika za reproduktivno zdravlje (tri nivoa)	DA	DA	DA
II.3.13	Izmena Zakona o zaštiti dojenja i promociji dojenja i zdrave ishrane, sa posebnim akcentom na ranjive grupe	NE	NE	NE
II.3.14	Razvijanje istraživanja o praksama planiranja porodice i selektivnog pobačaja	NE	U postupku	U postupku
II.3.15	Kampanja za podizanje svesti mladih o: opasnosti nošenja oružja, opasnim postupcima u saobraćaju, zloupotrebi psihotropnih supstanci, alkohola, duvana	DA	DA	DA
II.3.16	Edukativno-zdravstvena kampanja za prevenciju i lečenje tuberkuloze	DA	DA	DA
II.3.17	Aktivnosti podizanja svesti o mentalnom zdravlju (maltretiranje, seksualno uznemiravanje, bulimija, anoreksija,	DA	DA	DA

	seksualnost, opojne supstance, itd.)			
II.3.18	Obuka medicinskog osoblja za pružanje usluga sa rodnom osetljivošću i ravnopravnim tretmanom LGBTI osoba.	DA	DA	NE
II.3.19	Podzakonski akt za povećanje broja psihologa u školama	NE	NE	U postupku
II.3.20	Podzakonski akt za povećanje broja lekara u školama.	NE	NE	NE
II.3.21	Uspostavljanje besplatne telefonske linije za pomoć i promocija elektronskih platformi sa stručnim osobljem za mlade (nasilništvo, seksualno uznemiravanje, bulimija, anoreksija, seksualni identitet, opojne supstance itd.)	DA	DA	NE
II.3.22	Sprovođenje aktivnosti podizanja svesti o faktorima zagađivanja prirodne i izgrađene sredine i uticajima na zdravlje	DA	DA	DA
II.3.23	Istraživanje politike razvoja energetskog sektora, zaštite životne sredine i korišćenja prirodnih resursa, sa rodnom perspektivom	NE	NE	NE

U okviru stuba humanog razvoja i rodni uloga i odnosa postignuti su sledeći rezultati:

**OBRAZOVANJE,
2020. i 2021**

Vlada Kosova: centralni i lokalni nivo

- ✓ Tokom 2020. godine, tokom procesa izdavanja novih udžbenika, MONTI je organizovalo informativnu sesiju sa svim recenzentima (koji su prihvatili i priručnik) o poštovanju rodne ravnopravnosti u udžbenicima i sprečavanju stereotipa u udžbenicima.
- ✓ ARR: Izrađen je priručnik za prevenciju rodni stereotipa u školskim udžbenicima i snimljen televizijski video⁴²
- ✓ MONTI je izradilo školski informator za standardne operativne postupke za zaštitu od nasilja u porodici, koji je svake školske godine distribuiran školama, a svake godine smo održavali informativne sesije u školama o ulozi obrazovnog sektora u prevenciji i reagovanju na nasilje u porodici;
- ✓ Opštine su organizovale aktivnosti vezane za nasilje u porodici, informišući o prijavama, nadležne institucije i dostupne službe za slučajeve nasilja u porodici.
- ✓ Tokom 2020. godine, ARP je sa 10,185 eura podržala dve nevladine organizacije koje su radile sa osobama koje su preživele seksualno nasilje tokom rata, i koje su preživele nasilja nad ženama, finansirajući inicijative za ekonomsko osnaživanje, pokretanje i razvoj malih preduzeća za obe kategorije preživelih nasilja. NVO Medica Kosova podržana je sa 5.485 eura za ekonomsko osnaživanje osoba koje su preživele seksualno nasilje tokom rata, a NVO Mundesia za ekonomsko osnaživanje preživelih / žena koje su preživele nasilje) u iznosu od 4.700 eura.
- ✓ ARP je tokom 2021. godine iz sopstvenog budžeta finansirala/subvencionisala projekte/programe 4 NVO u ukupnoj vrednosti od 40.000 eura koji doprinose: Prevenciji nasilja u porodici i rodno zasnovanog nasilja kroz sprovođenje programa psihosocijalnog tretmana za počinioc/nasilnike, pružanje psihološkog savetovanja putem telefona za sve kategorije u nevolji koje imaju emocionalne i psihičke probleme, posebno pod uticajem situacije pandemije COVID-a 19. Sklonište Gnjlane-NVO-Liria podržana je sa 12.000 eura za izgradnja kapaciteta i podršku u pokretanju biznisa / obezbeđivanje poslovne opreme za osobe koje su preživjele nasilje koje su bile privremeno smeštene u skloništima. Prihvatište Đakovica - NVO „Sigurna kuća“ Đakovica je podržano sa 8.500 eura (finansirane su sesije savetovanja/psihosocijalni tretman nasilnika i uspostavljanje besplatne telefonske

⁴² <https://www.youtube.com/watch?v=8Psop7rehgo>

linije za pružanje besplatnog savetovanja za žene i devojke za opštinu Đakovica). Savetovalište za prevenciju- NVO SIT Centar za socijalno savetovanje i istraživanje u iznosu od 14.500 eura Održano je 25 seansi savetovanja za dečake/muškarce-počinioce nasilja i one sa problemima nasilja; takođe je osmišljena i i dizajnirana onlajn platforma za savetovanje „SAVETI ZA PREVENCIJU“, prva te vrste na Kosovu i u regionu, operacionalizovana u decembru 2021.godine. <https://sitandtalk.org/>. Finansiran je flajer sa detaljnim informacijama, gde muškarci i dečaci koji pokazuju nasilno ponašanje ili imaju problema sa besom, promenom ponašanja i stavovima počinilaca nasilja mogu da potraže pomoć. Centar za informisanje i društvena unapređenja-Linija spasa je podržana sa 14 500 eura-savetovanje, besplatne onlajn psihološke usluge od 14:00 do 2:00 sata.

- ✓ MONTI Tokom 2021. godine podržalo je 24 kandidata za doktorske stipendije za studente koji studiraju na 500 najboljih univerziteta u svetu, od kojih je 10 devojaka);
- ✓ MONTI je svake godine podelilo 500 stipendija za zajednice Roma, Aškalija i Egipćana u vrednosti od 150.000;
- ✓ ARP je realizovala televizijski video spot „Sprečavanje seksualnog uznemiravanja na radnom mestu⁴³
- ✓ Opštine koje su prijavile implementaciju NPRP sprovele su informativne aktivnosti sa devojka i ženama u vezi sa njihovim pravima i rodnom ravnopravnošću.
- ✓ U 2020. i 2021. godini započeta je izgradnja oko 20 predškolskih ustanova, ali je samo ograničen broj njih završen i funkcionaliziran;
- ✓ Broj pomoćnih nastavnika je povećan (npr. u Đakovici 7 pomoćnih nastavnika, 5 u Suvoj Reci).
- ✓ MONTI, Tokom 2022. godine, u saradnji sa partnerima, uradili smo 3 analize za razvoj obrazovanja u ranom detinjstvu, kao što su: sa Svetskom bankom uradili analizu „Izvođenje troškova pružanja javnih, privatnih modaliteta i javno-privatnog partnerstva za predškolsko obrazovanje u Republici Kosovo“. Sa UNICEF-om Proširenje predškolskog obrazovanja na Kosovu - Model instrumenta za izračunavanje projekcija kao osnova za proširenje predškolske infrastrukture na Kosovu. Sa UNICEF-om - urađena je studija izvodljivosti modularnih vrtića za povećanje pristupa ranom obrazovanju na Kosovu;
- ✓ Izgrađena su obdaništa (u Vrelo-Istok) i 2 škole su adaptirane u obdaništa (u Čiflaku-Vitina i Žeger-Gnjilan). Takođe, završeno je 5 odeljenja za predosnovnu školu u 4 nove škole (u Gramačelu-Dečane; Uče i Lukavc-Istok, Batlava-Podujevo);

⁴³ <https://www.youtube.com/watch?v=3sĚ29it9dyU>

- ✓ MONTI je koorganizovao međunarodnu konferenciju o zdravlju, blagostanju, obrazovanju i pravima deteta, gde su predstavljene posebne sesije i istraživanja o predškolskom obrazovanju;
- ✓ Za korišćenje instrumenta za pedagoško ocenjivanje dece sa posebnim potrebama u opštinama obučeno je 48 nastavnika resursnih centara. Obuku je realizovao projekat INCLUDE Saveta Evrope i obučeno je 10 trenera za sprovođenje programa obuke za inkluzivno obrazovanje. Program ima 10 modula. U 10 modula programa sveobuhvatnog obrazovanja obučeno je 73 nastavnika osnovnih i nižih srednjih škola. Obuke se odvijaju u 25 škola, koje će biti podržane od strane projekta Saveta Evrope „INCLUDE“;
- ✓ Za podršku školovanju dece sa invaliditetom u 2022. godini angažovana su 103 asistenta za decu sa invaliditetom;
- ✓ ARR uz podršku Fondacije Friedrich Ebert Stiftung identifikovana knjiga “The Economics of Gender” autor Joyce .P. Jacobsen, kao univerzitetski tekst. 230 primeraka knjige donacija za UP/FE; 20 primeraka za Filozofski fakultet, i 5 za Nacionalnu univerzitetsku biblioteku kao i 10 za biblioteku Hivzi Sulejmani u Prištini. Isti je predstavljen ARP u Tirani, a za potrebe Ekonomskog fakulteta u Tirani, 30 primeraka je poklonjeno Univerzitetu Jugoistočne Evrope u Severnoj Makedoniji;
- ✓ OEBS je sa budžetom od 1,910 evra (oktobar – decembar 2021) podržao kampanju podizanja svesti o nasilju u porodici za učenike škola. Podeljeno je 10,000 brošura na albanskom i srpskom jeziku, a službenici KP iz jedinice DV posetili su 29 škola u 14 opština Kosova, držeći predavanja učenicima iz zajednica Albanaca, Roma, Egipćana i Aškalija.
- ✓ Opština Srbica je organizovala informativnu aktivnost u vezi sa pravima i pristupom besplatnim pravnim uslugama i pomoći;
- ✓ U periodu maj-jun 2021. OEBS je podržao pet informativnih sesija o standardima Istanbulske konvencije i ulozi obrazovnih institucija, na kojima je učestvovalo preko 90 predstavnika škola i direktora obrazovanja iz Prizrena, Peći, Uroševca, Srbije i Obilića, sa budžetom od 4,430 evra. Takođe, organizovane su petodnevne radionice na temu „Rodna ravnopravnost u obrazovanju i osporavanje rodni stereotipa u školskim udžbenicima“, na kojima je učestvovalo preko 80 nastavnika viših razreda osnovnih škola iz pet opština, koji su prošli obuku o rodnoj ravnopravnosti i prevenciji stereotipa u obrazovanju.

- ✓ MONTI, Tokom 2022. godine, u saradnji sa partnerima, uradili smo 3 analize za razvoj obrazovanja u ranom detinjstvu, kao što su: sa Svetskom bankom uradili analizu „Izvođenje troškova pružanja javnih, privatnih modaliteta i javno-privatnog partnerstva za predškolsko obrazovanje u Republici Kosovo“. Sa UNICEF-om Proširenje predškolskog obrazovanja na Kosovu - Model instrumenta za izračunavanje projekcija kao osnova za proširenje predškolske infrastrukture na Kosovu. Sa UNICEF-om - urađena je studija izvodljivosti modularnih vrtića za povećanje pristupa ranom obrazovanju na Kosovu;
- ✓ Izgrađena su obdaništa (u Vrelo-Istok) i 2 škole su adaptirane u obdaništa (u Čiflaku-Vitina i Žeger-Gnjilan). Takođe, završeno je 5 odeljenja za predosnovnu školu u 4 nove škole (u Gramačelu-Dečane; Uče i Lukavc-Istok, Batlava-Podujevo);
- ✓ MONTI je koorganizovao međunarodnu konferenciju o zdravlju, blagostanju, obrazovanju i pravima deteta, gde su predstavljene posebne sesije i istraživanja o predškolskom obrazovanju;
- ✓ Za korišćenje instrumenta za pedagoško ocenjivanje dece sa posebnim potrebama u opštinama obučeno je 48 nastavnika resursnih centara. Obuku je realizovao projekat INCLUDE Saveta Evrope i obučeno je 10 trenera za sprovođenje programa obuke za inkluzivno obrazovanje. Program ima 10 modula. U 10 modula programa sveobuhvatnog obrazovanja obučeno je 73 nastavnika osnovnih i nižih srednjih škola. Obuke se odvijaju u 25 škola, koje će biti podržane od strane projekta Saveta Evrope „INCLUDE“;
- ✓ Za podršku školovanju dece sa invaliditetom u 2022. godini angažovana su 103 asistenta za decu sa invaliditetom;
- ✓ ARR uz podršku Fondacije Friedrich Ebert Stiftung identifikovana knjiga “The Economics of Gender” autor Joyce .P. Jacobsen, kao univerzitetski tekst. 230 primeraka knjige donacija za UP/FE; 20 primeraka za Filozofski fakultet, i 5 za Nacionalnu univerzitetsku biblioteku kao i 10 za biblioteku Hivzi Sulejmani u Prištini. Isti je predstavio ARR u Tirani, a za potrebe Ekonomskog fakulteta u Tirani, 30 primeraka je poklonjeno Univerzitetu Jugoistočne Evrope u Severnoj Makedoniji;
- ✓ ARR je izradio i postavio video spot o pravu nasleđa i institucijama nadležnim za pokretanje ostavinskog postupka.

2023 i 2024

- ✓ MONTI je podržao istraživanje o jeziku koji se koristi u školskim udžbenicima. Institucija Narodnog advokata (INA) je izvršila i objavila Izveštaj Ex-officio o jeziku koji je korišćen u udžbenicima osnovnog obrazovanja. Na sreću, izveštaj je pozitivan, konstatujući da udžbenici nisu diskriminatorni ;
- ✓ Rodna ravnopravnost je sastavni deo kosovskog nastavnog plana i programa, deo programa i udžbenika. i niže srednje škole (1-9), u avgustu 2023.godine (su obrađeni predmetni programi: Albanski jezik, Istorija, Društvo i životna sredina, Građansko vaspitanje. Na sreću, izveštaj je pozitivan i utvrđeno je da udžbenici nisu diskriminatorni. Nadalje, IAP se obratio mejlom sa obaveštenjem da će se ista istraživanja nastaviti za udžbenike 10, 11 i 12 razreda iz sledećih predmeta: Albanski jezik, književnost, istorija, sociologija, filozofija, psihologija, građansko vaspitanje,
- ✓ MONTI je angažovao projekat KosEd da pregleda udžbenike i na početku su pregledani udžbenici albanskog jezika i matematike od 1-9 razreda. Tekstovi su posebno sagledani i sa rodne tačke gledišta. Izveštaji su već kompletirani sa preporukama i očekuje se da će biti adresirani. Očekuje se nastavak obrade udžbenika iz ostalih predmeta.
- ✓ Tokom 2023. godine razvili smo paket modula Dečija zaštita za nastavnike. Jedan od modula je Promovisanje rodne ravnopravnosti, sprečavanje nasilja u porodici. Održane su informativne sesije sa nastavnicima i koordinatorima kvaliteta iz sedam regiona;
- ✓ Opštine su organizovale aktivnosti podizanja svesti u školama o nasilju u porodici i rodno zasnovanom nasilju;
- ✓ Opština Prizren je ponudila 10 stipendija za studije u inostranstvu u SAD, sufinansiranje;
- ✓ 55 studenata iz zajednica Roma, Aškalija i Egipćana koji primaju stipendije za školsku 2023/2024. godinu dobilo je 1 hiljadu evra. Ukupan iznos uplate 55.000 evra. (MONTI je planirao 100 stipendija za studente iz zajednica Roma, Aškalija i Egipćana, ali je bilo malo prijava);
- ✓ MONTI je 2023 godine zaposlio 20 pomoćnih nastavnika na OSNŠ i u JU, dok su u prva 3 meseca 2024. godine angažovana 4 pomoćna nastavnika. Ukupno imamo 24 angažovana pomoćna nastavnika;
- ✓ Opštine su organizovale sajmove karijernog obrazovanja;

- ✓ Opština Suva Reka je 2023. godine stipendirala 1,903 učenika, 961 dečaka i 942 devojčice;
- ✓ Moduli usluga za karijeru su uključeni u kosovski nastavni plan i program počevši od ranog detinjstva do srednjih i stručnih škola;
- ✓ Na osnovu AU o afirmativnim merama za zajednice za njihovu registraciju u visokoškolskim ustanovama, predviđena je kvota za njihovu olakšanu registraciju. U AU je predviđena kvota od 12% na svakom fakultetu, takođe posebna kvota je i u studentskim domovima, studentskim centrima;
- ✓ Opština Kosovo Polje je 2023. godine sprovela kampanju za podizanje svesti o ranim brakovima i dve kampanje su organizovane u opštini Priština;
- ✓ OEBS: U saradnji sa MONTI, Misija je organizovala informativnu sesiju o prevenciji ranih brakova. Sesija je okupila 21 predstavnika (19 žena) Saveta roditelja zajednica Roma, Aškalija i Egipćana Kosova u opštini Đakovica;
- ✓ U saradnji sa MONT-om, OEBS je organizovao informativnu sesiju o prevenciji ranih brakova. Sednici je prisustvovala 21 predstavnica (19 žena) Saveta roditelja zajednica Roma, Aškalija i Egipćana Kosova u opštini Đakovica, koji su ujedno i redovni saradnici MONTI i organizovali su kampanje podizanja svesti za zajednice Roma, Aškalija i Egipćana;
- ✓ Tokom 2022. godine, u saradnji sa partnerima, uradili smo 3 analize za razvoj obrazovanja u ranom detinjstvu, kao što su: Sa Svetskom bankom smo uradili analizu „Procena troškova obezbeđivanja javnog, privatnog i javno-privatnog partnerstva za predškolsko obrazovanje u Republici Kosovo“. Sa UNICEF-om Proširivanje predškolskog obrazovanja na Kosovu – Model instrumenta za izračunavanje projekcija kao osnova za proširenje predškolske infrastrukture na Kosovu. Sa UNICEF-om - sprovedena je studija izvodljivosti modularnih obdaništa za povećanje pristupa obrazovanju u ranom detinjstvu na Kosovu. Sve tri ove analize su finansirali partneri;
- ✓ Urađen je Nacrt zakona o predškolskom vaspitanju i obrazovanju. Ovaj zakon je prošao kroz prethodnu raspravu i javnu raspravu. Zakon je usvojen od strane Vlade Republike Kosovo. Ovaj nacrt zakona je predvideo razvoj alternativnih oblika za proširenje oblika organizovanja koji pružaju obrazovanje u ranom detinjstvu.
- ✓ MONTI je izvestio da su tokom 2023. godine izgrađena 2 obdaništa i da se nastavlja izgradnja 19 obdaništa. 3 školska objekta su adaptirana za obdanište i nastavlja se adaptacija 7 škola u obdaništa;

- ✓ Nakon usvajanja Zakona o obrazovanju u ranom detinjstvu, MONTI je, u bliskoj saradnji sa UNICEF-om, organizovao konferenciju na kojoj je predstavljen zakon o obrazovanju u ranom detinjstvu i nakon usvajanja Zakona o ranom vaspitanju i obrazovanju, MONTI je formirao radnu grupu za izradu administrativnih smernica koje proizilaze iz ovog zakona, a u vezi sa povećanjem stepena inkluzije dece u predškolskom vaspitanju i obrazovanju, izradili smo administrativne smernice za uključivanje dece u ustanove predškolskog vaspitanja i obrazovanja i takođe izrađujemo administrativno uputstvo o oblicima organizovanja predškolskog vaspitanja i obrazovanja, kojih je po novom zakonu mnogo i koji imaju za cilj povećanje inkluzije u ovom stepenu obrazovanja, kao što su: Javne predškolske ustanove, privatne predškolske ustanove i one sa javno-privatnim partnerstvom. U prilog povećanju inkluzije dece na ovom nivou obrazovanja, Zakon je predvideo i druge oblike organizovanja, kao što su: Ustanove sa bazom u zajednici, organizovanje predškolskih ustanova u okviru centralnih, lokalnih institucija ili raznih korporacija i drugi alternativni oblici koji se organizuju u saradnji sa opštinom. Očekuje se povećanje stope upisa dece u predškolsko obrazovanje sa obaveznim odeljenjem predškolskog uzrasta za decu uzrasta 5-6 godina, utvrđenim prelaznim odredbama Zakona o predškolskom vaspitanju i obrazovanju, odredbom koja će stupiti na snagu školske 2024\2025 godine. U 2024. godini, u okviru kampanje podizanja svesti o značaju ulaganja u rano detinjstvo, MONTI je u saradnji sa švajcarskim Karitasom i Pedagoškim fakultetom u Prištini započeo pripreme za organizaciju nacionalne konferencije koja će se baviti „Politikama i kvalitetom u obrazovanju u ranom detinjstvu“;
- ✓ MONTI je izradio nastavni plan i program za obrazovanje u ranom detinjstvu, koji je u februaru 2024. godine počeo da se pilotira u 10 opština u 12 predškolskih ustanova i 17 predškolskih odeljenja. Novi nastavni plan i program je dizajniran za 0 nivo obrazovanja i obuhvata uzrast od 0 do 6 godina. U okviru pilotiranja ovog kurikulumske dokumenta za rano vaspitanje i obrazovanje, koji se smatra osnovnim dokumentom za povećanje kvaliteta u ranom vaspitanju i obrazovanju, izrađen je osnovni dokument i dva praktična vodiča za rad u ustanovama ranog vaspitanja i obrazovanja. Za ovaj proces izrađen je plan pilot procesa, a obučeno je 11 trenera da obuče vaspitače za pilotiranje nastavnog plana i programa OPU. Za pilotiranje OPU ankete obučeno je 186 učesnika. Deo ove obuke bili su i vaspitači iz predškolskih ustanova u 10 opština i iz 12 predškolskih ustanova i 17 predškolskih odeljenja iz ovih opština. Deo obuke, pored vaspitača, bili su i direktori, stručno osoblje obdaništa, koordinatori kvaliteta, opštinski službenici za obrazovanje. Obuka je trajala 4 dana i bila je organizovana u 8 grupa. Urađena je i pedagoška dokumentacija za proces pilotiranja za pilot obdaništa. 13 prosvetnih inspektora je obučeno za novi nastavni plan i program – koji rade u 10 opština u kojima se nastavni plan i program sprovodi. Mentorstvo rada na pilotiranju Nastavnih planova i programa za OPU sprovode treneri. Sada su već završene prve mentorske sesije i pripremili smo izveštaj o svim ovim mentorskim sesijama. Obučeno je i 10 monitora za nastavni plan i program OPU Studentkinje Pedagoškog fakulteta.

- ✓ ARP je nastavila saradnju sa Ekonomskim fakultetom na razvoju predmeta rodna ekonomija prevođenjem druge knjige, „Napredni uvod u feminističku ekonomiju“ autorke Džojse P. Jakobsen, kao univerzitetski tekst koji će pomoći studentima da prate predmet sa aktuelnom stručnom literaturom na albanskom jeziku. ARP ima autorska prava, autorke prof. Jakobsen, knjiga je prevedena i objavljena na albanskom jeziku, za potrebe Univerziteta u Prištini, u 200 primeraka. Ovu inicijativu podržao je Nacionalni demokratski institut (NDI);
- ✓ ARP u saradnji sa NDI je organizovala: „Letnja škola o rodu, ekonomiji i politici“ sa 5-dnevnim programom gde je sertifikovano 30 polaznika uzrasta od 18 do 29 godina;
- ✓ ARP je podržala Univerzitet u Prištini „Hasan Priština“ u izradi Akcionog plana za rodnu ravnopravnost 2023/4-2025/6 Univerziteta u Prištini. Isti je odobrio Senat UP, objavljen je i promovisan;
- ✓ Kao podrška obrazovanju dece sa smetnjama u razvoju, MONTI je 2023. godine zaposlio 126 asistenata za decu sa smetnjama u razvoju. Ukupan broj zaposlenih za dve godine je 286;
- ✓ Ministarstvo unutrašnjih poslova pokrenulo je kampanju podizanja svesti protiv pucnjave za praznike „Slavite srcem, a ne pištoljem“.
- ✓ Ministarstvo unutrašnjih poslova, u znak podrške Islamskoj zajednici Kosova, održalo je predavanje u svim džamijama na Kosovu na temu „Da naše radosti ne prerastu u tragedije“, posvećeno neupotrebi oružja tokom porodičnih slavlja.
- ✓ Opština Mališevo je tokom 2023. godine, u saradnji sa KP, održala 17 predavanja, uključujući sve škole, na teme: „Bezbednost na putevima kao pravo i odgovornost za sve“; „maloletnička delinkvencija, rodno zasnovano nasilje“; Droga, duvan, alkohol“; Zaštita od trgovine ljudima. Aktivnosti su takođe sprovodile opštine Priština, Klina, Orahovac, Vitina,
- ✓ Opština Priština je organizovala aktivnost za 50 učenika u vezi sa maltretiranjem, seksualnim uznemiravanjem i narkoticima;
- ✓ OEBS je 2023. godine organizovao radionice za nastavnike iz 59 srednjih škola o rešavanju seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja;
- ✓ Administrativno uputstvo MONT-a br. 34/2014 o funkcionisanju pedagoško-psihološke službe u školama je u procesu razmatranja i revizije.
- ✓ Kancelarija EU je izdvojila 214,700 evra za period 2023-2026, preko Obrazovnog centra na Kosovu, koji ima za cilj da promoviše dostojanstvo, poštovanje i antidiskriminacijske politike u školama i društvu. Do sada je oko 5,000 korisnika učenika uzrasta 15-18 godina iz 15 škola, lokalne vlasti iz 10 opština i šira javnost, sa omladinom Kosova kao krajnjim korisnicima.

SPORT, 2020 i 2021

Vlada Kosova: centralni i lokalni nivo

- ✓ Ministarstvo kulture, omladine i sporta je tokom 2020. godine iz fonda za vanredne situacije obezbedilo sledeću podršku
- ✓ Ukupno 91 ženski klub sa budžetskom vrednošću od 442.750,00 eura;
- ✓ Mešoviti klubovi na osnovu izveštaja Saveza, ženski klubovi su ostvarili korist od 134.640 eura (30% od ukupnog iznosa dodeljen u vrednost od 448.800);
- ✓ MKRS je u 2020. godini izdvojilo poseban budžet za unapređenje žena u sportu, oko 15% od ukupnog koda subvencija;
- ✓ Odeljenje za sport je, u okviru programskih politika za 2020. godinu, izdvojilo poseban budžet za žene prema Politici br.1 od oko 380.000 eura i osmislio programe i mogućnosti beneficija u svim programskim politikama Odeljenja za sport;
- ✓ Tokom i 2021. godine, fond za hitne slučajeve pružio je podršku za 91 klub sa budžetskom vrednošću od 442.750 eura i 134.640 eura za mešovite klubove;
- ✓ U okviru Paketa za ekonomski preporod 2021. godine, MKOS je izdvojilo 118.500 eura za 38 sportistkinja, a podržana su i 42 kluba devojčica u iznosu od 150.979 evra.
- ✓ Opština Suva Reka je napravila 5 rekreativno-sportskih terena za žene i njihovu decu;
- ✓ Opština Gnjilane je realizovala projekat iz oblasti sporta „Ravnopravnost polova u sportu“, organizovana je debata sa mladima i profesionalcima iz te oblasti, sa temom „Strast nema rod“. Finansira DKOS, a realizuju KRP i NVO Gruaja Hyjnore.

2022

- ✓ U 2022. godini, od 40% sredstava MKOS za , ženske klubove, dok je iz posebnih pojedinačnih poziva za kategorizaciju, nagrade, stipendije, povrede i mobilnost bila ukupno 61 korisnica u vrednosti od 310,266 evra (nismo pronašli podatak o ukupnoj podršci da bismo pronašli korist u %).
- ✓ Uz subvenciju ARR, KCRS je sproveo istraživanje „Žene i devojke u oblasti sporta: istraživanje rodni stereotipa i barijera koje ometaju jednak pristup sportu“;

- ✓ ARR je realizovala i objavila video spot: Prevencija i tretiranje seksualnog uznemiravanja u sportu;
- ✓ Opštine Dečani, Priština, Mališevo i Srbica su podržale ženske sportske klubove;
- ✓ Opštine Dragaš, Suva Reka, Prizren, Štimlje i Lipljan, uz podršku UN Women, sprovele su rodnu analizu u Upravi za umetnost, kulturu, omladinu i sport.

2023 i 2024

- ✓ MKOS je putem javnog poziva obezbedilo finansijsku podršku za izgradnju profesionalnih kapaciteta u sportu za 6 devojaka i žena. MKOS je podržalo objavljivanje 1 knjige i 2 dokumentarna filma za promociju devojaka i žena u sportu. Kreiranje platforme i vodiča za bezbedan sport i podrška održavanju 36 državnih prvenstava za devojčice i žene. Budžet za ove aktivnosti iznosio je 242,924.00 evra;
- ✓ Opština Mališevo je 2023. godine podržala 5 ženskih sportskih klubova;
- ✓ Opština Gnjilane je podržala Odbojkaški klub – „Drita“ devojke šampionke Kosova;
- ✓ U opštini Prizren održano je 5 okruglih stolova i 55 sportskih takmičenja;
- ✓ Opština Elez Hani je podržala 7 klubova, među njima i odbojkaški klub devojčica.

ŽENE U MEDIJIMA,

Vlada Kosova: centralni i lokalni nivo

- ✓ ARP: realizacija studije 'Predstavljanje žena u štampanim medijima 2016-2019';
- ✓ ARP je u saradnji sa Kosovskim centrom za rodne studije, Nezavisnom komisijom za medije i UN WOMEN potpisala zajedničku izjavu sa javnim servisom RTK o borbi protiv i prevenciji.

2023 i 2024

- ✓ Predmet medijsko obrazovanje izučava se u svim višim srednjim školama kao vannastavni predmeti;
- ✓ Obuka sa novinarima o rodno osetljivom izveštavanju. Učesnici obuke bili su novinari nacionalnih i lokalnih medija;
- ✓ Prizren je održao ciklus obuke/certifikacije koji se sprovodi u oblasti borbe protiv nasilnog ekstremizma;

- ✓ ARP je producirala i prikazala video spot za: Kreativne žene koje su promenile istoriju;
- ✓ ARP obeležila je 8 mart, Međunarodni dan žena, posvetom sećanju na kreativne žene, umetnice, profesorke univerziteta, i novinarkе koje su rušile barijere u oblastima na kojima su delovale i izgradile su istoriju naše zemlje sa ženskim likom, a koje više nisu žive. Ovom prilikom organizovana su 3 panela diskusije sa ženama stvarateljicama, univerzitetskim profesoricama i novinarkama. Konferenciji su prisustvovali učesnici;

KULTURA,

Vlada Kosova: centralni i lokalni nivo

- ✓ ARP je podržala Artpolis sa 10,000 za finansiranje pozorišne predstave.
- ✓ Tokom 2021 godine, putem javnog poziva, MKOS je podržalo 2 NVO na čelu sa ženama u iznosu od 13,000 eura (od ukupno 56,000 podrške);
- ✓ MKOS, je podržalo 2 žene sa ukupno 4,300 (od ukupne podrške od 18,700);
- ✓ U okviru Paketa za ekonomski MKOS je za kulturu podržalo 8 ženskih nevladinih organizacija u iznosu od 29,400 eura (od ukupne vrednosti 82,600 eura) i 4 projekta u iznosu od 31,000 eura (od ukupno 169,000 eura);
- ✓ MKOS-a je podržalo 10 kreativnih žena sa 25,800 eura (od ukupnog iznosa od 71,100 eura);
- ✓ MKOS je podržalo 5 žene sa ukupno 12,900 eura od ukupne podrške od 63,240 eura;
- ✓ MKOS je podržalo 10 NVO koje vode žene za projektne aktivnosti u iznosu od 82,000 eura (od ukupno 153,000 eura).
- ✓ U okviru redovnog poziva, MKOS je podržalo 29 NVO koje vode žene u iznosu od 88,180 eura od ukupno 281,530 eura;
- ✓ U okviru Programa ekonomskog oporavka u 2021. godini, MKOS je podržalo 37 žena u iznosu od 83,697 eura od ukupno 284,007 eura.
- ✓ U okviru Programa ekonomskog oporavka 2020, MKOS je podržalo 7 žena u oblasti vizuelnih umetnosti sa 19,500 eura.

- ✓ MKOS je u 2021 godini podržalo 7 pojedinačnih projekata žena u iznosu od 42,145 od ukupno 108,648 eura; Podržano je 7 nevladinih organizacija na čelu sa ženama u iznosu od 62,000 eura (od ukupno 202,000 eura); a ponuđene su 3 stipendije za studente u iznosu od 31,806 eura (od ukupno 113,645 eura);
- ✓ MKOS je u 2020. godini podržalo 13 NVO koje vode žene u iznosu od 62,000 od ukupne vrednosti od 206,000 eura; 6 žena sa iznosom od 27,500 eura od ukupno 70,730 eura.

2022

- ✓ U 2022. godini, od 40% sredstava MKOS za , ženske klubove, dok je iz posebnih pojedinačnih poziva za kategorizaciju, nagrade, stipendije, povrede i mobilnost bila ukupno 61 korisnica u vrednosti od 310,266 evra (nismo pronašli podatak o ukupnoj podršci da bismo pronašli korist u %).
- ✓ Uz subvenciju ARR, KCRS je sproveo istraživanje „Žene i devojke u oblasti sporta: istraživanje rodni stereotipa i barijera koje ometaju jednak pristup sportu“;
- ✓ ARR je realizovala i objavila video spot: Prevencija i tretiranje seksualnog uznemiravanja u sportu;
- ✓ Opštine Dečani, Priština, Mališevo i Srbica su podržale ženske sportske klubove.

ZDRAVSTVO,

2020 i 2021

Vlada Kosova: centralni i lokalni nivo

- ✓ Tokom 2021. godine Ministarstvo zdravlja u okviru programa „Kućne posete za majke i decu“ iz 22 opštine, ukupan broj poseta je 22,888; 19,182 kućne posete za djecu; 3,695 poseta trudnicama i 813 poseta deci romske, aškaljske i egipćanske zajednice;
- ✓ U oblasti zdravlja majke i deteta, postoji 20 opština koje su organizovale kampanje podizanja svesti;
- ✓ Prijavljene su i posete za majke i bebe, od strane opština Vučitrn, Đakovica, Lipljan, Mitrovica, Đakovica; Priština; itd.
- ✓ Neke opštine, kao što je Vučitrn, su subvencionisale porodilje sa iznosom od 120 eura i Suva Reka sa iznosom od 250 eura po rođenju;

- ✓ ARP je u okviru meseca oktobra - meseca borbe protiv raka dojke osvetlila zgradu Vlade ružičastom bojom i belom trakom, simbolom borbe protiv raka dojke za povećanje svesti o preventivnim pregledima.
- ✓ Održana je obuka za MISP (Minimalni početni paket za reproduktivno zdravlje u vanrednim situacijama – 17 obuka sa 290 obučanih zdravstvenih radnika;
- ✓ Informativne aktivnosti opština (Đakovica, Priština) u vezi sa vakcinacijom, planiranjem porodice, rakom dojke, rakom grlića materice;
- ✓ U 2022. godini biće ponuđeno 300 HPV vakcina, po prvi put na Kosovu;
- ✓ UNFPA je organizovao 45 obuka nastavnika o reproduktivnom zdravlju i inkluzivnom seksualnom obrazovanju;
- ✓ Obeležavanje Svetskog dana kontracepcije 2020-2021 sa 1,750 korisnika;
- ✓ Obeležavanje Evropske nedelje testiranja na HIV 2020-2021, 1,550 korisnika;
- ✓ Obeležavanje Svetskog dana borbe protiv AIDS-a 2020-2021, 2,050 korisnika;
- ✓ ARP je realizovala video spot za rak dojke;
- ✓ Obeležavanje Svetskog dana borbe protiv tuberkuloze;
- ✓ Ministarstvo zdravlja je u 2020-2021. godini organizovalo Okrugle stolove sa 50 zdravstvenih radnika na nivou: rukovodioca Uprave, šefova jedinica u okviru KCPM-a, glavne sestre, koordinator za kvalitet sa temom: Prezentacija Zakona o zaštiti od diskriminacije;
- ✓ ARP je napravila i emitovala video spot ARP: Identifikacija psihičkog nasilja;⁴⁴

2022

- ✓ Tokom 2022. godine Ministarstvo zdravlja u okviru programa „Kućne posete za majke i decu“ u 22 opštine, ukupan broj poseta je 22,888 ukupna broja kućnih posete za decu 19,182, dok broj trudnica 3,695;
- ✓ MZ završava perinatalni izveštaj za 2022. godinu;
- ✓ ARR je osvetlila zgradu vlade povodom obeležavanja meseca borbe protiv raka dojke;

⁴⁴ <https://www.youtube.com/watch?v=ë2p50yBKv1M>

- ✓ ARR je pripremila i objavio video spot Prevencija raka grlića materice <https://www.youtube.com/watch?v=lSvixnVGawM>;
- ✓ Za 2022. obezbeđeno je 300 HPV vakcina, dok je od 2023. vakcina postala deo kalendara vakcina;
- ✓ Opštine su organizovale aktivnosti za podizanje svesti stanovništva o reproduktivnom i seksualnom zdravlju;
- ✓ Ministarstvo zdravlja je obučilo 45 zdravstvenih radnika (ZR): za identifikaciju i upravljanje i prijavljivanje osoba koje su preživjele rodno zasnovano nasilje, 19 zdravstvenih radnika za upravljanje sindromoma IST i 21 za planiranje porodice; 25 ZR - obuka o zdravlju tinejžera; 44 profesionalaca iz KZR su obučeni o etičkom kodeksu i deontologiji; obuka trenera) Vršnjačka edukacija; 16 obuka za trenere 2020, sertifikovanih 560 vršnjačkih edukatora; 15 obuka 2022 trenera, sertifikovanih i 239 vršnjačkih edukatora;
- ✓ Ministarstvo zdravlja je organizovalo Nedelju borbe protiv raka grlića materice 26 - 31. januar 2022.(u saradnji sa radionicom 'Smear to smear'42 učesnika, a i podeljeno je 1,562 brošure;
- ✓ Ministarstvo zdravlja je ponudilo obuku za 1,436 tinejdžera o reproduktivnom zdravlju;
- ✓ Tokom 2022. godine UKBC je prijavio 130 mamografskih pregleda;
- ✓ Ministarstvo zdravlja je organizovalo 30 obuka nastavnika o reproduktivnom zdravlju i sveobuhvatnom seksualnom obrazovanju i, zajedno sa UNFPA, izradilo tri priručnika za nastavnike o reproduktivnom zdravlju i seksualnom obrazovanju. Obučavano je tokom 2022: 839 nastavnika, ukupno 645 žena i 194 muškaraca;
- ✓ Predavanja i aktivnosti podizanja svesti o reproduktivnom i seksualnom zdravlju su organizovane od strane opština Mitrovica i Gnjilane;
- ✓ Ministarstvo zdravlja organizovalo je Svetski dan kontracepcije 2022. sa 1,750 korisnika; obeležena Evropska nedelja testiranja na HIV sa 1,550 učesnika i Svetski dan borbe protiv AIDS sa 2,050 učesnika;
- ✓ MUP je pokrenuo kampanju za prevenciju praznične pucnjave oružjem i njihove zloupotrebe na porodičnim zabavama, moto ove kampanje je bio „Svaki metak ima metu, Slavi srcem, a ne oružjem“, održani su sastanci sa predstavnicima zajednice, članovi KKSB-a, učenici nižih srednjih škola i roditelji;

- ✓ Aktivnosti podizanja svesti o opasnosti nošenja oružja, opasnim radnjama u saobraćaju, zloupotrebi psihotropnih supstanci, alkohola, duvana takođe su organizovane u opštinama Suva Reka, Vučitrn, Mališevo i Klina;
- ✓ Ministarstvo zdravlja je obeležilo Svetski dan borbe protiv tuberkuloze, kao glavnu kampanju podizanja svesti o ovoj bolesti, T2, i organizovalo obuku u zajednici o prevenciji tuberkuloze, T4 ;
- ✓ Učesnici DBT Note 300, sa ukupno 700 obučenih;
- ✓ Informativne aktivnosti za prevenciju i lečenje tuberkuloze organizovale su opštine Vitina, Mitrovica i Klina;
- ✓ MONTI je takođe tokom 2022. godine organizovao informativne sesije sa studentima 4 opštine u cilju sprečavanja seksualnog uznemiravanja. Aktivnosti su takođe organizovale opštine Priština, Suva Reka i Đakovica;
- ✓ U cilju unapređenja kvaliteta pružanja zdravstvenih usluga, održano je pet (5) radionica i diskusije sa zdravstvenim profesionalcima primarnog nivoa, uz finansijsku podršku AKH projekta, gde je Zakon o zaštiti od diskriminacije predstavljen u pet (5) opština: GCPM – Lipljan; GCPM –Klina; GCPM – Kamenica; GCPM – Orahovac; GCPM – Malishevo. U tabelama je uključen 61 zdravstveni radnik na sledećim nivoima: direktor uprave, rukovodioci jedinica u okviru GCPM-a;
- ✓ Ministarstvo zdravlja je obezbedilo obuku za 185 zdravstvenih radnika u vezi sa reproduktivnim zdravljem u vanrednim situacijama;
- ✓ Obuke i aktivnosti u vezi sa zdravstvenoj edukaciji, uključujući reproduktivno zdravlje i specifične zdravstvene potrebe žena i muškaraca, u organizaciji opštine Đakovica; Vitina, Obilić, Kosovo Polje, Suva Reka, Priština, Mitrovica, Klina i Dragaš;
- ✓ U novembru-decembru 2022. OEBS, sa budžetom od 1,220 evra, pružio je 11 sesija zdravstvenog obrazovanja za žene širom Kosova, uključujući i besplatnu mamografiju za učesnice.

2023 i 2024

- ✓ U opštinama je organizovana obuka za obezbeđivanje kućnih poseta majkama i deci;
- ✓ U opštini Gnjilane održano je 7 informativnih sesija za majke i očeve radi podizanja svesti o značaju pravilne ishrane;

- ✓ ARP je označila oktobar kao mesec borbe protiv raka dojke. Zgrada Vlade je osvetljena ljubičastim i roze trakama, a podeljen je i promotivni materijal;
- ✓ Većina opština koje su izvestile o ovoj konačnoj proceni organizovala je aktivnosti podizanja svesti;
- ✓ OEBS je pružio podršku Opštinskoj direkciji za zdravstvo u Lipljanu da održi procenu potreba i sesiju za podizanje svesti među 28 žena iz nevećinskih zajednica koje žive u selima povodom Meseca podizanja svesti o raku dojke;
- ✓ Izrađeni su priručnici za nastavnike i roditelje o seksualnom obrazovanju i reproduktivnom zdravlju. Oni su lansirani. Ovi priručnici su dopunski materijali i ne zamenjuju udžbenike, već su alternativni materijali koji pomažu nastavnicima da postignu rezultate. Izrađeno je 12 video zapisa za 12 odeljenja, izrađena je brošura za roditelje i Priručnik za decu sa smetnjama u razvoju. Održane su obuke sa nastavnicima (2,040) na temu seksualnog i reproduktivnog zdravlja.

ŽIVOTNA SREDINA

2020 i 2021

- ✓ MSPPI je održalo predavanja o obrazovanju i ekološkoj svesti od 4. do 20. juna u osnovnim obrazovnim institucijama uključujući 2 OSNŠ u svakoj od sledećih opština: Priština, Mitrovica, Peć, Prizren, Uroševac, Gnjilane, Đakovica;
- ✓ MSPPI je obeležilo Svetski dan voda 22. mart 2021. kroz aktivnosti, objavljivanjem 2 promotivna videa pod globalnim motom pridružite se razgovoru o #WorldWaterDay. Šta za vas znači voda?;
- ✓ Svetski dan planete Zemlje 22. aprila 2021. godine Ministarstvo životne sredine, prostornog planiranja i infrastrukture u saradnji sa Ministarstvom obrazovanja, nauke i tehnologije, Ministarstvom kulture, omladine i sporta kao i OSNŠ „Hasan Priština“ u Prištini obeležili su Svetsku Dan Zemlje. Objavljeno je video obraćanje ministra MSPPI;
- ✓ MSPPI je obeležilo Svetski dan biodiverziteta 22 maja 2021, Svetski dan zaštite životne sredine 5. juna 2021; Svetski dan 'bez automobila' dana 22. septembra 2021; Međunarodni dan slobodnog hodanja u prirodi 15.10.2021;
- ✓ Opštine Kosovo Polje, Junik i Đakovica su takođe prijavile aktivnosti podizanja svesti o zaštiti životne sredine.

2022

- ✓ Ministarstvo životne sredine i infrastrukture organizovalo je niz aktivnosti vezanih za podizanje svesti o zaštiti životne sredine: održana su stručna predavanja iz oblasti zaštite životne sredine, kao što su: Zemlja, voda, vazduh, biodiverzitet i klimatske promene. Učešće učenika bilo je preko 700 učenika ONSŠ, i školskog osoblja, obrazovanja i ekološke svesti - Obeležavanje ekoloških praznika po Ekološkom kalendaru; Organizacija i obeležavanje 22. marta „Međunarodnog dana vode“; Organizacija i obeležavanje 23. marta „Međunarodnog dana meteorologije“; Organizacija i obeležavanje 22. aprila „Međunarodnog dana planete Zemlje“; Organizacija i obeležavanje 22. maja „Međunarodnog dana biodiverziteta“; Organizacija i obeležavanje 5. juna „Međunarodnog dana zaštite životne sredine“; Organizacija i obeležavanje od 16- 22. septembra Evropske nedelje mobilnosti i 22. septembra 2022. godine „Međunarodni dan bez automobila“; Organizacija i obeležavanje 4. oktobra „Svetskog dana zaštite životinja“;
- ✓ Aktivnosti za podizanje svesti o zaštiti životne sredine su takođe organizovale opštine Kosovo Polje, Priština, Podujevo, Klina i Srbica;
- ✓ Ministarstvo ekonomije je u okviru programa energetske efikasnosti podržalo opremu za energetska efikasnost 45 samohranih roditelja;
- ✓ Opštine Dečani, Obilić i Kosovo Polje su izradile opštinske planove koji se fokusiraju na zaštitu životne sredine i energetska efikasnost;
- ✓ Ministarstvo zdravlja je organizovalo 8 obuka za MISP (Minimalni početni paket za reproduktivno zdravlje u vanrednoj situaciji), organizovalo 8 obuka sa 185 zdravstvenih radnika.

2023 i 2024

- ✓ Ministarstvo životne sredine, prostornog planiranja i infrastrukture, u saradnji sa SKAT IĖRM-K programom, organizovalo je javni sastanak za izradu koncept dokumenta za sektor voda 22. marta 2023. godine, „Međunarodni dan voda“ sa učesnicima iz opština i nevladinih organizacija;
- ✓ MŽSPPI u saradnji sa MONT-om, KIJZ-MZ i OOO-a organizovali su predavanja za „Međunarodni dan voda“ i 23. mart „Međunarodni dan meteorologije“ u SNOŠ na nivou zemlje, prema planu i uz poštovanje ekološkog kalendara prema relevantnom svetskom prazniku i motou uz odobrenje i zahtev ministarke MONTI upućen svim OOO;
- ✓ Povodom obeležavanja Međunarodnog dana meteorologije 23. marta 2023. godine, MŽSPPI je organizovalo kratku posetu laboratoriji sa oko 50 učenika SNOŠ „Ilirija“ u Hidrometeorološkom zavodu Kosova;

- ✓ 22. aprila 2023. godine, na „Svetski dan planete Zemlje“, MŽSPPI je u saradnji sa Kancelarijom Predsedništva, Opštinom Priština, UNDP-om, Ambasdom Luksemburga, Ambasdom Japana, USAID-om i brojnim razvojnim partnerima obeležilo aktivnosti po programu i aktivnosti sa decom gde su deca izgradila igralište od plastike na „Trgu Skenderbeg“;
- ✓ Povodom 22. maja, „Međunarodnog dana biodiverziteta“, Ministarstvo životne sredine, prostornog planiranja i infrastrukture, u saradnji sa Ministarstvom obrazovanja, nauke, tehnologije i inovacija, Prištinskim univerzitetom „Hasan Priština“, Univerzitetom u Prizrenu „Ukshin Hoti“, INDEP-KSDE, NVO "Era" obeležila ovaj dan u Prizrenu;
- ✓ Studenti Prištinskog univerziteta „Hasan Priština“, Prirodno-matematičkog fakulteta, odsek biologija, predstavili su: Biodiverzitet Kosova; Očuvanje biodiverziteta na Kosovu; Ko ugrožava biodiverzitet Kosova? Konvencija o biološkoj raznovrsnosti.
- ✓ Studenti Univerziteta u Prizrenu „Ukshin Hoti“, Fakulteta za Nauku o životu i životnoj sredini, predstavili su: Tema prema globalnom motu za 22. maj 2023. „Međunarodni dan biodiverziteta“ – Od dogovora do akcije: Obnova biodiverziteta“;
- ✓ U opštini Orahovac, u saradnji sa PAMKOS-om, sprovedena je aktivnost čišćenja - "Reka Drim teče slobodno bez plastike" uz učešće oko 100 dece sa ovog mesta i zajednica koje žive u opštini Orahovac;
- ✓ MŽSPPI u saradnji sa CNVP Aktivnosti slikanja sa učenicima i sadnje sadnica u SNOŠ „Vellezerit Frasheri“, Opština Lipljan;
- ✓ MŽSPPI u saradnji sa INDEP, Opštinom Priština, slikarske aktivnosti sa decom „Slikari planete“ Učesnici: oko 30 dece;
- ✓ Ministarstvo životne sredine, prostornog planiranja i infrastrukture, u saradnji sa Ministarstvom obrazovanja, nauke, tehnologije i inovacija, Kosovskom policijom, Opštinom Priština i NVO „Marakli t'biciklave“(ljubitelji bicikla), obeležili su „Međunarodni dan bez automobila“ 22. septembra 2023. godine aktivnostima prema dnevnom redu.
- ✓ Marš biciklima ulicom „Pali borci nacije“ u Prištini prema šemi u prilogu, zabrana saobraćaja za automobile, javni prostori stvoreni za aktivnosti, šetnju i vožnju biciklom sa oko 100 učesnika;
- ✓ Deljenje letaka vozačima automobila;

- ✓ Bioskop sa biciklima – Bike On Cinema -park Taukbašće, Priština, učesnici se podstiču da dođu u bioskop biciklima;
- ✓ Ministarstvo životne sredine, prostornog planiranja i infrastrukture, u saradnji sa Ministarstvom obrazovanja, nauke, tehnologije i inovacija, Fondacijom za prava životinja, NVO ERA, obeležava 4. oktobra 2023. godine „Svetski dan zaštite životinja“;
- ✓ Poseta sa studentima PU (FPMN) lokalitetu od posebnog značaja u Blinaju sa oko 100 učesnika;
- ✓ Ministarstvo životne sredine, prostornog planiranja i infrastrukture, u saradnji sa Ministarstvom obrazovanja, nauke, tehnologije i inovacija, i Institutom za razvojnu politiku – INDEP, obeležilo je „Međunarodni dan planina“ 11. decembar 2023. godine aktivnostima;
- ✓ MŽSPPI u saradnji sa MONTI i OOO u OSNŠ na nacionalnom nivou, poštujući ekološki kalendar prema relevantnom prazniku i motou, održali su predavanja o ekološkom obrazovanju i svesti u okviru „Međunarodnog dana planina“.
- ✓ Aktivnosti su sprovodile mnoge opštine u oblasti zaštite životne sredine;
- ✓ MŽSPPI je tokom 2023. godine održalo aktivnosti podizanja svesti u vezi sa kvalitetom vazduha i zaštitom prirode, takođe su održane u okviru projekta saradnje između AZŽS-e i Švedske agencije za životnu sredinu i dvodnevne radionice „Doprinos žena u zaštiti vodnih resursa i ravnopravnoj inkluziji polova“ podržane od strane Programa integrisanog upravljanja vodnim resursima na Kosovu. Razumevanje različitih uloga, odgovornosti, prioriteta i potreba neophodnih za svaki projekat koji se odnosi na upravljanje vodama;
- ✓ Portal za kvalitet vazduha (<https://airqualitykosova.rks-gov.net/?lang=sq>) je održavan i unapređen, a objavljeni su i podaci i informacije na web stranici AZŽS (ammk-rks.net) i IHMK (ihmk-rks.net).

Ostale organizacije, neke od aktivnosti u okviru drugog stuba NPRR

- ✓ Uz podršku UN Women više od 370 mladih žena i devojaka iz ugroženih grupa nastavilo je školovanje bez prekida zbog COVID-19 UN Women. Ukupno 220 devojčica iz zajednica Roma, Aškalija i Egipćana, kao i 150 žena i devojčica sa ograničenim sposobnostima dobilo je informatičku opremu (laptopove, tablete i pomoćne tehnologije).

- ✓ Projekat INCLUDE Saveta Evrope organizovao je obuku 126 članova timova za pedagoško ocenjivanje u opštinama, 48 nastavnika resursnih centara u vezi sa korišćenjem instrumenta za pedagoško ocenjivanje dece sa posebnim potrebama u opštinama. Za realizaciju programa sveobuhvatnog obrazovanja obučeno je 10 trenera, a za 10 modula programa sveobuhvatnog obrazovanja obučeno je 73 nastavnika osnovnih i nižih srednjih škola.
- ✓ UNDP prekogranična kampanja sa Makedonijom Smal Arms i lakog naoružanja „Slavite srcem, a ne pištoljem“;
- ✓ UNDP je pokrenuo kampanju toplotnog talasa osmišljenu da edukuje širu javnost o povećanom riziku od opasno visokih temperatura usled klimatskih promena;
- ✓ Savet Evrope je u okviru projekta INCLUDE održao obuku za 70 prosvetnih radnika o inkluzivnom obrazovanju, proceni učenika sa posebnim obrazovnim potrebama i individualnim obrazovnim planovima i 250 prosvetnih radnika završilo je dve radionice na temu Stvaranje demokratske zajednice za učenje na kojima je akcenat na rodnom aspektu diskriminacije u školama;
- ✓ MŽK je obučila 102 člana Koordinacionog mehanizma protiv nasilja u porodici za upravljanje slučajevima rodno zasnovanog nasilja;
- ✓ Projekat Saveta Evrope sa Pravnom akademijom „Usklađenost zakona i politika sa Istanbulskom konvencijom“ obezbedio je obuku za trenere za pravne stručnjake o „Sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici“ na osnovu priručnika Saveta Evrope za sudije i tužioce. Ukupno 33 profesionalca (21 žena i 12 muškaraca) su imali koristi i dobili sertifikate kao treneri, uključujući: tužioce, sudije, pravne saradnike iz sudova i tužilaštava; Policija; zastupnici žrtava i službenici za rodnu ravnopravnost iz Agencije za ravnopravnost polova;
- ✓ UN Women je podržala 64 osobe koje su preživjele nasilje u porodici da se certificiraju u osnovnim veštinama šivanja, a 50 je završilo obuku iz preduzetništva i društvenih veština nakon što su završile intenzivnu stručnu obuku, koju je održao partner Žene za žene, kako bi ih pripremio za tržište rada i povećao njihove šanse za ekonomsku samostalnost. Svih 114 obučenih žena je na evidenciji Zavoda za zapošljavanje spremnih za ulazak na tržište rada, od kojih je 50 opremljeno individualnim biznis planovima. Štaviše, 30 žena je prihvatilo pomoć za 7 novih preduzeća;
- ✓ UN Women je podržala Ministarstvo pravde u izradi Protokola za postupanje u slučajevima seksualnog nasilja, usvojen 5. decembra 2022. godine. Ministarstvo pravde dostavilo je 14. oktobra Nacrt zakona o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika Kosova za oštrije kazne za lica proglašena krivim za silovanje, seksualno zlostavljanje i nasilje u porodici, objavljujući presude ovim osuđenima i dodajući dva nova člana.

1) penalizacija testiranja nevinosti i

2) zaštita žena i devojaka od nasilja u javnom životu.

- ✓ KMOŽRAE je tokom 2020. i 2021. godine organizovala 6 kampanja podizanja svesti „od vrata do vrata“ uz učešće oko 180 romskih aškalijskih i egipćanskih porodica. Organizovano je predavanja o ranim brakovima u 12 osnovnih i srednjih škola, u razredima sa učenicima iz romske, aškalijske i egipćanske zajednice;
- ✓ MŽK je 2021. godine informisala 535 devojaka i dečaka o seksualnom uznemiravanju i prijavljivanju;
- ✓ UN Women je organizovao aktivnosti sa 300 pojedinaca iz zajednica Roma, Aškalija i Egipćana koji su više informisani o važnosti obrazovanja za ŽENE i devojčice kroz kampanju „od vrata do vrata“, i sa 57 direktora škola i nastavnika su informisani o tome kako da smanje stopu napuštanja škole za devojčice i mlade žene iz manjinskih zajednica;
- ✓ UN Women je podržao razvoj platforme i izveštaja za digitalno mapiranje kako bi se identifikovale opštine sa visokim rizikom od napuštanja škole za mlade žene i devojke iz manjinskih zajednica.
- ✓ U 2021. godini, MONTI je u saradnji sa Svetskom bankom izradio i finalizirao Saber-izveštaj o ranom razvoju dece (ECD) na Kosovu i finalizaciju Analize stanja usluga u ranom detinjstvu (ECD) na Kosovu.
- ✓ UNFPA je organizovao obuke za zdravstveno obrazovanje, reproduktivno zdravlje i rodnu ravnopravnost, realizovano je ukupno 20 obuka za ukupno 400 zdravstvenih radnika;
- ✓ MŽK Kosovski ženski fond (FGK) (2021): 20 žena sa ograničenim sposobnostima informisanih o reproduktivnom i seksualnom zdravlju kroz obuku;
- ✓ U 2020.godini, UNFPA je organizovao 11 kampanja podizanja svesti o SRHR koje su razvili implementacioni partneri UNFPA rezultirali su angažovanjem, putem online platformi, 422,536 osoba.
- ✓ U 2021. godini, implementacioni partneri UNFPA-e sproveli su 6 aktivnosti podizanja svesti, dosegnuvši 1,450,950 ljudi putem online platformi;
- ✓ Izrada i štampanje sveobuhvatnih priručnika o seksualnom obrazovanju (CSE) uz podršku UNFPA za nastavnike preduniverzitetskog nivoa 1-12, štampanih za distribuciju, je završeno. Takođe, razvijeno je 12 video snimaka, po jedan za svaki razred, koji su dostupni na web stranici MONT-a;
- ✓ UNFPA je 2021. godine podržao izradu priručnika za nastavnike za CSE za učenike sa ograničenim sposobnostima; Brošura CSE za roditelje, i uključivanje SSO u nastavni plan i program obrazovnog fakulteta i usvajanje CSE standarda za Kosovo;

- ✓ UNFPA je, preko implementacionog partnera KOPF-a, podržao obuku preduniverzitetskih nastavnika za sveobuhvatno seksualno obrazovanje (comprehensive sexuality education CSE): 2020. godine 380 nastavnika je obučeno za CSE, a 798 nastavnika 2021. godine.
- ✓ U 2020. godini Udruženje novinara Kosova u saradnji sa UN ĖOMEN nastavilo je ciklus obuke za novinare, organizujući onlajn obuku na temu „Opasnost od dezinformacija u vreme pandemije“.
- ✓ U 2021. godini Udruženje novinara Kosova – AJK, uz podršku UN ĖOMEN Kosovo, završilo je ciklus obuke o ulozi medija u izgradnji mira. UN ĖOMEN Kosovo, u saradnji sa UNOPS-om i Udruženjem novinara Kosova, obeležile su kampanju „16 dana aktivizma protiv rodno zasnovanog nasilja“.
- ✓ U 2021. godini, UN Women je podržala obuku za više od 15 novinara iz lokalnih i centralnih medija koji su prisustvovali online obuci o rodno odgovornom budžetiranju.
- ✓ U 2022. godini, OEBS je izdvojio budžet od 5,137 evra i organizovao dva okrugla stola za „16 dana aktivizma protiv rodno zasnovanog nasilja – pristup pravdi za žrtve nasilja u porodici, sa fokusom na bezbednost.“ Učesnici su bili predstavnici ministarstava, pravnih tela, centara za socijalni rad, nevladinih organizacija, bezbednosnih foruma, skloništa za žrtve nasilja i medija. U decembru 2022. godine, misija je podržala sklonište za nasilje u Peći da proizvede 10,000 papirnih kesa sa porukama protiv nasilja, koje su podeljene pekarama u regionu kako bi se podigla svest o nasilju nad ženama.
- ✓ U decembru 2022. godine, OEBS je dodelio fond od 3,188 evra i u saradnji sa Gradskim pozorištem Gnjilane organizovao je predstavu igranja uloga i participativne događaje u umetničkoj galeriji povodom obeležavanja 16 dana aktivizma protiv rodno zasnovanog nasilja. Događaju je prisustvovalo 40 učesnika, uključujući 22 žene i 18 muškaraca (36 kosovskih Albanaca i 4 kosovska Srba).
- ✓ Dana 6. decembra, povodom obeležavanja 16 dana aktivizma protiv rodno zasnovanog nasilja, OEBS je podržao Opštinski koordinacioni mehanizam protiv nasilja u porodici (MCMDV) u Štimlju da organizuje okrugli sto pod nazivom „Udruženi protiv nasilja u porodici i rodno zasnovanog nasilja.“ Događaju je prisustvovalo 19 učesnika, uključujući 4 žene, 15 muškaraca i gradonačelnika Štimlja. Izdvojeni budžet je bio 800 evra.
- ✓ U decembru 2021. godine, sa budžetom od 22,556 evra, OEBS je podržao kampanju „16 dana aktivizma protiv rodno zasnovanog nasilja“ tako što je napravio video snimke, bilborde i televizijske debate na tri jezika, baveći se seksualnom uznemiravanjem, nasiljem nad ženama u politici, imovinskim pravima i nasleđem, kao i značajem skloništa za žrtve.

Tabela A3: Napredak u sprovođenju aktivnosti u Strateškom cilju 3

Br.	Aktivnost	2020 i 2021	2022	2023 i januar-april 2024
III.1.2	Imenovanje profilisanih sudija i tužilaca koji će se baviti rodno zasnovanim nasiljem	DA, u Mitrovici i Peći i dežurni sudija u Prištini	DA	DA
III.1.3	Uključivanje slučajeva rodno zasnovanog nasilja u postojeći mehanizam za prijavljivanje i praćenje konkretnih slučajeva u policiji, tužilaštvu i sudovima kako bi se omogućilo praćenje slučajeva	DA	DA	DA
III.1.4	Kontinuirana obuka policije, tužilaca, sudija, branitelja žrtava, socijalnih radnika, pružalaca usluga licenciranih od strane ShoC-a u vezi sa rodno zasnovanim nasiljem, sa posebnim naglaskom na nove definicije Krivičnog zakonika	DA	DA	DA
III.1.5	Izrada priručnika na temu rodno zasnovanog nasilja	DA za policiju	NE	NE
III.1.6	Produženje roka za podnošenje zahteva za penziju za osobe koje su preživjele seksualno nasilje tokom rata	DA	DA	NE
III.1.7	Senzibilizacija društva kroz zagovaranje i podizanje svesti o pristupu pravdi s fokusom na imovinska prava, rodno zasnovano nasilje, žrtve seksualnog nasilja tokom rata i druga prava proizašla iz relevantnog zakonodavstva	DA	DA	DA
III.1.8	Analiza situacije žena zatvorenih u kazneno-popravnoj službi, uključujući pristup pravima, rehabilitaciju i reintegraciju	DA	NE	NE
III.1.9	Pružanje obuke u vezi sa pravima za zatvorene žene, uključujući pristup pravima, rehabilitaciju i reintegraciju	DA	NE	NE
III.1.10	Analiza situacije sa rodno aspekta i položaj žena osuđenih za nasilje u porodici, uključujući kaznenu politiku	DA u procesu	NE	NE
III.1.11	Analiza situacije u pogledu fenomena rodno zasnovanog nasilja	NE	DA ASK je realizovala anketu o nasilju u porodici, koja će biti objavljena 2024.godine	DA
III.1.12	Jačanje kapaciteta Vladine komisije za žrtve seksualnog nasilja tokom rata i organizacija uključenih u proces podnošenja zahteva za priznavanje statusa	DA	DA	NE
III.1.13	Kreiranje posebnih programa za pristup pravdi za preživjele seksualnog nasilja tokom rata	NE	NE	NE
III.1.14	Kreiranje programa rehabilitacije za žrtve	DA	NE	NE

	seksualnog nasilja tokom rata			
III.1.15	Organizacija Međunarodne konferencije o procesu verifikacije statusa žena koje su preživele seksualno nasilje tokom rata	NE	NE	NE
III.1.16	Sprovođenje studija za merenje prisutnosti fizičkog i psihičkog nasilja među devojkama i ženama	NE	NE	NE
III.2.1	Izgradnja kapaciteta za redovno praćenje sprovođenja ZRR u javnim institucijama	NE	NE	NE
III.2.2	Usklađivanje i kompletiranje zakona o izborima, zakona o finansiranju političkih partija i Poslovnika o radu Skupštine sa ZRP-a	NE	NE	NE
III.2.3	Preduzimanje afirmativnih mera za obezbeđivanje ravnopravnog učešća polova u skladu sa zahtevima Zakona o ravnopravnosti polova na pozicijama odlučivanja	NE	NE	NE
III.2.4	Realizacija periodičnih istraživanja o zastupljenosti žena na pozicijama odlučivanja u javnom i privatnom sektoru	NE	DA	NE
III.2.5	Organizacija obuka po nastavnom planu i programu za rodnu ravnopravnost u vezi sa integracijom rodne perspektive u civilnu službu	NE	NE	NE
III.2.6	Davanje stipendija za stručno usavršavanje žena u javnim institucijama na lokalnom i centralnom nivou	NE	NE	NE
III.2.7	Liderska obuka za žene za mogućnost kandidovanja za pozicije odlučivanja na lokalnom i centralnom nivou	NE	DA U 2 OPŠTINE	DA
III.2.8	Održavanje aktivnosti podizanja svesti i podizanja svesti o rodnoj ravnopravnosti za grupu poslanica u skupštinama opština i na centralnom nivou	DA	DA	DA
III.2.9	Sprovođenje kampanja podizanja svesti za povećanje broja žena u procesu upravljanja i praćenja izbornog procesa u skladu sa ZRP-a	DA	NE	DA
III.2.10	Istraživanje o učešću i zastupljenosti žena u političkim partijama kroz političke partijske strukture i mehanizme i istraživanja javnog mnjenja	DA	NE	NE
III.2.11	Kampanje podizanja svesti i aktivnosti o transparentnosti i ravnomernoj raspodeli sredstava za žene i muškarce u političkim strankama	NE	NE	NE
III.3.1	Istraživanje o oblicima diskriminacije i bezbednom okruženju za muškarce i žene u sektoru bezbednosti	DA	NE	DA
III.3.2	Osnivanje Savetodavnog odbora Žene, Mir i Sigurnost u okviru institucija bezbednosti	NE	NE	NE
III.3.3	Analiza stanja o potrebi osnivanja udruženja žena u bezbednosnim snagama Kosova	NE Prema pravnom savetu Pravnog	NE U KBS Prema pravnom savetu Pravnog	NE U KBS Prema pravnom

		odeljenja u MO, ne postoji pravni osnov za osnivanje udruženja žena u Kosovskim bezbednosnim snagama.	odeljenja u MO, ne postoji pravni osnov za osnivanje udruženja žena u Kosovskim bezbednosnim snagama.	savetu Pravnog odeljenja u MO, ne postoji pravni osnov za osnivanje udruženja žena u Kosovskim bezbednosnim snagama.
III.3.4	Podsticanje stvaranja i podrške udruženjima žena u sektoru bezbednosti	DA, samo kroz obuku	NP IMA DOK KBS NE	PK PO
III.3.5	Obuka pripadnika bezbednosnih institucija u vezi sa zahtevima Zakona o ravnopravnosti polova, uključujući rodno budžetiranje i integraciju rodne perspektive	DA	DA	DA
III.3.6	Pregled i unapređenje nastavnog plana i programa policije, Kosovskih bezbednosnih snaga i drugih bezbednosnih institucija iz rodne perspektive u skladu sa ZRP i međunarodnom praksom	DA U PK i MO	DA U MO	DA U MO
III.3.7	Preduzimanje afirmativnih mera u cilju povećanja broja žena u sektoru bezbednosti	NE	NE	NE
III.3.8	Konstantna istraživanja o položaju žena u Kosovskim bezbednosnim snagama, Kosovskoj policiji, popravnoj službi	DA U MO NE u PK i popravnoj službi	NE	NE
III.3.9	Preduzimanje kampanja za podizanje svesti o preporukama iz tekućeg istraživanja o položaju žena u sektoru bezbednosti	DA	NE	NE
III.3.10	Istraživanje o uticaju malokalibarskog oružja na sigurnost muškaraca i žena iz rodne perspektive	NE	NE	NE
III.3.11	Izrada Agende za rodnu ravnopravnost i Akcionog plana 2021-2023 za Kosovsku policiju kako bi ispunila zahteve postavljene u Agendi Ujedinjenih nacija 2030 za održivi razvoj i 17 ciljeva održivog razvoja	DA	DA	DA
III.4.1	Organizovanje javnih debata o zastupljenosti žena u procesima pregovora, mira i pomirenja	DA	DA	NE
III.4.2	Lobiranje i zagovaranje u vezi sa uključivanjem žena u proces pregovora, mira i pomirenja	DA	NE	NE
III.4.3	Stvaranje baze podataka za žene koje učestvuju u hitnim ili humanitarnim aktivnostima unutar i izvan zemlje	DA	DA	DA

PRISTUP PRAVDI I USLUGE

- ✓ Ustav Kosova je izmenjen kako bi se Istanbulska konvencija uvrstila na listu direktno primenjivih međunarodnih dokumenata;
- ✓ Izrada Strategije za zaštitu od nasilja u porodici i nasilja nad ženama za 2022-2026 je završena u novembru 2021. godine, a Vlada Kosova je usvojila novu strategiju 26. januara 2022. godine.
- ✓ ARP je sproveo ciklus obuka za Standardne procedure delovanja za zaštitu od nasilja u porodici za potrebe Policije Kosova, gde je kroz ovu obuku policija informisana, orijentisana o institucionalnim odgovornostima u skladu sa Standardnim procedurama delovanja i nove obaveze koje proizilaze iz Istanbulske konvencije za tretman žrtava nasilja u porodici i rodno zasnovanog nasilja. Tokom meseca jun-decembar 2021. godine održano je 6 obuka i sertifikovano je 196 istražnih policajaca i novih policajaca u Opštini Priština, Uroševac, Gnjilane, Mitrovica, Đakovica;
- ✓ Ministarstvo pravde u saradnji sa EULEX-om je 2020. godine organizovalo kampanju protiv nasilja u porodici sa motom „Nasilje u porodici nije privatna stvar“, kampanja je izgrađena na tri elementa nasilja u porodici prema članu 248 Krivičnog zakonika: u svim opštinama postavljeni su bilbordi „Nasilje u porodici nije privatna stvar“, na dva službena jezika; video spotovi za Radio, emitovani su na dva zvanična jezika, Radio Dukađini i Radio KFOR; i video spot za TV, emitovan na javnoj televiziji/RTK, na dva službena jezika i na znakovnom jeziku;
- ✓ MŽK je organizovala 1 kampanju organizovanu u okviru 16 dana od aktivacije i 5 kampanja usmerenih na marginalizovane grupe, sa fokusom na obaveštavanje o zakonskom okviru i metodama prijavljivanja nasilja;
- ✓ Na nivou države, 2020. i 2021. godine obeležena je Kampanja 16 dana aktivacije protiv nasilja u porodici, te obeležavanje 25. novembra kao Međunarodnog dana borbe protiv nasilja nad ženama;
- ✓ ARP u saradnji sa Kosovskim centrom za rodne studije održala je konferenciju na visokom nivou sa institucionalnim akterima, stručnjacima i predstavnicima civilnog društva „Institucionalni odgovor na nasilje nad ženama u (post) COVID-19 periodu“;
- ✓ ARP je pripremila i prikazala Informativni video spot o identifikaciji i posledicama psihičkog nasilja i spot povodom 10. godišnjice Istanbulske konvencije (donatorskim sredstvima);

- ✓ Uz finansiranje ARP-a, Centar za informisanje i unapređenje društva je kreirao onlajn platformu „Saveti za prevenciju“ za pružanje online savetovanja za nasilnike;
- ✓ ARP je finansirala 3 nevladine organizacije u ukupnoj vrijednosti od 37,500 eura specijalizovane za pružanje usluga psihoterapijskog tretmana/seanse za savetovanje i lečenje prestupnika;
- ✓ ARP je nastavila sa podrškom kroz dve radionice za Komisiju za proveru statusa preživelih seksualnog nasilja tokom rata, dok je 2021. godine podržala i radionicu Komisije;
- ✓ Vlada Kosova je 10. decembra 2021. godine usvojila Nacrt zakona o naknadi štete žrtvama zločina, koji uključuje direktnu nadoknadu zločina žrtvama nasilja u porodici, u svim oblicima;
- ✓ Usvojen je Zakon br. 08/L-035 o izmenama i dopunama Zakona br. 04/L-017 za besplatnu pravnu pomoć. Izmenom zakona unapređena je besplatna pravna pomoć kao važan mehanizam koji doprinosi vladavini prava u zemlji. Bez obzira na ekonomski i socijalni status, besplatna pravna pomoć pruža se kategorijama kao što su: žrtve nasilja u porodici; žrtve koje su svedoci nasilja, koje su zavisne od žrtava nasilja u porodici; žrtve rodno zasnovanog nasilja; žrtve bilo koje vrste seksualnog nasilja, uključujući seksualno uznemiravanje; seksualno zlostavljane osobe tokom rata na Kosovu 1998-1999;
- ✓ U 2020. godini, ARP je subvencionisala dve nevladine organizacije koje su radile sa žrtvama seksualnog nasilja tokom rata i žrtvama nasilja nad ženama, finansirajući inicijative za ekonomsko osnaživanje, pokretanje i razvoj malih preduzeća za obe kategorije koje su preživele nasilje;
- ✓ ARP je podržala realizaciju publikacije "Operativno budžetiranje skloništa na Kosovu i vodič za dizajn"⁴⁵
- ✓ U februaru 2020. godine, OEBS je finansirao 3,000 evra za organizovanje četiri regionalne radionice sa 133 policajca (26 žena, 107 muškaraca) o ulozi policije u zajednici u sprečavanju nasilja u porodici i rodno zasnovanog nasilja.
- ✓ Kancelarija EU je 2021. godine podržala sa 400,000.00 evra osnaživanje ženskih nevladinih organizacija preko Kosova Women's Network (MŽK) za promovisanje rodne ravnopravnosti tokom pandemije COVID-19. Cilj je uključiti žene u procese donošenja odluka i osigurati da se njihove potrebe odraze na odgovor države na pandemiju.

⁴⁵ https://abgi.rks-gov.net/assets/cms/uploads/files/A4-ALB%20-%20ShelterCosting_Kosovo%20DomesticViolence.pdf

- ✓ Od aprila do oktobra, OEBS je finansirao 10,700 evra za obuku 30 novih članova četiri Lokalna odbora za javnu bezbednost (LOJB), uključujući 9 žena i predstavnika većinskih i manjinskih zajednica (23 Albanaca, 6 Srba, 1 Rom).
- ✓ U avgustu 2021. godine, OEBS je finansirao sa 7,090 evra organizaciju osam jednodnevnih radionica u regionima Kosovske policije (KP), sa 124 učesnika (41 žena). Učesnici su bili 102 policajca, 16 iz centara za socijalni rad i 6 iz Kancelarije za pomoć i zastupanje žrtava.
- ✓ U junu 2020. OEBS je podržao sa 4,800 evra organizaciju onlajn obuke trenera (ToT) za 30 žena iz Islamske zajednice Kosova.
- ✓ OEBS u septembru 2022. - 24 žene, starosti 20-27 godina, učestvovala u programu; 12 iz Prištine i 12 iz Beograda (OMiK AoR: 11 kosovskih Albanaca, 1 kosovski Rom, OMiS AoR: 11 Srba, 1 Albanac).
- ✓ Februar – novembar 2022. OEBS je podržao 34 žene, lokalne političarke i članice LWCs širom Kosova (31 Albanka i 3 Srпкиnje) koje su učestvovala na najmanje jednoj od četiri sednice PS.
- ✓ OEBS je izdvojio 2,350 evra 2021. godine, preko 40 žena je aktivno učestvovalo na pet sastanaka i dve obuke, gde su dve od tri trenera bile žene.
- ✓ OEBS je od 28. juna do 2. jula 2021. izdvojio 10,000 evra za osnaživanje i unapređenje mladih žena. Aktivnost je obuhvatila 16 učesnica i sva četiri trenera su bile žene.

BEZBEDNOST

- ✓ Ministarstvo odbrane je sprovedo istraživanje anketiranjem 175 vojnih žena i devojaka o diskriminaciji i bezbednom okruženju za muškarce i žene u sektoru bezbednosti;
- ✓ Odsek za obuku Policije Kosova formirao je radnu grupu koja revidira plan i program o tretmanu nasilja u porodici, kao rezultatu izmene Krivičnog zakonika i usvajanja Istanbulske konvencije.
- ✓ U nastavnom planu i programu stručnog osposobljavanja za kazneno-popravne službenike postoji i modul za lokalno zakonodavstvo, koji uključuje i ZRP,
- ✓ Nastavni plan i program Centra za osnovnu obuku (COO) je unapređen uključivanjem rodne ravnopravnosti u eliminaciji rodne diskriminacije, negativnih stereotipa, nejednakosti i predrasuda. Program COO drži predavanja o Osnovnoj obuci za aktivnu i rezervnu komponentu, dok Škola podoficira u tri

razvojna programa za podoficire BSK-a, drži 10 sati nastave o ljudskim pravima, rodnoj ravnopravnosti i seksualnom uznemiravanju.

- ✓ U 2021. godini usvojena je Agenda za ravnopravnost polova u Policiji Kosova i Akcioni plan 2021-2023.
- ✓ U maju i junu 2021. OEBS je finansirao 3,680 evra za dve jednodnevne obuke za šefove lokalnih odbora za javnu bezbednost (LOJB) u regionima Mitrovice i Gnjilana. U obuci je učestvovalo 50 osoba (13 žena, 37 muškaraca), uključujući i predstavnike Kosovske policije. Obuke su se bavile ulogom medija u promociji bezbednosti zajednice i značajem zalaganja za ulogu žena u bezbednosnim forumima kroz lokalne medije.
- ✓ U decembru 2021. godine, OEBS je finansirao sa 7,905 evra obuku 20 službenika kosovske policije o nasilju u porodici, uključujući 9 žena.
- ✓ U maju i junu 2021. godine, OEBS je finansirao sa 3,000 evra dve jednodnevne obuke za šefove lokalnih odbora za javnu bezbednost (LOJB) u regionima Mitrovice i Gnjilana. Obuci je prisustvovalo 50 učesnika (13 žena i 37 muškaraca).

2022

- ✓ Ministarstvo pravde je izradilo Nacionalnu strategiju zaštite od nasilja u porodici i nasilja nad ženama i Akcioni plan 2022-2026 (usvojen u januaru 2022. godine);
- ✓ Ministarstvo pravde Uz usvajanje Strategije („NCZPN“), od predsednika sudova je zatraženo da imenuju koordinate. Prema jednogodišnjem Izveštaju ove strategije, do sada su svi sudovi imenovali koordinatora. U delu sudova su sudije već profilisane, dok je za drugi deo ostalo tako nešto da se uradi;
- ✓ Opština Gnjilane je finansijski podržala Prihvatište za žene u slučajevima porodičnog nasilja i platila kiriju za 28 preživelih porodičnog nasilja;
- ✓ Ministarstvo pravde je Zakonom br. 04/L-017 o besplatnoj pravnoj pomoći predvidelo pružanje besplatne pravne pomoći, bez obzira na ekonomsku i socijalnu situaciju, čak i licima seksualno zlostavljanim tokom rata na Kosovu tokom 1998-1999.
- ✓ Državni protokol za postupanje u slučajevima seksualnog nasilja – Svrha Protokola je da standardizuje neophodne radnje za kontinuiran, sveobuhvatan i odgovoran odgovor, za identifikaciju, zaštitu, tretman, dokumentovanje, upućivanje, održivo osnaživanje i reintegraciju žrtava, preživelih seksualnog nasilja, neposrednim i stručnim intervencijama nadležnih institucija. Treći dio sadrži opšte informacije o tretmanu slučajeva žrtava/preživelih seksualnog nasilja tokom rata;

- ✓ ARR je obezbedio javnu finansijsku podršku za finansiranje projekata 3 NVO, koji doprinose podizanju svesti i opšte svesti o borbi protiv nasilja nad ženama, u realizaciji prioriteta predviđenih Strateškim ciljevima Nacionalne strategije za zaštitu od nasilja u porodici i nasilje nad ženama 2022-2026. i Akcionog plana. Organizacije korisnice su: Omladinska organizacija - AKTI, Poslovne žene Mitrovica, Centar za obrazovanje i razvoj zajednice prijatelja;
- ✓ ARR je osvetlio zgradu Vlade u okviru kampanje 16 dana aktivacije, Međunarodne kampanje za eliminaciju nasilja nad ženama i rodno zasnovanog nasilja. Štampala je promotivne materijale (kišobrani, totbeg/tašne, bele mašne, sveske sa kontakt brojevima institucija, koje pružaju usluge žrtvama nasilja nad ženama i drugi materijali) u okviru obeležavanja 16 dana aktivizma;
- ✓ Aktivnosti podizanja svesti tokom 16 dana aktivizma protiv nasilja u porodici organizovale su opštine; ARP je realizovala i objavila video spot o prijavljivanju seksualnog nasilja Značaj obezbeđivanja bioloških dokaza: <https://www.youtube.com/watch?v=MpFOmë8f8LY>
- ✓ ARR je održao 11 obuka u vezi sa sprovođenjem prioriteta utvrđenih u NPRR i direktnom implementacijom Istanbulske konvencije, obučeno je ukupno 130 učesnika iz Kline, Mališeva, Mamuše, Glogovca, Obilića, Vitine i Junika;
- ✓ Ministarstvo pravde završilo je i dopunilo Zakon o obeštećenju žrtava zločina, koji je stupio na snagu 17. novembra 2022. godine, a koji je rešio niz izmena kao što su:
 - Produženje roka za prijavu sa 6 meseci kako je bio u starom zakonu, na 3 godine nakon usvajanja pravosnažne presude;
 - Stvorena je mogućnost trenutnog pristupa kompenzaciji za žrtve nasilja u porodici, decu žrtve i dr.;
 - Promenjeni su načini i visina odštete, posebno krivična dela nasilja u porodici koja su se u prošlosti lako odbijala, po Zakonu o odšteti;
 - Budžet u fondu za obeštećenje povećan je sa 78.000 evra na 148.000 hiljada evra;
 - Obrasci za prijavu i načini prijave su pojednostavljeni. Podnosioci zahteva mogu poslati na e-mail adresu komisije, fizički, ili poštom;
 - Tokom 2022. godine izvršene su zakonske izmene za stranke koje koriste besplatnu pravnu pomoć. Dana 13. marta 2022. godine, Zakon br. 08/L-035 o izmenama i dopunama Zakona br. 04/L-017 o besplatnoj pravnoj pomoći, gde su, na osnovu ovog Zakona, dodate posebne kategorije korisnika

besplatne pravne pomoći, kojima se, bez obzira na kriterijume propisane članom 8. i 9. osnovnog zakona, pruža besplatna pravna pomoć.

- ✓ OEBS je u 2022. godini izdvojio budžet od 3,884 evra za organizovanje pet dvodnevnih radionica o seksualnom zlostavljanju i uznemiravanju, na kojima je obučeno 60 učenika srednjih škola (30 devojčica, 30 dečaka, uključujući učenike iz aškalijske i bošnjačke zajednice) u pet opština. LJS je takođe organizovao 16 informativnih sesija, uključujući šest za 190 učenika (130 devojčica, 60 dečaka) u Srbici i podržao tri nevladine organizacije da organizuju šest sesija za 142 učesnika (136 devojčica, 6 dečaka). Tokom 16 dana aktivizma, obučeni učenici su vodili tri vršnjačke sesije za 60 učenika (40 devojčica, 20 dečaka), uz podršku školskih psihologa. Sve aktivnosti su sprovedene bez budžetskih izdataka.
- ✓ U periodu februar-mart 2022. godine, OEBS je finansirao 12,300 evra za obuku 39 kosovskih policajaca iz osam regiona o proceni rizika i izradi bezbednosnih planova za slučajeve nasilja u porodici, uz rodno osetljiv pristup. Obuka je obuhvatila 24 žene, 15 muškaraca i četiri učesnika iz nevećinskih zajednica.
- ✓ U oktobru 2022. godine, OEBS je podržao Kosovsku policiju sa 2,600 evra za organizaciju pet radionica za nove službenike. Obuke su se bavile zakonodavstvom o nasilju nad ženama/nasilju u porodici, međuinstitucionalnim mehanizmima i standardnim policijskim procedurama, sa fokusom na zaštitne naloge, procene rizika i izbegavanje ponovne viktimizacije. Učestvovalo je 144 zvaničnika, uključujući 40 žena, 104 muškarca i 21 predstavnika nevećinskih zajednica.
- ✓ OEBS je izdvojio 6,600 evra 2022. godine za rodnu analizu sa 5 žena predsednica odbora Skupštine Kosova, identifikujući izazove i perspektive za žensko rukovodstvo.

2023 i 2024

- ✓ Pravo na obeštećenje, Republika Kosovo kao prva država u regionu sprovodi program za obeštećenje žrtava zločina, jer je obeštećenje žrtvama krivičnog dela zakonska kategorija, kao i društvo sa Zakonom o obeštećenju žrtava zločina. Zahtevi kojima se bavila Komisija za obeštećenje žrtava zločina su za krivična dela ubistva, silovanja i seksualnog zlostavljanja maloletnih lica, nasilja u porodici, trgovine ljudima itd. Tokom 2023. godine Komisija za obeštećenje žrtava zločina primila je i razmotrila ukupno 129 zahteva za obeštećenje. Od toga je odobreno 98 zahteva, dok su 24 odbijena, a 7 zahteva je preneto u 2024. godinu. Od toga je 86 žena i 43 muškaraca.
- ✓ Skupština Republike Kosovo je 26.10.2023. godine usvojila Krivični zakonik i Zakonik o krivičnom postupku. Pored kazni predviđenih Krivičnim zakonikom, dodata su nova krivična dela i dodatne kazne, za krivično delo silovanja i nasilja u

porodici: zabrana kupovine na aukcijama javne imovine, javnih dobara ili dozvola izdatih od strane javnog organa u bilo kojoj službi od tri (3) do deset (10) godina; zabrana konkurisanja kao strateškog investitora i bilo koji drugi oblik korišćenja privilegija koje su date zakonima na snazi u trajanju od tri (3) do deset (10) godina; zabranjuje pravo da se kandiduje za bilo koju javnu funkciju u periodu od tri (3) do deset (10) godina licu koje je oglašeno krivim za krivično delo silovanje i nasilje u porodici; zabranjuje zapošljavanje u javnom sektoru na svim nivoima, lica koje je oglašeno krivim za krivično delo silovanje; zabranjuje pravo na dobijanje vozačke dozvole i pravo upravljanja vozilom u bilo kojoj kategoriji, od jedne (1) do pet (5) godina, licu koje je oglašeno krivim za krivično delo silovanja; Sud nalaže objavljivanje presude licu koje je oglašeno krivim za krivično delo silovanje, seksualno zlostavljanje i nasilje u porodici. Sudski savet Kosova vodi i objavljuje registar lica osuđenih za krivično delo silovanje, seksualno zlostavljanje i nasilje u porodici. Nova krivična dela su: provera nevinosti; nasilje nad ženama u javnom životu; sajber zločini;

- ✓ Ministarstvo pravde/Kancelarija nacionalnog koordinatora za borbu protiv nasilja u porodici je u svom Planu rada za 2024. godinu planiralo aktivnost Dopuna/izmena Krivičnog zakonika da se femicid uvrsti kao posebno krivično delo;
- ✓ Vlada Republike Kosovo je 23. novembra 2022. godine usvojila odluku o dodeli finansijskih sredstava u iznosu od 500,000 evra nevladinim organizacijama koje pružaju socijalne i porodične usluge, uključujući skloništa za zaštitu žrtava nasilja u porodici i žrtava trgovine ljudima, čija je primena počela u periodu januar-april 2023. godine.
- ✓ Ministarstvo pravde je u maju 2023. godine raspisalo Javni poziv za finansijsku podršku pravnim licima i licenciranim nevladinim organizacijama u oblasti socijalnih i porodičnih usluga za period od 23. maja do 24. februara. Pored javnog poziva Ministarstva pravde, (15/03/23) osnovana je komisija za ocenu projekata za javnu finansijsku podršku projektima licenciranih nevladinih organizacija iz oblasti socijalnih usluga, gde je nakon prijave 49 pravnih lica (skloništa, NVO), od kojih je korist ostvarilo 41, od kojih 10 skloništa. Iz budžeta MP za period maj - decembar 2023./februar 2024. godine, vrednost finansiranja skloništa je 692,000 evra. Odlukom Vlade povećana je vrednost budžeta za pravna lica/NVO sa 1,000,000 evra na 1,500,000 evra.
- ✓ Ministarstvo pravde je, uz saglasnost Strategije („SKMDHF“), zatražilo da predsednici sudova imenuju koordinate. Prema jednogodišnjem izveštaju ove strategije, do sada su svi sudovi imenovali koordinatora. U delu sudova su sudije već profilisane, dok je za drugi deo ostalo tako nešto da se uradi;
- ✓ Ministarstvo pravde vodi nacionalnu bazu podataka za evidentiranje slučajeva nasilja u porodici iz koje se generišu podaci o nasilju u porodici razvrstani po polu.

Broj institucija koje pružaju podatke povećan je razvojem modula za tri nove institucije: Kazнено-popravna služba, Probaciona Služba i Agencija za besplatnu pravnu pomoć;

- ✓ ARP je sprovela 6 dvodnevni obuka o Standardnim operativnim procedurama za zaštitu od nasilja u porodici, kao i kroz ovu obuku policija je informisana i orijentisana na institucionalne odgovornosti u skladu sa Standardnim operativnim procedurama i novim obavezama koje proizilaze iz Istanbulske konvencije o postupanju sa žrtvama nasilja u porodici i rodno zasnovanog nasilja. U periodu januar-decembar 2023. godine sertifikovano je 119 policijskih službenika, od kojih 85 muškaraca i 34 žena u sledećim opštinama: Peć, Priština, Đakovica, Mitrovica i Gnjilane.
- ✓ ARP je sprovela 4 obuke za Lokalne koordinacione mehanizme protiv nasilja u porodici, u saradnji sa SRR ovih opština, gde su predstavljene odgovornosti i obaveze za lokalni mehanizam na osnovu prioriteta postavljenih u Nacionalnoj strategiji protiv nasilja u porodici 2022-2026. Opštine: 72 osobe, 46 žena i 26 muškaraca, učestvovalo je u Kosovu Polju, Dečanima, Vučitrnu, Lipljanu.
- ✓ U Gnjilanu su održane 2 obuke za članove KMPNP;
- ✓ ARP je obeležila Međunarodnu kampanju za eliminaciju nasilja nad ženama i rodno zasnovanog nasilja – 16 dana aktivizma. ARP je osvetlila 1 zgrade Vlade sa simbolom kampanje i zgradu Ministarstva pravde za organizaciju konferencije. U okviru obeležavanja 16 dana aktivizma štampani su promotivni materijali i materijali za podizanje svesti za nacionalnu kampanju (kišobrani, torbe, bele trake, sveske);
- ✓ ARP, u saradnji sa Kosovskim institutom za javnu upravu i uz podršku tehničke pomoći UN Women, sprovela je 16 obuka o prevenciji i tretiranju slučajeva seksualnog uznemiravanja na radnom mestu. Sertifikovano je 36 službenika za rodnu ravnopravnost (SRR) u ministarstvima i opštinama. U Ministarstvu pravde i Ministarstvu životne sredine i prostornog planiranja sertifikovano je 112 službenika visokog i rukovodećeg nivoa. Obuke su održane u 11 opština: U Glogovcu, Vitini, Lipljanu, Klini, Dečanima, Obilicu, Dragašu, Kamenici, Srbici, Istoku, Prizrenu, sertifikovano je 227 službenika na nivou rukovodstva i menadžera;
- ✓ ARP je u 2024. godini obeležila 8. mart, Međunarodni dan žena, pod sloganom "Zajedno za ravnopravnost", na ovaj dan pozivamo na jedinstvo u odbrani prava žena i devojaka svuda. U skladu sa globalnom temom „Ulaganje u žene ubrzava napredak“, na ovoj konferenciji se razgovaralo o pristupima potrebnim za povećanje uticaja i jačanje uloge žena u procesima i agendama društveno-ekonomskog razvoja zemlje, za održivu i pravednu društvenu transformaciju. Konferenciju je pratilo oko 75 učesnika;

- ✓ ARP je 2024. godine, osnovala radnu grupu i održala informativni sastanak sa radnom grupom za dopunu i izmenu Standardnih operativnih procedura za zaštitu od nasilja u porodici, nasilja nad ženama i rodno zasnovanog nasilja;
- ✓ Opština Gnjilane organizovala je aktivnosti tokom 16-dnevne kampanje protiv nasilja nad ženama: troškovi pokriveni od 1000 informisanih ljudi: objekat opštine osvetljen je narandžastom bojom i održana su predavanja u srednjim školama opštine Gnjilane, na temu: „Prevencija nasilja nad ženama“, podržano od strane SUISSE SOLIDAR;
- ✓ ARP je posetila Kazneno-popravni centar u Lipljanu, gde su se sastali sa ženama zatvorenim u ovom centru i razgovarali o pravima garantovanim kosovskim zakonodavstvom u unapređenju i poboljšanju položaja žena u društvu;
- ✓ Ministarstvo pravde je obezbedilo obuku za zatvorenice, nudeći programe i obuku o sledećim temama: Upravljanje besom pratilo je 8 zatvorenica; razgovor o promenama 1 zatvorenica; Nasilje u porodici sa 6 zatvorenica;
- ✓ U okviru kampanje „16 dana protiv rodno zasnovanog nasilja“ održana je informativna sesija na temu „Nasilje u porodici“ za 60 službenika kazneno popravnih ustanova, sa ciljem da se ona nastavi tokom 2024. godine. Uz podršku OEBS-a su podeljene brošure osoblju.
- ✓ U koordinaciji sa Kancelarijom za dobro upravljanje pri Kancelariji premijera, uz podršku OEBS-a, održana je informativna sesija na temu „Priručnik za sprovođenje politike protiv seksualnog uznemiravanja u organima državne uprave“. Skoro 30 službenika Kosovske kazneno popravne službe je pratilo ovu sesiju;
- ✓ U saradnji sa OEBS-om, u Kazneno-popravnom centru u Lipljanu održana su dva predavanja o nasilju u porodici za 34 civilna i popravna službenika iz nekoliko kazneno popravnih ustanova. Održana je informativna sesija za senzibilizaciju građana o tome kako da reaguju na nasilje svih oblika, projekcija dokumentarnog filma „Backlash-Misogyny in the Digital Age, uz podršku EULEX-a preko NVO CCNO;
- ✓ Ministarstvo pravde je Zakonom br. 04/L-017 o besplatnoj pravnoj pomoći predvidelo pružanje besplatne pravne pomoći, bez obzira na ekonomsku i socijalnu situaciju, čak i licima seksualno zlostavljanim tokom rata na Kosovu tokom 1998-1999. Državni protokol za postupanje u slučajevima seksualnog nasilja – Svrha Protokola je da standardizuje neophodne radnje za kontinuiran, sveobuhvatan i odgovoran odgovor, za identifikaciju, zaštitu, tretman, dokumentovanje, upućivanje, održivo osnaživanje i reintegraciju žrtava, preživelih seksualnog nasilja, neposrednim i stručnim intervencijama nadležnih institucija. Treći deo sadrži opšte informacije o tretmanu slučajeva žrtava/preživelih seksualnog nasilja tokom rata.

- ✓ Ministarstvo infrastrukture organizovalo je aktivnost povodom 8. marta "Međunarodnog dana žena" kao Službenica za rodnu ravnopravnost u MŽSPPI, organizovana u Jedinici za vozačke dozvole u Uroševcu za osam (8) prvih žena koje će polagati ispit za vozačku dozvolu su oslobođene plaćanja, u znak ovog dana "8. Marta - Međunarodnog dana žena". Ova aktivnost je preduzeta u cilju podsticanja žena da se prijave i dobiju vozačku dozvolu.
- ✓ Kancelarija EU je podržala Solidar Suisse (2023-2025) sa 193,982 evra kako bi povećala svest da je nasilje nad ženama kršenje ljudskih prava i podstakla građane da ga osporavaju. Projekat promoviše efikasne mere za sprečavanje i borbu protiv nasilja nad ženama na centralnom i lokalnom nivou.
- ✓ OEBS je 2023 godine u saradnji sa Kancelarijom za dobro upravljanje izdvojio €3,265.75 za radionice koje imaju za cilj podizanje svesti i pomoć u izgradnji kapaciteta za sprovođenje Politike protiv seksualnog uznemiravanja u javnoj upravi. Obučeno je 1,600 službenika, a takođe je podržano objavljivanje vodiča za politiku i obuku oko 110 javnih službenika.
- ✓ OEBS je od 7. oktobra do 24. novembra 2022. organizovao pet radionica o primeni Politike protiv seksualnog uznemiravanja u Prištini, Mitrovici, Gnjilanu, Prizrenu i Peći. Ukupno je učestvovalo 66 osoba (43 žene i 23 muškarca).

ZASTUPLJENOST ŽENA U JAVNOM ŽIVOTU I SEKTORU BEZBEDNOSTI

Učešće i zastupljenost žena u javnim institucijama

- ✓ ARP je organizovala dvodnevnu obuku za Grupu poslanica i skupštinski odbor za budžet i finansije o rodno odgovornom budžetiranju kao instrumentu politike za postizanje rodne ravnopravnosti;
- ✓ Kosovska policija i Ministarstvo odbrane organizovali su informativne i ohrabrujuće kampanje za uključivanje žena u Kosovsku policiju i KBS.
- ✓ 2020. godine organizovan je godišnji sastanak Upravnog odbora Međunarodnog udruženja žena policajaca (IAWP) i Međunarodna konferencija „ Uloga policijskih službenica u odgovoru na transnacionalne pretnje“. Ova dva događaja održana na Kosovu su visoko ocenjena od strane Vlade Kosova i klasifikovani su kao najveći događaj ženske moći koji je okupio oko 500 muškaraca i žena iz sektora bezbednosti koji su podelili svoju stručnost i doprineli miru i bezbednosti širom sveta.
- ✓ KIJU: 2020-do oktobra 2022. 20 službenika je obučeno za ROB i 91 za rodna pitanja, savremene politike i prakse.

- ✓ Divizija za obuku u okviru Kosovske policije u saradnji sa lokalnim i međunarodnim institucijama tokom 2020. godine održala je nekoliko obuka i radionica u vezi sa nasiljem u porodici, rodnom perspektivom, rodnom ravnopravnosti, pravima žena, itd. U 2020. godini održana je 21 radionica i obuka na kojima su učestvovala 254 policijska službenika, uglavnom ženskog pola. Dok je u 2021. godini održano 213 obuka, radionica i sl. gde su učestvovali: 4,816 policajaca oba pola.

2022

- ✓ ARR je održala konferenciju na visokom nivou povodom obeležavanja 8. marta Međunarodnog dana žena na temu „Ukidamo predrasude, težimo ka inkluziji, u cilju učešća žena u procesima donošenja odluka na izvršnom zakonodavnom nivou, diplomatskim misijama i državnoj službi;
- ✓ ARR u saradnji sa KKSGJ održala je sada već tradicionalni konsultativni sastanak na visokom nivou na temu „Učešće žena na tržištu rada“;
- ✓ ARP je relizovala i objavila video spot *Sprečavanje diskriminacije*: <https://www.youtube.com/watch?v=X81HgDOXFDc>;
- ✓ Trening za žensko liderstvo za mogućnost kandidovanja za rukovodeće pozicije na lokalnom i centralnom nivou organizovale su opštine Gnjilane i Vučitrn;
- ✓ Opštine Gnjilane, Vučitrn, Mališevo i Srbica organizovale su aktivnosti podizanja svesti o rodnoj ravnopravnosti za grupu žena poslanica.
- ✓ Ministarstvo odbrane: Tokom 2022. godine održano je 25 sastanaka sa građanima, NVO, opštinskim zvaničnicima u svim opštinama, sa ciljem podsticanja i informisanja mladih žena i devojaka, kao i zajednica, da postanu deo KBS-a;
- ✓ Ministarstvo odbrane: Održano je sedam (7) sastanaka sa komandantima odeljenja i jedinica KBS-a, u vezi sa radom Mreže za ljudska prava i ravnopravnost polova u KBS;
- ✓ Ministarstvo odbrane organizovalo je obuku za kadete u vezi sa zahtevima Zakona o rodnoj ravnopravnosti, uključujući rodno budžetiranje i integraciju rodne perspektive Centra za univerzitetske studije;
- ✓ Ministarstvo odbrane u okviru Programa Centra za osnovne studije (COS) u Komandi za doktrinu i obuku (KDO) nudi predavanja o osnovnoj obuci za aktivnu i rezervnu komponentu, dok Škola podoficira u tri razvoja programi za podoficire KBS, realizuje nastavu o ljudskim pravima, rodnoj ravnopravnosti i seksualnom uznemiravanju;

- ✓ Održano je sedam sastanaka sa komandantima odeljenja i jedinica KBS-a, u vezi sa radom Mreže za ljudska prava i ravnopravnost polova u KBS;
- ✓ Opština Mitrovica organizovala javne debate o zastupljenosti žena u procesima pregovora, debata o miru i pomirenja u 2022. godini;
- ✓ OEBS je sa budžetom od 4,000 evra, organizovao događaj od 23. do 25. marta 2022. godine kako bi ojačao liderstvo i učešće žena u sektoru bezbednosti, u okviru primene Agende Žene, Mir i Sigurnost na Kosovu. Aktivnost je uključivala 14 učesnika, među njima 10 žena i 4 muškarca.

2023 i 2024

- ✓ Ministarstvo odbrane je uradilo i dostavilo GS Analizu o zastupljenosti žena i devojaka na mestima odlučivanja u Ministarstvu odbrane;
- ✓ Održano je pet sastanaka u kasarni KSB sa ciljem identifikacije izazova i poteškoća žena/devojaka u uniformi i njihovog adresiranja;
- ✓ Ministarstvo odbrane: Održane su obuke za pripadnike KSB-a u svim kasarnama, gde je predstavljen pravni paket o ljudskim pravima i rodnoj ravnopravnosti;
- ✓ Ministarstvo pravde u nastavni plan i program stručnog osposobljavanja za kazneno-popravne službenike uključuje i modul o lokalnom zakonodavstvu, koji uključuje i ZRR;
- ✓ Ministarstvo odbrane: Program Centra za osnovnu obuku nudi predavanja iz Osnovne obuke za aktivnu i rezervnu komponentu na temu - Prevencija seksualnog uznemiravanja u vojsci. Ažuriranjem Modula (koje se vrši svake 2 godine);
- ✓ JLJP je preporučila da se rodna perspektiva uvede u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti polova i međunarodnom praksom;
- ✓ Ministarstvo pravde je primilo 50 kazneno poravnih službenika na početku 2023. godine;
- ✓ Ministarstvo odbrane je započelo održavanje sastanaka za istraživanje u vezi sa položajem žena u Kosovskim sigurnosnim snagama;

OSTALE ORGANIZACIJE

Ostale organizacije 2020 i 2021

- ✓ UN WOMEN u saradnji sa Kosovskom policijom pokrenule su Priručnik o policijskim uslugama sa rodnom osetljivošću za slučajeve gde su devojke i žene izložene nasilju;
- ✓ Objavljeno je nekoliko izveštaja o položaju žena zatvorenih u popravnom zavodu: godišnji izveštaji KCRPT 2020. i 2021. godine; izveštaj Saveta sigurnosti 2020/21; Izveštaj CPT-a za 2020. godinu; izveštaj o ljudskim pravima za Kosovo za 2020. i 2021. iz SAD; i izveštaj Evropske unije/Programa za sektor pravde na Kosovu (EUKOJUST) januar-mart 2022. pristup pravdi za žene u zatvoru;
- ✓ Oko 40 zatvorenica je prošlo obuku o upravljanju besom, veštinama za radno mesto, obuci o načinu razmišljanja i reagovanja u teškim situacijama itd.
- ✓ UN Women je 2021. godine organizovala obuku za 40 oficirki policije Kosova o delotvornom reagovanju policije na rodno zasnovano nasilje;
- ✓ UN WOMEN zajedno sa Kosovskom policijom predstavile su „Priručnik o rodno odgovornim policijskim službama za žene i devojke izložene nasilju“;
- ✓ UN Women je podržala studiju 2021 "Javne percepcije o rodnoj ravnopravnosti i nasilju nad ženama na Kosovu";
- ✓ UN WOMEN podržala studiju o nasilju nad ženama u politici;
- ✓ MŽK je organizovala tri sastanka sa Lobijem za rodnu ravnopravnost, koji čine odbornici skupštine opštine, službenice za rodnu ravnopravnost, predstavnice političkih stranaka;
- ✓ MŽK je sprovela 2 kampanje za lokalne i centralne izbore;
- ✓ MŽK je organizovala 11 javnih diskusija sa 130 devojaka iz devet različitih opština, u sklopu lansiranja izveštaja "Jedna stolica za stolom"
- ✓ UNDP je podržao realizaciju izveštaja Understanding the Misuse of Firearms in Domestic Violence in South East Europe/ Analiza zloupotrebe vatrenog oružja u nasilju u porodici u jugoistočnoj Evropi, u kojoj studiji je uključeno i Kosovo.

2022

- ✓ NDI je obučio 120 muškaraca i žena iz političkih partija, civilnog društva, medija i akademske zajednice za učešće u političkom i javnom životu; 12 žena lidera u politici je obučeno;
- ✓ Organizacija „Žene za žene“ održala je informativne sesije za 112 žena na temu nasilja nad ženama i devojčicama, od kojih su odabrana 24 agenta za promene i završila naprednu obuku koju vodi ekspert iz oblasti VAĖG. Oni su takođe bili aktivni u svojim zajednicama, kao aktivisti za borbu protiv nasilja radeći različite aktivnosti, uključujući distribuciju informativnih brošura na ulicama, organizovanje razgovora sa članovima porodice i u školama i omogućavanje diskusija sa ženama iz svojih zajednica;
- ✓ Organizacija „Žene za žene“ 30 žena iz Mitrovice (po 10 iz zajednica Albanaca, Srba i Roma, Aškalija, Egipćana) učestvovalo je u javnim debatama o zastupljenosti žena u procesima pregovora, mira i pomirenja;
- ✓ UN Women je sertifikovala 64 osobe koje su preživele PN/RZN u osnovnim krojačkim veštinama i 50 je završilo obuku o preduzetništvu i društvenim veštinama, nakon završetka intenzivne stručne obuke koju je održala MŽK, kako bi bile spremne za rad i povećanje mogućnosti da postanu ekonomski nezavisne. Svih 114 obučених žena je na evidenciji Zavoda za zapošljavanje, spremnih za ulazak na tržište rada, od kojih je 50 dobilo individualni biznis plan. Takođe, 30 žena je dobilo početnu pomoć za pokretanje biznisa, a 7 žena je zaposleno;
- ✓ UN Women je podržala realizaciju rodniх analiza u 16 opština;
- ✓ UNDP je sproveo kampanje podizanja svesti za 16 dana aktivizma: Događaj: 'Obeležavanje završetka projekta humanitarne pomoći na Kosovu'; 'ORANGE HACKATHON: ECSHlire 2.0. Digitalna rešenja protiv rodno zasnovanog nasilja'; Sesija podizanja svesti o GBV u srednjoj školi u Suvoj Reci; Panel diskusija na temu "Zauzmite se za moju imovinu" u Suvoj Reci; Prećutna mini-parada! #UNiTE! u Suvoj Reci, Narandžasto osvetljenje mosta u Suvoj Reci, zajedno sa lokalnim vlastima; Okrugli sto na temu 'Onlajn i oflajn zaštita od GBV-a putem Digitalnog' 16 dana predavanja u školama u Prištini 'Onlajn rodno zasnovano nasilje i sajber uznemiravanje' 16 dana se završava sa 'Orange Walk: sa narandžastim kišobranima'.
- ✓ OEBS je, sa budžetom od 1,889 evra, organizovao dve obuke za Udruženje žena u Kosovskoj policiji (AWKP) 23. i 25. novembra 2021. za unapređenje znanja i praktičnih veština u borbi protiv trgovine ljudima. Obuke su imale za cilj jačanje uloge žena u KP-u sprečavanju i rešavanju slučajeva trgovine ljudima. U akciji je učestvovalo 50 lica (45 žena i 5 muškaraca), koji su stekli praktične veštine u identifikaciji žrtava, što je važan korak u suzbijanju ovog zločina.

- ✓ OEBS je tokom 2022. godine podržao razvoj liderskih veština i emocionalne inteligencije među službenicima policaje, kako bi se savremenim praksama poboljšao njihov uticaj na organizacionu kulturu. Obuka je obuhvatila 11 učesnika, od kojih 8 žena, 3 muškarca i 2 iz nevećinskih zajednica.
- ✓ OEBS je, sa budžetom od 7,862 evra u novembru 2022. godine, organizovao događaj sa preko 100 službenika javne bezbednosti, istraživača i akademika kako bi se razgovaralo o uticaju pandemije COVID-19 na integritet policije, merama za sprovođenje zakona i porastu nasilja u porodici nad ženama i devojčicama. Istaknuta je uloga žena u policiji i izazovi u zaštiti žrtava. Učesnici su uključivali 35 žena, 65 muškaraca i 15 iz manjinskih zajednica.
- ✓ OEBS je, sa budžetom od 1,800 evra (april-jun 2022.), proizveo 5,000 džepnih kartica za Odeljenje za nasilje u porodici, Kosovske policije (KP), sa uputstvima korak po korak, zasnovanim na novousvojenim Standardnim operativnim procedurama (SOP) za postupanje u slučajevima nasilja u porodici.
- ✓ OEBS je, sa budžetom od 10,900 evra (decembar 2022.), podržao Kosovsku policiju (KP) za poboljšanje tehničkih i operativnih kapaciteta u izveštavanju o slučajevima nasilja u porodici (DV) za osuđene na uslovnu kaznu. Ovo je uključivalo obezbeđivanje 15 laptopova (po dva za svaki od sedam regiona KP i jedan za centralni nivo) i organizovanje okruglog stola za službenike KP o izazovima i najboljim praksama u prijavljivanju prestupnika nasilja u porodici tokom probnog perioda. U aktivnostima je učestvovala 21 osoba, uključujući 13 žena i 8 muškaraca.
- ✓ OEBS je podržao Kosovsku policiju (KP) u pokretanju Agende za rodnu ravnopravnost (GEA) za policiju i Akcionog plana 2021-2023. GEA podržava unapređenje karijere i položaja žena na svim nivoima PK, u skladu sa Zakonom o rodnoj ravnopravnosti, Rezolucijom UN 1325 i Agendom 2030 UN. Događaj otvaranja imao je 30 učesnika (14 muškaraca, 16 žena), uključujući više rukovodioce KP i domaće i međunarodne goste. Misija će nastaviti da podržava sprovođenje GEA, fokusirajući se na jednakost, različitost i ljudska prava unutar KP.
- ✓ OEBS je podržao Kosovsku policiju i Udruženje žena u policiji Kosova (AWKP) u organizovanju godišnjeg sastanka prvog odbora Međunarodnog udruženja žena u policiji (IAWP) od 7. do 10. marta 2020. godine u Prištini. Događaj je okupio oko 30 članova IAWP-a iz celog sveta i preko 150 visokih zvaničnika za sprovođenje zakona na Kosovu kako bi podelili stručnost i unapredili ulogu žena u policiji.

2023 i 2024

- ✓ U 2023. godini, OEBS je organizovao obuku za 20 kosovskih policajaca iz svih osam regiona, a štab KP i dva službenika PIK-a biće sertifikovani kao treneri za procenu rizika od nasilja u porodici. Održana je informativna radionica za 50 policijskih službenika o proceni rizika od nasilja u porodici i radionica o pravima žena, pristupu pravdi i bezbednosti: 104 nova službenika KP, predstavnika Kancelarije za zaštitu i pomoć žrtvama, centara za socijalni rad i kosovske policije. Na meti su bila 47 predstavnika PK, tužioci za porodično nasilje, Kancelarija za zaštitu i pomoć žrtvama, Centri za socijalni rad, nevladine organizacije žena i skloništa za porodično nasilje;
- ✓ OEBS: izradio Vodič za delotvoran rad opštinskih koordinacionih mehanizama protiv nasilja u porodici;
- ✓ NDI: Program obuke od tri modula za personalne asistente narodnih poslanika. Prvi modul se fokusirao na „Dizajn i analizu inkluzivnog i rodno osetljivog budžetiranja“. Modul dva se fokusira na „rodno odgovorno budžetiranje“, a modul tri na „efikasnu i inkluzivnu komunikaciju“.
- ✓ NDI je implementirao Program Mentoringa za liderstvo, program uključuje sadržaje obuke koji imaju za cilj da popune jaz u znanju o političkom učešću žena kroz lične sesije za izgradnju veština, motivacionih serije govornika i mentorstvo koje uparuje žene u politici ili spremne da uđu u politiku sa ženama mentorkama;
- ✓ NDI je organizovao 10 lokalnih dijaloga kako bi gradove učinio inkluzivnijim;
- ✓ OEBS je organizovao 5 regionalnih radionica o javnoj komunikaciji za žene opštinske službenice. Organizovana je dvodnevna radionica sa 20 opštinskih direktora koji su učili o teorijskim konceptima rodno odgovornog upravljanja i praktičnim/uporednim primerima dobre prakse. Pet gradonačelnika je učestvovalo na studijskom putovanju u gradu Gracu, Austrija, donoseći dobre prakse u opštinskoj promociji rodne ravnopravnosti iz primera grada;
- ✓ OEBS je održao sastanak kako bi uspostavio platformu za izgradnju šireg političkog konsenzusa i istraživanje modaliteta za uspostavljanje strukturirane saradnje radi unapređenja položaja žena u Skupštini Kosova na različitim nivoima upravljanja i u javnom životu uopšte. OEBS je takođe organizovao okrugli sto sa predstavnicima vlade i lokalnog nivoa da bi se razgovaralo o inkluzivnim zakonodavnim i predstavničkim procesima i podržao učešće tri žene poslanica skupštine Kosova na regionalnoj konferenciji koju je organizovala Misija OEBS-a u Skoplju pod nadzorom Predsedništva OEBS-a u Severnoj Makedoniji.
- ✓ Kroz program EmPoëer, predsedavajući komiteti žena su se angažovali kao mentori za žene aktivne u lokalnoj politici širom Kosova;

- ✓ Panel na visokom nivou pod nazivom „Podrška ulozi Skupštine Kosova u praćenju Istanbulske konvencije kroz jačanje njenih unutrašnjih i eksternih koordinacionih mehanizama “ održan je i organizovan u okviru kampanje „16 dana aktivizma protiv rodno zasnovanog nasilja“;
- ✓ NDI je organizovao Platformu za dijalog Nedelje žena, više od 120 učesnica je bilo deo grupe Nedelja žena 2023, a za podizanje svesti o nasilju nad ženama u politici, NDI je organizovao pet epizoda programa „Prije (predvodimo)“;
- ✓ OEBS je organizovao radionicu za godišnji pregled Strategije i Akcionog plana za razvoj Udruženja žena u Kosovskoj policiji (UŽKP) 2022-2024 i održao obuku za tehnike intervjuisanja maloletnika - pristup maloletnicima;
- ✓ NDI je podržao Regionalnu konferenciju Ženske grupe za parlamentarizam i Rezoluciju 1325 od Ženske grupe poslanica Skupštine Republike Kosova. Ovaj važan događaj imao je za cilj istraživanje uloge parlamenata u promovisanju Agende za Žene, Mir i Sigurnost (ŽMS) na Zapadnom Balkanu, sa posebnim fokusom na primenu Rezolucije 1325 Saveta bezbednosti UN.

